

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Відділ змісту і технологій педагогічної освіти

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА XXI СТОЛІТТЯ

НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА
XXI СТОЛІТТЯ

*Збірник матеріалів
XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань
пам'яті професора О.П. Рудницької (1 грудня 2021 р.)*

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Відділ змісту і технологій педагогічної освіти

**НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА
XXI СТОЛІТТЯ**

Збірник матеріалів

**XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань
пам'яті професора О.П. Рудницької**

Випуск 5 (17)

Київ 2022

Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України (протокол № 1 від 27 січня 2022 р.)

Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття: зб. матеріалів ХІХ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. – Вип. 5 (17). – К.: Талком, 2022. – 252 с.

Наукові редактори:

Г.І. Сотська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

М.П. Вовк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Редакційна колегія:

Н.Г. Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України;

Л.Б. Лук'янова, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Л.О. Хомич, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Н.О. Філіпчук, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Ю.В. Грищенко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Рецензенти:

Султанова Л. Ю. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Базиль Л. О. – доктор педагогічних наук, доцент, вчений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

У збірнику представлено тези доповідей, презентованих під час Міжнародних мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької (1 грудня 2021 р. м. Київ), що висвітлюють сучасні проблеми педагогічної і мистецької освіти. Проблематика збірника матеріалів диференційована відповідно до актуальних проблем педагогічної освіти: філософсько-аксіологічні і андрагогічні засади педагогічної освіти; мистецька освіта в Україні і світі; зарубіжний досвід підготовки педагогічного персоналу; педагогічна майстерність сучасного педагога; теорія і практика музейної педагогіки; наукові здобутки дослідників-початківців.

Для наукових і науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, викладачів, учителів, студентів і магістрантів закладів педагогічної вищої і фахової передвищої освіти, методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022

З М І С Т

Р о з д і л І

ФІЛОСОФСЬКО-АКСІОЛОГІЧНІ ТА АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ничкало Н.Г. ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	10
Лук'янова Л.Б. КАТЕГОРІЯ «ДОРΟΣЛІСТЬ» У ДИСКУРСІ ДЕФІНІТИВНОГО АНАЛІЗУ...	15
Філіпчук Г.Г. СПІВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ.....	18
Васянович Г.П. МИСТЕЦТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ.....	25
Аніщенко О.В. ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА АНДРАГОГА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА.....	30
Балдинюк Д.І., Балдинюк Н.А., Балдинюк О.Д. КОНЦЕПТ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ ЯК ПАРАДИГМАЛЬНА ОСНОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	32
Брудько О.Л. ПИТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	35
Вовк М.П. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ КОНТЕКСТ.....	36
Возненко С.Є. САМОАНАЛІЗ ЯК КРОК ДО УСПІШНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО АУДИТУ.....	39
Волинська О.С. ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ НА ЗЛАМІ ХІХ– ХХ СТ.	40
Гнатюк М. TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW.....	43
Гордейчук Н.І. НАРОДНОПІСЕННІ ДЖЕРЕЛА ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	46
Грищенко Ю.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ.....	48
Довгодько Т.І., Драпогуз В.П., Корчук О.Ю. ЦІННІСНИЙ СВІТ ПОКОЛІННЯ Z.....	50
Ковач А.І., Опачко М.В. МУЗЕЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКАРПАТТЯ В КІНЦІ 30 – НА ПОЧАТКУ 40-Х РОКІВ ХХ СТ.....	52

Коновець С.В. ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ КУЛЬТИВУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	54
Костенко С.В. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	56
Котирло Т.В. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА-АНДРАГОГА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	59
Кучерявий О.Г. ПРИНЦИПИ РЕГУЛЯЦІЇ САМОРИХУ ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ.....	61
Ликтей Л.М. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	64
Міхно О.П. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАРАТЕГІЇ ОНЛАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ.....	67
Орлов В.Ф. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН.....	70
Постригач Н.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ГРЕЦІЇ.....	72
Семенов О.М. НАУКОВО-ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ.....	75
Сідор Л.В. РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ.....	77
Сотська Г.І. РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	79
Тименко В.П. ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ З ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ.....	81
Топилко О.В. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА» (З ДОСВІДУ РОБОТИ).....	84
Тринус О.В. ПІЗНАВАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ.....	86

Ходацька О.М. НАУКОВЕЦЬ – УЧИТЕЛЬ – УЧЕНЬ: ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ЯК КРОК ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	88
Хомич Л.О. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	90
Цюняк О.П. ВЕКТОР НАСТУПНОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ІНТЕГРАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	92
Шевченко О.М. CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AND ITS FORMATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION.....	95
Шевчук В.Л. ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	97
Шевчук Л.В. МУЗЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ: ПОШУК НОВИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ З МУЗЕЙНОЮ АУДИТОРІЄЮ ЧЕРЕЗ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ВПРАВИ.....	99

Розділ II

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Білоус О.І. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ М'ЯКИХ НАВИЧОК ВЧИТЕЛЯ НУШ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	101
Благова Т.О. НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гатеж Н.В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 023 «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ».....	106
Головань М.О. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	108
Горбань І.О. БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ В ПЕРШІЙ БРИТАНСЬКІЙ ШКОЛІ КРЕМЕНЧУКА.....	111
Горбенко С.С. ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	113

Гордієнко В.П. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	115
Кузнєцова К.С., Квасецька Я.А. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	117
Локшин В.С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	119
Машкова І.М. ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В НОВІЙ ПАРАДИГМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	120
Мирошниченко О.С. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	122
Нестерчук Н.А. СУЧАСНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ І ХІМІЇ.....	127
Никоненко Н.В. ЯКІСНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	131
Онкович, Г.В., Флегонтова Н.М., Ляліна О.О. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	133
Струпинська І.І. ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ.....	135
Ткаченко М.В. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	137
Філіпчук Н.О., Загайська Г.М. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	139
Ханова О.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	142
Ходаківська С.В. МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	144

Розділ III
МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ
МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Акатріні В.М. МУЗИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ MANDYCZEWSKI FEST IV У ЧЕРНІВЦЯХ.....	146
Василяко О.Г. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН.....	148
Гапон Л.В. ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ.....	150
Гончаренко О.Г. НОВА ЕКСКУРСІЯ ВІДДІЛУ МУЗЕЙНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА.....	152
Дерда І.М. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВОКАЛІСТА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	156
Жаворонков П.В. ЕСКІЗУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОГО ПРОЦЕСУ.....	158
Жаворонкова М.І. ХУДОЖНЬО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОГО МОДЕЛЮВАННЯ: ПОШУКОВИЙ ВЕКТОР НАЦІОНАЛЬНО- КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ.....	160
Косенко П.Б. УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ГАРМОНІЇ ТА АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ.....	162
Кравчук В.П. ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МОВЛЕННЄВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ.....	165
Кулікова С.В., Грозан С.О. ХМАРНІ ТА МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ.....	167
Марус Д.С. РЕКРЕАТИВНИЙ ВПЛИВ КАЛІГРАФІЧНИХ ВПРАВ НА СТУДЕНТА- ДИЗАЙНЕРА ЯК ЗАСІБ РОЗВ'ЯЗАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗАДАЧ.....	169
Побережна Я.І. УНІКАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАЛАНТУ Н.П. КУДЕЛІ (до 85-ліття з дня народження).....	171
Синюк В.А., Калієвський К.В. АВТОРСЬКИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ШКОЛЯРІВ ТА ВТІЛЕННЯ ЙОГО ЧЕРЕЗ ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО.....	173
Сіжук І.В. МУЗИЧНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОЇ ОБДАРОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	175

Соломаха С.О.	
ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	177
Сулаєва Н.В., Лобач О.О.	
СУПЕРЕЧНОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	180
Ткач М.М.	
ПОСТНЕКЛАСИЧНІ ПРАКТИКИ У ЗМІСТІ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД.....	183
Ткачук О.С.	
ПОЗАКЛАСНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	187
Федоришин В.І., Клим'юк Ю.-С.В.	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОДУКТИВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ НА АКМЕОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ.....	189
Фомічова Н.М.	
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ЖИВОПИСЦІВ У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН.....	191
Р О З Д І Л І V	
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНО-МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	
Андрич В.І.	
МИСТЕЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ВИШИВКИ ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ.....	193
Венгринюк О.В.	
ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	194
Вернигора О.Л.	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	198
Довганенко І.В.	
ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	201
Кондрицька К.В.	
УПРАВЛІННЯ БЕНЧМАРКІНГОМ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	203
Кульченко І.К.	
РОЛЬ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ...	207
Лобач І.І.	
МАТЕМАТИЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЕЛЕМЕНТИ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ (з досвіду роботи).....	209

Лозова М.С.	
ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	211
Мартиненко О.І.	
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ І ТЕАТР.....	215
Тіхоненков В.М.	
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА В СИСТЕМІ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ГІМНАЗІЇ № 267 м. КИЄВА	218
Р О З Д І Л VI	
ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ	
Гончаренко О.Г., Хахіль І.С., Топилко О.В., Коганов С.Ю.	
ТЕМАТИЧНА ЕКСКУРСІЯ-КВЕСТ «ІВАН МАЗЕПА ТА КИЄВО- ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА».....	220
Гончаренко О.Г., Коганов С.Ю., Топилко О.В.	
ТЕАТРАЛІЗОВАНИЙ КВЕСТ «ТАРАС ШЕВЧЕНКО І КИЄВО- ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА».....	226
Хахіль І.С., Коганов С.Ю.	
ІНТЕРАКТИВНА ЕКСКУРСІЯ «ТАЄМНИЦІ ЧЕНЦІВ-ЛІКАРІВ» ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ.....	237
Штома Л.Н.	
«БЕЗ СТРОКУ ДАВНОСТІ» ВЕЧІР-РЕКВІЄМ ТРАГЕДІЇ (до 80-річчя трагедії Бабиного Яру).....	239
АВТОРИ ЗБІРНИКА	244

Розділ I
ФІЛОСОФСЬКО-АКСІОЛОГІЧНІ ТА АНДРАГОГІЧНІ
ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 374.7:316.3 (477)

Н.Г. Ничкало, м. Київ

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА

У нашій державі впродовж останніх десяти років помітно зросла увага до проблем, пов'язаних з освітою різних категорій дорослого населення. Це зумовлюється сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників, які тісно взаємопов'язані й помітно впливають на усвідомлення в українському суспільстві необхідності посилення уваги до розв'язання цієї проблеми на загальнодержавному рівні. Положення щодо пріоритетності розвитку освіти впродовж життя обґрунтовано у «Білій книзі національної освіти України» (2010 р.) та Національних доповідях про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011 р., 2016 р., 2021 р.). У цих науково-аналітичних документах йдеться про необхідність врахування конкретних освітньо-культурних потреб різних соціальних, професійних, етнічних та інших груп населення, сприяння соціалізації індивіда та опануванню нових соціальних ролей, духовному розвитку, самоосвіті й самовихованню особистості.

Серед здобутків в освіті впродовж життя в нашій державі – розроблення Концепції освіти дорослих в Україні (автор – професор, член-кореспондент НАПН України Л.Б. Лук'янова). Якщо перша Концепція освіти дорослих в Україні (2011 р.) на засіданні Президії НАПН України була сприйнята з певними сумнівами і навіть з недовір'ям частини академіків і членів-кореспондентів, керівників академічних інститутів, то через п'ять років ситуація була протилежно іншою: сумніви зникли і Концепцію було схвалено.

У процесі розроблення Концепції (2011 р.) було дотримано комплексний підхід: освіта дорослих в усіх її вимірах – формальна, неформальна, професійна і непрофесійна, організована і неорганізована, є суспільним благом, спрямованим на досягнення самореалізації особистості, відповідно освіта дорослих повинна мати підтримку на державному рівні. Поряд із гарантією права особистості на освіту у будь-якому віці такий підхід є базовою нормою законодавчих актів в багатьох європейських державах, які визначають пріоритети і механізми державної підтримки.

Завдання Концепції визначено так: освіта дорослих в усіх її вимірах повинна набути законодавчого унормування з обґрунтуванням принципів, визначенням механізмів державної підтримки та врахуванням ролі основних суб'єктів, їхніх прав і обов'язків, способів взаємодії різних провайдерів освітніх послуг, а також механізмів багатоканального фінансування (з державного бюджету та інших джерел). У Концепції здійснено аналіз сучасного стану освіти дорослих, зазначено необхідність визначення критеріїв освітніх потреб дорослої людини, планування, контролю, звітності; обґрунтовано необхідність створення факультетів і кафедр андрагогіки в усіх навчальних закладах вищої педагогічної освіти і в установах перепідготовки і

підвищення кваліфікації працівників освіти, а також введення спеціальності «Андрагогіка» у перелік спеціальностей післядипломної професійної освіти.

У Концепції (2016 р.) конкретизовано мету, що полягає у формуванні цілісної, відкритої, гнучкої національної системи освіти дорослих. Вона охоплює формальну, неформальну та інформальну складові й спрямовується на задоволення поточних і перспективних освітніх потреб особистості. Такий підхід сприятиме її всебічному розвитку, адаптації до соціально-економічних умов, що динамічно змінюються.

Те, що відбувалося впродовж останнього десятиліття, можна кваліфікувати як потужний системний рух за розвиток освіти дорослих. Безумовно, це не могло не вплинути на посилення уваги до неформальної освіти дорослих, спрямованої на поширення ідеї освіти впродовж життя з урахуванням конкретних освітньо-культурних потреб різних груп населення. За ініціативи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та сприяння представництва DVV International в Україні у 2015 р. засновано громадську спілку «Українська Асоціація освіти дорослих» (УАОД). Її діяльність спрямовується на підтримку громадянських ініціатив у неформальній освіті дорослих. У червні 2016 р. УАОД стала членом Європейської Асоціації освіти дорослих. Посилюється роль об'єднаних територіальних громад, зростає мережа недержавних громадських організацій, які спрямовують свої зусилля на реалізацію освітніх ініціатив для дорослих.

Помітною подією став Форум «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих» (листопаді 2014 р.). До актуальних проблем освіти впродовж життя привернули увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, представники адміністрації Президента України, Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, МОН України, міжнародні експерти, представники громадських організацій. Під час Форуму підписано угоду про співпрацю НАПН України, Представництва DVV International в Україні (Інститутом з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) і Товариства «Знання» України.

Набули поширення Міжнародні Дні освіти дорослих, які привернули увагу органів державної влади і місцевого самоврядування в регіонах до необхідності цілеспрямованої діяльності з цих проблем. Громадські діячі, експерти, науковці, представники законодавчої і виконавчої влади різних рівнів та міжнародних інституцій беруть участь у дискусіях щодо стратегії і тактики розвитку освіти дорослих із урахуванням потреб різних цільових груп. Йдеться про доцільність розвитку освіти дорослих як цілісної системи, що враховує права кожного громадянина країни та гарантії на неперервну освіту впродовж життя; її спрямування на загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму; гармонізацію інтересів особистості й суспільства, а також забезпечення доступності для різних верств населення, створення необхідних умов для максимального розвитку особистості, реалізацію її потенційних можливостей. Безумовно, впровадження такого підходу на загальнодержавному рівні сприятиме як успішній адаптації до мінливих соціально-економічних умов, так і соціальній захищеності дорослої людини.

Високий методологічний рівень та організаційно-педагогічний рівень підготовки і проведення Міжнародних днів освіти дорослих на Львівщині (жовтень 2015 р.) привернув увагу органів державної влади та самоврядування не лише західноукраїнських областей, а й усієї держави і зарубіжних країн. Інноваційні ідеї і пропозиції народилися під час різнопланових заходів, серед яких – телевізійний міст

«Навчання впродовж життя – твоє успішне буття» / Студія ТРК «Львів», що поєднала студії Київської, Львівської, Полтавської і Харківської державних телерадіокомпаній (м. Львів, 5 жовтня 2015 р.); круглий стіл «Розвиток громадянських компетентностей дорослих в Україні: проблеми і перспективи» (м. Львів, 6 жовтня 2015 р.); круглий стіл «Релігійні конфесії і освіта дорослих: традиції, цінності і виклики», участь в якому взяли Любомир (Гузар), Архієпископ-емерит Української греко-католицької церкви (УГКЦ), її предстоятель у 2001–2011 роках, представники різних релігійних конфесій (м. Львів, 7 жовтня 2015 р.); конференція «Освіта дорослих і ринок праці» (м. Львів, 7 жовтня 2015 р.); форум «Освіта дорослих як ресурс місцевого розвитку» (м. Львів, 8 жовтня 2015 р.); концертна програма творчих колективів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Львів, 8 жовтня 2015 р.); конференція «Митрополит Андрей Шептицький – духовний батько українського народу» (м. Львів, 9 жовтня 2015 р.); навчальна поїздка на Яворівщину з метою ознайомлення з досвідом неформальної освіти дорослих, презентованим Громадською організацією «Гостинець» (м. Новояворівськ), сільськими центрами освіти дорослих (м. Новояворівськ, 9 жовтня 2015 р.); Фестиваль освітніх послуг для дорослих і ярмарок вакансій (10 жовтня 2015 р.).

«Запорізький край – край волі, край праці, край натхнення», – саме під таким яскравим гаслом зустрічали учасників Міжнародних днів освіти дорослих (жовтень 2016 р.). Цей форум розпочався з конференції «Освіта дорослих – регіональний розвиток: досвід, виклики, стратегії» (за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва й розвитку Федеративної Республіки Німеччина). Він об'єднав представників закладів освіти, різних міністерств і відомств, соціальних служб і громадських організацій Латвії, Білорусі, Німеччини, Китаю та України для обміну досвідом й обговорення актуальних проблем і подальшого розвитку освіти дорослих у різних регіонах. Було проведено Форум «Освіта дорослих – регіональний розвиток: досвід, виклики, стратегії» (6 жовтня, м. Запоріжжя), Міжнародну науково-практичну конференцію «Освіта дорослих у контексті цивілізаційних змін: досвід, проблеми, перспективи» (7 жовтня, м. Мелітополь), круглі столи з представниками органів місцевого самоврядування, роботодавцями регіону (м. Запоріжжя, м. Мелітополь) та ін. Проведення форуму сприяло посиленню уваги органів державної влади та управління, а також громадських організацій до питань освіти різних категорій дорослих як цінності громадянського суспільства, методологічних, правових засад взаємодії інституцій громадянського суспільства та освіти дорослих у формуванні громадян, здатних до свідомого суспільного вибору.

Наголосимо, що Львівський і Запорізький форуми дозволив задіяти творчий потенціал учасників й уможливити багаторівневий діалог з проблем освіти дорослих, що має важливе значення у контексті інтеграції зусиль представників закладів формальної і неформальної освіти, усіх громадських інститутів на основі взаємовигідної співпраці з метою розвитку освіти впродовж життя.

Така цілеспрямована діяльність сприяла розвитку культуринавчання впродовж життя, популяризації неформальної освіти як складника освіти впродовж життя із використанням потенціалу різних категорій дорослих як цінності громадянського суспільства, формуванню єдиної стратегії розвитку освіти впродовж життя на

загальнодержавному, обласному, міському і районному рівнях з використанням можливостей створення територіальних громад, міст і регіонів, які навчаються.

Зазначимо, що в умовах динамічних змін зростає потреба теоретичного осмислення здобутого досвіду й пошуку нових методологічних підходів до розв'язання цієї проблеми в умовах інформаційного суспільства.

15 листопада 2018 р. вперше в історії Національної академії педагогічних наук України відбувся всеукраїнській методологічний семінар «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи». У ньому взяли участь понад 200 осіб з усіх регіонів нашої держави, серед яких – дійсні члени (академіки) і члени-кореспонденти НАПН України, педагогічні, науково-педагогічні працівники вітчизняних і зарубіжних закладів вищої і післядипломної освіти, педагоги загальноосвітніх шкіл, професійних (професійно-технічних) закладів освіти, працівники навчально-методичних і науково-методичних центрів професійно-технічної освіти, закладів фахової передвищої освіти, представники громадських організацій, центрів освіти дорослих, працівники інститутів НАПН України, аспіранти, докторанти. Мета семінару – формування єдиного простору для професійної взаємодії та обміну досвідом, консолідації зусиль провайдерів освітніх послуг для дорослих, визначення перспектив розвитку формальної і неформальної освіти різних категорій дорослого населення в Україні.

За результатами проведення цього методологічного семінару вперше в нашій державі було видано збірник наукових праць «Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи» [2]. Рекомендації цього семінару направлено Комітету Верховної Ради України з питань освіти і науки, Міністерству освіти і науки, Міністерству соціальної політики та іншим відомствам і громадським організаціям.

Маємо підстави об'єктивно зазначити, що з цієї вкрай важливої проблеми в Україні багато чого зроблено вперше. Наприклад, 28 березня 2007 р. вперше в академічному інституті створено відділ андрагогіки (до 15 березня 2015 р. його очолювала професор Л. Лук'янова, відтоді й донині завідувачем цього відділу є доктор педагогічних наук, професор О. Аніщенко). 28 вересня 2018 р. Інститут педагогіки і психології професійної освіти перейменовано на Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Саме цим академічним інститутом започатковано й успішно здійснюються актуальні дослідження з проблем андрагогіки, зокрема:

- «Теорія і практика особистісного і професійного розвитку дорослого населення» (2014–2016 рр.), науковий керівник – Л. Лук'янова;
- «Теоретико-методичні засади розвитку освіти різних категорій дорослого населення» (2017–2019 рр.), науковий керівник – О. Аніщенко;
- «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу» (2017–2019 рр.), науковий керівник – Н. Авшенюк.

У 2020 р. розпочато дослідження «Теорія і практика професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих» (2020–2022 рр.), науковий керівник – О. Аніщенко.

Така цілеспрямована науково-дослідна діяльність уможливорює розвиток наукових шкіл з проблем андрагогіки. У спеціалізованих вчених радах Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені академіка Івана Зязюна НАПН України,

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Хмельницького національного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та інших закладах вищої освіти успішно захищаються докторські і кандидатські дисертації з актуальних питань освіти дорослих.

Нині в українській і зарубіжній освітній практиці помітно зростає роль мистецької складової у сфері освіти дорослих, адже, як свідчать документальні і літературні джерела, у різних регіонах нашої держави центри освіти дорослих, університети третього віку, інші провайдери освітніх послуг приділяють особливу увагу розвитку мистецьких студій, художніх та музичних колективів, в умовах неформальної освіти на регіональному і локальному рівнях розробляються і впроваджуються мистецькі практикуми, курси, тренінги тощо. На нашу думку, цінним є досвід здійснення первинної професійної підготовки дорослих до мистецької діяльності в університетах третього віку. Саме тому, винятково важливе значення має осмислення спадщини відомих представників мистецької освіти в Україні, які обґрунтували теоретичні засади й заклали основи освітніх традицій мистецької педагогіки та мистецької освіти. Вважаємо, що на особливу увагу дослідників заслугоує наукова спадщина доктора педагогічних наук, професора, першого завідувача відділу мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (нині – Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України) Оксани Петрівни Рудницької.

Освіта дорослих в Україні, на наше переконання, має майбутнє. Із сучасних паростків інноваційного досвіду виросте потужне дерево й навіть «дивовижний сад» творчих підходів і методик навчання дорослих. Зрозуміло, що це не відбудеться само по собі, адже ще з античних часів відомо, що не існує «манни небесної»... Це потребує політичної волі, системної праці різних соціальних інститутів й гармонізації у діяльності усіх гілок влади, об'єднання зусиль органів державної влади та управління, а також громадських організацій різного спрямування.

Обґрунтування державної політики щодо розвитку освіти дорослих в Україні та її системної реалізації потребує нового прочитання й осмислення рекомендацій міжнародних організацій. Поряд з попередніми документами ЮНЕСКО, починаючи з 1949 р., коли відбулася Перша Міжнародна конференція з освіти дорослих, привернемо увагу до Глобального рапорту про навчання і освіту дорослих (Global Report on Adult Learning and Education), схваленого Конференцією CONFINTEA VI (1–4 грудня 2009 р.). На 12 пленарних засіданнях, 5 дискусіях під час круглих столів і 32-х тематичних навчань досить гостро обговорювались ключові проблеми щодо конфронтації з глобальних питань, політики та управління освітою дорослих, її фінансування, навчання впродовж життя, забезпечення якості освіти дорослих та оцінювання результатів навчання.

«Від риторики – до діяльності» – така рекомендація цієї конференції і Глобального рапорту повною мірою стосується нашої держави. Як відомо, у нас дуже багато зроблено на теоретичному рівні, передусім завдяки науковцям Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна (цей аспект викладено нами вище). Маємо визнати, що конкретна реалізація сучасних завдань розвитку освіти дорослих на загальнодержавному, регіональних і галузевих рівнях помітно відстає від багатьох держав – членів ЮНЕСКО й не відповідає зрослим потребам сучасної доби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Ескізи про мудрість. Від міфу до істини: навч. посіб. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2019. – 317 с.
2. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: збірник наукових статей / [колектив авторів]; за ред. Кременя В.Г., Ничкало Н.Г.; укл. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б. – К.: Знання України, 2018. – 610 с.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий(заст. голови), О.М.Топузов (заст. голови)]; за заг.ред. В.Г. Кременя. – Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. – 384 с. – Бібліогр.: с. 21. – (До30-річчя незалежності України).
4. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи: монографія / За заг. ред. акад. Н.Г. Ничкало, акад. І.Ф. Прокопенка. Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. – 546 с.
5. *Życie I uczenie się dla pomyślnej przyszłości: siła uczenia się dorosłych.* UNESCO. Konfitea VI. ITE, Polsko-Niemiecka Fundacja dorosłych, Polski Komitet do spraw UNESCO. 2010.

УДК -053.8:[81'42:(083.71)]

Л.Б. Лук'янова, м. Київ

КАТЕГОРІЯ «ДОРΟΣЛІСТЬ» У ДИСКУРСІ ДЕФІНІТИВНОГО АНАЛІЗУ

У філософському сенсі категорія «дорослість» вивчена недостатньо. Однак філософський контекст цієї категорії дозволяє дослідити життєвий простір дорослої людини як універсальний феномен культури, що може виявлятися й реалізуватися в різних способах буття, наприклад, у професійній діяльності або навчанні. Саме філософські засади дають змогу з'ясувати діалектику освітньої системи дорослих, визначити її суперечності, схарактеризувати взаємозв'язок кількісних та якісних змін, визначити стадії розвитку, проаналізувати набуте на попередніх етапах.

Філософсько-методологічна реконструкція онтологічних засад дорослості на основі аналізу різних філософських текстів дозволила сформулювати основні ідеї щодо усвідомлення дорослості в класичній філософській традиції [1, с. 5]:

– дорослість розуміється як особлива духовна або соціальна сутність людини (Платон, К. Маркс);

– дорослість містить характеристики Абсолюту, межі досконалості, має універсальну належність до вічного, є «вершиною» людського буття (І. Кант, Г. Гегель та ін.);

– дорослість усвідомлюється як універсальне, тілесно чуттєве людське ставлення, здійснюване в чадородії (Л. Феєрбах).

Філософське осмислення дорослої людини – це розуміння сутності дорослості, її опис, експлікація з культурного контексту певної історичної епохи.

Традиційно поняття «дорослість» пов'язане не так з віком людини, як із соціально-психологічними чинниками, що усвідомлюються безпосередньо людиною

й визнаються суспільством. Разом із найбільш простим і поширеним способом визначення приналежності людини до дорослої категорії є досягнення нею відповідного віку. Індійські дослідники, посилаючись на хартію ЮНЕСКО та Права людини, вважають, що дорослою є людина, яка досягла 15 років. Учені керуються тим, що саме цей вік є певним роз'єднувальним бар'єром для дітей і дорослих в універсальному розумінні. Проте автори зазначають, що в більшості країн люди, віком понад 35 років не є цільовою групою програм освіти дорослих, хоча в окремих країнах вікова група для освіти дорослих становить 60 років [5]. Однак багато зарубіжних дослідників стверджують, що віковий критерій є достатньо умовним. Як аргумент М. Тайт (*Tight*) наводить такий приклад. У Великій Британії людина вважається дорослою тоді, коли здобуває право голосувати. Донедавна віковий ценз для голосування становив 21 рік, тим часом як виконання багатьох інших «ролей» дорослої людини (бути батьками, працівниками, платниками податків та ін.) можна розпочинати значно раніше. Також існують інші обставини, що позбавляють даний критерій певної визначеності. Так, у європейських країнах вік дорослої людини визначається законом, а в розвинених країнах – це питання місцевих традицій [6] або місцевого законодавства, оскільки супроводжується наданням таких прав, як водіння автомобіля, споживання алкоголю, самостійний виїзд у закордон, участь у політичному житті.

Потракування дорослості, що має такий соціальний контекст, є достатньо поширеним. Зокрема на генеральній сесії ЮНЕСКО в Найробі у 1976 р. було визначено, що дорослою є кожна людина, визнана такою в суспільстві, до якого вона належить. Однак таке тлумачення, на нашу думку, по суті нічого не визначає, у певному сенсі є тавтологічним і лише вказує на суб'єкт визначення – суспільство. У фізіології дорослість означає оптимальне функціонування всіх системорганізму.

У зв'язку з цим вважаємо, що вік не може бути достатнім показником «дорослості». Суттєвим є усвідомлення власних вчинків і відповідальності.

У соціальному та юридичному аспектах дорослість трактується як можливість дотримуватися норм і правил соціального життя, обіймати певні статусні посади, демонструвати рівень своїх соціальних досягнень (освіта, професія, участь у соціальних інституціях тощо), нести відповідальність за власні рішення і вчинки.

Дорослість є також категорією психологічною, оскільки враховує власне ставлення людини до віку, усвідомлення власної приналежності до певної вікової категорії. На думку дослідників (М. Ноулз, М. Тайт, А. Роджерс, П. Джарвіс, Х. Уїлтшире, Р. Патерсон та ін.), важливим є те, що відбувається з людиною після досягнення нею певного віку, які особистісні характеристики стають для неї типовими.

Отже, домінантною позицією наукової рефлексії є загальне трактування дорослості. Так, З. Петрасіньскі (*Pietrasinski*) [4, с. 9] зазначає, що дорослою (...) є людина, яка досягла 18 років, фізично зріла, юридично повнолітня. Таке розуміння дорослості, акцентоване андрагогами, окреслювало предметні межі проєктованої ними сфери досліджень, що має два виміри – описовий і нормативний. Перший із них репрезентовано питанням «ким є дорослий?» (якою є доросла людина?). Другий вимір – нормативний, апелює до питання «ким має бути дорослий?» (якою має бути доросла людина?).

Іншою надзвичайно важливо сферою, до якої звертається М. Малевські (*Malewski*) в аналізах проблеми дорослості, є епістемологія. Послугуючись цими двома сферами, учений виокремлює чотири аспекти категорії «дорослість» [3, с. 3].

Таблиця 1

Чотири аспекти категорії «дорослість»

		Сфера епістемології	
		Реалізм	Конструктивізм
Д О Р О С Л І С Т Ь	Описовий	Якими є дорослі? Дорослість як сукупність ознак: а – психічних б – суспільних	Якими дорослі люди мають бути? Дорослість як взірць суспільно-культурний
	Нормативний	Якими дорослі люди хочуть бути? Дорослість як особистий авторитет	Якими дорослі люди можуть бути? Дорослість як ідеал розвитку

Отже, доросла людина – це особа, яка досягла певного віку й за гіпотетичним припущенням їй притаманна фізіологічна, ментальна зрілість. Вона має певні знання й уміння, що дозволяють їй приймати рішення.

Як відомо, у працях М. Ноулза (*Knowles*) зазначено, що дорослість доцільно розглядати з чотирьох позицій: фізіологічної (коли з'являється репродуктивна функція); юридичної (коли вік визначає правовий статус); соціальної (коли людина здатна виконувати соціальні ролі працівника, чоловіка, дружини, батька чи матері, відповідального громадянина, солдата); психологічної (коли людина доросла настільки, наскільки усвідомлює себе відповідальною за своє життя) [2, с. 24]. У процесі навчання треба брати до уваги соціальний (здатність) і психологічний (готовність) критерії, тим часом як у біологічному (фізіологічному) і юридичному критеріях в основу покладено вік людини, який, на думку вченого, не завжди є показником дорослості.

За часом дорослість є значним періодом у житті людини. Цим зумовлені численні наукові розвідки даного феномену. Дорослість є предметом дослідження спеціальної галузі вікової психології – акмеології, що вивчає даний період, зокрема й дорослість як вікове поняття, не пов'язане з поняттям «зрілість».

Отже, дорослість – це період поступального розвитку людини, який є найбільш сприятливим для досягнення зрілості особистості. Дорослість характеризується психологами як «пік» розвитку, як оптимум для професійних й інтелектуальних досягнень, як період інтеграції різноманітних зв'язків і стосунків з іншими людьми, накопичення матеріальних засобів, лідерство в різних видах діяльності, старшинство

за віком серед своїх співробітників. Доросла людина завжди повинна мати мету – професійне зростання й досягнення поставленої життєвої мети.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Игнатова Н.Ю. Бытие взрослого в мире: философский анализ: автореф. дис. ... д. филос. н.: 09.00.13. – Екатеринбург, 2005. – 45 с.
2. Knowles M.S. The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy. – London: Cambridge Book Company, 1980. – 400 p.
3. Malewski M. «Dorosłość» – kłopotliwa kategoria andragogiki. *Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*, 2013. – № 3(63).
4. Pietrasiński Z. *Rozwój człowieka dorosłego*. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1990. – 184с.
5. Seetharamu A.S., Usha M.D. *Devi Adult Education*. – New Delhi: APH Publishing Corporation, 2008. – 503 p.
6. Tight, M. *Key Concepts in Adult Education and Training*. – London and New York: Routledge, 1998; 2nd ed. 2003.
7. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи* : монографія / За заг. ред. акад. Н.Г. Ничкало, акад. І.Ф. Прокопенка. Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 546 с.

УДК 78:159.928 (Назарій Яремчук)

Г.Г. Філінчук, м. Київ

СПВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ

Які б модерністські течії не домінували в освітній політиці на глобальному й національному рівнях, завжди її стратегії, зміст, філософія вибудовуються на суспільних запитах, в основі яких знаходиться затребуваність у розвитку, прогресі, безпеці, здатності конкурувати, нарешті, виживати тій чи іншій нації. Людство при цьому опиратиметься на власний історичний досвід, духовну, інтелектуальну, матеріальну спадщину тих поколінь мільярдів людей, які жили і творили до нас. Без пізнання цього значимого пласту цивілізаційних надбань унеможлиблюється поступ та перспектива існування світу. Цей доволі спрощений погляд все ж засвідчує про невідворотність пізнання навколишнього світу через культуру, опановуючи завдяки їй його реальності та власну будучину.

Тому кожен народ з особливою увагою й відповідальністю оберігає свою національну культуру, що є його вчителькою й водночас гордістю, стрижневою опорою буття. Бо ніхто за весь період існування людства не спромігся винайти щось більш сутнісніше в архітектоніці життя етносу, народу, нації, аніж субстанції національної культури; рідної мови; традиційної віри; власної держави. На цьому природному фундаменті животворить і наш Український народ.

Під кутом цих вартісних категорій відбувається осмислення створених сенсів, ідеалів, звершень і надбань, а також бід і трагедій. Це ті критеріальні символи, якими вимірюють вершинність особистостей та народів, відповідно яких має формуватися *зміст державної політики, культурно-освітньої, наукової, просвітницької праці, суверенність духовного та інформаційного простору*. *Р. Млиновецький у роботі*

«Історія українського народу» так писав про значущість цієї усталеної історичної традиції поведінкових норм: «слід культивувати, підкреслюючи й вибираючи з минулого те, що гідне наслідування». Саме з такою універсальною міркою нам і варто підходити, оцінюючи незбагненно статно красиву в усіх вимірах постать нашого сучасника, Співця національної Душі – Назарія Яремчука.

Три вересневі (1995 р.), величні концерти пам'яті Назарія Яремчука в Палаці «Україна». Здається, він був незримо присутній на кожному із них, як і в душі та серці кожного тоді присутнього.

Назарій відійшов у засвіти, але виступаючий тоді Павло Дворський сказав, що він залишив людям прекрасний сад своїх пісень. Мимоволі на думку спадає та втрата ненароджених культурних вартостей, які б могли ще бути зрощені його талантом, виплеканим любов'ю до людей, рідного краю, України, якби доля подарувала йому іншу життєву дорогу. Якби. Проте так не буває. Очевидно, на все воля Божа. Можна, справді, жити довго, нудно та прісно, але доля вготувала інший шлях – короткий, спалахуючий, захоплюючий. Він як натягнута струна, що творить прекрасну мелодію, зате наділена високою ймовірністю бути обірваною. На жаль, сталося саме так. Хоча його «пісня поміж нас» здається лунатиме завжди, надихаючи й заряджаючи світлою енергією кожного, хто торкнувся краси Назарієвих творів – ніжних, життєствердних, щемливо щирих, романтичних. Свідомо не кажу патріотичних, бо що б він не виконував, та пісня була зіткана з незбагнених джерел любові до прекрасної української землі, її мелодика сягала глибинних витоків народного мелосу, складеного з естетично-почуттєвого, громадянського, національного підмурівку, на якому утримується й животворить українськи світ. У кожного своє сприйняття цієї знакової для української культури непогамованої натури. Родина, близькі друзі, зокрема Левко Дутківський, П. Дворський, В. Зінкевич, В. Стріхович, О. Савчук та І. Каваціук, В. Кошман, О. Злотник, чи такі метри національної культури як Д.Гнатюк, виконавці зі славетного ансамблю «Смерічка» та багато інших друзів з поза мистецького цеху зберігають чимало спогадів із прекрасних сторінок життєпису неповторного співця української Родини. Але є і той спільний знак, знаменник, що об'єднує всіх – знаючих Назарія більше чи менше, будучи з ним знайомий близько чи тільки через пісню. Гадаю, що його найточніше окреслив сам Митець у своєму короткому й місткому вірші, за два місяці (квітень 1995 р.) до завершення свого земного шляху. «В тобі душа моя, / В тобі життя моє, / В тобі любов моя, / Тобі співаю я! / В тобі надій зоря. / В тобі життя моє, / В тобі мій світ сія, / Тобі співаю я, / співаю я...». Переді мною спеціальні випуски газети «Буковинське Віче» (29 листопада, 6 грудня 1995 р.), присвячені 44-ій річниці від дня народження народного артиста України Назарія Яремчука. На тлі прекрасних світлин вершинного творця української Пісні в пишно розквітлому яблуневому саду рідного обійстя в Рівні під Вижницею та на Черемоші викарбувані слова його життєвої місії – «Я РАЗОМ ІЗ СВОЇМ НАРОДОМ». Вони є відповіддю на розгадуваність Назарової присвяти – «В тобі життя моє...». Життя – для України, з Україною! Вона для нього була «понад усе». Матір'ю, коханою, рідною землею, Український народом, Українською державою. Мало сказати про нього як талановитого й неперевершеного Митця. Він унікальної проби людина. Щира, благородна, чуйна й по – громадянському мужня людина. Поет – пісняр і добрий творчий друг Назарія Вадим Крищенко на зорі 1990-х років скаже: «Знали б ви, як світилися очі Назарія, коли

Україна стала самостійною державою». Справді, цим з цим високим ідеалом він жив і творив у ті часи, коли його народ був уярмлений бездержавністю. Крізь товщу невідомого попелу пробивався вогонь Назарової української пісні, з її надзвичайною енергетикою Любові, силою віри в «себе», свій народ, рідну батьківську землю. І над усіма цими святощами мрійливо витав над рідними верховинами, бачачи завжди смужку чистого голубого неба української свободи навіть крізь заграбовані для українців віконця. Сама доля інтернатського дитинства уготувала йому близькість до віщого Шевченкового слова: *«Свою Україну любіть, Любіть її! Во время люте...»*.

У своєму поетичному щоденнику він звертається до своїх сучасників уже незалежної держави, перебуваючи 9 листопада 1993 р. в далекому Лос-Анджелесі, щоб ті повірили в свою будучину, бо *«досить шукати «чужого Бога»*. Адже *«хто не знає себе / Хто не вірить у себе / Хто не знає хто він / ... Як не знаєш свою Україну / То не бачити більше тобі / Ані сонця, ні неба»*.

За все українське він переживав, ніхто й ніколи не бачив його збайдужілим стосовно українських справ. 2004 р. в Чернівцях світ побачила чудова (вже рідкісна) книга «Яремчук Н. Поклич пісні мого серця... Щоденники, вірші, спогади». Там є і мої скромні спогади про Назарія як митця і громадянина, які так і не змінилися в судженнях, сприйнятті і шані. Вони поза часом і простором, оскільки поставу Назарія вимірюють лише цінності, які вічні. Пригадую спілкування з Назарієм на Першому Всесвітньому форумі українства в Києві 21-24 серпня (річниця проголошення Незалежності України), коли він із запам'ятовуючим блиском в очах обстоював «свою» правду і бачення майбутнього України, місію рідної мови і національної культури, церкви, значимість для державності «української конституції», переконував у небезпеці політиканства, відкидав монополію на владу та любов до України. Здавалося, що він, насправді, і був тим правдивим державним мужем і політиком, які затребувані часом й українськими реаліями. Трохи пізніше, не метафорично, а посправжньому переконував і переконувався. Після своїх останніх виступів у Києві на ювілейному концерті Ю. Рибчинського, на Співочому полі та в столичній опері (кінець травня – початок червня 1995 р.), будучи смертельно хворим, він занотовує у своєму щоденнику ті тривоги, які продовжують переслідувати українців донині. *«Україну наповнила дешивизна, – пише Назарій, – примітив у гарних обгортках. Ми гордились, що ми найбільш читаючий народ і дуже розумний. На жаль, це не так... Добивають нас у власному домі-державі ресторанні, напіввульгарні шлягери із московського шоу-бізнесу. Навала московського примітиву. Гірка правда... Хоча завдяки нам вони стали московщиною»*.

Загостре почуття особистої, національної, державної гідності не покидало його ні за яких обставин. Він внутрішньо й зовнішньо завжди протестував проти засилля чужинської низькопробної «культури», яка нав'язувала українцям «сурогат-цінності», а народ, не роблячи висновків, *як кролик перед удавом, постає перед урядом півночі, хоча ще ніколи з півночі нам не приходило добро*. Перед нами Митець-громадянин, закоханий у красоти свого народу, рідного краю, культурної традиції, водночас нетерпимий до запопадливості гомосовіткусів перед чужинською московщиною. Тому з таким болем Назарій риторично запитує: *«Що ти з нами наробила Москва, що ми з собою самі робимо? Де ми живемо? Хто ми?»*. Своїм глибинним внутрішнім співпереживанням, закличним словом, а ще більше

українською піснею він, звертаючись до «синів сердешної України², ніби виконував етичний заповіт Шевченкового Слова, що крився в найважливішому питанні життєствердності української нації – «що ми?.., чії сини?». Те, що відчував, за що вболівав, чим широко переймався і чому одержимо був відданий, залишається і сьогодні чутливим нервом для українства. Своєю тонкою й ніжною, чистою й шляхетною душею Назарій умів «бачити» за обрій. Європеїзм, яким уже тоді політики розпочали поволі «годувати» українця, продовжуючи передусім у культурі «купувати чуже», ним сприймався правдивіше й відповідальніше, бо спочатку хотів отримати відповідь на сокровенне – «свого не цурайтесь!?» Щоденникові записи містять розгадку цієї здавалося б аксіоматичної істини. Він пише: *«Спитайте у французів про найкращих співаків, акторів, письменників, малярів, вони скажуть – це французи, а потім відзначають інших. Спитайте про це в американців, італійців, – та ж відповідь»*.

Звертання стосувалося політиків і педагогів, державних чиновників і діячів культури, молоді і представників бізнесу, всіх суцільних в Україні. Бо в основі культурної моделі життєдайного суспільства знаходилася парадигма народності. Він нею жив, творив, мріяв. У ті часи, коли не велено, небезпечно було вести розмови про глибинні джерела національної культури, Назарій відшукував з допомогою ліричної метафори причинність того протуберанцево-вибухового успіху нової української пісні. «Як дерево, що вбирає наснагою своїми коренями із рідної землі, – писав Митець у далекому 1984 р., так і «Смерічка» – символ цього дерева всотує із джерел рідного фольклору, мелосу живлючі соки пісні, які віками створював народ, і, ожививши їх своїм творчим натхненням, виносить до людей у нових шатах, що тільки прикрашають і молодять вічно молоду народну пісню». Яка філософічність і висока почуттєвість розуміння в 33-річного юнака праоснов української культури, мистецтва, музики, поезії! Його світогляд і чин перегукувалися з тими вічними загальнолюдськими й національними ідеями, які слугували оберегом для народження, розвитку і захисту націй, що прагнуть свободи і прогресу.

Колись К. Ушинський, вивчаючи європейський культурно-освітній досвід, окреслив ті ознаки та відмінності їхньої системи, які полягали в сильному, особливому ставленні до своєї Батьківщини, власної історії, ріднокультурних цінностей, мови. Бо *«народ без народності – тіло без душі, – стверджував видатний український педагог, – який тільки підлягає закону розкладу і знищенню в інших тілах, зберігши свою самобутність»*. Тому, коли в листопаді-грудні 1995 р. вийшли два спеціальних випуски «Буковинського Віча», присвячені Назарію Яремчуку з промовистою назвою: *«Я разом із своїм народом»*, то дякуючи тодішнім журналістам (Т. Шевчук, М. Шкрібляк, І. Доцин), художнику О. Криворучку, вдалося віднайти ту глибинну струну Музи Мистця, яка зветься народністю. Він був разом із своїми побратимами по творчому цеху (В. Івасюк, Л. Дутківський, В. Зінкевич, П. Дворський...) саме серед тієї національної інтелігенції, котрі усвідомлювали значущість ідеї народності. Адже якою б талановитою не була б людина, вона завжди є нижчою Народу.

Поза принципом народності настає регрес у творчості, державному і цивілізаційному розвитку. Лише з ним нації здатні відіграти свою історичну роль, інакше вони сходять з арени світового буття.

Навіть добре напрацьована демократична мультикультурна концепція Європи не змогла стати загальним заміником націєкультурності, оскільки вважалося неприродовідповідним ігнорування наріжного принципу існування народів, коли полікультурністю намагалися розмивати основи народної культурності. Найбільш модерні, технологічно й інтелектуально інноваційні держави усвідомили значущість необхідності «самогодування» культурою національною в її взаємодії із загальнолюдською. Для нього народ був творцем культури, її скарбником і водночас суворим поціновувачем. В одному з останніх інтерв'ю в київському готелі Назарій скаже: «Головну і єдину оцінку творчості, та й життя загалом, дає час і народ. Хай будеш сто разів володар такого собі містечкового «Греммі», але якщо на твій концерт не придуть люди, не сприймуть, не заоплодують, не вийдуть із залу чистішими, кращими, ти – ніщо».

Назарій засвоїв цю істину, опановуючи й талановито передаючи наступним поколінням культуру свого народу, історичні традиції й етноцінності, великі ідеї, пласти національних творчих надбань, створених видатними українцями. Сам процес передачі Назарієм культурних цінностей від одного покоління до іншого перетворився у своєрідне, захоплююче мистецтво. Вишукане, романтичне, замріяне. Його голос, з притаманною йому оригінальністю й автентичністю звучання, прагнув висоти, свободи, злету і чистого неба. Завжди. І тоді, коли в 1984р. гастрольні мандрі завели в степову Монголію і він під враженням просторової неосяжності напише: «Холодно, з дощем, над Улан-Батором грізно кружляють орли. Єдина столиця, що має у своєму небі орлів». І тоді, 24 травня 1995 р. на своєму передостанньому концерті (28 травня на Співочому полі до дня Києва, останній – 7 червня в Національній опері імені Тараса Шевченка), коли дуже проникливо, вражаюче чуттєво співав реквієм пам'яті Володимира Івасюка, ніби, прощаючись, відлітав у синє небо.

Незадовго до завершення свого земного шляху (10-15 червня 1995 р.) Назарій запитував, звертаючись у щоденнику до влади й співвітчизників: *«Де сформована ідеологія нашого суспільства нашого народу, народу трудівного, талановитого, мудрого, але народу, який звик терпіти наругу, насильство над собою... Якась співачка з надуманим іміджем, роздутою рекламою з Москви, Леонтьєв беруть з України 1 млн. доларів із Славутича (близьке Назару місто, де під час чорнобильської трагедії він неодноразово виступав з концертами, підтримуючи рятувальні бригади). А поруч десятки сотні співаків, композиторів, фестивалів вищого рівня, ніж у Москві. Образливо».*

Справді, його сильною людською рисою було світовідчуження нерозділеності духовної, пісенної культури, мистецтва від моралі, етики, політики, суспільного інтересу, ніколи не ігноруючи таку близьку його серцю триєдність «Митця-Громадянина-Українця». Він усвідомлював відповідальну місію національної пісні, культури, мистецького образу в сучасних державотворчих процесах. Гідна, щира, непоступлива постава Співця величі й краси свого Народу була своєрідною візитівкою українськості, певним еталоном ставлення до України, національної культури як на материзні, так і в далеких світах. Злет його пісенної філософії, естетики, громадянськості формував надзвичайно притягальну емоційну атмосферу, коли поетика і мелодика Пісні творили незбагненну силу любові до України, Людини, спраглисть до борні за свободу.

У різних формах і до різних соціальних груп і станів (від молоді до інтелігенції та влади) намагався достукатися до усвідомленості українства й пізнання «себе», до самоповаги й гідності. Знаковий Шевченків заповіт *«Якби ви (ми) вчилися так як треба»* був тим життєвим сенсом, на який опирався Назарій у своїй творчості.

Ми, слухаючи Яремчукові пісні, які спонукають спалахувати людську Душу, заставляють гордитися, що ти Українець, мусимо глибше торкатися й тих його змістових речей, котрі знаходилися в інших нішах його життєпису. Бо він є одним з небагатьох, який ламав усталений стереотип про відповідну невідповідність благородства і краси митця на сцені і поза нею.

У дискусіях завжди оголеними нервами сприймав успіхи й негаразди української культури, захоплено розповідаючи про «Червону Руту», «Водограй», які співав увесь світ, з натхненням згадував про вижницьку «Смерічку» з Буковини, зокрема про її 4 6(!) концертів упродовж 23 днів у Львові (нечувано для часів нинішніх) з повними аншлагами і морем квітів... З гіркотою говорив про засилля бракованого, неякісного «культурного» товару в барвистих обгортках з «московського розливу». «Іду оце Києвом, – обурюється Назарій в інтерв'ю М. Міщенку, – дивлюся, афіша висить: «Кабаре-дуєт «Академія». До речі, в Палаці «Україна», не де-небудь. Для кого ця академія? Чому кабаре «Академія» – академія для української публіки, для українських артистів? Хіба українців у Москві (в Кремлівському палаці) приймають так само гучно, з помпою?

Як митець, не сприймав ні в яких формах низьковартісний, чужинський товар, до того ж насаджуваний силою поганої імперської традиції. Але особливо нетерпимо ставився до «своїх», що впускали цю сурогат-продукцію в національний культурний простір, що запопадливо аплодували лже-кумирам за їх пустотні пісенні «перли» на штиб «я прішьол, а ти ушла». Назарій стверджував і вже тоді застерігав: *«Найгірше, що у масі своїй сучасна російська естрада – далеко не кращі мистецькі зразки. І ось ці зразки, ці смаки вона нав'язує нам. А ми, як у Шевченка: «Моголи, моголи...». Цей вірус – одна з найбільших бід нашої сучасної пісні»*. Очевидно, не лише пісні, бо кремлівська культурна експансія «м'якої сили» стала невдовзі важливим складником військової агресії, гібридної війни московитів проти України. Ці роздуми, оцінки «сучасного Бояна» національної Пісні містять актуальні посили для часів нинішніх, формуючи загальне суспільне розуміння значущості національної культури як найсильнішої зброї в борні з супостатом. Понад чверть століття тому видатний земляк Назарія, уродженець Буковинського краю Дмитро Гнатюк скаже про нього лаконічно правдиво: *«Мене завжди приваблювало в Назарієві те, що він завжди був свідомим громадянином і великим патріотом нашої держави. Вірно служив вітчизняному мистецтву, культурі, що відповідало моему життєвому кредо: віддавати всі сили і талант на служіння народу»* (Буковинське Віче, 29.XI.1995).

Людина надзвичайно одержима українською ідеєю, жертовно віддана національній пісні, була і є вічним оберегом культури великого Народу. Жив і творив поза орбітами фальші, честолубства, збайдужілості, корисливості. Був Слугою Української Музи. Ця природна сприйнятність його не підкорюється ні часом, ні політичним кон'юктурам, ні змінюваним мистецьким модам. Співець – у Позачассі.

Як ніхто інший про нього щиро висловиться його побратим Василь Зінкевич: *«Назарій був тим співцем, який окреслив траєкторію своєї зірки любов'ю до України. А вона, ненька-державо, повсякчас була музою. Для мене саме від цього духовного*

джерела розпочинається особистість як людина. Назарій служив своїй музі і тому був таким природнім і зрозумілим, як наша українська пісня».

Очевидно, саме такі митці, близькі по духу, крові і любові до України, залишатимуть навечно невмирущий слід у національній пам'яті, викарбуваний народним визнанням, даниною шани і поваги. Таким сприймають його люди, так захоплююче відгукувався і він про людей та друзів. У спогадах про Володимира Івасюка Назарій порівнював свого творчого побратима з *«коштовним каменем, безцінним скарбом чаруючої людської обдарованості і таланту, чие життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого. Незалежно від наших побажань грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як казав би Іван Франко, сили»* («Поклич пісні мого серця», 2004 р.).

У цій книзі, що побачила світ за сприяння Віктора Ющенка, майбутній Президент України сказав: *«Назарій Яремчук – унікальне явище української культури. Його пісенна спадщина має стати своєрідним маяком, з яким буде звіряти свій курс вітчизняна музична культура, нашим імунітетом проти бездуховності».*

«Згасла життєва зоря Назарія, – емоційно говорив на вересневому (1995 р.) концерті його пам'яті в Палаці «Україна» Павло Дворський, – але він залишив усім нам після себе сад своїх чарівних пісень». Люди завжди раділи йому, його успіхам, творчим надбанням, як і він завжди чутливо сприймав злет інших. Справді, ніби про себе він у честь тридцятиріччя свого старшого друга й наставника Левка Дутківського 9 квітня 1973 р. робить присвяту віршем «Вікна творчості»: *«В нічному спокої – / Неспокій. / Бентежні гами в серці стукотять. / Час не для нього, спокій не для нього, / Пісні Черемошу із гір дзвінких летять...».*

У цій неповторній щирості до людей і незатихаючій радості від їхніх вдач, талантів, перемог, захоплень Назарій видавався по-справжньому «олюдненою» Людиною. Він без декорацій переживав за їх майбутнє, як і за майбутнє свого Народу України, шукаючи правду і кривду в історії. Його блискучі замальовки 1994 р. («У сутінках історії», «Національний етнотип українця») є намаганнями висловити суспільству власне світобачення, зазначивши, що *«Шевченко – письменство – чи не єдиний шлях відродження і утвердження української національної свідомості».*

Під час перших парламентських виборів у незалежній Україні був нестримним у підтримці українських патріотичних сил, співав у найвіддаленіших закутках, переконував, запалював вірою людей у їх кращу долю. Понад усе бажав єднання великій українській родині. Узимку 1995 р., на похоронах Михайла Івасюка, біля університетської церкви, будучи вже хворим, реагуючи на черговий політичний конфлікт, сказав тихо і водночас твердо: *«Своїм треба порозумітися. Георгію, ти мусиш про це знати...».*

Те знакове для кожного українця «Боже, нам єдність подай», для нього не було простим благанням, а смислом національної ідеї, духом відродження і силою Нації. Назарій доводив її своєю Піснею і Чином. Кому випадало щастя слухати Яремчукове виконання «Родини», той відчував силу прагнень митця звести воедино храм національної єдності. Бо в слові, мелодиці і музиці пісні *«Родина, родина – від батька й до сина / Від матері доні добро передам. / Родина, родина – це вся Україна / З глибоким корінням, з високим гіллям»* закладені етичні підвалини нашої сили, слави і

зв'язки. Не перебільшую, якщо скажу, що Яремчукова муза, з її незбагненим почуттєвим потенціалом, полегшує розуміння світу. Вона слугує високому злету радості, любові, героїки й оберігає водночас людську душу в часи трагії. Мистецька Краса його Пісні є всеперемагаюча. Тоді приходиться усвідомлення істини – чому нації вибирають символом єдності і прогресу не матеріального ідола, а музику Бетховена, написану до Шиллерової оди «До радості»; чому національний Славень-Пісня «Ще не вмерла Україна», створений талантом духу Павла Чубинського і Михайла Вербицького, містить силу, перед якою не встоїть найбільше мілітарне зло.

Назарій талантом і громадянською відвагою, неугасимою любов'ю до свого народу й рідної землі, через українську Пісню, поетичну Мову, незбагненну мелодію Музики зберіг, зміцнив, розвинув національну енергію власного «Я». УКРАЇНИ!

Черства душа не заспіває. Вона має горіти, бути чистою і світлою, а ще – правдивою. *Кожен із нас повинен постійно бути в польоті, – стверджував Він, – крізь долю, над суєтою, у вільному леті, вільною людиною, не відриватися від землі. Пам'ятати святі речі – хто тебе народив, навіщо живеш, звідки ти, чого прагнеш, що скажеш людям, з якої криниці п'єш воду.* Бути гордим того, що ти Українець, Людина!

УДК 7:376.091

Г.П. Васянович, м. Львів

МИСТЕЦТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

Сучасне життя спонукає звернутися до усвідомлення діяльності митця з особливими потребами. Адже одна справа, коли художник, композитор діє в звичайних умовах, і значно інше, коли він працює в екстремальній ситуації, долаючи часто-густо неймовірні перешкоди фізичного й морально-психологічного плану. Таку діяльність, на нашу думку, можна характеризувати як вчинок, як мобілізацію усіх духовно-душевних сил задля самореалізації, власне утвердження себе в культурному просторі [1].

Прикладів такої діяльності історія знає велику кількість. Ми ж, для ілюстрації цієї думки, скористаємося лише декількома фрагментами із музичного й образотворчого мистецтва. Конкретними постатями для аналізу нам слугуватимуть М. Чюрльоніс, М. Башкірцева, Н. Яремчук.

Мікалоюс Константінас Чюрльоніс – литовський художник і композитор, народився 22 вересня 1875 р. в м. Варена. Своєю творчістю сприяв символізму та югендстилю, був його представником періоду кінця ХІХ ст. М. Чюрльоніс вважається одним із піонерів абстрактного модерну в Європі. За своє коротке життя Мікалоюс створив близько 400 музичних п'єс, 300 художніх картин, а також безліч літературних творів, віршів. Більшість картин М. Чюрльоніса розміщені в Національному художньому музеї в Каунасі, що носить його ім'я. Безумовно, творча праця художника і композитора, позитивно вплинула не лише на сучасну литовську, а й на європейську культуру.

Дитинство Мікалоюс провів в місті Друскінінкай, де його батько був органістом. Професійна музична кар'єра почалася в музичній школі і оркестрі князя М. Огінського в Плуґянах (1889-1893). Музиці навчався також у Варшавському музичному інституті (1894-1899) і Лейпцігській консерваторії (1901-1902).

Живописом оволодівав у художній школі Я. Каузика (1902-1905) і художньому училищі (1905) у К. Стабровського у Варшаві. Вперше експонував свої роботи у Варшаві в 1905 р. У 1906 р. живописні полотна Н. Чюрльоніса презентувалися на виставці учнів Варшавського художнього училища в Петербурзі. В 1907 р. він став одним із ініціаторів та учасників першої литовської художньої виставки у Вільнюсі. З 1908 р. М. Чюрльоніс мешкає у Вільнюсі, де керує хором. Цього ж року увійшов до кола художників, що пізніше утворили об'єднання «Світ мистецтва».

Найбільш відомими є цикли картин митця: «Знаки зодіака», «Соната моря» та ін., а також симфонічні поеми «Ліс», «Море», камерно-інструментальні твори, обробки народних пісень. Своєю творчістю М. Чюрльоніс утверджував гармонію буття, він створював надзвичайно прекрасні гімни Сонцю, зіркам і морю.

Натомість, ще раніше талановитий художник і композитор мав серйозні захворювання на основі нервової системи. Хвороба постійно прогресувала, але митець продовжував активно і плідно працювати. Тривале лікування, на жаль, не дало позитивних результатів і М. Чюрльоніс помер у розквіті творчих сил на тридцять шостому році життя (1911) в санаторії під Варшавою (Пустельник-Мінські).

На пошану художнику і композитору наша поетична рефлексія:

Гармонію Господь у Твою душу влив,
Вона натхненно, радісно співала,
Ти кожну квіточку живу боготворив,
Душа її живою малювала.

Ти гімни Сонцю радісно писав,
Зіркам і морю Ти писав сонати,
І ліс в Твоїх полотнах виростав,
Під Твої фуги, п'єси і кантати.

Дива творять всі знаки Зодіаків,
Співають «Півники», і «Браво!», кричить «Рак»,
І «Водолій» від радощів заплакав,
І «Діва» розцвіла, неначе мак...

Здавалось: світ – одна суцільна казка,
У нім нема наруги, ані зла...
Ти так переживав усі людські поразки,
Так рано люта смерть підстерегла...

«Жемайтський хрест» на Твою долю випав,
У незбагнено молоді літа...
І плаче за Тобою цвітом липа,
Це пам'ять про Тебе, Чюрльонісе, свята! [1, с. 160].

Українське образотворче і музичне мистецтво в його інклюзивному полі, представлене також творчістю Марії Башкірцевої. Сьогодні для багатьох людей це ім'я є майже забутим, і дуже шкода, адже своїм вкрай коротким життям і творчою діяльністю, наша співвітчизниця засвідчує те, що вона варта шанобливої пам'яті не

лише у мистецьких колах, а й серед широкого загалу шанувальників її непересічного таланту.

Марія Башкірцева народилася 23 листопада 1860 р. на Полтавщині (с. Гайворонці). У 12 років мати (за походженням французенка), відвезла доньку в Європу. До цього часу Марія майже не навчалася. Але раптом вона усвідомлює, потребу в знаннях, складає собі програму і починає ретельно навчатися (9 годин щоденно!). Дівчина самотужки вивчила французьку, німецьку, італійську, англійську, грецьку, латинську мови. Вона прочитала мовою оригіналу Гомера, Платона, Горація, Плутарха, Данте, Шекспіра, Бальзака, Флобера та багатьох інших поетів і прозаїків. «О, Боже, – писала вона у щоденнику, – дай сил і настійливості у навчанні».

Марія прагнула бути знаною в світі. Вона вирішила стати співачкою. Голос у неї був справді унікальний: сильний, драматичний (меццо-сопрано). До того ж, Марія прекрасно грала на роялі. З великим задоволенням співала українські пісні, твори Оффенбаха, Мендельсона та ін. композиторів. Втім їй не судилося бути співачкою. У 16 років юнка захворіла на туберкульоз. Хвороба прогресувала, і через два роки Марія зовсім втратила голос. Дещо пізніше, хвороба позбавила її і слуху. Після цього вона робить свій вибір на живописі.

У свої 17 років Марія прийшла на навчання у майстерню відомого митця – Жуліана, де виявила надзвичайні здібності до малювання. Дівчина добре усвідомлює, що життя їй відведено надто мало, а тому цілими днями не виходить із майстерні, потужно працює. Обравши своєю долею живописне мистецтво, Марія Башкірцева пише цілу низку картин: «Жан і Жак», «Зустріч», «Дощова парасолька», «Святі жінки», «Весна», «Осінь» та ін., які експонує на багатьох виставках, і має заслужений успіх. Прожила Марія Башкірцева лише 24 роки... Померла 31 жовтня 1884 р., похована з великими почестями у Парижі.

Постать відомої художниці, яка так рано відійшла в інші світи, покликала мене присвятити їй такі рядки:

Тебе леліяли з дитинства,
Немов чекали на біду...
А Ти була живим намистом,
У свою пору молоду.

Ти веселилася на лузі,
У Гайворонці степовій,
Хай родом була із французів,
Такий Тобі у ній – розвій!

Це потім вже Париж і Ніцца,
Величний Рим, святий Мілан...
Тобі ж бо вдома не сидиться,
Ти молода, тобі – «роман»...

Душею янгольськи співаєш,
«Меццо-сопрано» золоте...
Танцюєш, на роялі граєш,
Талант невимовно росте!

Та раптом нота обірвалась,
Немає співу, глухота...
І Ти уся в клубок зібралась,
Сказала: «Все це – марнота»!

Я буду жити і творити,
Я доведу: «Живий мій Дух»!
Я буду малювати квіти,
Для фарби непотрібний слух.

І ось завіяло «Весною»,
На Твоїм дивнім полотні...
«Святі жінки» у час розвою,
Стрічають он, осінні дні...

Їх приховає парасоля,
Лле дощик срібний на дворі,
Така коротка Твоя Доля,
Красуне! Ягідко Марі! [1, с. 190].

Інклюзивний простір заповнює і Назарій Яремчук. Видатний український естрадний співак і композитор, Народний артист України, Лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка народився 30 листопада 1951 р. у с. Рівня (нині Вижниця). У 1969 р. закінчив школу. З цього ж часу почав співати в ансамблі «Смерічка», під керівництвом Левка Дутковського. У 1975 р. закінчив Чернівецький університет імені Юрія Федьковича.

Любов Назарія до пісні виявилася сильнішою понад усе. Він повертається до філармонії назавжди. Багато виступає з концертами в різних республіках, перед воїнами-афганцями, не раз побував у 30-кілометровій Чорнобильській зоні. Брав активну участь у тодішніх пісенних фестивалях – «Київська весна», «Кримські зорі», «Білі ночі» та ін. Був учасником культурної програми XX Олімпійських ігор, Першого Міжнародного фестивалю політичної пісні та всіх визначальних тогочасних форумів, що тоді проводилися. Не раз їздив із своїми концертними програмами за кордон (Канада, США, Бразилія та ін.).

Відомий передусім виконанням українських пісень: «Незрівняний світ краси», «Батько і мати», «Гай, зелений гай», «Я піду в далекі гори», «Гей ви, козаченьки» та багато ін. Лише за 43 роки земного життя Назарій Яремчук написав понад 150 унікальних пісень, і це при тому, що тривалий час він тяжко хворів на рак. 30 червня 1995 р. перестало битися серце прекрасного співака і композитора, справжнього патріота України – Назарія Яремчука. Ім'я Назарій означає: присвячений Богові. Так, високий талант композитора і співака, був присвячений Богові і людям!

Мої власні роздуми над життям і творчістю Назарія Яремчука вилилися у такі рядки:

Співала Вижниця, співав сам Яремчук,
Співав Черемош і Карпатські гори,
І хто цей дивний спів душею чув,

У того в серці загорялись зорі.

Назарій співом прислужився Богу,
Закоханий у милий, рідний край,
«Смерічка» й «Рута» кликали в дорогу,
А ще – «Стожари», і «Зелений гай»!

І незрівняний світ веселої краси,
Підносив Дух у «Смерековій хаті»,
Така ця чистота від сонечка-роси,
Наш рід не золотом, а піснею багатий!

Де пісня ллється, там свята любов,
Там «Водограй» і мужні козаченьки!
Рушає Україна до онов,
І горнуться сини до України-неньки.

Хай пісня буде завжди поміж нас,
Хай будуть «Писанка» і дзвони Великодні,
Минають дні, пливе невпинно час,
Назарій серед нас співає і сьогодні.

Співає Вижниця, а з нею Яремчук,
І голосом його співає Україна!
Ой, не спалімо пам'яті свічу,
І не забудьмо України Сина! [1, с. 164].

На основі викладеного можна зробити висновки про те, що:

1. Важливо системно вивчати процес розвитку інклюзії з урахуванням її історико-педагогічного й культурологічного досвіду.
2. В інклюзивному просторі важливу роль посідає мистецтво, фундатори якого мають великий творчий потенціал, й водночас потребують забезпечення відповідних умов для самореалізації креативної особистості.
3. Аксіологічний аспект інклюзивного простору у сфері мистецтва ґрунтується на розумінні смисложиттєвих вартостей особистості митця, його світоглядних орієнтаціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васянович Г. П. Інклюзія персоналістична. Львів. Норма, 2022. – 328 с.
2. Садова І. І. Інклюзія у закладах загальної середньої освіти України: тенденції розвитку. – Дрогобич. Посвіт, 2020. – 448 с.

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА АНДРАГОГА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА

Проектування та впровадження ефективної стратегії взаємодії з різними категоріями молоді та дорослих в умовах формальної і неформальної освіти актуалізує доцільність розвитку гендерної культури андрагогів. Адже на педагогічний персонал у сфері освіти дорослих покладено здійснення «культурно чуйного навчання» на основі використання освітніх стратегій, спрямованих на підтримку навчання дорослих учнів із урахуванням їх «особистих і культурних особливостей» [7, с. 6], гендерних особливостей на засадах гендерної чуйності й неупередженості [2]. Упровадження в освітньому процесі «принципу гендерної збалансованості уможлиблює побудову сучасного гендерно чутливого освітнього середовища, в якому усунено статеvu ієрархію, коли одна стать є головною, а інша – підлеглою» [3, с. 12]. Про сформованість в андрагога гендерної культури зокрема свідчать глибоке розуміння змісту й завдань гендерно орієнтованої професійної діяльності у сфері освіти дорослих, психологічна налаштованість на гендерну зорієнтованість освітнього процесу, володіння відповідними методами, засобами та прийомами навчання у поєднанні з високорозвиненою рефлексією та емпатією, розвиненість перцептивних, комунікативних та інших здібностей, педагогічний такт тощо.

Результати аналізу наукових публікацій [4; 6] уможлиблюють висновок про те, що гендерна культура є індивідуально-особистісною характеристикою андрагога, складовою його загальної культури як суб'єкта суспільних відносин, що відображено в його компетентності у сфері міжстатевого спілкування, світоглядних позиціях, ціннісних орієнтаціях, моделях поведінки. Сутність гендерної культури андрагогів пропонуємо розглядати, беручи до уваги її структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінний.

Мотиваційно-ціннісний компонент у структурі гендерної культури андрагога охоплює сукупність особистісних якостей, стійких мотивів, що сприяють усвідомленню необхідності «дотримання демократичних цінностей свободи, справедливості, егалітарності (рівності прав і можливостей), інклюзивності, толерантності, недискримінації» [5], розвитку зацікавленості щодо здійснення гендерно орієнтованої діяльності, бажання здійснювати таку освітню діяльність, готовності до впровадження гендерно орієнтованих педагогічних технологій, потреби в реалізації інноваційної діяльності, яка ґрунтується на засадах гендерного підходу тощо. Цей компонент забезпечує професійно-педагогічну спрямованість андрагога на здійснення гендерно орієнтованої професійної діяльності та передбачає визнання жінки й чоловіка як найвищої цінності. Йдеться також про прагнення до самоосвіти, розвиток критичного мислення, здатність генерувати оригінальні ідеї, вміння приймати нестандартні рішення у контексті гуманістичної освітньої парадигми. Слід додати, що мотиваційно-ціннісний компонент передбачає свідоме ставлення до проблеми гендерної рівності, мотивацію гендерно орієнтованого професійного життя, сформованість сукупності особистісно значущих якостей андрагога (відповідальність, педагогічний такт, емпатія, урівноваженість тощо), необхідних для реалізації завдань гендерно орієнтованої взаємодії в освітньому процесі тощо.

Когнітивно-змістовий компонент гендерної культури андрагогів передбачає сформованість узагальнених психолого-педагогічних знань, які необхідні для

здійснення гендерно орієнтованої професійної діяльності (сформованість наукових уявлень про гендер, знання гендерної термінології, розуміння основних ідей гендерної теорії, гендерної політики; знання сутності основних теорій маскулінності й фемінності (психоаналітичної, компліментарності, андрогінії, соціального навчання та ін.), знання про гендерні стереотипи й гендерні схеми; розуміння особливостей становлення гендерної ідентичності особистості, сутності принципу гендерної рівності тощо) [6, с. 11]. Цей компонент також охоплює знання щодо законодавчої бази з гендерної проблематики, основних законів і закономірностей розбудови гендерно орієнтованого освітнього процесу, вікових та індивідуальних особливостей розвитку людини, знання щодо гендерно орієнтованих педагогічних технологій, функцій, видів, особливостей педагогічного спілкування, використання відповідних методів навчання із урахуванням положень гендерного підходу, а також сформованість уявлень про соціальні ролі, норми маскулінності / фемінності у суспільстві тощо.

Операційно-діяльнісний компонент гендерної культури андрагога передбачає сукупність умінь (гностичних, прогностичних, організаторських, комунікативних), якість сформованості яких необхідна для організації навчання дорослих на засадах гендерного підходу, що сприяє проектуванню індивідуальних освітніх траєкторій дорослих учнів різної статі, педагогічно доцільному вибору фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи, інтерпретації та адаптації навчальної інформації до завдань персоніфікованого навчання тощо.

Рефлексивно-оцінний компонент гендерної культури андрагога уособлює здатність до: гендерного аналізу соціально-культурних і суспільно-економічних явищ і процесів, експертизи навчально-методичних видань і педагогічних технологій [1] на основі відповідних критеріїв тощо; самоаналізу гендерно орієнтованого досвіду в освіті дорослих; контролю та (само)оцінювання освітньої діяльності; корекції результатів власної гендерно орієнтованої освітньої діяльності, а також передбачає розвиненість здатності до осмислення, самоаналізу сфери професійної самореалізації у цілому, формулювання оцінних суджень тощо.

Викладене вище свідчить про те, що андрагог, якому притаманний достатній рівень розвитку гендерної культури, здатен упроваджувати гендерний підхід в освітньому просторі закладів формальної і неформальної освіти, що забезпечує організацію рівноправного співробітництва дорослих учнів різної статі в андрагогічній взаємодії із заохоченням видів діяльності, які суголосні істинним інтересам, можливостям цільової групи, а не стереотипним вимогам до них як представників певної статі. Серед пріоритетних завдань андрагога – створення оптимальних умов для розвитку гендерної свідомості дорослих учнів, вільної від стереотипів та упереджень, а також плекання відповідальності за міжособистісні взаємини у соціумі на основі поглибленого осмислення причинно-наслідкових зв'язків між фактами, явищами тощо.

Отже, гендерна культура андрагога уособлює сукупність соціально значимих компетенцій його статеворольової взаємодії в освітньому середовищі, що відображає: ступінь сформованості необхідних морально-етичних якостей; зумовлені освітньою практикою світоглядні цінності, що характеризують ставлення до чоловіків і жінок як до суб'єктів соціальної взаємодії [4] та «забезпечує прояв поваги до особистості незалежно від її статевої належності й виразності рис маскулінності/фемінності; толерантність у взаємодії з людьми різної спрямованості їхньої гендерної

ідентичності; демонстрацію досвіду егалітарної поведінки з людьми протилежної статі в різних ситуаціях (навчальних, професійних, ділових, сімейно-побутових і т. ін.)» [6, с. 12]. Гендерна культура є складовою й загальною, й професійно-педагогічною культурою андрагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аніщенко О.В. Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці: навч. посіб. / За ред. Г.М. Лактіонової, Н.І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 147 с. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/714277/>
2. Аніщенко О. Складові гендерної культури педагога // Освіта впродовж життя: вимоги часу: збірник матеріалів IV Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук. – К.: Едельвейс, 2012. – С. 15-16.
3. Бабушко С. Р. Гендерність у неформальній/інформальній освіті дорослих: європейські практики // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова), Аніщенко О.В. (заступник голови) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2021. – Вип. 2 (20). – С. 10-20.
4. Рыков С. Л. Гендерная культура педагога: сущность и пути формирования // Ценности и смыслы. 2018. – №4 (56). – С. 76-89.
5. Стратегія упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020». Проект. – Б. м., б. в., 2016. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2016/proekt-gendernoyi-strategiyi.doc>.
6. Терзі П.П. Формування гендерної культури студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Кіровоград, 2007. – 21 с.
7. Krasnoff B. Culturally Responsive Teaching: A Guide to Evidence-Based Practices for Teaching All Students Equitably. Region X Equity Assistance Center Education Northwest. – 2016. – 34 p. Режим доступу: <https://educationnorthwest.org/sites/default/files/resources/culturally-responsive-teaching.pdf>

УДК 378.018.8:373.5

Д.І. Балдинюк, Н.А. Балдинюк, О.Д. Балдинюк, м. Умань
**КОНЦЕПТ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ ЯК ПАРАДИГМАЛЬНА ОСНОВА
СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

На сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки немає єдиного концептуального підходу щодо розгляду проблеми підготовки до педагогічної праці. Як показує аналіз ситуації, незавершеними залишаються процеси зміни ціннісних основ, цілей, принципів, структурних компонентів сучасної вищої педагогічної освіти, має місце пошук нових парадигмальних напрямів педагогічної науки, що зумовлюють сутність освіти як суспільного інституту.

Входження глобалізованого світу в еру інформаційного суспільства супроводжується парадигмальною кризою, відбувається перехід до *постнекласичної парадигми* наукового пізнання, котра тепер має надавати необхідні орієнтири

педагогічній науці. Провідні ідеї постнекласичної наукової парадигми – людиномірності, суб'єктності, гуманітарного способу мислення, синергетичної самоорганізації, міждисциплінарності – мають стати наріжними каменями у пошуку орієнтирів подальшого розвитку освіти.

У науковому співтоваристві досить активно обговорюється парадигмальна криза сучасної освіти (О. Вознюк, Л. Горбунова, І. Колесникова, М. Романенко, Н. Яковець та ін.). Кардинальна зміна пріоритетів сучасної освіти позначається на декларації десятків освітніх парадигм. На фоні такої «парадигмальної множинності» виявляється свого роду «парадигмальне зависання» (Л. Горбунова), що відображає специфіку стану системи освіти в контексті її невизначеності: до цих пір існують і блокують одна одну протилежні освітні парадигми, не даючи істотною мірою вирішувати питання про зміст освіти.

Разом з тим, О. Вознюк відзначає принципово важливу тенденцію: на сучасному етапі еволюції освіти особлива увага в педагогічному співтоваристві приділяється *парадигмам антропоцентричної спрямованості* (некласична, гуманістична, гуманітарна, людиноцентрична та ін.). Це говорить про тенденцію до кристалізації певної інтегральної освітньої парадигми, – освітня сфера починає трансформуватися у бік *суб'єкт-суб'єктної гуманістичної позиції* [1].

Хоча у різних авторів сучасні освітні парадигми антропоцентричної спрямованості термінологічно означені по різному: гуманістична, гуманітарна, особистісна тощо, але незалежно від назви вони виходять з *розуміння людини як мети, а не засобу*. У остаточному виборі терміну буде доречно послатися на авторитет В. Кременя, який у капітальній науковій праці «Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору» [2] самою назвою роботи задає і назву парадигми – «людиноцентрична». У монографії вперше в історії вітчизняної суспільствознавчої думки розробляється концепт людиноцентризму – нової якості філософського розуміння людини. І саме цією філософією, переконує автор, мають бути обумовлені пріоритети вітчизняної освіти, задана її парадигма.

Таке бачення проблеми парадигмальності освіти дає певні «точки опори» і дозволяє методологічно вивірено підійти до викладу наших позицій. Тепер, маючи чітко окреслене парадигмальне поле, зупинимось на сутності різних підходів – когнітивно-інформаційного, компетентнісного, культурологічного – до підготовки майбутнього вчителя у закладі вищої освіти і звіримо їх на відповідність «завданням» людиноцентричної парадигми, яка адекватна викликам часу.

Нагадаємо базові поняття, у яких за традицією (за когнітивно-інформаційного підходу) описується навчально-виховний процес у вищій педагогічній школі та його результати: «підготовка», «готовність», «підготовленість». Аналіз літератури свідчить: досить чітко прослідковується тенденція до постійного розширення тлумачення змісту поняття «готовність» (починаючи від психофізіологічних аспектів аж до проблем соціології), що призводить до втрати предметної чіткості, аспектною чистоти і наукової однозначності поняття і, як наслідок, все більше перетворює його у метафору – саму загальну характеристику професійної придатності спеціаліста.

Останнім часом активно проторує шлях підхід, який набуває особливої актуальності в педагогічній науці – компетентнісний. Однак вітчизняна освіта, зокрема вища педагогічна, тільки починає оперувати поняттям «компетентність» як науковим. Компетентність у публікаціях вчених тлумачиться по-різному: як синонім

професіоналізму або як лише одна з його складових; як «готовність фахівця включитися в певну діяльність» і як атрибут підготовки до майбутньої професійної діяльності; як здатність результативно діяти, ефективно розв'язувати проблему, застосовувати знання у нестандартній ситуації, або як спроможність фахівця кваліфіковано виконувати завдання чи роботу [3, с. 148].

Трансформація змісту освіти відповідно до компетентнісного підходу тягне за собою низку проблем, серед яких – обґрунтування місця компетентнісного підходу на освітньому парадигмальному полі. Не варто, думаємо, занадто розширювати змістові межі поняття «компетентність» і перетворювати його в синонім підготовленості фахівця, а слід належним чином «вписати» в категоріально-понятійне поле педагогіки, врахувавши його кореляції з поняттями «професіоналізм», «педагогічна майстерність», «педагогічна культура», «готовність до професійної діяльності» тощо, які активно використовуються у теорії педагогічної освіти і досить глибоко науково опрацьовані.

Отже, стає зрозуміло, що розглядати проблему становлення професіоналізму і професійної компетентності майбутнього вчителя варто в рамках людиноцентричної парадигми, яка оперує такими основоположними категоріями, як «особистість», «цінності», «суб'єктність», «самосвідомість», «саморозвиток», «культура» тощо. Нова модель освіти має ґрунтуватися на новій філософії, відповідати реаліям трансформації освітньої галузі в Україні, потребує принципово нової демократичної освітньо-педагогічної ідеології (В. Кремень). Ключовим моментом цієї ідеології має стати *розуміння освіти як соціокультурного явища*. У зв'язку з цим необхідне переосмислення освіти як соціокультурного інституту, її соціальних функцій та ролі у становленні особистості.

Відповідно змінюється педагогічна парадигма – тепер в її основу кладеться гуманістична концепція соціалізації / персоналізації, змістом якої є прилучення індивіда до цінностей культури, збагачення духовного світу особистості, розвиток її здатності до творчої самореалізації, а *моделлю освітнього процесу стає розгортання культурологічно зорієнтованого навчально-виховного діалогу-спілкування вчителя і дитини як механізму педагогічної взаємодії*. У межах такої людиноцентричної парадигми навчально-виховний процес, його мету і результати можна описати лише через адекватну систему наукових понять: «культура», «спілкування», «особистість», «духовність», «індивідуальність», «творчість».

Отже, узагальнюючою метою підготовки майбутнього вчителя у закладі вищої освіти є формування його педагогічної культури, бо саме *категорія культури є інтегральною, універсальною, змістовно наповненою і ціннісно визначеною характеристикою, котра цілісно презентує педагога і як професіонала, і як особистість*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вознюк О. В. Побудова інтегральної педагогічної парадигми: постановка проблеми / О. В. Вознюк // Вісник Житомирського державного університету. – Випуск 48. – Педагогічні науки. – С. 22-26.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : монографія / Василь Григорович Кремень. – К.: Пед. думка, 2009. – 520 с.

3. Скворцова С. О. Проектування освітніх результатів на засадах компетентнісного підходу / С. О. Скворцова // Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. Вип. 148. – 2009. – С. 148-151.

УДК 343.346.8

О.Л. Брудько, м. Київ

ПИТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ КІБЕРБЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Згідно з результатами досліджень майже всі юридичні фірми мають відкриті критичні прогалини на ПК і серверах, половина – на мережевому обладнанні. 65% юрфірм не мають навіть мінімальної системи захисту, 60% уразливі для дій інсайдерів, а 70% – не захищені від зовнішніх загроз. Причинами цього є відсутність шифрування даних, процесів забезпечення безпеки і реагування на інциденти; відкриті права доступу; з усіх засобів захисту в основному присутні тільки антивірус і слабкі паролі [1].

На практиці для юридичної фірми або адвокатського об'єднання це означає: високу ймовірність злому; моментальну доступність конфіденційної інформації при втраті або виїмці пристрою, на якій вона зберігається; неможливість відстеження дій інсайдерів; неможливість дізнатися і відреагувати на кібератаку. Для побудови фундаменту правильної та надійної стратегії кібербезпеки юридичній компанії необхідно врахувати ряд аспектів, що допоможуть вберегтися хоча б на мінімальному, початковому рівні кібератак, а у разі вже наявного факту такої атаки вийти ситуації з найменшими втратами [2].

Є дві міжнародні, офіційно визнані експертами плани-стратегії, які потрібно розробити кожній юридичній компанії, що турбується про свою кібербезпеку. Перша – це стратегія безперервності бізнесу (англ. Business Continuity Planning), передбачає комплексний стратегічний ряд організаційних заходів, спрямованих на зниження ризиків переривання бізнес-процесів і мінімізацію негативних наслідків у разі збоїв ІТ-інфраструктури. Друга – стратегія аварійного відновлення (англ. Disaster Recovery Plan), стратегія повного розуміння, як потрібно реагувати на стихійне лихо або іншу надзвичайну подію, які можуть вплинути на інформаційні системи, та мінімізувати негативний вплив на діяльність компанії.

План-стратегія – це внутрішній документ компанії, який буде визначати кроки і дії, які необхідно вчинити у випадку кібератаки. Розробка такого плану має бути процесом щоденним та динамічним, оскільки способи кібератак постійно змінюються, а отже, план також має змінюватись та відповідно підлаштовуватись [2].

Як показали масштабні кібератаки в Україні 27 червня 2017 р., вправні хакери можуть зламати будь-яку систему, незважаючи на масштаб компанії та її ресурси. Тому критично важливо саме вчасно виявити пролом у системі. Ґрунтовний аналіз кібератаки може бути здійснений лише тоді, коли відомо, як і за яких умов вона відбулася, який обсяг даних було скомпрометовано тощо. Відповіді на ці питання можуть допомогти вибудувати правильну позицію захисту та повідомлення для клієнтів, дані яких були викрадені. Важливим фактором є те, що у випадку атаки на юридичний софт 65% інформації, до якої отримують доступ хакери, належить клієнтам компанії. Юристам слід врахувати, як вирішувати проблему з

персональними даними, та прописати ці моменти у договорі про надання юридичних послуг [3].

9 травня 2018 р. вступив у силу ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», що створює засади національної системи кібербезпеки як сукупності політичних, соціальних, економічних та інформаційних відносин разом із організаційно-адміністративними та техніко-технологічними заходами державного і приватного секторів та громадянського суспільства. З'явилися такі терміни, як: *кібербезпека, кіберзагроза, кіберпростір, кіберінцидент, кібершпиунство, кібертероризм* тощо.

За кібербезпеку в межах своїх повноважень відповідальні міністерства, місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, розвідка і контррозвідка, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, ЗСУ, Нацбанк, підприємства, які належать до об'єктів критичної інфраструктури, підприємства і громадяни, які працюють у сфері національних інформаційних ресурсів, інформаційних електронних послуг [4].

На офіційному сайті CERT-UA кожен користувач або компанія може знайти найпростіші рекомендації стосовно кібербезпеки. Проте кожному варто пам'ятати, що кібербезпека починається з персональної відповідальності кожного та дотримання найпростіших правил кібергігієни [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про Стратегію кібербезпеки України»
2. АРТ Notes/data — відкритий реєстр матеріалів на тему відомих кібератак з боку угруповань типу розвинена стала загроза
3. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»
4. <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-top10-osnovnyx-pravil-kiberbezopasnosti>
5. <https://cert.gov.ua/recommendations>

УДК 37.031.33-027.22(477:100))

М.П. Вовк, м. Київ

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ РІЗНИХ ВИДІВ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ КОНТЕКСТ

Нині виникла необхідність удосконалення змісту та організаційних форм саме практичної складової системи професійної підготовки вчителя, адже відповідно до Концепції Нової української школи назріла потреба у посиленні ефективності взаємодії теоретичної, дослідницької і практичної підготовки педагогічних кадрів, що сприятиме їх озброєнню міждисциплінарними знаннями, інноваційними формами, методами, технологіями педагогічної діяльності в реальних умовах освітнього закладу [2]. Відповідно ґрунтовного дослідження вимагає проблема удосконалення теоретичних і методичних засад організації різних видів практики у закладах вищої педагогічної освіти з урахуванням сучасних тенденцій розвитку соціуму: утвердження фундаменталізації як принципу суспільства знань, професійної комунікації в освітньому середовищі, прагматичності навчання з метою підготовки особистості до реального життя.

Досвід організації різних видів практики у зарубіжних країнах та в Україні підтверджує, що у більшості з них реалізується дві стратегії їх проведення: по-перше, практика проводиться упродовж всіх років навчання на основі принципу поєднання теорії і практики, по-друге, практична підготовка здійснюється на останньому році навчання з метою зміцнення теоретичних знань, зосередженості на розвитку практико орієнтованих компетентностей. На переконання Н. Лазаренко, у європейському просторі вищої педагогічної освіти виокремлюється дві схеми практичної підготовки вчителя – паралельна і послідовна. Відповідно до першої практика розподілена на всіх курсах навчання з поглибленням змісту й посиленням відповідальності щороку. У другій схемі застосовано принцип «від простого до складного» в організації педагогічної практики та алгоритм поступового включення – від пасивного спостерігача до стажера під керівництвом учителя-наставника. У професійно-педагогічній підготовці західноєвропейських студентів значне місце посідає практика (більше 50%). Традиційно виокремлюють такі види практики, як: наглядова (ознайомлювальна); стажерська; виробнича [2, с. 98]. У зарубіжних країнах практична складова підготовки вчителів у закладах вищої освіти є вагомим аспектом фахової підготовки, що спрямована на розвиток фахових компетентностей – педагогічної, психологічної, соціокультурної, комунікативної тощо. У Франції студенти першого курсу проходять практику упродовж навчання – по два дні у школі, на наступних курсах – по два тижні під керівництвом методиста (орієнтовно 18 тижнів упродовж курсу) [2, с. 99].

У Великій Британії, як правило, майбутні учителі проходять чотири практики: ознайомлювальну педагогічну практику (1 тиждень) ще до початку вивчення теоретичних дисциплін, потім паралельно з опануванням методики викладання студенти проходять наглядкову практику, далі упродовж 7-8 тижнів – стажерську. На останньому курсі навчання – інтенсивну виробничу (4 тижні) [2, с. 99].

У Німеччині, де функціонує децентралізована система управління в освітній сфері, заклади освіти, зокрема й ті, що здійснюють підготовку майбутніх учителів, підпорядковуються відомствам цих земель, які визначають терміни, плани, способи організації практики [4]. У німецьких закладах педагогічної освіти практична складова підготовки майбутніх учителів передбачає два види: ознайомлювальна (2 тижні) та самостійна педагогічна практика (4 тижні). Найчастіше ознайомлювальна практика відбувається під час канікул, у вільний час. Крім того, після закінчення навчального закладу студенти повинні упродовж року попрацювати стажистами у закладах освіти (референдеріат). Після складання іспитів за результатами опанування теорії і проходження післянавчальної практики (перший – з теорії навчання, другий – з практики навчання), що підтверджують необхідний рівень професійної компетентності, молоді вчителі починають працювати самостійно [3].

На основі вивчення досвіду проведення практики у закладах вищої освіти України і зарубіжжя було з'ясовано, що у більшості з них реалізується дві стратегії їх проведення: по-перше, практика проводиться упродовж всіх років навчання на основі принципу поєднання теорії і практики, по-друге, практична підготовка здійснюється на останньому році навчання з метою зміцнення теоретичних знань, зосередженості на розвитку практико орієнтованих компетентностей. У професійно-педагогічній підготовці західноєвропейських студентів значне місце посідає практика (більше 50%). Традиційно виокремлюють такі види практики, як: наглядова

(ознайомлювальна); стажерська; виробнича. У зарубіжних країнах практична складова підготовки вчителів у закладах вищої освіти є вагомим аспектом фахової підготовки, що спрямована на розвиток фахових компетентностей – педагогічної, психологічної, соціокультурної, комунікативної тощо.

Серед сучасних викликів у практичній підготовці педагогічних кадрів у закладах вищої педагогічної освіти: збереження кращого досвіду проведення різних видів практик та упровадження інноваційних ідей її організації в зарубіжних країнах; необхідність удосконалення змісту та організаційних форм практичної складової системи професійної підготовки вчителя; посилення взаємодії теоретичної, дослідницької і практичної підготовки педагогів; спрямованість на збагачення (студентів, магістрантів) міждисциплінарними знаннями, інноваційними формами, методами, технологіями педагогічної діяльності в реальних умовах освітнього закладу; пошук ефективних форм проведення практики, зокрема в умовах пандемії; упровадження дуальної форми освіти та ін.

Тенденціями практичної підготовки майбутніх педагогів є: збереження традицій проведення різних видів практик, сформованих у закладах вищої чи фахової передвищої освіти; інноваційність у використанні інтерактивних форм, методів, технологій з метою формування відповідних фахових компетентностей у межах практики; налагодження партнерської взаємодії з закладами освіти, інституціями, осередками (наприклад, музеями культурознавчого, мистецького, краєзнавчого спрямування, лінгвістичними центрами, лабораторіями, бібліотеками тощо); використання дистанційних форм організації практик, що особливо актуально в умовах пандемії (програми Moodle Google, Classroom Microsoft, Teams, комунікаційні платформи Zoom, Hangouts, Skype); прагматичність організації різних видів практик, що полягає у спрямованості на зібрання і систематизацію емпіричного матеріалу для написання кваліфікаційних робіт, на оволодіння реальним «інструментарієм» майбутньої професійної діяльності; недостатність фінансової підтримки у проведенні практик.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лазаренко Н. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції: монографія. – Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2019. – 365 с.
2. Махия Н. В. Реформування системи педагогічної освіти Німеччини (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Черкаси, 2009. – 210 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (2018). – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Погребняк Н.М. Університети Європи як центри становлення і розвитку педагогічної освіти (на матеріалі Німеччини та Франції). Сер. 16: зб. наук. пр. – Київ, 2013. Вип. 22 (32). – С. 88-92.

САМОАНАЛІЗ ЯК КРОК ДО УСПІШНОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО АУДИТУ

Освіта – найвеличніше з усіх земних благ,
але тільки тоді, коли вона найвищої якості.

Інакше вона абсолютно даремна

Редьярд Кіплінг

В основі роботи над забезпеченням якості освіти в освітньому закладі є самооцінювання із залученням усієї шкільної спільноти. Цей процес дозволяє вести систематичну дискусію про напрямки розвитку закладу, з'ясовуючи сильні і слабкі сторони його діяльності. Які ж є особливості самооцінювання? Самооцінювання – це не разова подія, а процес, який має бути безперервним та стати постійною складовою професійного життя всіх співробітників на всіх рівнях.

Самооцінювання – не є процедурою, яку спроможні самостійно здійснити лише керівники школи. Цей процес дасть вагомі результати лише у випадку, коли весь педагогічний персонал на всіх рівнях буде залучений і активно сприятиме його здійсненню.

Процес самооцінювання має бути щорічним, але кожен річний раунд самооцінювання може зосередитися на тих чи інших аспектах освітнього процесу, а повний цикл самооцінювання закладу освіти може тривати кілька років.

Процес самооцінювання, як і всі організаційні процеси, повинен підлягати періодичному перегляду з тією метою, щоб досягати постійного вдосконалення. Для цього, вважаємо, слід заохочувати всіх співробітників до самооцінювання їхньої власної ефективності та до спільної роботи із визначення сфер, що потребують поліпшення. Вони повинні мати необхідний для виконання цієї роботи час, а опанування способів відстежування якості, здобуття нових компетенцій для того, щоб уміти критично оцінити свою педагогічну діяльність, має стати частиною їхнього професійного розвитку.

Самооцінювання допоможе проаналізувати найуспішніші та найслабші аспекти діяльності закладу освіти, ідентифікувати найважливіші проблеми, які можуть стояти на заваді подальшому розвитку. Першочерговим у алгоритмі самооцінювання є вибір моделі самооцінювання: щорічне комплексне самооцінювання (за напрямками, які визначені у документі про внутрішню систему забезпечення якості), щорічне самооцінювання за певними напрямками діяльності і періодично – комплексне оцінювання, щорічне комплексне оцінювання за рівнями освіти (початкова, базова, профільна освіта). Доцільно визначити в закладі освіти особу, відповідальну за проведення самооцінювання, яка знайде однодумців і сформує ініціативну (робочу) групу для проведення самооцінки школи за допомогою обраних критеріїв чи стандартів, запланує дії (проекти) для впровадження змін у школі, реалізує план дій, залучаючи усіх учасників освітнього процесу.

Основні напрями самооцінювання: освітнє середовище, система оцінювання здобувачів освіти, педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти, управлінські процеси закладу освіти, моніторинг освітнього середовища і навчальних досягнень учнів, спостереження за навчальними заняттями, оцінювання освітньої діяльності, опрацювання результатів про освітню діяльність.

Вважаємо за доцільне оцінити зміни, що відбулися в закладі освіти, і через пів року повторити самооцінювання з тим, щоб проаналізувати діяльність школи до введення плану дій і після. Обов'язково потрібно проаналізувати, що вдалося, а що ні. Наступним кроком буде планування роботи за наступними критеріями / стандартами – і продовження самооцінювання далі за цією ж схемою. Важливо не зупинятися, а також отримувати задоволення від процесу спільної роботи задля покращення діяльності закладу освіти.

Результати самооцінювання варто обговорити з учнями, батьками та вчителями. До обговорення можна залучити експертів у сфері шкільної освіти і орган управління освіти (наприклад, у разі потреби покращити матеріальну базу школи, додатково виділити кошти на навчання вчителів). Оприлюднення результатів самооцінювання засвідчить прозорість та інформаційну відкритість школи, це буде кроком до здійснення інституційного аудиту.

Після самооцінювання доцільно планувати зміни як один із ключових моментів, передбачених шкільною реформою – можливість закладу освіти самостійно здійснювати стратегічне планування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» Наказ МОН України від 09.01.2019 р. №17 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України №127 від 04.02.2020 р.).

2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ, Державна служба якості освіти, 2020. – 240 с.

3. Громовий В.В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти / В.В. Громовий, рекомендації [Електронне видання]. – Дніпро: Середняк Т.К., 2019. – 87 с.

4. Як сформувати систему забезпечення якості освіти. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2707-yak-sformuvati-sistemu-zabezpechennya-yakostostvti>.

УДК 37.0(477) «19»

О.С. Волинська, м. Івано-Франківськ **ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ** **НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТ.**

Актуальним питанням розвитку держави є рівень її конкурентності на фоні світових досягнень у різних напрямках життєдіяльності людини: освітньому, матеріально-технічному, предметно-соціальному тощо. Неабияку роль у цих процесах відіграє підготовка кваліфікованих кадрів у галузі проектно-художньої освіти. Наше завдання: проаналізувати особливості дизайнерської освіти Галичини на зламі ХІХ–ХХ ст. У досліджуваній період не застосовували термін «дизайн» у визначенні проектно-художньої культури. В архівних джерелах, історичних наукових виданнях знаходимо поняття «українського стилю», «нашого питомого стилю», «художньо-промислового» навчання, «фахових» рисунків тощо. Це надає можливість простежити особливості дизайнерської освіти.

Підґрунтям розвитку дизайнерської освіти краю були регіональні етномистецькі традиції минулих поколінь, напрацьовані в родинних школах. Змалку дітей залучали до багатьох видів господарювання і народних художніх промислів, що розвивало працелюбність, творчість, естетичний смак, здатність долати труднощі, підприємливість тощо.

Окреслений період характеризувався функціонуванням у регіоні мистецьких династій Бойківщини, Гуцульщини, Поділля, Яворівщини (Львівська обл.); Яворівської, Річківської, Брустурівської та Косівської шкіл з художньої різьби на дереві [5]. Найбільші художні традиції краю напрацьовували мистецькі династії Гуцульщини, які розвинули різні види художніх народних промислів. Так, Яворівську школу художньої різьби на дереві започаткувала і розвинула династія Шкрібляків. Засновниками Річківської школи художнього деревообробництва була мистецька династія Мегединюків, Брустурівської – родина Дручкових, Косівської – династія Девдюків.

Етнопедагогічний феномен мистецьких династій Гуцульщини був системою художнього виховання дітей у родині майстрів народного мистецтва регіону, яка ґрунтувалася на певних знаннях, уміннях, навичках та здійснювалася для самозбереження (родини, нації) шляхом передачі прийдешнім поколінням сімейного досвіду з народних художніх промислів (вишивки, випалювання, кераміки, килимарства, мосяжництва, писанкарства, різьби, настінних розписів, ткацтва, виготовлення меблів та іграшок, народної архітектури тощо). Етнопедагогічний феномен гуцулів сприяв розвитку етномистецької освіти краю.

Активізація політичних процесів у Галичині на початку ХХ ст. спричинила боротьбу за національний характер художньої, художньо-промислової, ремісничої освіти українців, створення відповідних навчальних закладів. Зародження етномистецької освіти в Галичині розпочали запровадженням у навчальні плани державних художньо-промислових і художніх шкіл та приватних навчальних закладів вивчення народного мистецтва краю (на основі творчості О. Бахметюка, В. Девдюка, М. Мегединюка, В. Шкрібляка, Ю. Шкрібляка та ін.), фахових рисунків. Ми розглядаємо етномистецьку освіту як складову частину дизайнерської освіти молоді, спрямовану на професійну підготовку художників, митців-педагогів, художників-прикладників, архітекторів, дизайнерів, виховання громадян-патріотів за традиціями народного мистецтва краю. Сторінки галицького часопису «Новітній ремісник» підтверджували важливість художніх знань для розвитку українського ремесла («нашого питомого стилю», «українського стилю»).

У зазначений період художньо-промислова освіта Галичини розвивалася за напрямками: художнє деревообробництво, кераміка, ткацтво, килимарство, вишивка, гаптарство тощо. У новостворених художньо-промислових і деревообробних школах у Риманові (1874), Закопаному (1878), Львові (1882), Станіславі (1884), Коломиї (1894), Яворові (1896), на столярських курсах «Рідної школи» в Косові (1926) тощо навчали виготовляти меблі, стилізовані під народні; дрібні вироби, оздоблені різьбленням та інкрустацією; іграшки [7, с. 81].

Розвитку дизайнерської освіти Галичини сприяв «Крайовий научний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» у Вижниці (1905), що на Буковині, який відроджував та творчо вдосконалював народні ремесла Гуцульщини, столярство, токарство тощо. Викладачами були досвідчені майстри гуцульського

деревообробництва: В. Девдюк, М. Мегединюк, В. Шкрібляк та ін. У школі вивчали загальнорозвиваючі дисципліни, фаховий і перспективний рисунки, різьбу й інкрустацію, мережкування та металеву орнаментику тощо, виготовляли вироби за народними традиціями. За ініціативою В. Шкрібляка вихованці навчального закладу створили «Гуцульську кімнату» – зразок дизайнерського вирішення інтер'єру народного житла [1].

Розвитку керамічної художньо-промислової освіти сприяло заснування навчальних закладів для підготовки керамістів (Крайової станції керамічних дослідів при Львівській політехніці (1886), гончарського верстату в Товстому (1886), Коломийської гончарної школи (1876) тощо).

Діяльність Коломийської гончарної школи (1876–1914) була спрямована на розвиток народної кераміки Галичини, підвищення фахових знань з технології виробництва, будівельно-декоративної кераміки. Етномистецька освіта молоді розпочалася з приходом директора В. Крицінського (1886), який здійснював підготовку майбутніх гончарів на традиціях народного мистецтва та ремесел краю. У школі ґрунтовно вивчали рисунки, народні художні промисли, гуцульську кераміку О. Бахметюка. Згодом статутом Коломийської гончарної школи буде зафіксовано мету діяльності – «оволодіння художньою спадщиною О. Бахмінського (авт.: О. Бахматюка) та засвоєння найкращих форм народних виробів» [4, с. 82]. За ініціативою В. Крицінського в Коломийській гончарній школі запровадили навчальні відділи, створили музей історії кераміки. Коломийська гончарна школа, починаючи з 1890 р., досягла високого рівня. Це засвідчила Всесвітня виставка в Парижі (1900) [3].

Досліджуваний період характеризувався розвитком у Галичині ткацької художньо-промислової освіти через створення навчальних закладів: так званих Наукових крайових ткацьких верстатів у Косові (1882), Глинянах (1885), Корчині (1886), Кросні (1887), Рихвальді (1891), Горлиці (1893) тощо. Функціонування цих закладів сприяло ткацькій освіті молоді, вивченню покращених технологій, розвиткові художнього промислу за традиціями народного ткацтва. Художньо-промислова спілка «Гуцульське мистецтво» в Косові (1922) займалася ткацтвом гуцульських і модерних килимів, відродженням давніх рецептів фарбування вовни рослинними барвниками. На базі її майстерень передбачали заснувати школи художнього гуцульського промислу та музей народного мистецтва [6].

Виникнення Львівської школи декоративного мистецтва та художнього промислу пов'язане з організацією місцевого музею художніх промислів (1874), який виконував роль навчального закладу [2]. Тут проводили заняття з рисунків, моделювання; читали лекції з питань художньої творчості й естетики. У 1876 р. на базі цього музею заснували Школу рисунків і моделювання (згодом – Школу художнього промислу) [2]. Діяльність школи була підпорядкована меті: розвиток місцевих традицій у краї, випуск фахівців для різних галузей художнього промислу, підвищення кваліфікації ремісників, підготовка молоді до вступу у вищі художні навчальні заклади. За сприяння школи та музею проводили виставки учнівських робіт, видали 10 альбомів зі зразками народного мистецтва краю.

Отже, особливості дизайнерської освіти Галичини визначили напрацювання мистецьких династій, художніх, художньо-промислових та ремісничих шкіл краю. Це розвинуло національний зміст навчальних програм, методики викладання фахових дисциплін, сприяло становленню національного стилю, економічного зростанню,

виокремленню українського мистецтва на зламі XIX–XX ст. на тлі західноєвропейських досягнень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козубовський Д. О. Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка / Д.О. Козубовський. – Чернівці: Митець, 1997. – 120 с.
2. Максисько Т. С. З історії розвитку художньо-промислових шкіл Західної України XIX – початку XX століть / Т. С. Максисько // X наук. конференція кафедр Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва за 196 р.: зб. матер. – Львів: Львівський університет, 1969. – С. 49-53.
3. Нога О. Між сходом і заходом. Кераміка Галичини кінця XIX – початку XX ст. в контексті міжнародних зв'язків / Олесь Нога, Ростислав Шмагало. – Львівська академія мистецтв: Логос, 1994. – 120 с.
4. Островський Г. Майстер від гончарної роботи / Григорій Островський // Жовтень. – 1986. – № 6. – С. 75-91.
5. Соломченко О.Г. Народні таланти Прикарпаття / О.Г. Соломченко. – К.: Мистецтво, 1969. – 157 с.
6. Шмагало Р. Вічнозелене дерево життя. До історії Косівської школи / Ростислав Шмагало // Образотворче мистецтво. – 1999. – № 3-4. – С. 35-36.
7. Шмагало Р. До історії деревообробних шкіл Західної України кінця XIX–початку XX ст. До ювілею кафедри художніх виробів з дерева / Ростислав Шмагало // Вісник Львівської академії мистецтв. – Львів, 1999. – Вип. 10. – С. 81-89.

УДК 37.091.26 : [37:-057.87]

М. Гнатюк, м. Львів

TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

W niektórych krajach Europy stosuje się odmienne, a w niektórych zbliżone do siebie praktyki oceniania osiągnięć uczniów. Warto zatem opisać teoretyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów opracowane w różnych systemach oświaty. W celu przeprowadzenia analizy komparatystycznej wybrano system edukacji Polski i Ukrainy, w szczególności ich systemy oceniania uczniów.

Ocena w edukacji może być ukierunkowana na różne przedmioty oraz podmioty: charakterystykę uczestników procesu dydaktycznego (osiągnięcia uczniów, wyniki nauczycieli), komponenty systemu pedagogicznego (treści, metody, formy organizacyjne itp.), wskaźniki systemu edukacji (jakość, efektywność itp.) [3]. Zdecydowano ograniczyć się do procesu dydaktycznego, w szczególności do wielorakich sposobów oceniania osiągnięć uczniów.

W szkolnictwie w Polsce i Ukrainie oraz w wielu innych europejskich krajach wyróżnia się dwa rodzaje oceniania: *kształtujące i sumujące*. Ocenianie kształtujące powstaje w procesie dialogu pomiędzy nauczycielem a uczniem. Wpisuje się ono w kontekst komunikacji interpersonalnej. Natomiast ocenianie sumujące w literaturze pedagogicznej często identyfikowane jest z kontrolowaniem lub egzaminowaniem. Wymaga ono zachowania pewnego dystansu pomiędzy nauczycielem a uczącym się [7].

Z innej perspektywy na ocenianie osiągnięć uczniów spogląda B. Niemierko. Uważa on, że proces ten ma wiele odmian, które można ogólnie podzielić na dwa typy lub dwa

rodzaje: *ocenie intuicyjne i ocenianie analityczne* [4]. „Ocenianie intuicyjne – zaznacza Niemierko, jest oparte na przeświadczeniu, które pojawia się nagle i z durzą mocą w świadomości nauczyciela. Towarzysze temu emocja (...)” [4, p. 244]. Przeciwnościem oceniania intuicyjnego jest ocenianie analityczne. Obejmuje ono cały szereg czynności, które krok po kroku prowadzą do końcowego etapu pomiaru sprawdzającego – oceny szkolnej.

W rozwiązywanie globalnych problemów edukacyjnych zwrócono uwagę na ocenianie, które minimalizuje odsiew i odpad uczniów na poszczególnych etapach edukacji – *ocenie wzmacniającej*. A. Karpińska, analizując doświadczenie międzynarodowe zaznacza, że „metoda oceniania wzmacniającego funkcjonuje w praktyce edukacyjnej m.in. szkół średnich w Argentynie. Nauczyciel w szkole argentyńskiej stara się wydobyć i eksponować to, co uczeń wie i potrafi, poszukuje jego mocne strony, pozwala «zabłysnąć», odwołuje się do jego zainteresowań, gustów, opinii” [1, p. 226].

Opisując aspekty pedagogicznego oceniania uczniów L.O. Kuchar i W.P. Serhijenko zwracają uwagę na takie rodzaje oceniania jak: *evaluation* oraz *assessment* [2]. Należy zaznaczyć, że w ukraińskim systemie edukacji ocenianie w kategorii *evaluation* jest formą państwowej kontroli wspomagającej rozwój szkół, ujmowanej w kręgach pedagogicznych jako *atestacja*. Zgodnie z wynikami atestacji ustala się poziom działalności instytucji edukacyjnej: „wysoki”, „wystarczający”, „średni”, „niski” [5].

Ocenianie w kategorii *assessment* jest ocenianiem pedagogicznym powszechnie stosowanym w praktyce edukacyjnej. „Oznacza szereg procesów określających stopień, w jakim poszczególne uczniowie osiągnęły planowane efekty uczenia się” [2, p. 21].

Każdy rodzaj oceniania osiągnięć uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym pełni odpowiednią funkcję. K. Stróżyński wyróżnia *funkcję informacyjną*, która w procesie dydaktycznym jest funkcją podstawową oraz *funkcję motywacyjną*, stosowanie której powinno być niesłychanie ostrożne. Trzecią funkcją oceny szkolnej, według Stróżyńskiego jest *funkcja represyjna* [6]. Poddając ją analizie zaznacza, że „stosowania ocen dla represjonowania niepożądanych zachowań uczniów oficjalnie nie ma najczęściej miejsca, praktycznie jednak wcale nie jest rzadkie” [6, p. 63].

W ukraińskim szkolnictwie do głównych funkcji oceniania zaliczono funkcję *kontrolującą*, *dydaktyczną*, *diagnostyczno-korygującą*, *stymulująco-motywacyjną* oraz *wychowawczą* [5].

Analizując zgromadzony materiał stwierdzono, że w dwóch systemach edukacji rodzaje ocen szkolnych są niemalże identyczne. Znacząco różni się natomiast skala liczbowa ocen szkolnych. W poniższej tabeli 1 zaprezentowano różnice oraz podobieństwa skal ocen szkolnych stosowanych w szkolnictwie średnim w Polsce i na Ukrainie.

Tabela 1

W polskich szkołach			W ukraińskich szkołach			
Rodzaj szkoły	Stopień	Skala	Rodzaj szkoły	Stopień	Skala	
szkoła podstawowa (klasy 1-3)	ocena opisowa		szkoła początkowa (klasy 1-2)	ocena opisowa		
szkoła podstawowa (klasy 4-8), szkoła ponadpodstawowa	celujący	6	Szkoła początkowa (klasy 3-4), szkoła podstawowa (klasy 5-9), szkoła profilowa	bardzo dobry	12	
	bardzo dobry	5+			11	
		5-			10	
		dobry		4+	9	
	4			8		
	4-			7		
	dostateczny	3+		6	dostateczny	5
		3		4		
		3-		3		
	dopuszczający	2+		2	niedostateczny	2
2		1				
2-						
niedostateczny	1					

Skala ocen szkolnych stosowana w polskich i ukraińskich szkołach*

* – 8-letnie szkoły podstawowe oraz szkoły ponadpodstawowe (licea ogólnokształcące, technika, branżowe szkoły I-II stopnia) w Polsce. Szkoły początkowe, szkoły średnie podstawowe oraz szkoły średnie profilowe (licea profilowe oraz instytucje szkolnictwa zawodowego) na Ukrainie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2017 poz. 1534), Rozporządzenia Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy „Pro zatwierdzenia 12-balnoji szkały ociniuwannia nawczalnych dosiahneń u systemi zahalnoji serednioji oswity” <http://consultant.parus.ua/?doc=00N0F3BC4C> (0706.2020)

LITERATURA:

1. Karpińska A. Niepowodzenie edukacyjne – renesans myśli naukowej, Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie. 2011.
2. Kuchar Ł.O., Serhijenko W.P. Konstruowanie testów. Kurs lekcji: posibnyk. Łuck. 2010.
3. Laszenko O.I., Łukina T.O., Bułach I.J., Mruha M.R. Metodyka i technologii ociniuwannia dijalności zahalnooswitnioho nawczalnoho zakładu. Kijów: Pedahohiczna Dumka. 2012.
4. Niemierko B. Pomiar wyników kształcenia. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne. 1999.
5. Rozporządzenie MON Ukrainy. Pro zatwierdzenia kryterijiw ociniuwannia nawczalnych dosiahneń uczniw u systemi zahalnoji serednioji oswity, <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0371290-08> (30.05.2020). 2008.

6. Stróżyński K. Ocenianie szkolne dzisiaj. Poradnik dla nauczycieli. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN. 2003.

7. Szyling G. Teoretyczne podstawy oceniania osiągnięć uczniów. W: M. Choroszczyńska, K. Stróżyński (red.), Ocenianie kształtujące po polsku. Kurs dla doradców metodycznych – teoria i praktyka. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji. 2010.

УДК 821.161.2.09

Н.І. Гордейчук, м. Вишниця

НАРОДНОПІСЕННІ ДЖЕРЕЛА ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Шевченко виріс з народного ґрунту, був сином свого народу і полюбив понад своє життя його звичаї і традиції. Максим Рильський говорив, що деякі дослідники творчості, читаючи вірші Шевченка, дивувались, чи не є його твори звичайним записом якоїсь невідомої для них пісні.

Шевченко знав багато історичних пісень та дум, і вони були для нього першою книжкою, з якої поет довідувався про історію свого народу та стали основою його творів. Багато він знав пісень кріпацьких, бурлацьких, наймитських, рекрутських, про долю жінок та дівчат.

Він знав різні думи як «Про Ганжу Андибера», «Про козака Голоту», думи «Про Івана Коновченка», «Про Олексія Поповича», «Про Самійла Кішку» та інші.

З циклу історичних пісень він знав пісні: «Про Паля і Мазепу», «Про кубанський вихід», «Про Головатого», «Про руйнування Січі», «Про Сагайдачного», «Про Чайку», «Про Кармелюка», «Про Морозенка», «Ой, на горі та женці жнуть».

Любив співати Шевченко і пісень чумацьких. Цих пісень багато, як «Гей, гей, гей! Та хто лиха не знає хай мене спитає», «Ой сидить пугач», «Ой, ішов чумак з Дону», «У Києві на ринку» та інші.

Шевченко найбільше знав пісень побутових, родинних, пісень про кохання, про жіночу долю: «Ой, зійди, зійди, ти зиронько та вечірняя», «Тече річка невеличка», «Ой, гиля, гиля сірі гуси, гиля на Дунай», «Пливе щука з Кременчука», «Шумить гуде дїбровонька», «Ой, не шуми, луже, зелений байраче».

Поета приваблювали образи народної демонології: відьми, ворожки, русалки, доля і недоля, злидні, перетворення дівчини в тополю, лілею, – в цій царині фантастики Шевченко добре знався і пов'язував народні уявлення з реальним життям.

У незавершеній поемі «Черниця Мар'яна» читаємо: «Як русалка жде місяця, Мар'яна блукає понад темним гаєм». У баладі «Причинна» і в поемі «Невольник» діють ворожки, русалки. У поемі «Княжна» згруповано підряд кілька народних повір'їв: на вітах гойдаються нехрещені діти; вовкулака ночує в полі на могилі; сич кричить у лісі чи на даху будинку, віщуючи нещастя; сон-трава розквітає у ночі на долині.

Відображені в «Кобзарі» весільні та поховальні обряди. Так, у поемі «Наймичка» описано, як покривається коса молодої, як готується коровай та викочуються діжки з комори. Описав поет і поховальний обряд – садіння дерев біля могили, сорокоуст за померлим, тощо.

Т. Шевченко часто використовує у своїх творах народні пісні та приказки. На сторінках поеми «Гайдамаки» та інших творів вони вкладені в уста героїв: «Ох, старі голови та розумні, химерять та й зроблять з лемеша швайку; де можна лантух, там

торби не треба; купили хрїну, треба з'їсти, плачте очі, хоч повелась ти, бачили, що купували, – грошам не пропадать...» (поема «Гайдамаки»).

І в інших творах Шевченка знаходимо народні прислів'я, приказки, порівняння, епітети: «скаче, враже, як пан каже», «густенька каша, та, бачте, не наша», «теплий кожух, та тільки не на мене шитий», «гризимось, мов собаки», «як скоч, а лихо перескоч», «на те і лихо, з нами битись» тощо.

Особливо багато народнопісенних елементів у поемі «Гайдамаки». Це фрагменти пісень «Небога», «Перед паном Хведером», чимало пісень цілком чи в уривках: «Ой, гоп, таки гоп», «Якби таки, або так, або сяк», «От села до села», «Не дивуйтесь, дівчата», «Отак чини, як я чиню», «На городі пастернак», «Ой, гоп, гопака», «Як була я молодою преподобницею», «Заганяйте квочку в бочку» та інші.

У містерії «Великий льох» чується відгомін дум про Богдана Хмельницького (битва під Берестечком і Жовтими Водами), у «Відьмі» – весільна пісня «Через яр ходила»; в поемі «Невольник» – дівочі пісні: «Якби мені лиха та лиха», «Явір над водою»; в поемі «Чернець» – танцювальна пісня «По дорозі рак, рак...».

Легенди, казки і прислів'я трапляються у творах Т. Шевченка, порівняно з піснями, рідше. Частіше поет використовує повір'я і звичаї: про сон-траву, про те, що на місяці «брат брата на вильцях держе», що «веселка воду позичає», про відьом, русалок, ворожок тощо. Знаходимо в «Кобзарі» й описи весільних народних звичаїв – обмін хлібом, пов'язування рушників, готування короваю та інше.

Окремо варто сказати про художні образи, запозичені Шевченком з народної поезії: смерть з косою в руках – уособлення чуми; похилений явір – горе парубка; весілля – війна; жнива – битва; заростання шляхів – знак відсутності милого; калина – дівчина та інші.

Спостережена ще одна риса творчої манери Шевченка – оригінальне змалювання природи України, замилювання нею: сонце в нього ночує за морем, виглядає з-за хмари, ніби наречений, весною поглядає на землю; місяць круглий, блідолиций, гуляє по небу, дивиться в «море безкрає» або виступає з «сестрою зорею».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арендаренко І. Взаємодія історії та фольклору в історичних поемах В. Скотта і Т. Шевченка // Слово і час. – 2003. – № 3. – С. 62-66.
2. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. – К.: Обереги, 2004.
3. Комаринець Т. Т. Шевченко і народна творчість – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1963. – 232 с.
4. Франко І. Шевченкознавчі студії. – Львів: Світ. 2005.
5. Швецова А. Національний характер як феномен культури. – Сімферополь: Таврія, 1999. – 265 с.
6. Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро. 1987.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ

Узагальнення новітніх дослідницьких праць учених різних історичних періодів і наукових галузей щодо проблеми розвитку наукових шкіл доводить необхідність реалізації інноваційних для сучасної науки і освіти пріоритетів, спрямованих на розвиток традицій академічного наукового мислення, збереження духу партнерства, міжкультурної комунікації, утвердження гуманістичних засад у науці, збереження національних надбань педагогічної наукової думки, підтримки наукового наставництва як вагомого чинника створення молодого покоління науковців.

Н.Г. Ничкало зазначає, що педагогічна освіта і наука, як ніяка інша галузь культури народу, завдячують своїм успішним розвитком науковим педагогічним школам. Їх засновники та їхні послідовники відкрили нові пласти наукового знання, обґрунтували окремі субдисципліни педагогіки, чим забезпечують поступальний розвиток педагогічної науки [3, с. 19]. Розвиток науки і освіти, який стрімко змінюється з урахуванням глобальних змін у світі, поряд з новими технологіями і можливостями має спиратися на ті фундаментальні основи, які були досліджені і впроваджені в освітній процес вченими, науковцями, освітянами [1, с. 68-75].

Нині інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості й процесів застосування її результатів. Для нього характерною є тенденція до ліквідації розриву між процесами створення педагогічних новацій і процесами їх сприйняття, адекватного оцінювання, освоєння і застосування, а також до подолання суперечності між стихійністю цих процесів і можливістю та необхідністю свідомого управління ними [2, с. 29].

І.І. Коновальчук зазначає, що на сьогодні наукові школи з їх значним інтелектуальним потенціалом стають інноваційними центрами модернізації освіти, оскільки об'єднують за своїм складом і структурою вчених, що в силу своїх професійних інтересів, досвіду, наукових ступенів здійснюють дослідження як фундаментального так і прикладного характеру [3, с. 56]. Системно використовуючи свій науково-дослідницький, науково-організаційний і науково-педагогічний потенціал, наукові школи забезпечують міждисциплінарну, змістову, організаційно-технологічну, інституційно-комунікативну, особистісно-розвивальну функції інтеграції освітніх процесів [3, с. 64].

В сучасних умовах розвитку освіти і науки актуалізується необхідність інтегративних процесів педагогічної науки і практики, спрямованих на висвітлення ідей видатних українських учених та їх послідовників, популяризації їх спадщини з метою використання досягнень науково-педагогічних шкіл у сучасній освітній практиці та визначення їх потенціалу для модернізації української науки.

На думку І.І. Коновальчук, вразливим місцем у структурі інноваційних процесів в освіті України залишається слабкість горизонтальних зв'язків між інноваційними освітніми установами. Наукові школи відіграють роль координаційних центрів в інноваційній інфраструктурі, надають консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, експертні, методичні, освітні послуги із

забезпечення інноваційної діяльності. Науково-інтеграційна та інтеграційно-педагогічна діяльність наукових шкіл й освітніх установ відбувається шляхом організації науково-практичних конференцій, методологічних семінарів, інтернет-форумів, тренінгів; проведення виїзних семінарів в експериментальних школах, у регіонах; видання книг, монографій, збірників наукових статей; створення банків інновацій; виконання і захисту дисертацій; керівництва експериментальними дослідженнями в навчальних закладах; науково-методичного супроводу діяльності творчих груп педагогів, шкіл новаторства; створення на базі навчальних закладів науково-методичних лабораторій; розробки й реалізації спільних проєктів; упровадження розроблених інновацій; створення науково-консультаційних центрів для вчителів, здобувачів наукових ступенів, учнів та їх батьків; рецензування навчально-методичних робіт тощо [3, с. 59-60].

Висвітленню актуальних питань розвитку сучасної освіти і науки, партнерській взаємодії наукових установ і закладів освіти різних рівнів, а також поширенню передового досвіду вітчизняних науково-педагогічних шкіл сприяє проведення науково-практичних масових заходів, зокрема: Міжнародна науково-практична конференція «Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів» (Харківський політехнічний інститут); Міжнародні мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О.П. Рудницької (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України); Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті Олени Степанівни Дубинчук (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України); Всеукраїнські педагогічні читання «Особистісний і професійний розвиток дорослих», присвячені 90-річчю від дня народження академіка С.У. Гончаренка (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України); Міжнародна науково-практична конференція «Науково-педагогічні школи: проблеми, здобутки та перспективи розвитку» (Житомирський державний університет імені Івана Франка) та ін.

Отже, провідні науково-педагогічні школи в сучасних умовах стають центрами формальної, неформальної та інформальної освіти викладачів-дослідників, репрезентують розвиток педагогічної науки у персоніологічному вимірі, забезпечують кристалізацію її фундаментальних засад з інноваційним науковим пошуком.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грищенко Ю.В. Феномен наукової школи у дискурсі сучасної педагогічної думки / Проблеми освіти: зб. наук. праць. – Вип. 90. – ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». – К., 2018. – С. 68-75. – Режим доступу: <https://cutt.ly/zI99ArT>
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С. 29.
3. Ничкало Н.Г. Проблеми педагогічної освіти у діяльності наукових шкіл / Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Вип. 16 (між нар.). Педагогічні науки: зб. наук. праць / За заг. ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Миколаїв
4. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 692 с.

Т.І. Довгодько, В.П. Драпогуз, О.Ю. Корчук, м. Київ

ЦІННІСНИЙ СВІТ ПОКОЛІННЯ Z

В сучасній освіті поглиблюється криза, пов'язана не з обмеженістю наукового знання або недосконалістю засобів технічного забезпечення і навіть не з браком її досвідчених кадрів. Нинішня криза освіти і виховання пов'язана із змінами у свідомості сучасного покоління і нездатністю трансформувати педагогіку згідно цим змінам.

Моніторинг змін у ціннісній свідомості призвів до появи «теорії поколінь», яка узагальнює тенденції та зміни у свідомості людей в залежності від десятиліття їх народження. Означена теорія артикулює тезу: у людей, які народилися в один час, пережили подібний досвід в дитинстві будуть спільні цінності. І саме ці цінності відрізнятимуть їх від представників інших поколінь.

Із виникненням інформаційних технологій (70-ті роки ХХ ст.) в країнах ЄС заговорили про бліп-культуру і її носіїв – молодих людей з кліповою свідомістю. Проте справжні бліппери з'явилися пізніше. Їх появу відносять до кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. Породженням бліп-культури стали діти середини 80-х - 90-х років – мілленіали, або «покоління Y», а на сьогодні їм на зміну прийшло покоління Z [1]. Це діти, народжені після 2000 р. *Представники покоління Z активно використовують смартфони, планшети, VR- і 3D-реальність.* Це так звані центеніали, що «народилися з Інтернетом». Вони не уявляють життя без інформаційних технологій, проводячи по 6-8 годин (і навіть більше) перед екранами різного типу моніторів. Для них інформація – складова снєк-культури (від англ. *snack* – швидкий перекус). Її суть полягає у скороченні контенту при обов'язкових візуальних доповненнях – картинках. Чергування (мерехтіння) коротких меседжів та візуальних подразників з рекламними роликами (як у калейдоскопі) породжує у користувачів феномен кліпового або модульного мислення. Останнє руйнівню впливає на концентрацію уваги, породжує бажання переходити від одного предмета до іншого, відкидати довгі тексти та скрупульозну, ґрунтовну роботу над ними. Мабуть в цьому криється відповідь на питання чому розквітає плагіат під назвою «Реферат», де студент чи учень (і навіть деякі науковці) присвоюють довгий чужий текст, закачаний з мережі Інтернет і видають його за власне наукове дослідження. Це покоління кардинально відрізняється від усіх попередніх. У них своя картина світу, своє бачення оточуючого світу. Вони вміють збільшувати – зменшувати екран вже в один рік, а у два – користуватися камерою, у три – завантажувати відео на YouTube. Для них нема потреби сидіти годинами в бібліотеці, відшуковуючи якусь потрібну їм інформацію, вона в них перед очима щосекунди чи щохвилини. Відповідно і швидкість обробки отриманої інформації значно вища.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій потужно вплинув на трансформацію внутрішнього світу сучасних підлітків. Вони значно менше рухаються, ніж їх однолітки попередніх поколінь. У них відсутнє прагнення якнайшвидше стати дорослим і відірватися від сім'ї. Вони «живуть» у соціальних мережах, де відбувається жваве спілкування. Емоції висловлюються не словами чи мімікою, а «смайликами» чи «лайками». Найчастіше термін «покоління Z» розглядається як синонім терміну «цифрова людина» чи «generation Z». «Цифрові

діти» самотні в мережі. Презентації і яскраві картинки подобаються їм більше, ніж класичні книги.

Ще одна базова основа цього покоління – це здатність створювати і активно використовувати діджитальні об'єкти – цифрові версії реальних об'єктів. Такими версіями стають представництва персональної активності індивіда в матриці соціально-медійного поля – профілі в різних соціальних мережах. Мислення стає не тільки кліповим (здатність сприймати і перероблювати інформацію лише маленькими порціями), але й посиляльним, коли інтерес стає польовою функцією і визначається більшою мірою зовнішніми маркерами, ніж внутрішніми відчуттями [2]. Покоління Z – це перше покоління, яке народилося в цифровому світі і вже не може уявити собі життя без мобільного інтернету та різноманітних гаджетів. Вони живуть в світі без кордонів, щоправда цей світ обмежений «екраном монітора». Представники означеного покоління все більше і більше відрізняються від своїх батьків. Вони задають питання Гуглу (Google), а не вчителю чи викладачу (недарма фраза «загуглити» стала дуже поширеною), дорогу знаходять по навігатору, покупки замовляють через Інтернет. Вони одночасно роблять уроки, ведуть смс-переписку з багатьма друзями, слухають музику і розмовляють з членами сім'ї. Здатність «бачити» одночасно декілька екранів породжує те, що мозок будучи адаптованим до високої швидкості обробки інформації, починає нудьгувати, тоді коли інформації замало, наприклад, на уроках чи лекціях. Це призводить до нових проблем – вчителям, викладачам стає все складніше утримувати увагу своїх вихованців [2, с. 49-50].

Нині зростає кількість дітей, які заробляють чимало грошей в підлітковому віці. До прикладу, якщо Марк Цукенберг заснував Фейсбук в 20 років, то деякі представники нового покоління стають дуже багатими вже в 15-16 років, починаючи бізнес в 10 років. Час, проведений молодою людиною за комп'ютером, постійно зростає. Як відзначають аналітики, «український користувач Інтернету» в середньому проводить в мережі понад 27 годин на місяць. Число користувачів Інтернету невпинно збільшується (для прикладу, 2012 р. – 16 млн, 2015р. – 18.8 млн.) [3]. На сьогодні близько 5,2 мільярда людей у світі мають мобільні телефони, понад 4,66 мільярда користуються інтернетом, а більш ніж 4 мільярди активно використовують соціальні мережі. Інтернет активізує увагу користувачів до тих мовних засобів, які вони обирають. Мова в мережі – графіка, лексика, морфологія, словотворення та синтаксис, стилістика та культура мови постійно змінюються, пристосовуючись до світового віртуального простору. Приблизно кожні два роки в молодіжних спільнотах змінюється комп'ютерний сленг, змінюються значення термінів і навіть значення багатьох слів.

Окрім цього, інтенсивно нарощується англomовна експансія у повсякденну мову, створюючи специфічний молодіжний сленг та відповідне світосприйняття: звичка до жаргону і нецензурної лексики, до «стьобу», іронії та швидкого наліплювання соціальних ярликів. Мова «падонків» використовується при написанні коментарів до текстів у блогах, чатах і веб-форумах. Сленг породив безліч стереотипних виразів та інтернет-мемів. Особливість стилю «падонків» полягає в навмисному порушенні норм орфографії мови. Впроваджуються також чимало новотворів – юзати (використовувати), машинка (комп'ютер), девайс (пристрій), аська (ICQ для відправки коротких повідомлень) тощо [3, с. 286-287].

Визначені особливості і характерні риси ціннісної свідомості покоління Z віддзеркалюють реалії сьогодення, це даність життя, яку необхідно враховувати в педагогічній, освітянській практиці. Найгірше було б підігравати цим тенденціям, або навпаки – уперто залишатися у своїх напрацьованих десятиліттями традиціях викладання.

Більшість сучасних закладів освіти не встигають за потребами вихованців, недостатньо відповідають їх очікуванням, готуючи їх до майбутнього життя в інформаційному суспільстві. Проблема в тому, що система шкільної й університетської освіти дійсно є найбільш інерційною серед соціальних інститутів. Вона завжди болісно розлучається зі звичними порядками, канонами, графіками, розкладами, звітами тощо. Водночас все більше обертів набирає нове покоління, диктуючи свої правила, які не можна ігнорувати. Отже, без сумніву в системі освіти назріли кардинальні зміни. Насамперед постає необхідність врахування існуючих реалій задля вироблення нових освітніх парадигм, надання викладачам кваліфікованих рекомендацій, як їм навчати та виховувати представників покоління Z.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Howe Neil, Strauss William. Generations: The History of America's future, 1584 to 2069, New York: Perennial, 1991. – 544 p.
2. Зеленов Є.А. Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2018. – №5 (86). – С. 46-57.
3. Братаніч О.В. Вплив Інтернету на духовно-культурне життя суспільства // Формування особистості в умовах транзиту: монографія. Керівник авторського колективу М.Ю.Зелінський – К.: МП «Леся», 2015. – С.278-285.

УДК 37.048.4:37.036:069

А.І. Ковач, М.В. Опачко, м. Ужгород

МУЗЕЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКАРПАТТЯ В КІНЦІ 30-Х– НА ПОЧАТКУ 40-Х РОКІВ ХХ СТ.

У становленні та розвитку музейного середовища Закарпаття виокремлюємо п'ять періодів: домuzeйний, становлення музейної справи, розвитку (чехословацький період), занепаду (угорський період), відродження (радянський період), оновлення (період незалежності), трансформації (сучасний період) [1].

Починаючи із 1938 р., в історії розвитку музейної справи Закарпаття настає період, який у порівнянні з попереднім (чехословацьким), характеризується як період занепаду. За рішенням Першого Віденського арбітражу, який проходив 2 листопада 1938 р., частина Закарпаття знову ввійшла до складу Королівства Угорщини. На означеному хронологічному зрізі частотним був вихід друком наукових журналів, педагогічних посібників, які насамперед зосереджували увагу на аналізі стану освіти після, так званої, «чехословацької окупації». Однією з найвідоміших праць є «Альбом угорських учителів» (Magyar tanítók albuma), що дає змогу ознайомитися із цінними для дослідників науковими поглядами тогочасних теоретиків і практиків у царині педагогіки та її зв'язку з музеями.

Цікавою і корисною для розуміння становища музейної справи в Угорщині у 30-х роках ХХ ст. є робота Гефті Дьєрдя (Hefty György) «Про музеї» [6]. Аналізуючи

працю, розмірковуємо над тим, що досягнувши на той час високого рівня розвитку у справі облаштування музеїв, угорські фахівці нічого не зробили для розвитку музейної справи на Закарпатті, навіть навпаки: долучилися до її занепаду.

У цій праці автор аналізує розвиток музейної справи в Угорщині і розглядає її паралельно із плінністю історії людства. Так, Д. Гефті переконує, що історія вивчення древніх культур розвивалася паралельно зі становленням «музейної справи» на початку ХІХ ст., а роль музею в житті людей зумовлена тим, що останній не просто «зупиняє» минуле, а відроджує, створює середовище минулого, дає змогу на основі виникнення асоціативних зв'язків поринути в давні події, аналізувати їх, простежувати причинно-наслідкові залежності.

Автор звертає увагу на популярність у міжвоєнний період в середовищі освітян думки про внесення навчальної дисципліни «Музейна справа» до загальних навчальних програм педагогічних інститутів та університетів (із педагогічним профілем). Гефті Дьєрдь (Hefty György) пропонував реалізувати таку ініціативу шляхом введення до навчальної програми Педагогічної академії лекцій із музеєзнавства, історії та художньої культури за назвою «Музейна справа та антропологія» (20-24 лекційні заняття) [6, с. 284]. За підрахунками науковця, на території Угорщини 1938 р. функціонувало 46 музеїв державного значення, заснованих у період від 1896 р., що вміщували близько 8 мільйонів експонатів, а також мали 408 співробітників (із них 184 за фахом – музеолог, 76 – помічників, 148 – офіцерів). Хоча діяльність вищезгаданих музеїв, за словами автора, була позначена низкою проблем, серед яких: 1) мала кількість працівників у сфері музеєзнавства; 2) фінансування; 3) відсутність приміщень для аналізу певних музейних предметів; 4) необізнаність відвідувачів з елементарними поняттями археології, музеєзнавства; 5) відсутність досвідчених працівників; 6) відсутність музейних спонсорів.

Зрозуміло, що це далеко не ті проблеми, з якими мали справу музейники і освітяни Закарпаття в період «угорської окупації». Як доводять закарпатські дослідники історії краю, «в роки окупації багато культурних цінностей Закарпаття було вивезено в Угорщину. Збереглися записи, з яких стає відомо, що багато наукових книг, вивезених із Закарпаття осіло у бібліотеках Будапешта, Дебрецена, Пейчі. Бібліотека крайової організації «Просвіта» була частково вивезена, а частково знищена. Національний музей у Будапешті поновився закарпатськими рукописними книгами, експонатами музею «Просвіти», стародруками [3, с. 561]. Були вивезені у Будапешт складові частини державного архіву, закарпатські музейні експонати, які розміщалися в угорських музеях Будапешта та інших міст країни» [3, с. 562].

Застійність означеного періоду набула вияву й у своєрідному завмиранні розвитку музейної педагогіки в аспекті виховання готовності молоді до життя та праці, а також власне профорієнтаційної роботи. У змісті освіти переважає орієнтування на реальні побутові і господарські (в тому числі військові) потреби [4], [5]. Тогочасна періодика, зокрема журнал «Народна школа», закликаючи до відданості Святостефанській короні, націлювала молодь на військові спеціальності, на мілітаризацію свідомості [2]. Втім, якщо до недавнього часу таку риторику трактували однозначно, то сучасна патріотично налаштована пропаганда все ж не відкидає потреби військових професій – особливо зараз, в умовах ведення неоголошеної Росією війни. Саме тому у проєктованому нами віртуальному музеї передбачено сторінку військових професій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковач А.І. Професійна орієнтація учнів у музейно-освітньому середовищі Закарпаття (20-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття): автор. дис. ... к. пед. н.: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Рівне, 2021. – 24 с.
2. Кречковській І.О. Еще о воспитании кь оборонѣ. Народна школа, Журналь Учительского Т-ва Подк. Руси. – Ужгородъ : типография «Новина», 1935/36. Р. XV. – №8. – С 12-14.
3. Нариси історії Закарпаття. Том II (1918-1945); під заг. ред. І.М.Гранчака. – Ужгород : Вид-цтво. «Закарпаття», 1995. – 668 с.
4. Носковъ Г. Обь основаніяхъ преподаванія реальныхъ предметовъ. Народна школа. Журнал Учительського товариства Карпатського края. Унгварь-Ужгородъ: типографія УНІО – Мировчикъ, 1940/41. – Ч.1-2. – С. 8-12
5. Радь Йосифъ. Проглубленя наученого матеріяла // Народна школа. – 1941/42. – Ч. 10. – С. 187-189.
6. Neftu G. Magyar Tanítók Albuma. May János Nyomdai Műintézet Rt. – Budapest, 1938. – 344 p.

УДК 37.091.12.011.3

С.В. Коновець, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ КУЛЬТИВУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У нашому технологічно зорієнтованому суспільстві пошук шляхів визначення результативних механізмів позитивного впливу мистецтва на особистість дедалі частіше стає об'єктом сучасної педагогічної теорії і практики. Тому особливо актуальною нині виступає творчо-розвивальна функція такого впливу, який має розширювати свої кордони для оптимальної технологічної передачі накопиченого досвіду іншим.

Останнім часом в Україні термін «технологія» все активніше фігурує у поняттєвому апараті широкого кола дослідників психолого-педагогічної наукової галузі (І. Бех, С. Гончаренко, О. Пехота, О. Олексюк, О. Савченко, С. Сисоєва та інші). З цього приводу слід нагадати, що саме академік С. Гончаренко, називаючи методикау «прикладною наукою», запропонував замість застарілого терміну «методика викладання» користуватися таким безсумнівно точнішим терміном, як – «технологія» [1, с. 7].

Зусиллями багатьох учених і дослідників технологічної галузі сучасна освіта має у своєму багажі значну кількість педагогічних технологій, серед яких відомі ті, що з огляду на їх креативну спрямованість, творчо-активізуючі цілі та розвивально-виховний характер й пов'язаних з використанням різних видів мистецтва і творчої діяльності, називають креативними освітніми технологіями. До зазначених освітніх технологій відносяться такі, як: особистісно зорієнтована (І. Бех, Б. Косов, В. Серіков, І. Якиманська); «вальдорфська педагогіка» (за Р. Штейнером); технологія саморозвитку (за М. Монтессорі); технологія розвивального навчання (Л. Занков, Д. Ельконін); формування творчої особистості (В. Давидов, Д. Ельконін); проектно-моделююча технологія (за Дж. Дьюї); нові інформаційні технології (за С. Пейпертом);

технологія колективної творчої діяльності (за І. Івановим); взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва в поліхудожньому розвитку школярів (за Г. Шевченко і Б. Юсовим).

Водночас, враховуючи потребу сьогодення у цілісних креативних особистостях з високим рівнем культури, духовності, соціальної і творчої активності, особливо важливого значення набуває проблема структурування й актуалізації власного творчого розвитку індивіду, що може проявлятися у спроможності особи креативно мислити, творчо діяти, конструювати, а також генерувати нові ідеї та інноваційні технологічні підходи.

У зв'язку з цим важливо згадати доробок учених, котрі зробили вагомий вклад у детальне дослідження проблем креативності. З-поміж них необхідно виділити праці широко відомого вченого-психолога Дж. Гілфорда, який у середині ХХ ст. фактично став засновником нової наукової галузі – психології креативності [3]. Отже, вперше термін «креативність» було введено до науково-поняттєвого апарату психологічних досліджень саме цим ученим. Відомо, що Дж. Гілфорд у своїх теоретичних працях трактував зміст поняття «креативність» як творчу обдарованість особистості. Тому при визначенні параметрів креативності він дійшов висновку, що феномен «креативність» необхідно характеризувати за: 1) здатністю особистості до виявлення й формулювання проблем; 2) здатністю до генерування великої кількості ідей; 3) гнучкістю мислення – здатністю до продукування найрізноманітніших думок; 4) оригінальністю – здатністю відповідати на подразники нестандартними способами; 5) здатністю вдосконалювати сприймані об'єкти, додаючи певні деталі; 6) здатністю розв'язувати проблеми шляхом реалізації відповідних аналітико-синтетичних операцій.

Зважаючи на це, у сучасних умовах саме креативні освітні технології варто визнавати ефективним способом здійснення таких еволюційних процесів, як модернізація та технологічне вдосконалення вітчизняної системи освіти. Тому з-поміж багатьох відомих освітніх технологій вбачається доцільним виокремити ті, які з огляду на їх креативну спрямованість, творчо-активізуючі цілі та розвивально-виховний характер й безпосередньо пов'язаних з використанням різних видів мистецтва і творчої діяльності, називають креативними освітніми технологіями. Отже, до креативних освітніх технологій, потрібно віднести такі, як: особистісно зорієнтовану (Б. Косов, В. Серіков, І. Якиманська); «вальдорфську педагогіку» (за Р. Штейнером); технологію саморозвитку (за М. Монтесорі); технологію розвивального навчання (Л. Занков, Д. Ельконін); формування творчої особистості (В. Давидов, Д. Ельконін); проектно-моделюючу технологію (за Дж. Д'юї); нові інформаційні технології (за С. Пейпертом); технологію імітаційного (ігрового) навчання (В. Рибальський, П. Олійник); технологію колективної творчої діяльності (за І. Івановим); технологію створення ситуації успіху (за А. Белкіним); взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва в поліхудожньому розвитку школярів (за Г. Шевченко і Б. Юсовим).

Окрім цього, на увагу заслугоує дослідження технології культивування креативності особистості, започатковане ще в середині ХХ століття Г. Андерсоном [2]. Як відомо, сенс поняття «культивування» (з лат., «обробляю») означає: розвиток, удосконалення чого-небудь спеціальними способами або прийомами; сприяння розвитку чого-небудь.

Згодом поступово і переконливо проблеми культивування креативності особистості набули надзвичайної ваги з огляду на важливі завдання, що гостро постали перед суспільством, серед яких варто виділити: розробку та формування нових наукових підходів до організації й здійснення різноманітних форм навчання та виховання; становлення і розвитку цілісних творчих особистостей, спроможних до креативної діяльності у різних сферах життя.

Відтак, на підставі аналізу й узагальнення думок багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників відносно феномену культивування креативності можна стверджувати, що у деяких аспектах вони дійшли спільних висновків щодо основних параметрів, котрі, безпосередньо, характеризують особливості креативності особистості, серед яких: продуктивність, гнучкість, оригінальність, розробленість творчого мислення, тобто мислення з ознаками миттєвих й оригінальних логічних міркувань та інтуїтивного проникнення до суті певного феномену; ґрунтовна загальна та естетична освіченість; наявність творчого потенціалу; активне сприйняття мистецтва і явищ життя; достатній рівень розвиненості емоційної чуттєвості; потреба та усвідомлена мотивація стосовно творчої самореалізації у різноманітних сферах життєдіяльності. Водночас до основних складових технології культивування креативності особистості має бути віднесено: а) накопичення творчого досвіду; б) використання способів опанування креативності; в) формування психолого-педагогічного та творчого тезаурусу, що може успішно здійснюватися там, де нестандартно і наполегливо працюють творчо розвинені майстри педагогічної справи, які активно використовують новітнє й інноваційне технологічне забезпечення, орієнтуючи його вплив на культивування креативності та творчу самореалізацію кожної зростаючої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник: видання друге, доповнене й виправлене / Семен Устимович Гончаренко. – Рівне: Волинські береги, 2011.
2. Anderson Harold H. Creativity and its cultivation. Published / Created New York, Harper [1959].
3. Gilford J.P. Creative in the Arts // Psychological Review. – Vol. 64. – 1957.

УДК 069.12:372.32

С.В. Костенко, м. Київ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Музейна педагогіка відіграє роль посередника між музеєм і школою, сприяючи створенню ефективного навчального середовища, формуванню в учнів емоційно-ціннісного ставлення до знань, подоланню міжкультурних стереотипів.

Музейна педагогіка – це наукова дисципліна на перетині музеєзнавства, педагогіки і психології, яка розглядає музей як освітню систему. У силу свого міждисциплінарного характеру музейна педагогіка оперує категоріями музеєзнавства та психолого-педагогічних дисциплін. впевнено входить в освітній простір закладів освіти для дітей. Обґрунтування цього процесу знаходимо в роботах О. Класової, М. Коваль, О. Медведєвої, А. Разгона та інших.

В Україні та близькому зарубіжжі відбувається процес становлення музейної педагогіки. Термін уперше ввів у науковий обіг у 1934 р. К. Фрізен, Німеччина. Це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та підходу через педагогічний процес в умовах музею.

Сьогодні музей є культурно-освітнім середовищем, джерелом культурно-освітнього процесу та живим організмом у процесі пізнання та спілкування.

Основними напрямками музейної педагогіки є: робота з музейною аудиторією; розвиток здатності сприймати музейну інформацію; створення в музеї умов, які б дозволяли краще сприймати музейну інформацію, розуміти мову музейної експозиції; використання і популяризація новітніх технологій музейної освіти у формі окремих проєктів на різних майданчиках із залученням різноманітних партнерів.

Мета музейної педагогіки тісно переплітається з метою музейної екскурсії та педагогіки в цілому. На думку Г. Ващенко, метою музейної педагогіки є допомога в свідомому сприйнятті навчального матеріалу. Вона може бути вузькою, спеціальною або широкою, передбачати навчальні та виховні завдання, для посилення інтересу учнів до навчання.

О. Караманов виокремлює сім музейно-педагогічних прийомів:

Приєм показу – головний прийом і головний складник музейного заняття, що спрямовує увагу на риси та ознаки предметів;

Приєм коментування використовують тоді, коли експонат демонструється у процесі розвитку або руху. Приєм коментування доцільно використовувати на експозиції, де «відчувається» розгортання історичних подій, еволюційних процесів, наприклад, на виставці механічних приладів, народних виробів у контексті їх змін та вдосконалення впродовж певного часу;

Приєм руху допомагає пізнати музейний об'єкт і закріплює знання, а увагу акцентує на окремих деталях;

Приєм реконструкції полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої музейний педагог немовби робить слухача дійовою особою якоїсь події, ситуації;

Приєм локалізації подій характеризують особливо сильним емоційним впливом, що полягає у «прив'язуванні» певної історичної події до певного місця;

Приєм порівняння полягає в зіставленні різних ознак одного й того ж експоната або різних об'єктів між собою. Порівнювати можна ознаки та особливості певних предметів у різні історичні епохи, вираження схожих почуттів різними авторами в різних експонатах;

Приєм цитування дає можливість загострити інтерес слухачів на якомусь факті, події, явищі, надає більшої авторитетності висловлюванням педагога .

Для ефективного впровадження музейної педагогіки в школах дуже важливим є вдумливе ставлення педагога до екскурсії як важливого знаряддя формування особистості правдою і красою доквілля. Важливим тут є етап підготовчої роботи до екскурсії через бесіду, роботу з навчальною літературою, самостійне читання, проведення тематичних занять. Екскурсія слугує завершенням фіксації та поглибленням досягнутих результатів від застосування методів музейної педагогіки

Упродовж багатьох років вчителі гімназії-інтернату № 13 неодноразово проводять виховні години та уроки-екскурсії в музеях міста Києва. Діти навіть приносять з дому речі, які стають експонатами музею, а робота з батьками взагалі

заслуговує на увагу, тому що тільки в тісному трикутнику «учень – учитель – батьки» активізується навчально-виховна робота.

Серед київських музеїв варто відмітити такі, як: «Водно-інформаційний центр» або Музей води, що допомагає школі у розвитку навчальних, соціальних, компетенцій. Київський музей театрального, музичного та кіномистецтва. Експерсія до музею дала змогу учням дізнатися багато цікавого про історію вертепів та про святкування Різдва в Україні, сприяла розвитку патріотичних, загальнокультурних, соціальних та естетичних компетенцій, а ще допомогла школярам у підготовці культурно-виховного заходу «Різдвяний вертеп», де кожному з дітей було відведено окрему роль, що сприяло самовираженню та самоствердженню особистості учня.

Експерсія музеями Києво-Печерської лаври, яка має особливий вплив на духовне життя українців (лаврська дзвіниця, зустріч із науковим співробітником Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника Олегом Топилком справила на семикласників особливе враження – пізнавальне, культурологічне, естетичне).

Національний музей Тараса Шевченка дає змогу заглибитися в далеке минуле та відчутти атмосферу життя Кобзаря, а саме: ознайомитися з оригіналами малярських робіт Шевченка, документами про життя та творчість, рукописами його поезій, рідкісними фотографіями поета, його рідних і друзів, першодруками творів з автографами, починаючи з прижиттєвих і закінчуючи сучасними вітчизняними та зарубіжними виданнями. Уроки-експерсії в музеї проходять на високому науковому рівні, оскільки учні готуються до них заздалегідь, працюють над певними проєктними роботами.

Незабутньою для дітей була експерсія до музею Т. Шевченка цього року у жовтні, де демонструвалася виставка реставраційних експонатів «Духовна велич України», на якій було представлено особисті речі багатьох письменників, творчість яких вивчається за програмою в школі, та історичних персоналій: І. Котляревського, Панаса Мирного, І.С. Нечуя-Левицького, О. Кобилянської, Лесі Українки, В. Винниченка, С. Петлюри та ін.

Отже, використання елементів музейної педагогіки дає можливість: підвищити інтерес дітей до навчання; посилити міжпредметні зв'язки; використати нестандартні види занять; підвищити загальний рівень культури учнів та вплинути на формування їхнього свідомого ставлення до культурної спадщини людства; урізноманітнити форми і методи навчально-виховної роботи. Музейна педагогіка активно сприяє процесу виховання особистості, формуванню нового способу мислення, відходу від авторитарних принципів та підвищенню мотивації до навчальної діяльності, що відповідає сучасним тенденціям освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабарицька В. Експерсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2007. – 464 с.
2. Ващенко Г. Шкільні експерсії / Загальні методи навчання. – К.: Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Г. Ващенка, 1997. – 324 с.
3. Чумалова Т. Основные принципы музейной педагогики. Путешествие на машине времени / Т. Чумалова // Дошкольное воспитание. – М., 2008. – № 3. – С. 58-63.

4. Щербак Д. Розвиток музейної педагогіки // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2010. – №20. – 29 с.

5. Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство (на матеріалах музеїв УРСР) / За ред. С.М. Чайковського. – К.: Вища школа, 1990.

УДК 37.015.31:37.091.12.011.3-051

Т.В. Котирло, м. Київ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА-АНДРАГОГА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Нині вимоги до освіти у багатьох країнах світу базуються на принципах розвитку людського потенціалу. Роль освіти стає домінуючою в усіх сферах суспільного життя, а центральне місце в процесі реформації освітніх систем передових країн займає саме освіта та виховання дорослих. Діяльність у сфері освіти та просвіти дорослих є не лише процесом збагачення знаннями та вміннями, а й сприяє процесу формування індивідуальності особистості, що є основою її професійного зростання.

У сучасній освіті спостерігається необхідність у фахівцях, які знають, як спрямувати дорослу людину на постійний розвиток і самовдосконалення. Компетентна допомога дорослим у навчанні потрібна практично в будь-якому виді діяльності. Отже, затребуваність професії андрагога не тільки актуальна, а й перспективна [1, с. 102].

Сутнісні ознаки професіоналізму андрагогів зумовлені також особливостями освіти дорослих формальної і неформальної освіти, і тими цілями й завданнями, які перед нею стоять. Професійною діяльністю андрагогів як педагогічних і науково-педагогічних працівників ми схильні вважати якісну характеристику фахівців, які є суб'єктами діяльності, що відображує високу професійну кваліфікацію і систему загальних (ключових) і спеціальних компетентностей, володіння сучасними алгоритмами й способами рішення професійних задач, що дозволяє здійснювати навчальну діяльність з дорослими з високою продуктивністю [5, с. 164].

На професійну діяльність андрагогів впливає низка чинників. Поступ до суспільства знань, глобалізація сучасного світу, інтеграція в Європейський та світовий освітній простір зумовлюють нові вимоги до учасників навчально-виховного процесу. Освіта стає самоцінністю і суттєво впливає на формування ціннісних орієнтацій особистості, громадянина, суспільства в цілому. Андрагоги у своїй діяльності враховують особливості навчання дорослих. Провідним мотивом дорослої людини є прагнення до вирішення важливих для неї професійних проблем з використанням набутих знань [6].

Професіонал-андрагог характеризується високим рівнем компетентності, психологічною та педагогічною ерудованістю, розумінням вимог, що пред'являє до нього держава й суспільство, баченням мети своєї діяльності, шляхів і засобів її досягнення, знанням психолого-педагогічної, методичної й спеціальної літератури, практики навчання й виховання учнів, методів дослідження педагогічної діяльності, технології їх застосування та ін. [4, с. 1].

Професійний розвиток як цілісний процес розвитку професіоналізму або опанування будь-якої однієї нової компетентності починається з допрофесійного

рівня, який характеризується тим, що педагог поки ще не визнає відповідних цінностей, не сприйняв їх для себе, а знання та вміння знаходяться на початковій стадії формування. Важливу сходинку до рівня професіоналізації, тобто, активного формування необхідної компетентності, педагог долає, якщо починає відчувати потребу в цьому. Тоді ж він робить перші спроби, виконує окремі елементи практичних дій у застосуванні нової компетентності у професійній діяльності [7].

Слід зазначити, що головним у процесі розвитку професіоналізму є не обсяг засвоєної інформації, а вміння творчо користуватися нею, застосовувати у практичній діяльності. Під професіоналізмом діяльності розуміють якісну характеристику суб'єкта праці, що відображає високу професійну кваліфікацію та компетентність, широкий спектр ефективних професійних навичок і вмінь, володіння сучасними алгоритмами й способами вирішення професійних задач, що забезпечує високу продуктивність праці фахівця. Загалом професіоналізм діяльності конкретного спеціаліста визначається ступенем володіння ним змістом професійної діяльності, засобами розв'язання професійних завдань (засобами професійної діяльності), способами здійснення професійної діяльності (технологіями професійної діяльності) [2, с. 80].

Професіоналізм викладача є інтегральною характеристикою соціально значущих професійно-особистісних якостей спеціаліста, а також результатом його професійно-педагогічної праці, який відображає рівень його професійної компетентності, досвіду, загальнопедагогічної культури, знань та вмінь, моральної позиції. Професіоналізм сучасного викладача-андрагога в умовах інформаційно-освітнього простору є показником його професійної зрілості та є неперервним процесом [3, с. 161].

Т.М. Сорочан зазначає, що умовами успішної діяльності андрагога є взаємодія з професійною спільнотою, облік педагогічних кадрів, інноваційна спрямованість, андрагогічний менеджмент та спрямованість на розвиток власного професіоналізму [8].

Професіоналізм у педагогічній діяльності розуміється як здатність особистості до саморуху, самореалізації; як динамічний процес формування суб'єкта професійної діяльності. При цьому професіоналом можна вважати спеціаліста, який володіє нормами професійної діяльності, професійного спілкування і реалізує їх на високому рівні; фахівець, який досягнув високого рівня професійної майстерності, володіє професійною етикою та має ґрунтовну систему професійних цінностей [3, с. 154].

Сучасний викладач закладу вищої освіти повинен сприяти як професійному розвитку, так і формуванню спеціаліста високого рівня, забезпечуючи підвищення кваліфікації дорослого учня, його фахового зростання, розширення компетентності, професійного та загальнокультурного кругозору, а також спрямовувати свою діяльність на формування наукового мислення, розвиток внутрішньої особистої потреби у постійному саморозвитку, самоосвіті впродовж усього життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Избаш С. Андрагог як провідник процесу навчання дорослих // Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки. – Вип.2. – Бердянськ : БДПУ, 2018. – 306 с. URL: <https://pedagogy.bdpu.org/wp-content/uploads/2018/10/12-1.pdf>

2. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. Професіоналізм // Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Авт.-упор. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. – К.; Ніжин:

Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 108 с. – С. 80
https://lib.iitta.gov.ua/7697/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%20%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B8%D1%85.pdf

3. Ніколаєску І.О. Професіоналізм викладача-андрагога як феномен інформаційно-освітнього простору закладів післядипломної освіти // Професійна освіта: методологія, теорія та технології. Вип. 3 – 2016. URL: <https://education-journal.org/index.php/journal/article/view/19/17>

4. Приходько В.М. Системні аспекти моніторингу професійних якостей педагога-андрагога в системі післядипломної освіти. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Prihodko.pdf

5. Самодумська О.Л. Складові професійної майстерності сучасного андрагога неформальної освіти. – С. 164. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14882/1/Samodumska.pdf>

6. Сорочан Т. Професійна діяльність андрагогів: сучасний погляд // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №4. – С. 27-32 RL: https://lib.iitta.gov.ua/703947/1/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%BD_12.pdf

7. Сорочан Т.М. Місія та функції андрагогів у системі післядипломної педагогічної освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2012. – № 2 (21). – С. 92-96. URL: https://lib.iitta.gov.ua/703965/2/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%BD_4.pdf

8. Сорочан Т.М. Теорія та практика діяльності андрагога в системі післядипломної освіти (презентація: 21 слайд). URL: <https://www.slideshare.net/lanalana63/ss-18531321>

УДК [37.:041:37.011.3-051]:159.923.2

О.Г. Кучерявий, м. Київ

ПРИНЦИПИ РЕГУЛЯЦІЇ САМОРУХУ ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Філософське коріння розкриття сутності особистісно-професійного розвитку вчителя треба шукати насамперед у розумінні людської діяльності, яка створює соціальний простір і час (В. Шинкарук, О. Яценко та ін.), – засоби і форми забезпечення в українській, зокрема, педагогічній культурі історичної спадкоємності, руху і саморуху освітньо-історичного процесу, його суб'єктів. У філософському вимірі психічний розвиток людини – це якісні зміни, які відбуваються в її свідомості в процесі діяльності під дією зовнішніх і внутрішніх факторів. На різних етапах розвитку особистості як її неперервного і повільного саморуху в просторі й часі до вершин духовної й професійної зрілості співвідношення впливу на цей процес зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного постійно змінюється. Ця зміна прямо пов'язана з основними вимогами до регуляції особистісно-професійного саморуху, наданням йому певної спрямованості.

Психологічний фундамент пошуку відповідних принципів – положення особистісного (К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей, Ф. Франкл, І. Бех, В.В. Рибалка та ін.),

професіологічного (Б. Ананьєв, Н. Бернштейн, С. Гелленрштейн, А. Лазурський, М. Левітов, І. Шпільрейн та ін.), діяльнісного (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн Д. Ельконін та ін.). Чільне місце у цьому фундаменті займають: закономірна залежність інтеріоризації структури соціального досвіду особистості від умов її спілкування і спільної діяльності (Л. Виготський); закономірність творення себе особистістю в акті самодіяльності (С. Рубінштейн). Концептуальні підходи до професійного розвитку вчителя – предмет дослідження Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, Є. Рогова, В. Сластьоніна, Н. Гузій [1; 2; 3; 4; 5; 6] та ін.

Авторське бачення цього феномену розкривається в *концептуальній схемі*.

Стрижнева *концептуально-методологічна ідея*: ідея вітально-аксіологічної детермінації самоорганізації вчителем на синергетичних засадах власного особистісно-професійного акмеологічного розвитку до рівня педагогічного професіоналізму.

Об'єкт особистісно-професійного розвитку вчителя: гуманістична, інноваційна і педагогічна спрямованість особистості; професійна компетентність; здатність до самоорганізації сходження до професіоналізму.

Основні рухові сили: суперечності між усвідомленими потребами в опануванні елементами аксіосфери педагогічного професіоналізму і низьким ступенем їх смислоосягнення як самоцінних; ускладнення завдань-самозобов'язань учителя за напрямом особистісно-професійного зростання; усвідомлені вчителем за результатами співставлення реального й ідеального образів професійного «Я» потреби в розвитку власної професійної самосвідомості; суперечності між уже досягнутим рівнем особистісно-професійного розвитку й новими професійними функціями вчителя в умовах реформування загальної середньої освіти.

Прямі детермінанти цього процесу: цінності еталонних аксіосфер професіоналізму особистості і професіоналізму діяльності (за умови їх усвідомлення вчителем як особистісно значущих); головна детермінанта: професійно-педагогічна культура.

Характер досягнення педагогічного професіоналізму: синергетичний; основними цінностями-засобами виступають особистісно-професійна самотворчість (самоосвіта і самовиховання) і педагогічна творчість.

Психологічний механізм: єдність оновлених під дією зовнішніх і внутрішніх факторів професійної свідомості й самосвідомості особистості вчителя, поява в них якісних новоутворень.

Віддзеркалене концептуально-схематичне бачення феномену особистісно-професійного розвитку вчителя розкривається в таких принципах регуляції цього процесу:

Принцип спрямованості Я-концепції особистісно-професійного розвитку вчителя на педагогічний професіоналізм. Йдеться про відповідну спрямованість усіх її компонентів – мотиваційного, когнітивного, оцінно-вольового й емоційно-почуттєвого. Принцип вимагає вважати педагогічний професіоналізм тим першочерговим орієнтиром саморуху від професійної компетентності до професійної зрілості, в аксіосфері якого центральне місце займає складник креативного плану, здатність до педагогічних інновацій. Більш того, він утверджує Я – концепцію

особистісно-професійного розвитку у статусі концептуально-стратегічної програми цього процесу.

Принцип синкретичності цінностей-цілей і цінностей-засобів учителя як суб'єкта руху до педагогічного професіоналізму. Цей регулятив фіксує існування двох груп цінностей саморуху до педагогічного професіоналізму: самодостатніх (цінностей-цілей) і цінностей-засобів (цінностей-відношень, цінностей-якостей і цінностей-компетентностей). Він спрямовує увагу на двох видах синкретичних зв'язків: 1) цілісного плану (всі підгрупи цінностей-засобів саморуху вчителя до професіоналізму визначаються цінностями-цілями); 2) локального плану (йдеться про зв'язки між цінностями-відношеннями, цінностями-якостями і цінностями-компетентностями).

Синкретичність цінностей саморуху вчителя до педагогічного професіоналізму сприяє утворенню ними його реальної аксіосфери як особливої цілісності, її розширенню до меж еталонної.

Принцип детермінації розвитку вчителя як компетентного фахівця цінностями еталонної підсистем педагогічного професіоналізму. Теоретичною платформою визначення цього регулятиву у ролі стрижневого є положення педагогічної аксіології про існування закономірних зв'язків між активністю педагога в самотворенні себе як професіонала і ціннісним рівнем його свідомості. Актуалізована провідна вимога зорієнтовує учителя як суб'єкта особистісно-професійного саморозвитку на створення яскравих емоційно-ціннісних образів елементів еталонних складників професіоналізму особистості й професіоналізму діяльності, їх переживання як самоцінних. Саме за цієї необхідної умови вони виконують функції детермінант особистісно-професійного зростання.

Принцип пріоритетності самокультивування вчителем у ролі самоцінних цінностей інноваційно-креативного складника професіоналізму особистості. Поняття відповідного складника професіоналізму особистості введено Н. Гузій [1, с. 157]. За цією вимогою, ціннісна орієнтація суб'єкта саморуху на інноваційно-креативний складник утверджується як стратегічна. Принцип прямо вимагає від учителя самокультивування цінностей цього феномену, створення умов для їх привласнення у ролі самоцінних. Він націлює його на переосмислення своєї готовності до цілісного опанування відповідним складником засобами самотворчості й педагогічної творчості.

Принцип обумовленості розвитку професійної компетентності вчителя у різновидах педагогічної діяльності ускладненням її цілей. Зазначений регулятив чітко визначає одну з провідних умов досягнення педагогом рівня професіоналізму – розв'язання ним ускладнених професійних завдань, спрямовує його саморозвивальну активність на проєктування й реалізацію «дерева складних цілей» професійної діяльності. Опертя на цей принцип передбачає наявність у вчителя знань про індикатори досягнення найвищого, високого, середнього і мінімально достатнього професійно-розвивального результату за критерієм складності поставлених цілей.

Принцип гармонізації самотворення вчителя як професіонала в системі самоосвітніх і самовиховних дій. Пов'язаний з олюдненням загальної середньої освіти, цей принцип зорієнтовує педагога насамперед на екстенсивний шлях саморозвитку засобами гармонізації самоосвітньої й самовиховної діяльності, вказує на потребу в їх інтеграції, трансформації в нову якість – самотворчість. У

інтенсивному аспекті гармонізації особистісно-професійного саморозвитку вчителя відповідний принцип вимагає від нього досягнення готовності до конструктивного розв'язання внутрішніх суперечностей цього процесу кар'єрного зростання.

Принцип інформатизації системи цінностей-засобів самотворчого руху вчителя до педагогічного професіоналізму. Ця вимога націлює вчителя на створення єдиної інформаційної бази щодо саморуку до педагогічного професіоналізму й виконання його основних самотворчих і професійно-творчих завдань за допомогою ІКТ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2004. – 243 с.
2. Кузьміна Н.В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высш. школа, 1990. – 119 с.
3. Маркова А.К. Психология труда учителя: кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
4. Митина Л.М. Психология труда и профессионального развития учителя: учеб. пособие. – М.: Академия, 2004. – 320 с.
5. Рогов Е.И. Личность учителя: теория и практика. – Ростов-на Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
6. Сластенин В.А. Професіоналізм педагога: акмеологический контекст // Педагогическое образование и наука. – 2002. – № 4. – С. 4-9.

УДК: 37.011.3-051 (377+377+37.016)

Л.М. Ликтей, м Івано-Франківськ

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Сучасна педагогічна освіта в Україні перебуває у стані значних змін. Вітчизняна освітня галузь потребує нової генерації педагогів: креативних, інноваційно-орієнтованих, здатних активно та систематично впроваджувати сучасні технології навчання тощо. Розробка Концепції НУШ, затвердження стандартів початкової освіти, базової середньої освіти спрямовує педагогічну спільноту на систематичне удосконалення з метою передачі знань майбутнім учителям. Реалізація змісту освіти у відповідності до цілої низки нормативних документів та правових актів спрямована на задоволення потреб демократичного суспільства. Успішна життєдіяльність людини, її подальше удосконалення, залежить безпосередньо від розвитку освіти в державі.

Запозичення зарубіжного інноваційного досвіду внесло свої корективи у класичну освітню царину України. Нині пріоритетним завданням постає підготовка професійного фахівця. Неабиякої актуальності набуває безперервна робота щодо сформованості низки фахових та професійних компетентностей. А з початком нового тисячоліття увага цілої когорти вітчизняних науковців була пильно прикута до розвитку освіти Заходу. Значущості цьому питанню додав і той факт, що у 2003 Європейська комісія спільно з Європейською асоціацією університетів ініціювали створення надважливого для освітньо-європейського простору проекту під назвою «Налаштування освітніх структур». У відповідності до завдань означеного проекту

процес навчання у вищих освітніх закладах був цілеспрямований на забезпечення розвитку загальних компетенцій. Розробники поділили ці компетенції на три тісно взаємопов'язані групи: інструментальні компетенції, міжособистісні компетенції та системні компетенції, які мали на меті формування фахових компетентностей як найвищих результатів у європейській освіті. [2, с. 47]. Це не єдиний документ, який позначився на українській освітній галузі. У подальшому було розроблено «Загальні європейські принципи визначення учительських компетенцій і кваліфікацій» та ін. Такі освітні реформації неабияк впливали на підготовку майбутніх учителів.

У контексті означеної проблеми та пошуку шляхів її вирішення українською освітньою спільнотою було запозичено та частково апробовано досвід роботи фінської, німецької, британської, американської, канадської шкіл тощо. Найяскравішими прикладами запозичення європейського досвіду є часткове впровадження болонської системи освіти, Нової української школи тощо. Події, які відбулися в освіті, спричинили розвиток нових тенденцій, які зорієнтовані на зарубіжний досвід та його впровадження у відповідності до Національної стратегії розвитку освіти в Україні, Національної доктрини та ін. Реформування освітньої ланки затребувало і «універсальних» спеціалістів. Варто зауважити, що стратегія розвитку національної системи освіти зорієнтувалася на інтеграційні та інноваційні педагогічні процеси, які впливають не тільки на навчання здобувачів освіти, а й викладання навчальних дисциплін. Правильний підбір стратегії викладання створює умови для належного розв'язання проблеми розвитку методичної компетентності [2, с. 47].

Особистість викладача, його методична культура, методична компетентність, накопичення та удосконалення навичок провадження якісної освітньої діяльності породжують професійну конкурентоспроможність, готовність до реалізації свого потенціалу з метою успішного продуктивного розвитку у професійній сфері та дають усвідомлення значущості і особистої відповідальності за результати власної діяльності. Активне запозичення світового освітнього досвіду схиляє українських педагогів до усвідомлення необхідності постійного самоудосконалення, готовності до систематичного набуття нових знань та їх передачі, здатності до пошуку альтернативних шляхів розвитку, удосконалення навичок особистісно-орієнтованого спілкування, на засадах трансформаційної компоненти педагогічної та методичної складових. На наше глибоке переконання, володіння методичним інструментарієм диференційованого навчання студентів, зміни власного методичного стилю з метою удосконалення, породжують здатність до самоорганізації при вирішенні низки завдань професійного спрямування, зорієнтованого на знання, цінності, здібності, вольові рішення тощо. Це означає, що особистість викладача у професійно-методичному контексті, спрямовується на систематичний аналіз власної педагогічно-методичної діяльності у відповідності до освітніх вимог та європейських стандартів.

Досвід зарубіжних країн показує, що за сприяння державної підтримки, освіта може бути найвищим прикладом децентралізованої освітньої системи з компетентним управлінням, а вища освіта – широкою автономією. Яскравим прикладом запозичення зарубіжного досвіду є впровадження швейцарсько-українського проекту DOCCU головною метою якого є підтримка сталого розвитку громадянського суспільства за допомогою поширення знань про освіту для демократичного громадянства та освіти з прав людини (ОДГ/ОПЛ) в Україні через систему навчання державних службовців і

посадових осіб місцевого самоврядування та систему післядипломної освіти педагогів.

Освітній досвід Великобританії демонструє нам професійний стандарт, який розроблено на засадах компетентнісного підходу. Модель професійної компетентності представлена сукупністю компетенцій та компетентностей, які, на нашу думку, тісно пов'язані між собою: когнітивні компетенції (офіційні та неофіційні знання); функціональна компетентність (навички або ноу-хау); особистісні компетенції (поведінкові компетенції); мета-компетенції (здатність справлятися з невпевненістю, повчаннями та критикою); етична компетентність [1, с. 40.].

Цікавим є досвід підвищення фахового рівня викладачів університетів та коледжів Сполученого Королівства Великої Британії (Уельс), оскільки відповідальність за зростання професійної компетентності несуть самі освітні заклади, в яких працюють науково-педагогічні та педагогічні працівники. Більшість освітніх закладів мають створені власні наукові відділи, центри та адміністративні департаменти, які дбають про підвищення фахового рівня педагогічних працівників. Університет є суб'єктом підвищення фахового рівня викладача. Зазначимо, що цей успішний досвід підвищення кваліфікації запозичено Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника. На базі Університету створено сучасний центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Концепція роботи центру розроблена у рамках проекту програми ЄС Еразмус+ КА2 «Модернізація вищої педагогічної освіти з використання інноваційних інструментів викладання (MoPED)». Основна діяльність Центру спрямована на впровадження в освітній процес кращих європейських практик навчання, використання інформаційно-комунікаційних технологій, підготовка педагога у відповідності до сучасних викликів реформування вітчизняної освіти. Центр активно працює та надає послуги підвищення кваліфікації не тільки для професорсько-викладацького складу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та коледжу як структурного підрозділу, а й для працівників університетів, коледжів, вчителів шкіл на теренах західноукраїнського регіону.

Не можемо оминати увагою систему освіти Фінляндії. Завдання, які ставить держава перед викладачем, – здатність навчити студента мислити і діяти на основі теоретичних знань та наукового дослідження, обґрунтовувати педагогічні рішення за допомогою формальних і системних аргументів, використовувати практико-орієнтовний компонент. Україна активно запозичує фінський досвід освіти. З метою реформи освітньої галузі та реалізації НУШ у 2018 році був прийнятий Дежавний стандарт початкової освіти, в основу якого покладено розвиток освіти на засадах компетентнісного підходу. В зв'язку з цим у 2019 р. було започатковано спільний україно-фінський проєкт «Навчаємось разом. Нова українська школа», який реалізовувався за сприяння міжнародної компанії FCG International, Гельсінського університету та Міністерство закордонних справ Фінляндії.

Це далеко не увесь перелік освітніх систем зарубіжжя досвід яких потрібно запозичувати Україні. Не менш цікавим є досвід ФРН, Данії, Канади тощо. Однак, здійснюючи аналіз світової освітньої практики, ми можемо зробити висновок, що важливим питанням постає показник методичної компетентності викладачів хоча розглядаємо не стільки методичну компетентність викладача як здатність до її розвитку та удосконалення у широкому професійному спектрі. Для покращення

освітньої діяльності, безперервного розвитку методичної компетентності потрібне безмежне бажання до розвитку, вдосконалення, впровадження нового та передача цих знань тим, хто здобуває професію вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авшенюк Н. М., Десятов Т. М., Дяченко Л. М., Постригач Н. О., Пуховська Л. П., Сулима О. В. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – с. 40.

2. Lykтей L. State of development of teachers' method competence in foreign countries. Three Seas Economic Journal. Vol. 2 No. 1, 2021. p. 47.

УДК [004.773.7:005.5] : [37:069] (477)

О.П. Міхно, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ОНЛАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

Педагогічний музей України засновано 1901 р. у Києві як установу, покликану зберігати і популяризувати надбання педагогічної спадщини. Відмінною рисою закладу стала його адресність – звернення передусім до вчителя як просвітителя, прагнення допомогти йому змінити рутинну систему освіти.

Всупереч думці, що музей є зібранням документів і предметів, які відображають переважно історичне минуле певної галузі культури, Педагогічний музей початку ХХ ст. концентрував у межах свого інформаційного простору найрезультативніші досягнення в галузі теорії, практики та методики педагогічної науки. Це не був музей історії освіти – концепція його розвитку передбачала більш гнучку, багатогранну, затребувану практичну діяльність. З побудовою у 1912 р. спеціального приміщення на вулиці Володимирській Педагогічний музей став своєрідним поліфункціональним освітньо-методичним та просвітницьким універсальним центром тодішнього Київського навчального округу [2, с. 736]. Сучасний Педагогічний музей України продовжує ці традиції, представляючи відвідувачам, зокрема віртуальним, не лише історію освіти, а й актуальні музейно-педагогічні практики. Яскравим прикладом такого підходу є електронний інформаційний ресурс «Музейна педагогіка» – єдина в Україні інформаційна платформа, на якій в цілісному й систематизованому вигляді представлено український досвід освітянського музейництва. Створено цей ресурс у межах діджиталізації діяльності музею, яка охоплює усі традиційні напрями музейної роботи: науково-дослідну, експозиційно-виставкову, науково-фондову та культурно освітню діяльність.

Акцентуємо, що музейне життя і офлайн, і онлайн – це постійний рух: наукові конференції, різні культурно-освітні заходи, кропітка і, водночас, кипуча робота над створенням нових виставок. А от над тишею у музейній експозиції люблять покепкувати, але це швидше щось говорить про рівень таких «кепкувальників», а не про музей. Згадаймо слова Джерома Селінджера, який у романі «Ловець у житті» філософськи написав: «Але найдужче мені подобалося в тому музеї ось що: там усе завжди лишалося на своєму місці. Ніщо там не змінювалося. Приходь туди хоч сто тисяч разів... Ніщо не змінювалось. Змінювався тільки ТИ сам. Не те що з кожним

разом робився багато старшим абощо. Я маю на увазі зовсім не це. Просто ти ставав інший, і край» [4, с. 184]. Це ж якраз про виняткову роль і унікальний вплив музею на відвідувача.

Нині музеї всього світу активно працюють онлайн. Педагогічний музей України теж має свою стратегію онлайн-діяльності, яка здійснюється передусім шляхом реалізації різних онлайн-проектів, які:

- залучають нову аудиторію, зокрема й насамперед – молодь;
- є потужним інструментом передачі емоцій;
- не пропонують щось принципово інноваційне, а задовольняють фактичні потреби аудиторії;
- не є альтернативою офлайн-відвідуванню, а дають змогу онлайн-відвідувачу пережити те, до чого він / вона ніколи б не мав доступу будь-яким іншим способом;
- є частиною освітньої діяльності музею та ефективніше подають традиційні чи вводять нові поняття та теми;
- використовується в межах місії музею, а не як окрема індивідуальна пропозиція.

Розглянемо онлайн-проекти музею детальніше і розпочнемо з електронного інформаційного ресурсу «Музейна педагогіка». Ресурс створений у 2014 р., коли на підставі аналізу наявної в українському музейному інтернет-просторі інформації, науковці музею дійшли висновку, що українські музеї надзвичайно потужно, творчо, інтенсивно працюють з дітьми та молоддю, однак цей досвід ніким не узагальнюється, немає єдиного майданчика, де були б представлені напрацювання колег. Тобто ніхто в Україні не те, що не займався вивченням практичного досвіду музейників, але й не збирав, не узагальнював таку інформацію. Це була головна причина і водночас головне завдання: здійснити моніторинг, узагальнити й систематизувати те, що практично робиться в Україні у царині музейної педагогіки [1, с. 704]. Ресурс оновлюється щотижнево і, що принципово, орієнтований не лише на музейників, а й на педагогів. Станом на сьогодні на ресурсі «Музейна педагогіка» – 3273 публікації, з них 2287 у розділі «Освітні програми музеїв», який є акцентним у структурі ресурсу і має такі особливості:

- географія: представлені всі регіони від Закарпаття до Донеччини й від Чернігівщини до Херсонщини й Одещини;
- для розміщення на ресурсі береться інформація з офіційних музейних сайтів, а не дописів у соціальних мережах, які мають нерегулярний і часто популярно-рекламний характер;
- представлені музеї різного рівня і форми власності: від національних до маленьких районних і шкільних музеїв.

Щодо актуальної в умовах пандемії COVID-19 теми онлайн, зазначимо, що онлайн-освітніх програм українські музеї наразі не пропонують. А от музейні освітні онлайн-проекти є, і яскравим прикладом є онлайн-проекти Педагогічного музею України (Міхно та Матвійчук, 2021). Розглянемо ті з них, які, на нашу думку, можуть бути корисними вчителю у його діяльності:

- віртуальний інформаційно-освітній проект «Педагогічний календар-2022» на сайті та на офіційній сторінці музею у соціальних мережах Фейсбук та Інстаграм, де регулярно з'являється інформація про педагогів, освітніх та культурних діячів-ювілярів, найважливіші події з історії освіти; хештег [#ПедагогічнийКалендар2022](#);

- онлайн-проект «Цитата від Музи педагогіки» у Фейсбучі та Інстаграмі, який користується надзвичайною популярністю. Дописи проекту можна знайти за хештегом [#Цитата від Музи педагогіки](#);

- онлайн-проект «100річні книжкові і100рії» знайомить віртуального відвідувача з педагогічними виданнями, що побачили світ у 1922 р. хештег [#100річні книжкові і100рії](#);

- розпочато процес адаптації оцифрованих книжкових фондів музею для осіб з важкими порушеннями зору: тепер оцифровані книги можна завантажувати у більш доступних форматах, а саме: загальнопедагогічні книги – у форматі doc., а дитячі книги у 2 форматах: doc. та аудіо. Щотижня підписники сторінки музею у Фейсбук мають змогу ознайомитися з адаптованими виданнями за хештегами [#доступні фонди педмузею](#) та [#аудіофонди педмузею](#). Нещодавно в межах цього проекту розпочато підпроект «Сухомлинський серед зірок», де дитячі твори Василя Сухомлинського начитують зірки спорту, причому значна частина з них – це паралімпійці;

- онлайн-проект «Топ 5 за версією Педагогічного музею України», який реалізується з метою популяризації історії освіти. Щомісяця на Фейсбук-сторінці музею розміщується п'ять (за версією музею) найцікавіших фактів, об'єктів, подій, пов'язаних з історією України, зокрема, з історією освіти;

- онлайн-проект «Шкільний підручник» у Фейсбук та Інстаграм представляє підручники другої половини ХХ ст. з фондів музею: фото обкладинки та інформація про авторів, тираж, вартість підручника;

- на сайті музею у вільному доступі знаходяться електронні варіанти видань та публікацій музею у розділі [«Публікації»](#), а в розділі [«Віртуальні виставки»](#) можна знайти багато оцифрованих матеріалів з фондів музею;

- онлайн-проект «Педагогічна мапа Києва»: розповіді про місця, пов'язані з педагогами (вулиці, пам'ятники, меморіальні дошки тощо), з подальшим розміщенням інформації про ці локації на віртуальній карті.

- систематичне створення нового контенту для [ютуб-каналу Педагогічного музею України](#) за такими темами: історія освіти, знаменні і пам'ятні дати у галузі освіти, фонди музею та ін.

Як учитель може використовувати онлайн-проекти, а також інші віртуальні ресурси Педагогічного музею України ті інших музеїв у роботі з учнями? Пропонуємо кілька варіантів завдань дослідницького характеру:

- давати різноманітні домашні завдання: наприклад, знайти улюблений експонат у музеї й розповісти про нього більше чи зробити проект у групі;

- давати завдання дослідити різні музеї і провести онлайн-екскурсію для всіх у класі тим музеєм, який найбільше сподобався;

- дати завдання учням дослідити сайти різних музеїв і зробити проект «Музей мого міста» чи «Музей моєї школи», у якому представити те, про що можна розповісти людям, які ніколи не були у вашому місті. Це також може бути «Музей мого класу», «Музей моєї родини» або навіть музей якогось навчального предмета – «Музей математики», «Музей української мови», «Музей біології» тощо. Для такого міні-музею можна зробити фото, презентацію чи обрати будь-який інший спосіб візуалізації;

- запропонувати учням створити дослідницький проєкт «Педагогічна мапа міста»: віднайти місцеві локації, пов'язані з іменами педагогів-земляків.

Підсумовуючи, підкреслимо, що онлайн-проєкти і загалом діяльність Педагогічного музею України у інтернет-просторі – це, по суті, музейна освіта. На нашу думку, музейна освіта – це насамперед якісний контент, залучення до процесу, обмін досвідом та задоволення. Якщо це виключно сухий виклад фактів, позбавлений всіх перерахованих вище компонентів, він просто не працюватиме і не принесе результатів. Відтак музейна освіта, яка реалізується через онлайн-проєкти музеїв, – це ще й соціалізація, емоції та радість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міхно О. Музейна педагогіка. Енциклопедія освіти / НАПН України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. – С. 604.
2. Міхно О. Педагогічний музей України. Енциклопедія освіти / НАПН України; гол. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2021. – С. 736-737.
3. Міхно О., Матвійчук О. Передання культурно-освітнього досвіду засобами музейної педагогіки в умовах пандемії COVID-19. Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19: збірник матеріалів доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу, м. Київ, 27 травня 2021 р / за наук. ред. С.О. Довгого. – Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2021. – С. 193-197.
4. Селінджер Дж. Д. Ловець у житті / Пер. з англ. О. Логвиненко. – Харків: Фоліо, 2010.

УДК 001.82:331.546:7.071.4

В.Ф. Орлов, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Проблема професійного становлення педагога вищої школі є предметом вивчення на методологічному, теоретичному та експериментальному рівнях. На методологічному й теоретичному рівнях вона тісно пов'язана передусім з необхідністю принципових змін в освіті, що викликана парадигмальною кризою і початком становлення нової педагогічної формації.

До 90-х років ХХ ст. методологічною основою вирішення проблем формування особистості висувалася діалектика взаємодії суб'єкта і об'єкта, суб'єктивного і об'єктивного в цьому процесі. Вітчизняна педагогічна наука виходила з того, що бажання людини не залежать від неї самої і не продиктовані її власною ідеєю, а зумовлені необхідністю пошуку найбільш оптимального способу існування. У той же час, зарубіжна методологія освіти враховувала методологічні засади, згідно з якими «дух незалежний, і в цій незалежності і лише в ній може бути розтлумачений істинно раціонально, істинно і радикальним чином науково».

На відміну від вітчизняної теорії і практики у західних країнах з розвинутою демократією були розроблені і впроваджувалися у практику персоналістичні теорії (гуманістичні, ліберальні, недирективні, органічні, пульсаційні, вільні, відкриті), які спираються на свободу та автономність особистості, на розвиток, осмислення і утвердження її «Я». Отже, у центр освітнього процесу ставлять людину, її цінності, особистісну свободу і активність.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. значного розвитку набули і реалізувались ідеї гуманізації освіти. Найповніше означені ідеї обґрунтовує теорія самоактуалізації А. Маслоу, згідно з якою основою розвитку особистості виступає зростання вищих потреб, виражених ідеалами істини, добра і краси. Мистецька освіта дає змогу найбільшою мірою досягти її гуманістичних цілей і тому може розглядатися як парадигма будь-якої іншої освіти. Спираючись на теорію А. Маслоу та інших психологів-гуманістів видатний український педагог О. Рудницька зробила абсолютно виправданий і логічний висновок щодо особливого значення мистецької освіти для розвитку особистості, ролі творчого самовираження суб'єкта в процесі осягнення художнього твору [1, с. 36-39]. Вона підкреслює, що саме цей вид освіти дозволяє найбільшою мірою досягти її гуманістичних цілей і може розглядатися як парадигма будь-якої іншої освіти [2, с. 3-6]. У наш час, вітчизняна педагогіка гуманістичного спрямування намагається розглядати особистість, як неповторну унікальну цілісність, активну творчу істоту, яка може впливати на свій розвиток і життя, завдяки власним зміслам і цінностям.

Самоактуалізація тісно пов'язана із самотрансценденцією, що взаємодоповнюють одна одну. Феномен трансценденції займає важливе місце в гуманістичній психології (В. Франкл) та екзистенційно-гуманістичній філософії (Ж.-П. Сартр, Е. Гуссерль). Цю позицію поділяють сучасні дослідники. «Самотрансценденція означає для людини знаходження у стосунках з чим-небудь, бути спрямованою на дещо інше, ніж вона сама», – пише засновник наукової школи в галузі психології особистості та соціальної педагогічної психології А. Реан [3, с. 93].

Методологічні засади професійного становлення особистості віддзеркалюють філософські концепції смислу життя. До недавніх часів ми керувалися і жили згідно з концепцією, яка розглядала особистість як сукупність суспільних відносин, продукт соціального впливу. Специфічність прояву даної тенденції у радянському суспільстві С. Франк називає «соціальним фанатизмом» [4, с. 23]. Педагогічна методологія, орієнтована на цю концепцію, неспроможна кардинально вирішувати питання щодо індивідуального та особистісного розвитку студента, майбутнього вчителя, викладача. Означена концепція лежить в основі тих педагогічних поглядів, які одержали назву «педагогіки формування». Держава дає замовлення, ігноруючи внутрішні потреби та самобутність особистості, і внаслідок цього відбувається те, що С. Франк характеризує як «внутрішню колективізацію людських душ». Таким чином, «педагогіка формування» виконує замовлення, за яким змушена не лише ігнорувати внутрішні духовні сили людини як джерела стимулу її активності, але й знімає відповідальність з майбутніх фахівців за їхні діяння.

Альтернативні методологічні засади сучасної педагогіки ми бачимо у тих напрямках філософії, де визнається унікальність, індивідуальність, виключність кожного окремого людського буття, кожної особистості. Цей напрям дістав назву «екзистенціалізм» і висвітлений у працях М. Бердяєва, А. Камю, Ж.П. Сартра, М. Хайдеггера та інших філософів кінця XIX та початку XX ст. Педагоги і психологи, які стоять на екзистенціалістичних і гуманістичних позиціях підкреслюють значення суб'єктивного досвіду як основного феномена у дослідженні людини. Ми виходимо з одного із фундаментальних постулатів феноменологічного напряму філософії, що дістав поширення як у психології, так і у педагогіці. *Людина реалізує себе як особистість тою мірою, якою вона може розвинути і зберегти дану їй від*

природи унікальність. У самоствердженні себе як педагога, як професіонала, як особистості, у ствердженні цінності самого людського буття, реальних почуттів, що переживаються тут і зараз, думок, вчинків проявляється гуманістична сутність екзистенціалістської філософської концепції.

У професійному становленні викладачів мистецьких дисциплін суттєвим є формування особистої позиції: установки, ставлення до професійної художньо-педагогічної діяльності, мистецтва, учнів, самого себе. Основою формування особистісної позиції фахівця є його методологічна підготовка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рудницька О.П. Розуміння мистецького твору в контексті ідей феноменології // Наукові записки Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. М.Гоголя. Ніжин, 1999. – С. 36-39.
2. Рудницька О.П. Про філософію мистецької освіти // Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка. – 1999. – № 2 (7). – С.3-6
3. Реан А. А. Акмеология личности // Психологический журнал. – 2000. Т.21. – №3. – С. 88-95.
4. Франк С.Л. Духовные основы общества. – Москва: Республика, 1992. –511 с.

УДК [37.014.6:378.046:21.68] (495)

Н.О. Постригач, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ГРЕЦІЇ

Сучасні дослідження у галузі педагогіки враховують тенденції розвитку світової і європейської освітньої політики щодо забезпечення якості вищої освіти. Різні національні і соціокультурні контексти реалізації європейської стратегії забезпечення якості формують цілісне знання про загальноєвропейську модель і стандарти забезпечення якості, а також про умови, процедури, показники і критерії оцінювання якості. Зокрема, як зазначає І. Соколова, Греція демонструє досвід успішної реалізації освітньої політики Європейського простору вищої освіти, з врахуванням національних пріоритетів та історичних традицій [1, с. 104-105].

Зазначимо, що Греція належить до тих європейських країн, які у 1975-1985 рр. ХХ ст. реформували педагогічну освіту з метою покращення власних освітніх результатів та професійного статусу вчителів (Койен, 2002; Згага, 2013). Такий вид реформи, де б він не відбувався, мав дві основні цілі: а) інституційне вдосконалення педагогічної освіти; б) покращення якості її змісту за рахунок розширення академічної бази (Нів, 1992). Зокрема, педагогічна освіта в Греції увійшла до університетського сектору на початку 1980-х рр. ХХ ст. (Закон 1268/1982; Вісник 320/1983). Водночас відділення освіти (Education Departments, EDs) поступово інституціоналізувалися у центральних та регіональних університетах країни і до 1991 р. функціонували поряд зі «старими» педагогічними академіями та школами для вихователів дитячих садків (Nursery Teachers' Schools) (Указ Президента 24/1991). З тих пір педагогічна освіта працює у межах законодавчої рамки вищої освіти Греції під впливом реформ, проведених у цьому секторі протягом 1990-х та 2000-х рр. (Закон 2083/1992; Закон 2188/1994; Закон 3549/2007; Закон 4009/2011) [2, с. 260-261].

Грецькі учені (М. Starida, 1995) зазначають, що в основі питання якості в галузі педагогічної освіти Греції лежить суперечка про мету освіти. Одним із найбільш

яскравих прикладів мінливих тем дискусій була безпрецедентна рельєфність явної мети покращення педагогічної освіти як засобу підвищення якості педагогічної професії. Звичайно, прагнення до досконалості і турбота про підвищення ефективності та рівня успішності майбутніх вчителів є багаторічними. Якість як така не стала новою для стратегії освітньої політики в Греції, але її складовою. Проте, якість в галузі педагогічної освіти не може ефективно обговорюватися, якщо вона визначена редуکتивним, аісторичним або есенціалістським чином. Якість педагогічної освіти як тема національних дискусій з початку 1980-х років ХХ ст. була зосереджена не на тому, як змінився образ «хорошого» вчителя останнім часом, але на появі нових моделей педагогічної освіти, в яких необхідність розробки нових образів «хорошого» учителя в результаті зусиль зацікавлених сторін по-новому визначила мету державної освіти. У цьому контексті педагогічна освіта розглядається як соціальна конструкція спірного процесу, коли були вжиті певні заходи у відповідь на гострі проблеми (наприклад, необхідність університетизації початкової педагогічної освіти) або які виникли з конкретних політичних і соціальних зв'язків (необхідність демократизації системи освіти і реформи згідно закону соціалістичного уряду № 1566 (1985 р.).

Таким чином, якість стала відносним терміном, який підходить для цілей роботодавця вчителів і заперечується організованими вчителями, які прийняли на себе послідовну лінію щодо власного захисту від будь-якого нападу на наукове знання і відносну автономію (виражена як професіоналізм). Крім того, якість в галузі педагогічної освіти має відображати рівень навичок і знань учителів, які вони отримують під час початкової педагогічної освіти і навчальних курсів у конкретній ситуації викладання, а також їх особистісних здібностях досягнення високого стандарту. Хоча ці професійні стандарти продуктивності можна охарактеризувати як цілком своєрідні, уряд прагне до стратегії жорсткого централізованого управління освітою, яка включає в себе зовнішнє накладення критеріїв ефективності на учнів, вчителів і школи [3, с. 117].

Тим не менш, підвищення якості освіти у Греції є спільною проблемою для всіх зацікавлених груп. Зокрема, післядипломна освіта є визначальним фактором у досягненні цієї мети. Швидкі зміни в грецькому суспільстві (соціальні, економічні, технологічні і культурні) усе частіше означають, що вчителі постійно стикаються з новими навчальними планами і необхідністю застосування нових підходів до навчання. Існує, однак, мало нових вчителів, які входять у професію, оскільки вчителі, які перебувають на посаді – особи середнього віку і майже немає вільних вакансій через падіння народжуваності та високий рівень безробіття серед випускників-вчителів. Тому у 1985 р. Міністерство освіти Греції створило мережу Центрів післядипломної педагогічної освіти (In-service teacher education centres, РЕК) з метою підвищення і поширення знань про досягнення в галузі післядипломної педагогічної освіти і реформування системи освіти. РЕК замінили 1 річні курси підвищення кваліфікації SELME (для вчителів середньої школи) і SELDE (для вчителів початкових класів), і стали відповідальними за усю професійну діяльність, пропонуючи два типи навчання:

а) Вступна підготовка (Introductory training): цей 3-місячний курс проводиться на початку кожного навчального року. Він спрямований на інформування усіх нових вчителів про методологію викладання і шкільне життя. Значна роль цього типу

навчання є обґрунтованою з таких підстав: нові вчителі протягом тривалого часу далекі від шкільної реальності, поки вони не призначені на вакантні державні посади; випробувальний період має вирішальне значення в професійному житті вчителя.

б) Періодична підготовка (Periodical training): цей 3-місячний курс, як правило, здійснюється з метою забезпечення досвідченого учителя оновленою інформацією про спеціальні знання і методологію викладання. У ньому беруть участь вчителі, обрані на основі минулого досвіду викладання, місця походження, вислуги років служби.

Таким чином, грецький уряд в своєму прагненні служити стрімко зростаючим потребам суспільства визнав необхідність радикально іншого підходу до освіти. Вчителі прагнули до змін і тиснули на уряд, щоб задовольнити власні вимоги, серед яких підвищенню кваліфікації було приділено першочергову увагу. Проте, усі види підвищення кваліфікації були сформульовані державою, пропонується освіта перебувала під контролем міністерства, у той час як будь-які інші ініціативи, які прямо або побічно включають заходи з підвищення кваліфікації не були підтримані міністерством. У цьому адміністративному контексті вчительські профспілки виступили проти державної монополізації діяльності у сфері підвищення кваліфікації. Крім того, переважання теоретичної підготовки над практичною проникло через обидва курси початкової і післядипломної педагогічної освіти і підкреслило пропозицію простого знання [3, с. 119].

Отже, якість освіти загалом і педагогічної зокрема є складовою стратегії освітньої політики в Греції з початку 1980-х рр. XX ст. З'ясовано, що педагогічна освіта працює у межах законодавчої рамки вищої освіти Греції під впливом реформ, проведених у 1990-х та 2000-х рр. Проаналізовано, що поява нових моделей педагогічної освіти у відповідь на необхідність розробки нових образів «хорошого» учителя спричинила нове визначення мети державної освіти. Доведено переважання теоретичної підготовки над практичною у курсах післядипломної педагогічної освіти. Вивчено вплив вчительських профспілок на зменшення державної монополізації діяльності у сфері підвищення кваліфікації вчителів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соколова І. Європейські підходи і практики забезпечення якості вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки.* – 2020. – № 2 (63). С. 104–113. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.2.14>.
2. Sarakinioti A. & Tsatsaroni A. European education policy initiatives and teacher education curriculum reforms in Greece, *Education Inquiry.* – 2015. – 6 (3). – Pp. 259–288. URL: DOI:10.3402/edui.v6.28421.
3. Starida M. Issues of *Quality in Greek Teacher Education.* *European Journal of Teacher Education.* 1995. 18 (1). URL: [http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ENL264/teacher%20quality%20\(Greek\).pdf](http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/ENL264/teacher%20quality%20(Greek).pdf)

НАУКОВО-ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

В освітніх закладах України розпочався процес упровадження мультимедійних комплексів, мультимедійного проектора, інтерактивної дошки у фахову підготовку майбутніх учителів. Перебуваючи на шляху до педагогічного осмислення переваг смарт-освіти у підвищенні якості освітнього процесу, філологічні факультети університетів усе частіше приділяють увагу проблемі упровадження у мовно-методичну підготовку електронних словників, підручників, мультимедійних лекцій, ширше залучають студентів до науково-освітніх ресурсів електронних бібліотек. Як показує аналіз занять з методики викладання української мови у вищій школі, залучення науково-освітніх ресурсів, зокрема електронних бібліотек, загалом сприяє оптимізації навчально-пізнавальної, науково-дослідної діяльності, інноваційному мисленню і самонавчанню магістрантів. До того ж відсутність належної кількості аудиторних годин для опанування навчального матеріалу переконують у виробничій потребі більше уваги приділяти популяризації електронних бібліотек як освітньо-дослідницьких майданчиків.

Разом з тим методика використання науково-освітніх ресурсів електронних бібліотек у фаховій підготовці майбутнього вчителя української мови і літератури не напрацьована: студенти недостатньо ознайомлені із функціями, змістовим контентом електронної бібліотеки, а деякі викладачі філологічних факультетів і дотепер не пропонують власні творчі продукти в інституційному депозитарії.

Про важливість інформаційно-комунікаційних технологій у життєдіяльності українського суспільства наголошується в законодавчих, нормативних документах МОН України («Положення про електронні освітні ресурси» (2012), Концепція Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» (2012) та ін.) . Виконується проект «LearnIn – SMART навчання», спрямований на формування потенційно нового освітнього напрямку, підвищення рівня викладання та навчання, міжнародний проект «Електронна бібліотека України, електронна бібліотека «Україніка», в закладах вищої освіти створюються електронні бібліотеки, у фондах яких представлено напрацьовання викладачів і співробітників, електронні журнали та ін.

На прикладі наукової бібліотеки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка окреслимо деякі аспекти використання науково-освітніх ресурсів електронної бібліотеки у фаховій, лінгвометодичній підготовці майбутнього вчителя української мови і літератури.

Зазначимо, що електронною бібліотекою фахівці називають інформаційну систему, яка уможлиблює надійно накопичувати, зберігати й ефективно використовувати різноманітні колекції електронних повнотекстових документів, що доступні у зручному для користувача вигляді через глобальні мережі передавання даних; web-орієнтований ресурс і сервіс, що сукупно мають забезпечити розповсюдження інформаційної продукції та відкритий доступ до неї користувачів мережі Інтернет, а також технологічну підтримку її функціонування. Завдяки

електронним бібліотекам спільно зі студентами можемо здійснювати інформаційний пошук художніх творів, наукових книг, періодичних видань тощо.

Наукова бібліотека Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (<http://library.sspu.sumy.ua/anons-bibliotechnih-podiy/>) – це розгалужений комплекс відділів та секторів, які надають читачам різноманітні бібліотечні послуги; забезпечує літературою та інформацією освітній та науковий процес університету і діє на підставі відповідного Положення. Наукова бібліотека педагогічного університету зберігаючи традиції, спрямовує роботу на збереження та розвиток кращих історичних традицій СумДПУ імені А. С. Макаренка, є невід’ємною складовою інформаційного простору наукового, культурного, духовного, просвітницького зростання університетської освіти. Діяльність бібліотеки університету спрямована на створення необхідних умов для навчальної та наукової праці студентів, виховання гармонійно розвинених та висококваліфікованих фахівців.

Мета функціонування бібліотеки – забезпечення повного, якісного та оперативного бібліотечно-бібліографічного й інформаційного обслуговування студентів, аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників, працівників інших структурних підрозділів університету згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів; пропагування та розкриття за допомогою бібліотечно-інформаційних засобів змісту загальнолюдських цінностей, культурно-історичної, духовної та наукової спадщини; удосконалення традиційних і впровадження нових бібліотечних форм і методів роботи на основі новітніх інформаційних технологій та комп’ютеризації інформаційно-бібліотечних процесів; виховання інформаційної культури користувачів, прищеплення їм навичок роботи з інформаційними ресурсами як на традиційних, так і на електронних носіях. У 2014 р. створено власний сайт Наукової бібліотеки.

Наразі університетська бібліотека – це інформаційний ресурс, що є універсальним та становить орієнтовно 1 млн. одиниць зберігання. До складу фонду входять навчальні, наукові, науково-методичні, художні, довідкові, періодичні видання, дисертації, автореферати, неопубліковані документи, видання українською та іноземними мовами. Відображається інформація про усі заходи, які відбуваються у бібліотеці.

Електронна бібліотека охоплює електронний каталог, медіатеку, БД повнотекстових видань; створено та розміщено на сайті реєстр журналів, що індексуються у БД Scopus та Web of Science; наявна реєстрація викладачів університету в наукометричних БД та створення профілів у Google Scholar; працюють бібліотечні сервіси «Он-лайн замовлення» тощо. Щоденно ведеться робота з наповнення сайту, який підтримується українською мовою.

Виконуючи численні завдання за кодом із розділів методики викладання української мови у вищій школі, магістранти усе частіше звертаються до інституційного депозитарію, опрацьовують електронний каталог, наукові та освітні матеріали, створених, зокрема і викладачами та співробітниками університету для науково-освітнього товариства за такими напрямками, як пошук, критичне осмислення (наукових статей, монографій, навчальних посібників, підручників, словників, збірників наукових праць, журналів), поданої в репозитарії для реалізації різних форм і методів опанування теми заняття, розроблення конспектів уроків з української

мови у старшій школі, навчальних посібників, методів навчання й оцінювання та ін.; організація науково-дослідницької діяльності з метою вироблення дослідницьких умінь; підготовки власних презентацій кваліфікаційних робіт, обміну досвідом з питань проведення наукових досліджень.

Упродовж занять з лінгвометодики залучаємо студентів до участі в електронних конференціях, у тому числі до вебінарів, які проводимо на базі наукової бібліотеки. Учасники вебінару мають можливість працювати з електронними презентаціями, із доповідачами, що загалом сприяє розвитку навчально-пізнавальної активності та інтелектуально-креативного потенціалу.

Отже, на основі проведеного аналізу наукових джерел, вивчення педагогічного досвіду приходимо до висновків. У лінгвометодичній підготовці майбутніх учителів-словесників важливо використовувати науково-освітні ресурси електронних бібліотек. Для навчальної і самостійної роботи студентів доцільні електронні курси, мультимедійні лекції, тексти яких поєднують програмні і психолого-педагогічні можливості засобів мультимедіа. Частково такі матеріали подані в електронній бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Освоєння студентами технології проведення вебінарів та конференцій дає можливість розвинути навички інформатичної складової, опанувати правила комп'ютерного етикету, досвід дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Формування культуромовної особистості фахівця в умовах неперервної освіти: монографія / авт. кол. О. Семенов, Н. Громова, І. Левенок, Н. Пономаренко; за заг. ред. О.Семенов.— Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. – 212 с. https://www.ulif.org.ua/system/files/monograph_semenog_nadutenko_2020.pdf

УДК 316.334.22

Л.В. Сідор, м. Чернівці

РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Пандемія призвела до суттєвих змін у сфері освіти. Актуальною проблемою є зменшення годин на вивчення образотворчої грамоти в школах, адже це особливо необхідно під час дистанційного навчання, обмеженого спілкування школярів з довколишнім середовищем та втратою можливості розвитку образного мислення.

Образотворче мистецтво – загальноосвітня дисципліна в школі, яка має винятково важливе значення для розвитку творчих здібностей, виховання естетичної, емоційної та духовної культури. Воно тісно пов'язане з художньою культурою, які своєю чергою залежать від рівня загальної й спеціальної (фахової) мистецької освіти та художнього мислення. Мистецтво є особливою формою духовного життя людства, виразником суспільної свідомості у продуктах індивідуальної чи колективної творчості, спеціально виокремлена та оформлена дійсністю, досконале поєднання форми й змісту.

«Прекрасне – це найвища естетична цінність, яка збігається з уявленнями людини про досконалість або про те, що сприяє вдосконаленню життя» [2, с. 75]. Створене за вічними законами добра і краси, воно має конкретно-історичний характер. Ідеал прекрасного визначається рівнем культури особистості, її естетичним смаком, вихованням і національними особливостями. В широкому значенні

мистецтво є центральною ланкою художньої культури, формою відбивання дійсності, засобом навчання, виховання та розвитку людини. Воно збагачує її знаннями про світ, дає можливість співпереживати й відчувати естетичну насолоду. Мистецтво здатне фіксувати не тільки образ безпосереднього чуттєвого сприйняття, але й зображати розвиток подій у часі й динаміці, передавати психологію й емоційний стан, духовний світ людини. Воно є важливим «чинником гуманізації освіти, компонентом її змісту, фактором розвитку особистості, елементом соціокультурного середовища, детермінантом її етнічної та культурної ідентифікації» [4, с. 13]. Особливістю мистецтва, його відмінність від інших видів людської діяльності є зображення дійсності у формі художніх образів. Він є суб'єктивним за формою і об'єктивним за змістом [1, с. 190]. Художній образ для мистецтва форма зображення дійсності, вираження думок і почуттів художника-творця.

«Художнє виховання як складова естетичного виховання передбачає цілеспрямоване й послідовне формування в дітей, починаючи з дошкільного віку, почуття прекрасного, стійкої потреби у пізнанні його видів, жанрів, форм й образної мови, оцінного ставлення з позицій морально-етичних критеріїв до втілених у його творах художніх образів; спонукання до творчого відтворення; вражень про реальну дійсність у продуктах власної художньої діяльності» [3, с. 8].

Мистецька освіта має сприяти засвоєнню, збереженню та поширенню духовних набутоків нації, творенню, реконструюванню та адекватній інтерпретації мистецьких цінностей, готовності бути активним суб'єктом етнохудожнього середовища. Культура – це перевірка на людяність, і мистецтво здатне розвивати цю якість [6, с. 7]. Термін «мистецька освіта» введений для визначення сучасної освітньої галузі, спрямованої на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій. Найчастіше мистецтву надається статус лише засобу виховної роботи, внаслідок чого його педагогічні можливості не розкриваються повною мірою. А це не дозволяє повною мірою і науково-обґрунтовано реалізувати потужний потенціал педагогіки мистецтва, конституювати її як самостійну педагогічну галузь [4, с. 13]. За підручником М. Фіцули, «педагогіка мистецтва» є сукупністю теоретичних і прикладних наук про навчання, виховання і розвиток особистості [7, с. 6].

Отже, мистецтво – одна із форм суспільної свідомості, в основі якої лежить образне відбивання явищ дійсності, насамперед життя людини, усіх сукупностей людських стосунків, характерів, переживань тощо [5, с. 107]. Воно виконує ряд важливих функцій, служить своєрідним фундаментом духовного і культурного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архітектура: корот. слов.-довід. / А.П. Мардер, Ю.М. Євреїнов, О.А.Пламєницька та ін.; за заг. ред. А.П. Мардера. – Київ: Будівельник, 1995. – 335 с.: іл.
2. Естетика: навч. посіб. / М.П. Колесніков, О.В. Колеснікова, В.О. Лозовий та ін.; за ред. В.О. Лозового. – Київ: Юрінком Інтер, 2004 – 208 с.
3. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посіб. / В.П. Котляр. – Київ: Кондор, 2006. – 200 с.
4. Отич О. Педагогіка мистецтва: сутність та місце в системі наук про освіту / О. Отич // Мистецтво та освіта. – 2008. – №2. – С. 13-16.

5. Педагогіка: хрестоматія / уклад.: А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 700 с.

6. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін: навч. посіб. / О.П. Рудницька. – Київ: Експрес, 1998. – 183 с.

7. Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. / М. Фіцула. – Тернопіль: Навч. книга «Богдан», 1997. – 192 с.

УДК 7:[316.728:-053.9]

Г.І. Сотська, м. Київ

РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У сучасному глобалізованому світі висувуються нові вимоги до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій. Відбувається переосмислення значення потенціалу особистості з огляду на старіння населення, що стало глобальною тенденцією. Нині багаточисельну вікову категорію населення складають літні люди – особи, які завершили професійну діяльність, відійшли від суспільних справ, вийшли на пенсію, що загалом веде до втрати сенсу життя, його змістовного збагачення, втрати позитивних емоцій, виникнення почуття ізольованості, самотності та непотрібності. Відповідно важливим суспільним завданням стає забезпечення соціальної адаптації осіб цієї вікової категорії, створення умов для активного і творчого старіння.

Загальновідомо, що активний спосіб життя, спілкування, діяльність допомагають людині «старіти красиво», навіть у похилому віці. Одним із механізмів цього процесу є використання мистецтва як однієї із форм суспільної свідомості, що відображає в образах реальну дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів [2]. Види мистецтва, як форми творчої діяльності, мають потужний потенціал художньої реалізації життєвого змісту, розрізняються за способами матеріального втілення (слово – у літературі, звуки – у музиці, фарби – у живопису; мармур, бронза – у скульптурі).

Водночас мистецтво є не тільки засобом відображення життя, але й великим педагогом, вихователем та творцем людської психології. Оскільки воно, впливаючи на внутрішній світ особистості, залучає її до людських емоцій, виховує здатність орієнтуватися в навколишньому житті, пробуджує сприйнятливості до прекрасного, стимулює розвиток образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви [1].

Потенціал мистецтва на геронтологічному етапі життя людей третього віку зумовлений його поліфункціональністю, що дозволяє комплексно впливати на процес «красивого старіння» через функції: гедоністичної (від гр. hedone – задоволення) – як здатність приносити людям, насолоду, позитивні емоції через споглядання прекрасного; комунікативної – як здатність виконувати роль специфічної «мови» художнього спілкування, за допомогою якого втілюються і передаються певні ідеї, почуття, відносини; компенсаторної – як відновлення душевного спокою і рівноваги, компенсування монотонності повсякденності; гармонізуючої – як встановлення чи відновлення гармонії, гармонізація внутрішнього життя людини, її світовідчуття; терапевтичної – як здатність мистецтва лікувати душу через її чуттєву сферу, ілюзорно відтворювати гармонію у сфері духу, втрачену в реальному житті.

Заняття різними видами мистецтва передбачає залучення літніх людей до творчої діяльності, що сприяє самореалізації особистості, завдяки якій здійснюється самопізнання глибин своєї самості, розкриваються й осмислюються горизонти власного духовного життя, відбуваються катарсичні та компенсаторні процеси, підвищується самооцінка. Спостерігається самоусвідомленість себе у цьому процесі не як абсолютно відокремленого від цього світу, а в його різноманітному відношенні з ним, де самосвідомість є не монологом свідомості з самим собою, а діалогом особистості з власним досвідом.

На геронтологічному етапі життя людини мистецтво слугує як терапія і як мистецтво в терапії, що пропонує шляхи для самовираження. При цьому у мистецтві як терапії акцентується увага на цінності самого творчого процесу, що допомагає людям проявити уяву та задіяти свої творчі здібності. Неврологічні дослідження доводять, що мистецтво може покращити когнітивні функції, створюючи як нові нервові шляхи, так і більш тонкі та сильні дендрити. Таким чином, мистецтво збільшує когнітивний резерв, допомагаючи мозку активно компенсувати патологію, використовуючи більш ефективні мережі мозку або альтернативні стратегії мозку. Навіть перегляд творів мистецтва змушує мозок продовжувати змінювати форму, адаптуватися та реструктуруватися, тим самим розширюючи можливості мозкової діяльності.

За словами Брюса Міллера, лікаря медицини, поведінкового невролога з Медичного центру Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, хоча мозок неминуче старіє, творчі здібності не обов'язково погіршуються. Насправді старіючий мозок добре реагує на мистецтво, дозволяючи двом півкулям працювати у тандемі. Ця здатність сприяє використуванню їх творчих здібностей протягом усього життя, розвитку кристалізованого інтелекту, отриманого за роки накопичених знань та життєвого досвіду [3].

Мистецтво в терапії поєднує мистецтво та клінічну психологію і визначається як арт-терапія (лат. *ars* – мистецтво, грец. *therapeia* – лікування), яка у широкому розумінні є методом соціокультурної реабілітації за допомогою творчого процесу. Творчість літньої людини, реалізована у процесі арт-терапії, дає можливість висловити та відтворити внутрішні почуття, емоції, переживання, страхи, сумніви та конфлікти, вивільнити підсвідоме. Характерною особливістю застосування мистецтва в терапії є те, що воно виступає механізмом самовираження, розширення особистісного досвіду, внутрішньої інтеграції особистості з зовнішньою реальністю шляхом включення її у різні види мистецької діяльності, не вимагаючи при цьому наявності у літніх людей будь-яких спеціальних художніх здібностей,

Варто зазначити, що активна участь літніх людей в різних мистецьких програмах допомагає мінімізувати наслідки фізичних і когнітивних порушень при старінні і сприяє кращому фізичному, інтелектуальному й емоційному здоров'ю. Заслуговує на увагу зарубіжний досвід використання мистецтва на геронтологічному етапі життя людини. Так, у 1988 р. скульптором Лоло Сарноффу (Великий Вашингтон, округ Колумбія (США)) було започатковано освітню послугу Arts for the Aging (AFTA) (Мистецтво для старіння), місією якої є залучення літніх людей та партнерів з догляду до регулярної участі в мистецьких освітніх ініціативах. Нині Arts for the Aging (AFTA) визнана Національним фондом мистецтва Колумбії інноваційною мистецькою освітньою програмою для літніх людей і взірцем

досконалості в навчанні протягом усього життя, метою якої є стимулювання розуму, тіла, духа й уяви літніх людей [4]. Поєднання в програмі візуального, музичного, виконавського, літературного та інших видів мистецтва сприяє пробудженню пам'яті і уяви, здатності до самовираження, допомагає літнім людям розслабитися, позбутися депресії та занепокоєння, відновити емоційний стан, підвищити самооцінку, встановлювати соціальні зв'язки.

Отже, мистецтво є ресурсом активного, творчого довголіття літніх людей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сотська Г.І. Образотворче мистецтво як засіб розвитку особистості. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / за ред., передмова і післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С.137-146.

2. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.

3. Aging: What's Art Got To Do With It? <https://transitionslifecare.org/wp-content/uploads/2016/06/Vol-7-16-Aging-Whats-Art-Got-to-Do-With-It.pdf>

4. Arts for the Aging https://artsfortheaging-org.translate.google/?x_tr_sl=en&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc

УДК 37.378.027.7

В.П. Тищенко, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ З ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ

Поняття «науково-педагогічні працівники» і «спеціалізована освіта» передбачено Законом України «Про освіту» (ст. 21). ОНП забезпечує майбутнім фахівцям спеціалізованої освіти повноцінний розвиток їхніх профілів обдарованості: художньо-естетичної, вербально-академічної, фізично-рухової (практичної). Завдяки ОНП майбутні дизайнери і художники декоративно-прикладного мистецтва (етнодизайнери, folk desinger) отримують науково-педагогічний супровід розвитку природних здібностей до проектно-художньої творчості і сформовану компетентність з українського національного дизайну; майбутні науковці, спортивні менеджери і тренери – науково обґрунтований розвиток інтелектуальних і тілесно-кінестетичних природних здібностей та сформовані компетентності з наукової освіти і педагогічного дизайну (ISD: Instrukcional System Design) [2; 3; 4, с. 685].

Розроблення освітньо-наукової програми (ОНП) педагогічного спрямування для закладів вищої спеціалізованої освіти зумовлене історичними передумовами: постановою колегії Міністерства і управління Спілки дизайнерів щодо впровадження дисципліни «Основи дизайну» у педагогічні заклади (1989); експериментальною апробацією Інститутом імені Михайла Бойчука програм «Основи дизайну» для 2-11 класів (Інформаційний збірник Міністерства народної освіти України від 24 грудня 1989); постановою КМУ «Про ради з дизайну» (від 30.07.1996 р. №876), «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі України, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер» (від 20.01.1997 р. №37).

В історичній ретроспективі нами було розроблено і впроваджено тематичні блоки з дизайну, етнодизайну, інших архітектонічних мистецтв у стандарт з освітньої галузі «Технології» (2011), створено навчальні програми і підручники з неперервної дизайн-освіти; паспорт зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання технологій, яким передбачено захисти НДР з проєктних технологій [1, с. 5]. Отже, розроблення НОП спеціальності 015 – професійна освіта для науково-педагогічних працівників спеціалізованої професійної освіти (група КП 2310.2. «Інші викладачі університетів та вищих навчальних закладів») є логічно вмотивованим.

Мету ОНП спрямовано на оволодіння методологією наукової та педагогічної роботи зі спеціальності, здобуття компетентностей, необхідних для дослідницько-інноваційної діяльності НПП у закладах вищої освіти та наукових установах. Фокус ОП полягає у підготовці НПП з теорії і методики спеціалізованої професійної освіти, зокрема мистецької і наукової, здатних до «виявлення і розвитку індивідуальних здібностей» учнівської молоді (ст. 21 Закону України «Про освіту»), педагогіки проєктної співтворчості (педагогічного дизайну, ISD: Instructional System Design), розроблення і впровадження навчальної продукції (цифрової і матеріальної) та організації привабливого, комфортного, інформаційно й технологічно збалансованого освітнього середовища.

Освітня складова розробляється на засадах інтердисциплінарного підходу, що полягає у відборі компонентів ОНП як субдисциплін цілісної науки освітології, та зорієнтовується на поліпшенням здатності здійснювати педагогічний супровід визрівання академічної, художньої і практичної обдарованості учнівської молоді. Інтердисциплінарний STEAM-підхід до професійної підготовки майбутніх НПП закладів вищої спеціалізованої освіти реалізується у модернізованих освітньо-наукових програмах 2018-2021 рр.

У зв'язку з відсутністю затвердженого стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) за третім рівнем вищої освіти, при визначенні програмних результатів навчання розробниками ОНП враховано вимоги дев'ятого кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій, що передбачають набуття здобувачами вищої освіти компетентностей, достатніх для розв'язання комплексних проблем у галузі освіти/педагогіки та дослідницько-інноваційної діяльності, що зумовлює глибоке переосмислення наявних і створення моделей нових цілісних знань та технологій дослідницької роботи професійної практики і викладання у ЗВО.

У програмових результатах ОНП 2020, 2021 рр. застосовано дескриптори Міжнародної рамки кваліфікацій і НРК згідно з постановою КМУ від 25.06.2020 р. №519 «Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341»):

- *знання* – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності; знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

- *уміння* – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем; уміння поділяються на когнітивні (включають логічне, інтуїтивне і творче мислення) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів);

- *комунікація* – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

- *автономність і відповідальність* – здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності.

Нові дескриптори нами застосовано в ОНП 2020-2021 рр. з урахуванням STEAM-підходу до професійної підготовки НПП для закладів вищої спеціалізованої освіти. Вони забезпечують сформованість у майбутніх викладачів закладів вищої спеціалізованої освіти емпіричних (фактологічних) знань, окрім теоретичних (концептуальних, методологічних); когнітивних умінь, зумовлених не лише логічним, але й інтуїтивним і творчим мисленням, та практичних умінь, зумовлених ручною вправністю, застосуванням практичних способів (методів), матеріалів, інструкцій та інструментів.

На нашу думку, такими оновленими дескрипторами має зумовлюватися модернізація інтегральних компетентностей майбутніх науково-педагогічних працівників для закладів вищої спеціалізованої освіти, що навчаються за ОНП спеціальності 015 Професійна освіта (теорія і методика професійної освіти). Відповідно суттєві зміни мають відбутися у формах і методах навчання аспірантів. В умовах он-лайн навчання, зумовленого коронавірусом, у 2020, 2021 рр., доцільно застосувати форму колоквиуму (обговорення онлайн доповідей аспірантів з тем дисципліни) і метод фасилітації – сфокусованої бесіди (дискусії онлайн на платформах Zoom, Classroom, Viber), що відповідає у НРК новому дескриптору *комунікація* – взаємодії осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності та відповідальність і *автономія* – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально.

Викладач, організовуючи дискусії, покликаний сприяти взаєморозумінню в групі, стимулювати рішення, підтримувати відповідальність. Аспіранти мають дотримуватися принципів фасилітації: рівність, відвертість і готовність до діалогу; висловлювання думки; конструктивне обговорення; свобода слова учасників дискусії, сфокусованої на темах дисципліни. Результатом застосування колоквиуму з фасилітацією можуть бути проекти колективних електронних посібників з дисциплін, у яких тема доповіді кожного аспіранта супроводилася питаннями, тестовим завданням, ілюстраціями. Самобутній посібник з навчальної дисципліни може проектуватися здобувачами третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти і викладачем за рахунок годин самостійної роботи, практичних занять і забезпечувати адекватне самооцінювання аспірантами навчальних досягнень.

Звертаємо увагу розробників освітньо-наукових програм зі спеціальності 015 Професійна освіта (теорія і методика професійної освіти) на спорідненість спеціалізованої освіти і освіти дорослих, на педагогічний дизайн освітньо-наукових програм з андрагогіки і професійної освіти, на розроблення методичних систем навчально-виховної роботи з окремими особами і групами учнівської молоді і поважного літнього віку. Мистецькі, наукові, військові, спортивні освітні потреби дорослих зумовлюються їхніми природними профілями обдарованості, що задовольняються, переважним чином, самоосвітою і самовихованням.

Із прийняттям оновлених дескрипторів Національною рамкою кваліфікацій у майбутніх викладачів закладів вищої спеціалізованої освіти (мистецької, наукової, спортивної, військової) окрім професійних компетентностей необхідно формувати

андрагогічну компетентність для повноцінного розвитку академічного, емоційного, практичного інтелектів осіб різного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бюлетень вищої атестаційної комісії України. – 2011. – № 5. – С. 5-7.
2. Instructional System Design (ISD): Using the ADDIE Model. Retrieved from: <https://www.lib.purdue.edu/sites/default/files/directory/butler38/ADDIE.pdf>
3. Нагаїєва І.А. Педагогічний дизайн і педагогічне протестування: проблеми і перспективи. Інформація і зв'язок. – 2012. – № 4 – С. 61– 64.
4. Тименко В.П. Педагогічне протестування у підготовці фахівців транспортних технологій та систем. Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів. Київ: НТУ, 2015. – С.658-669

УДК (1-751-3):904 (Києво-Печерська лавра)

О.В. Топилко, м. Київ

ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА» (з досвіду роботи)

Історичні постаті, музейний простір, фондіві предмети спонукають нас, як музейних педагогів, шукати нові підходи та методи у справі вивчення, інтерпретації та популяризації історико-культурної спадщини. На нашу думку, діяльність музейних фахівців-педагогів передусім повинна бути спрямована на трансляцію культури. Відтворення історичного матеріалу інтерактивними засобами допомагає будувати діалог з відвідувачем, який через осмислення матеріалу і співпереживання отримує можливість відчувати себе рівноправним учасником музейного дійства.

Музейні фондіві колекції та численні архітектурні пам'ятки є носіями унікальної інформації, втіленням пам'яті про історичне минуле соціального середовища, в якому ми живемо, опорними сигналами цієї пам'яті. Вони вимагають особливого догляду, дослідження, а в подальшому – висвітлення для широкого загалу. Так, за словами педагога-новатора ХІХ ст., філософа, релігійного мислителя М. Федорова, «музей є вираз пам'яті для всіх людей, як собору всіх живих, пам'яті, невід'ємної від розуму, волі і дії... Діяльність музею виражається у збиранні та відтворенні, а не тільки в зберіганні... Для музею немає нічого безнадійного «відспіваного», тобто того, що оживити і воскресити неможливо» [1]. Тож актуалізація музейного матеріалу – це засіб зрозуміти минуле через власну дію, відчувати причетність до історико-культурного надбання, а також можливість спровокувати осмислення пропонованого матеріалу.

Одним із найважливіших факторів формування національної культури є засоби масової комунікації (ЗМК), за допомогою яких серед широких верств населення – слухачів, глядачів, читачів – пропагуються певні ціннісні установки, світоглядні стереотипи та моделі поведінки [2, с. 298]. Тому одним із головних завдань відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» є популяризація історико-культурної спадщини Києво-Печерської лаври за допомогою різноманітних культурно-освітніх та культурно-мистецьких заходів, таких, як: тематичні та інтерактивні екскурсії, лекції-вистави, короткі документальні фільми тощо. На нашу думку, вихід на широку громадськість у галузі відтворення історичних

цінностей, які стосуються мистецтва, етики, моралі та філософії подій і тих особистостей, чії долі були пов'язані з Києво-Печерською лаврою, – це досить дієвий та ефективний шлях розкриття внутрішнього потенціалу музейного середовища в освітньому, пізнавальному процесі підростаючого покоління, на яке спрямована особлива увага. В цьому сенсі науково-пізнавальні програми, документальні фільми, лекції-вистави – формат, що дозволяє більш доступно донести до відвідувачів певну історичну інформацію.

Інтерактивна програма «Музейне дозвілля для дітей та дорослих», яка постійно оновлюється та вдосконалюється, покликана зацікавити до вивчення історичного минулого через емоційне сприйняття, глибинне пізнання музейного продукту на рівні почуттів та уяви. Варто зауважити, що театралізація у музейному просторі все далі набуває неабиякої популярності, тож ми часто застосовуємо її у нашій роботі з молоддю. Театралізовані квести, присвячені таким видатним особистостям української історії, як Гетьману Івану Степановичу Мазепі й Тарасу Григоровичу Шевченку, лекції-вистави «Хресна дорога», «Історія однієї пам'ятки», «Куди прямуєш, о Русь свята?» – це ті заходи, які завжди викликають інтерес у відвідувачів, заохочують їх знову і знову приходити до музею. На наш погляд, театралізація є одним із найдієвіших методів в освітній роботі з дітьми та юнацтвом.

Цікавими та дієвими для популяризації історичного минуло в інформаційному просторі стали відзняті телеканалом «ГЛАС» за участі працівників заповідника науково-популярні фільми «Агапіт. Стріла заздрощів – поєдинок» та «Князь – інок Микола Святоша» (автор сценарію та виконавець головної ролі – Анатолій Горовий, ведучий – Олег Топилко). У фільмах висвітлюються історичні події, безпосередньо пов'язані з Києво-Печерським монастирем часів Київської Русі. Сюжети фільмів побудовані на таких відомих історичних матеріалах, як Повість Врем'яних літ та Києво-Печерський патерик.

На базі відділу також було створено низку короткометражних відеофільмів: «Тарас Шевченко та Києво-Печерська лавра», «Шеделя білоколонне диво», «Учасники лаврського пленеру», «Хрест Марка Печерника», відеOVERсію до лекції-вистави «Куди прямуєш, о Русь свята?». Наразі ми працюємо над створенням відеофільму «Князь Костянтин Острозький – історичний вимір», який дозволить зацікавити наших потенційних відвідувачів постаттю одного з найвідоміших державних діячів XV–XVI ст., мецената і ктитора Києво-Печерської лаври.

Отже, вдалий синтез театралізації, телепроектів, традиційних музейних форм у роботі з молоддю розширює перспективи розвитку навчально-виховного процесу, сприяє підвищенню інтересу представників нового покоління до витоків історико-культурної спадщини, зростанню їхньої національної самосвідомості, вихованню справжнього патріотизму та глибокої поваги до історичного минулого батьківщини.

Діяльність в цьому напрямі дає можливість продовжити апробування нових експериментальних форм та методів музейної роботи, а саме: формування естетичних смаків у дітей шкільного віку та студентської молоді, популяризації Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» як компоненту національної культури та фактору зняття соціальної напруги у суспільстві, допоможе формуванню іміджу Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» як визначного культурного центру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Философия общего дела. Статьи, мысли и письма Николая Федоровича Федорова. – М., 1913. – Т. II. – С. 398-473.
2. Енциклопедія етнокультурознавства. – Київ, 2002. – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 298.

УДК 37.015.3:005.32:-053.9

О.В. Тринус, м. Київ

ПІЗНАВАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Виклики сучасного життя, зокрема тенденція до постійного зростання кількості людей третього віку та виникнення у зв'язку з цим проявів негативного відношення до старіння, актуалізують проблему соціальної адаптації цієї категорії дорослих, збереження їхньої активної життєвої позиції.

Можливості людині третього віку адаптуватися у сучасному світі, отримувати знання для оцінки мінливого в часі соціально-економічного становища суспільства, реалізовувати внутрішній потенціал, зберігати гідність, знаходити власне місце у нових умовах, причому не тільки як одержувача допомоги, але і як активного члена суспільства, забезпечує залучення цієї вікової категорії громадян до навчання впродовж життя [2].

Прагнення навчатися залежить від мотивації людини третього віку, це утворення, задає спрямованість особистості, її включеність, осмисленість, задоволеність процесом навчання.

Мотивацію до навчання людини третього віку розглядаємо як систему біологічних, соціальних, особистісних чинників, які керують її поведінкою та спонукають включитися у процес навчання з метою реалізації власних можливостей та здібностей, розкриття внутрішнього потенціалу задля збереження гідної якості життя.

Одним з першорядних складників мотивації людей третього віку є сукупність особистісних навчальних мотивів, які спрямовані на задоволення внутрішньої потреби у здобутті знань, що мають для людини особисте значення, розвиток життєвих навичок, необхідних для адаптації в сучасному світі.

На думку М. Єрмолаєвої, особистісні характеристики людини третього віку залежать від вибору нею стратегії життєдіяльності та пристосування до власного вікового періоду – ними є або стратегія збереження себе як особистості, що передбачає підтримку і розвиток соціальних зв'язків, або стратегія розвитку себе як індивіда, яка зумовлюється процесами відособлення, індивідуалізації, виживання, небажанням та неможливістю реалізації себе [1].

Особистісна стратегія є прогресивною для людини третього віку, тому що пов'язана з усвідомленим вибором власної позиції, розвитком нового ставлення до себе та своїх можливостей в конкретних життєвих умовах. На її вибір впливають дві групи чинників – незалежні від людини (соціальна ситуація, рівень життя, матеріальне забезпечення, соціально-психологічні умови проживання); залежні від людини (тип особистості та властиві їй ціннісні орієнтири, готовність до самовдосконалення, воляова активність, особливості переживання вікової кризи, перспектива майбутнього літньої людини).

До умов реалізації успішної особистісної стратегії, залежних від людини третього віку, можна також віднести: внутрішню потребу бути зайнятим; конструктивну психологічну установку, що включає довіру до інших, адекватне сприйняття сьогодення, оптимістичне ставлення до майбутнього; різноманітні пізнавальні інтереси; благополучне вирішення завдань прожитих етапів життя; психологічну незалежність; потребу та здатність до навчання [3].

Слід зазначити, що на відміну від учнів, що знаходяться на інших ступенях життя, та для яких навчання спрямоване на досягнення мети (для дитини – як необхідний складник становлення та переходу в доросле життя; для дорослих – як друга (продуктивна) стадія життя, набуття та вдосконалення навичок для професійної діяльності), для людей третього віку навчання є засобом продовження власного розвитку, що здійснюється заради своєї вигоди, особистісного зростання, інтелектуального збагачення, без орієнтації на життєві стереотипи, нав'язані соціальні потреби (здобуття кваліфікації, отримання документа про освіту тощо) [4].

Тому, працюючи з людьми третього віку, необхідно враховувати їхні своєрідні особливості – певний позитивний або негативний навчальний та життєвий досвід, рівень самосвідомості, наявність упереджень, самокеровану поведінку. Старші учні вміють учитися, мають чіткі потреби, усталені інтереси, бажання самостійно визначати для себе зміст і характер навчання. Вони вмотивовані, психологічно налаштовані на те, щоб отримати запланований результат, добре усвідомлюють необхідність оволодіння певним стилем пізнавальної діяльності, мають такі риси характеру, як працьовитість, організованість, самостійність, цілеспрямованість.

Враховуючи зазначене, при мотивуванні до навчання необхідно зважати на особистісні фактори, які заохочують людей третього віку навчатися і підсилюють таку діяльність, зокрема на те, що:

- формування та зміцнення особистісної навчальної мотивації у людини третього віку уможлиблюється за умови її усвідомленого бажання вчитися, намагання нав'язати людині думку про необхідність навчання викликатиме у неї супротив. Мотивуючи людей третього віку, необхідно розуміти, що лише вольова активність щодо оволодіння новими знаннями й навичками забезпечуватиме ефективність навчання;

- люди третього віку виявляють прагматичний підхід до навчання, тому вивчатимуть те, що, на їхню думку, необхідно знати й уміти. Старші учні мають розуміти сенс навчання, його конкретні результати, що будуть використані у важливій для них діяльності. Мотивуючи людей третього віку, необхідно реалізувати індивідуальні освітні траєкторії шляхом диференціації практико орієнтованих освітніх програм, дозволяючи людині самостійно обирати навчальні курси відповідно запитів, потреб, інтересів;

- створення та реалізація навчальних програм для людей третього віку має здійснюватися із залученням фахівців з досвідом практичної викладацької роботи та знань психології і специфіки організації навчання саме для цієї категорії дорослих. Мотивуючи людей третього віку, педагогічному персоналу слід добирати оптимальні методи й технології навчання з урахуванням вікових фізичних та психічних особливостей старших учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єрмолаєва М.В. Практична психологія старості. – М.: ЕКСМО-Пресс. – 2002.
2. Житинська М.О. Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування: дис. ... канд. пед. наук. – К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – 2018.
3. Ліфарєва Н. Вторинна соціалізація людей похилого віку як соціально-педагогічна проблема / Н. Ліфарєва // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2013. – 2(6). – С. 28-34.
4. Сігова А.Г. Забезпечення освітою людей похилого віку у сучасному світі / А.Г. Сігова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2011. – 3(44). – С. 137-147.

УДК [011-051:37.011.3-051:-057]:159.9232:374.72

О.М. Ходацька, м. Київ

НАУКОВЕЦЬ – УЧИТЕЛЬ – УЧЕНЬ: ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ЯК КРОК ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна школа нині потребує вчителів української мови і літератури, які здатні ефективно працювати в умовах зростання обсягів наукової інформації, прагнуть до професійного самовдосконалення і самореалізації, володіють уміннями аналізу, інтерпретації та продукування фахових текстів, проектують і проводять уроки та виховні заходи, створюючи атмосферу дослідницько-пізнавальної співпраці, власним прикладом формують дослідницьку позицію, літературно-творчі здібності, високий рівень мовно-мовленнєвої і читацької культури молодих громадян України.

Важливість цих професійних і особистісних рис актуалізує необхідність удосконалення змісту, форм і методів творчої взаємодії науковців, учителів-словесників та учнів.

Окремі аспекти дослідницької діяльності майбутніх учителів-словесників обґрунтовано Л. Бутенко, М. Вовк, Н. Волошиною, Н. Голуб, О. Горошкіною, О. Куцевол, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко та ін.

Закцентуємо увагу на педагогічних умовах неформальної освіти як об'єктивних обставинах, за яких успішно відбувається процес формування дослідницьких умінь вчителів української мови та літератури та учнів-старшокласників, які пишуть науково-дослідницькі роботи з навчальних предметів і тих тем (можливо, не пов'язаних зі шкільними предметами), які їх цікавлять. Так, однією з умов вважаємо творчу взаємодію науковців і вчителів. Адже якщо вчитель відчуває потребу в постійному розвитку, саморозвитку, самоаналізі та самовдосконаленні, Такий педагог сам займається науко-дослідницькою роботою та застосовує ефективні форми й методи щодо формування дослідницьких умінь своїх учнів.

Підтвердженням зазначеного вище може слугувати творча співпраця відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України (завідувач – М.П. Вовк) та гімназії-інтернату №13 м. Києва (вчителька української

мови та літератури О.М. Ходацька, аспірантка ШООД імені Івана Зязюна НАПН України, яка досліджує тему: «Розвиток професіоналізму вчителів української мови та літератури в умовах неформальної освіти»). Результатом співпраці є ряд науково-практичних семінарів і вебінарів, конференцій, педагогічних читань, що розвивають педагогічну майстерність учителів-філологів, і найголовніше – призери районних і міських етапів конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН з української мови та літератури, літературної творчості і педагогіки. Так, у 2020 н.р. – 7 призерів, у 2021 н.р. – 5, науковим керівником у яких була доктор педагогічних наук М.П.Вовк, педагогічним керівником – О.М. Ходацька.

Важливою умовою є надання навчальному процесу дослідницької спрямованості, виконання завдань культурологічного, аксіологічного, дослідницького спрямування, центром якого є учень/учитель як творча особистість. В гімназії діє літературна студія «Джерела пружно б'ють» (співпраця зі Всеукраїнською газетою «Справи сімейні», головний редактор – М.В. Ільїн) для учнів і молодосвідчених педагогів-філологів, де під керівництвом членкині НСЖ України О. Ходацької проходить практикум з написання статей, есе, творів-міркувань, власних висловлювань (ЗНО), укладання термінологічних словників (робота з художніми засобами, теорією літератури) у наукових гуртках, науково-дослідницької лабораторії (МАН), майстерні педагога-дослідника (написання статей у фахові видання, методичних розробок, авторських проєктів, текстів диктантів / переказів, складання сценаріїв, тощо).

У тісній співпраці «науковець – учитель – учень» формуються дослідницькі уміння і в молодосвідчених учителів-словесників, і в учнів-членів МАН. Зосередимо увагу на особистісних якостях педагогів-учених, майстрів-дослідників, які вміло залучають учнівську молодь до спільного наукового дослідження. Такі педагоги власним прикладом заохочують до наукового пошуку, засвідчують потребу фундаментальної підготовки, високої методологічної культури, наукового мислення.

Отже, формування дослідницьких умінь і навичок учнів – це неперервний процес, який важливо стимулювати вчителям-філологам на уроках і в позаурочній діяльності (творах-роздумах, дослідницьких есе, доповідях, дискусіях, аналізах-інтерпретаціях творів (фанфіках), диференційованих та індивідуалізованих завданнях дослідницького, культурологічного, аксіологічного характеру), а для молодосвідчених учителів – у тісній співпраці з учителями-наставниками та науковцями на інтегрованих лекціях, семінарах-дискусіях, вебінарах, майстер-класах, літературних курсах, педагогічних читаннях тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Земка О. Педагогічні умови формування дослідницьких умінь у студентів-філологів // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – № 10. – (Ч. 2). – 2014.
3. Привалова С.П. Методичні рекомендації до педагогічної практики з української літератури для студентів спеціальності 7.01.01.03 філологічного факультету. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 64 с.

4. Семенов О.М. Фахова практика вчителя-словесника: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.М. Семенов, Л.О. Базиль, Т.І. Дятленко. – Луганськ: Ноулідж, 2011. – 496 с.

5. Чернецький І.С. Формування в учнів основної і старшої школи дослідницьких умінь засобами позакласного освітнього середовища: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / І.С. Чернецький. – К., 2012. – 20 с.

УДК [378:37.011.3.051].001.76

Л.О. Хомич, м. Київ

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасний педагог має бути компетентним в питаннях здійснення професійної діяльності, здатним до професійного саморозвитку з урахуванням очікувань держави та суспільства, які з часом змінюються. У розпорядженні Кабінету Міністрів України [3] викладено завдання щодо розробки концептуальних засад нової системи підготовки та професійного розвитку вчителя. Зазначається, що в умовах Нової української школи доцільно переглянути систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, вчителів слід готувати до викладання відповідно до нового Державного стандарту, до застосування нових технологій, до діалогічної взаємодії з учнями, батьками, громадою.

Структурування змісту сучасних освітніх програм підготовки майбутнього вчителя на різних рівнях здійснюється на основі стандартів вищої освіти. У цьому контексті потребує оновлення зміст дисциплін професійної підготовки педагогічних працівників на трьох рівнях: ціннісному, змістовому і технологічному [5, с. 368].

Зміст освіти не є сталою величиною. У цьому переконує В.Г. Кремень: «Потребує зміни сам зміст навчання. Треба чіткіше та однозначніше визначити фундаментальні знання в різних сферах вивчення людини і світу, сепарувати їх від надмірної інформаційної складової, що має виконувати роль ілюстративного супроводження пізнавального процесу. З урахуванням людиноцентристських тенденцій треба, не зменшуючи можливості пізнання природи і світу, надати більшу можливість для пізнання людини, її психо-фізіологічних та життєдіяльнісних особливостей, для індивідуального самопізнання. Необхідно також відпрацювати механізм систематичного оновлення змісту навчання, відповідно до розвитку науки та набуття людством нових знань» [2, с. 384-385].

У Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні [1] визначено вектори реформування педагогічної освіти, зокрема необхідність оновлення змісту, структури, стандартів і технологій навчання в системі педагогічної освіти. Оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя набуло ще більшої актуальності після затвердження професійних стандартів вчителя за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [4].

Враховуючи зазначене слід акцентувати увагу на таких напрямках удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя.

1. Зміст вищої педагогічної освіти має відповідати вимогам державних стандартів і забезпечувати фундаментальність підготовки, універсальність і

гуманітарну спрямованість загальноосвітніх курсів, психолого-педагогічних дисциплін; орієнтуватися на досягнення сучасної науки і практики.

2. Варто переглянути співвідношення між нормативними і вибірковими дисциплінами у напрямі збільшення частки останніх, що забезпечить оперативне задоволення освітніх потреб та особистісної спрямованості майбутніх вчителів. До варіативного компоненту професійної підготовки майбутніх учителів мають входити курси і спецкурси, які спрямовані на формування компетентностей майбутніх вчителів визначених у чинному професійному стандарті вчителя [4].

3. Керуватися при відборі змісту професійної підготовки майбутніх вчителів такими критеріями: актуальності, фундаментальності, міждисциплінарності, диференціації і верифікації.

4. У змісті педагогічної освіти віддзеркалювати сукупність узагальнених елементів людиноцентричного змісту освітньої діяльності як особливої цілісності, що дозволить студентам після закінчення закладу вищої освіти формувати духовно багату особистість інноваційного типу.

5. У структурі предметно-змістового компонента професійної підготовки майбутнього вчителя реалізувати такі ідеї: психолого-педагогічні механізми особистісного розвитку; ціннісні засади змісту спеціальних дисциплін та їх гуманітаризацію; інтеграцію педагогічної і психологічної науки, що сприятиме розвитку психопедагогічних знань у майбутнього вчителя і формуванню у нього ефективної педагогічної дії.

6. Педагогічні і психологічні дисципліни мають супроводжувати студента впродовж усього періоду навчання на усіх рівнях. Однак необхідно переглянути зміст викладання таких курсів, як «Вступ до педагогічної професії», «Методика виховної роботи», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», «Основи педагогічного експерименту». Важливо, зокрема у курсі «Історія педагогіки» акцентувати увагу на вивченні педагогічної спадщини, кращих її ідей, які є актуальними для сьогодення. Трансформація змісту освіти спрямовує на відбиття в освітніх програмах професійної підготовки бакалаврів таких курсів, як: «Психолого-педагогічні основи гуманного спілкування педагога», «Професійне самовиховання вчителя» й «Основи кар'єрного зростання педагога».

7. Важливим напрямом підготовки майбутнього вчителя є виокремлення змісту інклюзивної освіти вчителя. Фахова підготовка педагогічних кадрів в реаліях нової школи та інклюзивного навчання потребує володіння вчителем відповідними компетенціями у галузі інклюзії. Тому у процесі професійної підготовки вчителя необхідно: сформувати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти; виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами; забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами; сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання; виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

На практичному рівні вчитель нової школи має вільно оперувати теоретико-методологічними та нормативно-правовими засадами інклюзивної освіти; уміти використовувати ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами; здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання; уміти розробляти індивідуальні навчальні плани

та програми для дітей з особливими освітніми потребами на основі визначення їхніх потреб; реалізовувати підходи диференційованого викладання та оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Переконані, що окреслені напрями не забезпечать у повному обсязі удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя але будуть сприяти її покращенню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні (2018). – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-е вид. – Київ: Знання України, 2010.
3. Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Розпорядження КМ України від 13 грудня 2017 р. № 903-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-p/ed20171213#n10>
4. Реєстр професійних стандартів Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства (2021). Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 2001.

УДК 373.2/.3.091:005.81

О.П. Цюняк, м. Івано-Франківськ

ВЕКТОР НАСТУПНОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ІНТЕГРАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Реалії сьогодення, розвиток сучасного суспільства, що характеризується інноваційністю та інтеграційністю, визначають нові орієнтири у всіх сферах діяльності людини. Загальновідомо, що ключовим напрямом державної освітньої політики, визначений Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. є забезпечення неперервності освіти, що трактується як взаємозв'язок, взаємоузгодженість і перспективність усіх її компонентів, зокрема мети, змісту, методів, організаційних форм навчання на суміжних щаблях освіти.

В умовах реформування системи освіти, розробки концептуальних положень, що покликані змінити сутність освітнього процесу, важливим постає завдання всебічно і правильно забезпечувати *наступність початкової школи з дошкільним періодом* розвитку дітей, враховуючи, що кожен попередній етап життя створює передумови для наступного, тому справедливим є вислів, що початкова школа виростає з дошкілля.

Основні положення наступності в освіті ґрунтуються на засадах Педагогічної конституції Європи (2013), Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2021), Державному стандарті дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти (2021), Концепції розвитку освіти в Україні на 2015-2025. У Законі України «Про освіту» зазначено, що *наступність* є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності процесу здобуття знань, яка певною

мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних ступенях освіти [4].

Сутність наступності між закладами дошкільної та початкової освіти регламентується освітніми стандартами, відповідно до яких основними напрямками є: стан здоров'я та фізичний розвиток дитини; рівень розвитку пізнавальної активності як необхідного компонента навчальної діяльності здобувачів освіти; розумові та моральні здібності; розвиток комунікативних умінь, тобто вміння спілкуватися з дорослими й однолітками; формування і розвиток основ духовно-моральної культури, особистісний і інтелектуальний розвиток; процес успішної соціалізації дитини; розвиток творчих здібностей, ініціативи, самовдосконалення; збереження і зміцнення здоров'я.

Ключові компетентності учня початкової школи окреслені у Державному стандарті початкової освіти [3]: вільне володіння державною мовою, здатність дитини спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності в природничих науках, техніці й технологіях; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; культурні, громадянські та соціальні компетентності; підприємливість і фінансова грамотність; навчання впродовж життя.

Можна з упевненістю сказати, що окреслені компетентності учня НУШ мають формуватися на основі компетентностей, закладених ще в дошкільному віці. Представимо компетентності, які повинні бути сформовані на етапі дошкільної освіти, а саме: здоров'язбережувальна; комунікативна; предметно-практична; ігрова; сенсорно-пізнавальна; природничо-екологічна; художньо-продуктивна; мовленнєва соціальна; особистісно-оцінна [1].

Варто зазначити, що перехід до інтегрованого освітнього процесу є нагальною потребою сьогодення, одним із шляхів модернізації дошкільної і початкової освіти, обумовлений психофізіологічними особливостями сучасних дошкільників та учнів початкових класів, їхніми соціокультурними запитами. Як показує досвід, саме в ці роки дитина отримує початкові знання про навколишній світ, у них починають формуватися навички поведінки, характер.

Аналіз теоретичних джерел дає змогу визначити два основних напрями дослідження проблеми інтеграції в освіті – інтеграція змісту (когнітивний аспект) та інтеграція форм і методів навчання (технологічний аспект). Науковці справедливо зазначають, що інтеграція передбачає наявність знань, тобто перш ніж об'єднувати істотні властивості про об'єкт в одне ціле, необхідно спочатку сформувати уявлення про ці властивості. Висловлені думки актуалізують проблему місця і ролі інтеграції як методичного явища, її можливостей в освітньому процесі [2].

Інтегрований підхід до дошкільної і початкової освіти полягає у здійсненні не тільки змістовних, а й формальних цілей і завдань виховання і розвитку; реалізації як пріоритетних цілей і завдань виховання і розвитку особистості на основі формування цілісних уявлень про довкілля; посиленні зв'язків компонентів змісту різних розділів освітньої комплексної програми і всередині розділів; синтезі видів дитячої діяльності; взаємодії методів і прийомів виховання і навчання; упровадженні інтегрованих форм організації навчання: інтегрованих занять, циклів занять, освітніх ситуацій, освітніх подорожей, тематичних днів тощо, що мають складну структуру.

Вважаємо, що інтегрований освітній процес у закладах дошкільної освіти і закладах загальної середньої освіти – це цілеспрямований і систематичний процес об'єднання освітніх напрямів під час спеціально організованої взаємодії педагогів і вихованців, спрямований на вирішення освітніх завдань на основі інтеграції змісту освіти та видів дитячої діяльності.

У практиці дошкільної і початкової освіти процес інтеграції реалізуються шляхом: інтеграції в змісті пропонованого дітям матеріалу з метою розкриття сутності понять (освітні напрями, лінії, специфічні види дитячої діяльності з освоєння освітніх галузей тощо); інтеграції методів навчання з метою всебічного розгляду понять і явищ; інтеграції теорії та практики з метою практичного використання набутих знань, умінь і навичок; розвитку інтегративних якостей особистості як результату дошкільної освіти, а також основи базової культури дитини дошкільного віку; інтеграції різних типів організацій (дошкільної, додаткової освіти, соціокультурних центрів, бібліотек, клубів, гуртків та секцій тощо) і центрів для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, які надають різні можливості для розвитку та забезпечують позитивну соціалізацію учнів.

Дослідники означеної проблеми пропонують етапи реалізації міжпредметної інтеграції змісту дошкільної і початкової освіти: введення міжпредметних зв'язків на уроках суміжних дисциплін на основі репродуктивної діяльності і елементів проблемності; постановка міжпредметних навчальних проблем і самостійний пошук їх вирішення на окремих уроках; систематичне проблемне навчання на основі ускладнених міжпредметних проблем; розробка системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні зв'язки як в змісті і методах, так і в формах організації навчання, включаючи позакласну роботу [5].

Таким чином, із вище зазначеного можна стверджувати, що побудова освітнього процесу у закладах дошкільної освіти і закладах загальної середньої освіти на засадах інтеграції забезпечує підвищення рівня ефективності діяльності як керівників, так і педагогів у створенні комфортного середовища особистісного розвитку дитини і результативності освітнього процесу в контексті формування особистості. Наступність дошкільної та початкової освіти забезпечує змістовий, двобічний зв'язок, що передбачає, з одного боку, спрямованість освітньої діяльності закладів дошкільної освіти до вимог початкової освіти, а з іншого – урахування досягнутого старшими дошкільниками рівня розвитку, здобутих знань, набутих навичок і досвіду здобувачів освіти.

Вважаємо, що наступність дошкільної та початкової шкільної освіти можлива за умови тісної співпраці усіх учасників освітнього процесу. Спільні зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної та загальної середньої освіти забезпечать психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попередньої до наступної ланки здобуття освіти, від дошкільної до початкових класів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.
[URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini/](https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini/).
2. Бех І.Д. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – 2002. – №5. – С. 5-7.

3. Державний стандарт початкової освіти.
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text).

4. Закон України «Про освіту». [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/).

5. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти. – Львів: Світ, 2019.

УДК 008:316.77.015.311

О.М. Шевченко, м. Полтава

CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AND ITS FORMATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION

The problem of the culture of pedagogical communication has been considered since ancient times. Ancient Greek philosophers (Protagoras, Gorgias, etc.) paid special attention to the word, the art of its use during conversations and speeches. Socrates taught his students because only through dialogue, discussion, the truth is known.

During the Middle Ages, the main source of the school of pedagogical communication was the Bible, and the usual form of communication was the dialogue of an authoritative teacher and student.

Leading teachers of modern times (D. Diderot, F.-A. Disterweg, F. Prokopovich, etc.) have taken forward the professional activity of the teacher's personality, his pedagogical tact, and the moral relationship between teacher and student.

Scientific development of the problem of communication began in the 20s of the twentieth century. VP Bekhterev, LS Vygotsky, AS Makarenko, VA Sukhomlinsky, KD Ushinsky, and others made a great theoretical and practical contribution to the development of the problem of the culture of communication. In the course of our research, these developments are based on aspects of the problem, taking them into account when considering the formation of a culture of pedagogical communication of higher education students in the process of training.

The culture of pedagogical communication is studied as a culture of everyday pedagogical activity, culture of relations, culture of behavior, which promotes the development of creativity, communication skills and is a reserve for improving pedagogical activities in the educational process. At the same time, the specifics of the formation of the culture of pedagogical communication of higher education students in the process of professional training in the research was taken into account only partially and was not the subject of special study.

The urgency of the problem is determined by the requirements for the training of a new generation of professionals capable of performing the main social function – the formation of a holistic, comprehensively developed personality.

We are convinced that the level of culture of pedagogical communication of students will increase if the process of its improvement is carried out by

observance of the following conditions: equipping applicants for higher education with the theoretical foundations of the culture of pedagogical communication; formation of their communication skills; development of the culture of pedagogical communication of higher education students in the process of their self-improvement.

Professional readiness of a pedagogical worker for pedagogical activity presupposes his professional qualification and a certain set of personal qualities and properties.

VL Ortynsky in the professional qualification of a pedagogical worker identifies the following components [3]: special subject competence; psychological and pedagogical competence; communicative competence; socio-cultural competence.

Pedagogical communication should consist of cheerfulness, humanity, humanity and optimism.

I.A Zyazyun singled out three components of communication: cognitive, aesthetic and behavioral [4].

We conducted a pedagogical analysis of the experience of communication culture in the modern period. The analysis shows that in higher education there is no single clear system in this activity and the solution of the problems of forming the culture of pedagogical communication is carried out at the empirical level. Thus, the results of measuring the level of formation of the culture of pedagogical communication in teachers and students of higher education indicate that almost 40% of teachers and 70% of students of higher education experience significant difficulties in non-standard communicative situations [6].

In the real activities of teachers and students of higher education there are difficulties of objective and subjective nature. This allows us to conclude that there is a need to develop and scientifically substantiate a clear system of forming a culture of pedagogical communication in higher education.

The analysis of the problem made it possible to consider the culture of pedagogical communication in higher education as an important professional quality of the individual, which is expressed through perfect interpersonal relationships, optimal interactions, values and methods of communication.

Preferring in the formation of a culture of pedagogical communication of higher education students throughout the educational process, we have identified the content that contributes to the formation of a culture of communication of the future specialist:

- together with such disciplines as «Culture of scientific language», «Culture of business communication», «Rhetoric», «Ukrainian language of professional communication» and others to provide higher education students with knowledge about the essence, role and significance of pedagogical communication culture in higher education. Using a special course «Culture of pedagogical communication of a graduate of a higher educational institution» [6];

- which demonstrates, show the actions and deeds of experienced teachers in pedagogically significant situations of communication in scheduled classes;

- to organize pedagogical activity on modeling and real search of a situation which allow to collect and comprehend the experience of use of cultural forms of communication;

- to organize educational activities that contribute to the accumulation of higher education students of special knowledge on the essence of the problem.

An important condition for raising the level of culture of pedagogical communication is the formation of communicative skills in applicants for higher education in the learning process, the content of which is: their inclusion in independent pedagogical activities; involvement of senior students in conducting classes with junior students in the role of teacher, psychologist, social worker; involvement of senior students in the organization and conduct of educational work.

The formation of a culture of pedagogical communication in higher education seeks to intensify their activities for self-improvement, namely: constant and purposeful activities of scientific and pedagogical staff to develop higher education in students with a stable motive for the culture of pedagogical communication; explanation of the essence, content and meaning of self-education and self-education; providing practical assistance in drafting the program and recommendations for self-formation of the culture of pedagogical communication; self-regulation and self-adjustment of the development of the culture of pedagogical communication of applicants at all stages of the educational process; assisting applicants in determining and assessing their level of development of the culture of pedagogical communication.

Thus, the process of forming a culture of pedagogical communication in applicants for higher education should be considered as the most important part of solving the overall problem of forming the personality of the specialist, his professional competence, pedagogical culture.

Further areas of research in this study is used to identify the factors that influence the process of forming a culture of pedagogical communication: socio-psychological, pedagogical, personal, as well as the main causes of low culture of pedagogical communication in higher education, depending on factors.

УДК 378.14

В.Л. Шевчук, м. Київ

ПРИНЦИПИ РОБОТИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Підготовка кадрів вищої кваліфікації в сфері юриспруденції відіграє неоціненну роль у забезпеченні органів державної влади, правосуддя та правопорядку спеціалістами-юристами, тому вища юридична освіта посідає особливе місце в системі освіти України. Сьогодні професійна підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у правовій системі України має сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці, де отримувані у вузі знання, уміння і навички дозволяють адаптуватися у сучасному суспільстві.

Напевне, слід погодитися з думкою, яка існує в середовищі юристів, про те, що правову реформу, в т. ч. реформу судову як її складову слід проводити з урахуванням того, що починати слід з якісних змін у сфері юридичної освіти. Згідно зі стандартом вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України №1379 від 12.12.2018 р., цілями навчання є формування компетентностей, необхідних для розуміння природи і функцій права, змісту його основних правових інститутів, застосування права, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин. Аналізуючи загальні та спеціальні компетентності випускника за стандартом, приходимо до висновку, що саме діяльнісний аспект покладено в їх основу, серед іншого, здатність застосовувати знання у професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях, вміння працювати самостійно та у команді колег за фахом; уміння застосовувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій та інше [2].

Формування таких компетентностей, на наше переконання, можливе у поєднанні інтерактивних технологій та нестандартних форм навчання, що орієнтовані на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь слухачів (учасників), взаємний обмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії. Саме такими є юридичні клініки.

Перші юридичні клініки в Україні створювались, як правило, при юридичних вузах за участю молодіжних студентських та інших громадських організацій у 1996–1999 рр. у Донецьку, Києві, Львові, Одесі, Ужгороді, Бердянську, Сімферополі, Луцьку. Станом на початок 2019 р., за даними Асоціації, юридичних клінік в Україні нараховується понад 50, до їх діяльності залучено 289 викладачів та понад 2700 студентів [1]. Крім навчально-виховної функції, юридичні клініки тривалий час виконують також важливу соціальну функцію як суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги [8, с. 14]. Звичайно, із розвитком системи безоплатної правової допомоги більш якісно така допомога буде надаватися дипломованими адвокатами, проте очевидно, що залишиться поле діяльності і для юридичних клінік.

Діяльність юридичних клінік базується на принципах, що кардинально відрізняють його від традиційного навчання [3]:

Принцип активності. У роботі клініки студенти залучаються до спеціально розроблених дій. Це, наприклад, програвання тієї чи іншої ситуації, виконання вправ, спостереження за спеціальною схемою. Особливо ефективними для досягнення цілей тренінгу є ситуації, які дозволяють брати участь усім учасникам одночасно. Отже, активність учасників тренінгової групи носить особливий характер, відмінний від активності людини, що слухає лекцію, читає книгу.

Принцип дослідницької (творчої) позиції. Викладач (тренер) організовує такі ситуації, які сприяють розвитку творчості та дають можливість членам групи усвідомити, апробувати нові способи поведінки, експериментувати з ними. У ході роботи учасники групи знаходять і усвідомлюють вже відомі ідеї та закономірності, а також розкривають та удосконалюють свої особисті якості та здібності.

Принцип об'єктивації (усвідомлення) поведінки. Для здійснення цього принципу використовуються додаткові засоби об'єктивації поведінки (наприклад, відеозапис поведінки учасників групи в тих чи інших ситуаціях з наступним переглядом і обговоренням). Вдало організовані заняття переводять поведінку учасників з імпульсивного на об'єктивований рівень, що дозволяє досягати успіхів в тренінгу.

Принцип партнерського (суб'єкт-суб'єктного) спілкування. Це таке спілкування, при якому враховуються інтереси інших учасників взаємодії, їх почуття, емоції, переживання, визнається цінність особистості іншої людини. Вміла реалізація цього принципу створює в групі атмосферу безпеки, довіри, відкритості, що дозволяє працювати, не боячись помилок.

Отже, запровадження нових форм навчання, використання досвіду роботи юридичних клінік, запровадження нових спеціалізацій, використання інтерактивних методик для уніфікації освітнього процесу є важливим інструментом забезпечення якості вищої юридичної освіти через надання їй практичного спрямування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асоціація юридичних клінік України [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://legalclinics.in.ua>

2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2018 р. №1379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.

3. Фулей Т.І. Інтерактивні методи навчання у підготовці суддів: навч. посіб. для викладачів (тренерів) – К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2017. – 156 с.

УДК [069:159.9]:37.013.82

Л.В. Шевчук, м. Чернівці

МУЗЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ: ПОШУК НОВИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ З МУЗЕЙНОЮ АУДИТОРІЄЮ ЧЕРЕЗ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ВПРАВИ

На сьогодні використання психологічних методів в культурно-освітній роботі з відвідувачами різного віку у вітчизняних музеях є мало дослідженим питанням. В Україні музейна психологія розвивається в рамках культурно-освітньої роботи та музейної педагогіки. Ефективність сприйняття музейної інформації відвідувачами залежить від багатьох чинників, серед яких важливе значення займають вивчення потреб музейних відвідувачів, інтерпретація експозицій з урахуванням принципу вікової психології та сенсорного сприйняття. На початок ХХІ ст. розвиваються тенденції поширення диференційованого та мультисенсорного підходів у інтерпретації музейних експозицій. В культурно-освітній роботі з сучасними відвідувачами використовуються інноваційні, арт-терапевтичні, сенсорні, мультимедійні та віртуальні технології. Ці засоби, побудовані з урахуванням музейної психології, урізноманітнюють процеси трансляції культурного досвіду у вітчизняних музеях, виводять культурно-освітню діяльність художніх музеїв на якісно новий рівень розвитку. Відкриваються можливості використання різних засобів творчого самовираження учнів за допомогою *арт-методів* у якості складової частини інноваційних освітніх технологій, засобів розвитку деяких особистісних якостей учнів та їх виховання в процесі .

Технологія терапевтичних вправ дозволить нам створити особливі, відмінні звичайні дитячі умови, в яких найбільшою мірою проявляється індивідуальність особистості кожного, набувається позитивний досвід соціальної взаємодії, розвиваються цінні вміння слухати і розуміти інших, співчувати і співпереживати, щиро допомагати один одному, знаходити конструктивні способи подолання труднощів і конфліктів, приймати відповідальні рішення.

Створюючи для дітей творчі вправи за допомогою різних цікавих технік, необхідно керуватися певною метою: навчити структурувати простір у зв'язку з цілями; слухати та почути внутрішній голос інтуїтивно; розвинути емоційний інтелект та здатність адекватного сприйняття себе і свого оточення; задіювати тактильні відчуття для більшого внутрішнього досвіду; розвивати художні здібності, створюючи яскраві образи, які запам'ятаються; поєднати різні форми сприйняття через перегляд інтерактивної екскурсії та вираження своїх емоцій після перегляду художніми різними засобами, підібраними до конкретної екскурсії; відчуття почуття задоволеності, яке виникає у результаті виявлення прихованих талантів і їх розвитку з розширенням творчих можливостей; проявити оригінальність та унікальність

особистості учасника групи; отримати задоволення від процесу створення своєї роботи; яка дозволить зберегти настрій та наміри, покращить життя у досягненні важливих цілей.

У подальшому варто вивчити вплив різних форм і методів роботи музейної психології та музейної педагогіки на розвиток творчої обдарованої дитини. На нашу думку, важливим завданням є створення нового цікавого проєкту. Також доцільним буде сприяння розвитку здібностей, на базі художніх музеїв, де через художні образи наше несвідоме взаємодіє зі свідомістю. Природа щедро наділила можливостями розвиватися, і потрібно лише знайти, як реалізувати ці можливості, і тоді кожен зможе піднятися на найбільші висоти творчої діяльності. Творчість – подарунок долі, є постійним супутником дитячого розвитку. Для цього дитячим відвідувачам музею варто надавати максимум можливостей для випробування себе в творчості, починаючи з найпростіших завдань, тоді сформується відчуття свободи своїх дій у творчості, де з'являється можливість проявити її.

Досить цікаво буде поєднати креативні здібності як вчителя мистецтва з новою спеціальністю психолога, який буде застосовувати різні види арт-терапії для розвитку творчих здібностей дітей, нести добре, мудре, позитивне, сіяти в душах дітей зерна любові та добра.

Крокує вперед музейна наука
Зростає в спілкуванні й професійних ростках,
Будує систему нового етапу,
Міцний та надійний у розвитку дах!

Емоційний стан дитини, її спроможність долати труднощі, ставити цілі та реалізовувати їх – це відчуття успіху, адже нові можливості застосування арт-терапії в музейному просторі відкривають двері у світ внутрішнього досвіду, вказують на ті двері, в які ви ще не стукали, і дають ключі від дверей, відкрити й увійти в які доведеться самостійно, а також за допомогою арт-терапевтичних технік.

Розділ II
ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ:
ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

УДК [159.943:-044.352]-043.86:37.011.3-051 (НУШ)

О.І. Білоус, м. Київ

**ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ «М'ЯКИХ» НАВИЧОК ВЧИТЕЛЯ НУШ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Першочерговою потребою сучасності є забезпечення закладів освіти педагогічними працівниками нової формації – такі вимоги ставить перед нами Нова українська школа. У концепції НУШ [2], що сучасний вчитель – це коуч, фасилітатор, тьютор та модератор в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Насамперед, він створює сприятливі умови для адаптації та подальшого ефективного пошуку знань учнями. Тому важливо, щоб вчитель володів м'якими навичками, до них належать: креативність; вміння переконувати; співпраця; здатність адаптуватися; емоційний інтелект.

У довідникових джерелах [1] наявне таке тлумачення: «м'які» навички (гнучкі навички, соціальні навички, soft skills) – це навички, які дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, в якому працює людина. Слушною є думка, що ключовою вимогою виступає інтеграція «м'яких» та «твердих» навичок, але успіх у педагогічній професії визначається високим рівнем розвитку і володіння соціальними навичками.

Серед учених, які приділили увагу розробленню проблеми фаховості вчителя, проблеми педагогічної діяльності, умінь, навичок і якостей особи вчителя, можна зазначити Г. Костюка, Н. Кузьміну, В. Сухомлинського та ін. Професійні якості формуються під впливом зовнішніх умов, які можуть прискорити цей процес і зробити його більш успішним. Важливе значення у здобутті цих знань, умінь і навичок має досвід творчої та самостійної діяльності, що дозволяє майбутньому фахівцю визначити свою позицію з того чи іншого професійного питання, проблеми.

О. Онаць зазначає, що педагогічна діяльність вчителя будується на основі поняття управлінської діяльності [3]. Л. Хомич наголошує, що, досліджуючи проблему професійної підготовки педагогів, основною метою є формування творчої, всебічно розвиненої, духовно збагаченої особистості вчителя із науковим світоглядом, з широким професійним кругозором, яка постійно дбає про своє професійне самовдосконалення [5].

Варто зазначити ключові компетентності вчителя: здатність працювати самостійно без постійного керівництва; здатність брати на себе відповідальність за власною ініціативою; здатність виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи слід це робити; готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення; вміння аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу; здатність домовлятися з іншими; здатність засвоювати будь-які знання за власною ініціативою; вміння приймати рішення на основі критичного мислення.

Аналіз наукових робіт засвідчує постійне зростання вимог до педагогічного професіоналізму й особистих якостей учителя. В. Пелагейченко характеризує ряд основних проблем, що виникають у професійній діяльності вчителя: постійне ускладнення змісту освіти; вимога підвищення рейтингів знань здобувачів освіти; змішана форма навчання (очно-дистанційна); потреба в оволодінні новими технологіями навчання та виховання; розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, що стосуються не лише якості освіти, а й перебувають у площині суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, економіка; робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі [4].

*Орієнтовний портрет вчителя НУШ, що володіє м'якими навичками
Професійність*

- Знання предмета діяльності (учитель повинен вільно і влучно оперувати інформацією, бачити зв'язок в складній структурі доказів, уміти легко подавати учням знання і націлювати їх на оволодіння ними);
- Любов до дітей (віра в потенційні можливості учнів);
- Розумна вимогливість (дисциплінує учня);
- Педагогічний такт (створення толерантних стосунків);
- Педагогічне передбачення (уміння визначити можливі утруднення);
- Інноваційність науково-педагогічного мислення

Особисті якості

- Високий рівень соціальної відповідальності;
- Прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане із зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів);
- Духовна культура, справжня інтелігентність;
- Гуманність, оптимізм, почуття гумору;
- Критичність і самокритичність;
- Креативність мислення

Компетентності

- Інтелектуальна компетентність (наукові знання);
- Психологічна компетентність;
- Управлінська компетентність (базові вміння);
- Мотиваційна компетентність;
- Проективна компетентність;
- Методична компетентність

Творчі якості

- Креативність (здібність виробляти нові ідеї);
- Інтуїція (виявлення суттєвості);
- Дивергентність (здібність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми);
- Оригінальність (наявність творчої уяви до підходу);
- Асоціативність (вміння проводити аналогію).

Отже, проблема розвитку «м'яких» навичок вчителя НУШ є актуальною та потребує ґрунтовного вивчення. Досконале володіння такими навичками робить можливим ефективно використання знань на практиці, адаптуватися до викликів сучасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. М'які_навички: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.im/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Онаць О.М. Управління розвитком професійної компетентності молодого вчителя у ЗНЗ: методичне забезпечення https://scholar.google.com.ua/citations?user=pqDq_3oAAAAJ&hl=uk.
4. Пелагейченко В. Відкритий урок: розробки, технології, досвід <https://osvita.ua/school/method/9170/>
5. Хомич Л.О. Цивілізаційні цінності у змісті формування особистості майбутнього педагога, Професійне становлення особистості. – 2013. – №1. – С. 77-82.

УДК 0037.013:793.3(477)-022.332

Т.О. Благова, м Полтава

НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення хореографічна освіта в Україні є самостійною галуззю мистецької освіти і реалізується в різних організаційних формах різних ступенів і напрямів. Підпорядковуючись загальним закономірностям розвитку освітньої галузі, вона має водночас свої цілі та специфічні змістово-функційні характеристики, зумовлені методологією педагогіки мистецтва, передбачає формування не лише вузькопрофільних компетентностей, але й естетичного досвіду, духовних, моральних, етичних якостей особистості, ціннісних орієнтацій, поведінкових суспільних норм.

Стрижневими характеристиками освіти в галузі хореографії визначаємо багаторівневість і багатоваріантність професійних і додаткових освітніх установ, паралельність реалізації різних видів освіти (формальної, неформальної та інформальної) [1, с. 393]. Отже, пріоритетом розвитку сучасної хореографічної освіти вважаємо реалізацію концепції її *неперервності*. Як зазначає Н. Ничкало, у процесі реалізації програм неперервної освіти слід враховувати функційність самого поняття «неперервна освіта». Зокрема, у наукових дослідженнях її визначення має різні підходи, згідно з якими «неперервна освіта» – це: 1) філософсько-педагогічна концепція, що трактує освіту як процес, який охоплює все життя людини; 2) важливий принцип реалізації державної політики в галузі освіти на різних його щаблях, який представляє освіту цілеспрямованим освоєнням людиною соціокультурного досвіду різних поколінь; 3) принцип організації системи освіти на загальнодержавному і регіональному рівнях; 4) парадигма науково-педагогічного мислення [4, с. 12].

Системоутворювальним чинником неперервної хореографічної освіти визначаємо її цілісність та глибоку інтеграцію всіх освітніх підсистем, що забезпечують реалізацію цілей і завдань профільної підготовки на кожному із етапів, уможливають формування загальних і професійних хореографічних компетентностей, підвищення кваліфікації впродовж усього життя. Підпорядковуючись загальним принципам і закономірностям розвитку хореографічної педагогіки, кожна ланка освіти має свої цілі, змістові характеристики,

передбачає набуття та вдосконалення спеціальних (хореографічних) знань і умінь як в різних видах навчальних закладів (загальноосвітніх та спеціалізованих), так і шляхом самоосвіти [2, с. 23].

Реалізація неперервності хореографічної освіти загалом спирається на її вертикальну і горизонтальну інтеграцію. *Вертикальна* інтеграція передбачає спадкоємність усіх ступенів формальної освіти, де кожний освітній рівень дає можливість переходу на наступний. *Горизонтальна* – забезпечує професійну підготовку поза формальною освітньою системою і спеціально організованих освітніх програм. Горизонтальна інтеграція також передбачає кореляцію додаткової освіти з освітою, яку забезпечують різні типи навчальних закладів. Ці дві інтеграційні сфери визначаються основою функціонування структури неперервної освіти, де ключове значення має взаємодія її складників. Отже, в основі неперервної хореографічної освіти закладено активну кореляцію вузькопрофесійної й загальної хореографічної підготовки на різних рівнях єдиної структури [1, с. 394].

Вертикальна інтеграція хореографічної освіти реалізується в різних формах організації професійної та допрофесійної (пропедевтичної) підготовки, спеціалізованої початкової, передвищої та вищої професійної освіти. Кожен із цих етапів має різні характеристики і забезпечується різними освітніми програмами. Так, *початковий* ступінь хореографічної освіти носить переважно аматорський характер, реалізується в системі загальної освіти (як його варіативний складник), охоплюючи також сегменти додаткової освіти дітей та підлітків (в позашкільних чи початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах). Початкова ланка хореографічної освіти має також ознаки *горизонтальної інтеграції*, оскільки реалізує розширення базових хореографічних знань шляхом переходом від початкової професійної хореографічної підготовки до середньої в умовах додаткових освітніх структур (творчих об'єднань, авторських шкіл, дитячих студій професійних хореографічних колективів, танцювальних та художньо-естетичних центрів). Вони сприяють формуванню основи для подальшого професійного хореографічного навчання учнівської молоді у спеціалізованих закладах середньої та вищої освіти.

Активну кореляцію загальної (аматорської) та фахової хореографічної підготовки забезпечують в умовах сьогодення інтегровані навчальні комплекси *допрофесійної* ланки освіти. до складу яких може входити як звичайна загальноосвітня школа (з профілюванням навчання), так і спеціалізований навчальний заклад художньо-естетичного профілю (школа мистецтв, коледж та ін.). Зазначена модель організації хореографічної освіти є найбільш ефективною з точки зору інтеграції початкової професійної та додаткової хореографічної підготовки дітей та підлітків, оскільки вона органічно поєднує ресурсні можливості обох видів освіти. До того ж саме в інфраструктурі навчально-виховних комплексів створюються умови для реалізації різноманітних особистісних потреб вихованців, зокрема і для їхнього професійного самовизначення. Водночас вони можуть і не розглядатися як основа прилучення до майбутньої професії, а лише як додатковий ресурс загальнохореографічної підготовки, що сприяє реалізації індивідуальних творчих потреб дітей та підлітків, забезпечуючи їхній саморозвиток.

Передвища професійна хореографічна освіта в Україні представлена профільними навчальними закладами, серед яких: хореографічні училища і коледжі, хореографічні відділення училищ культури, естрадно-циркового мистецтва,

театральних училищ. Охоплюючи різні спектри професійної діяльності у хореографічній галузі (артистичну, балетмейстерську, викладацьку), заклади сфокусовані на формуванні у студентів виконавських компетентностей, акцентують значущість професійно-практичної підготовки. Вища хореографічна освіта забезпечує багатомірну профільну підготовку (мистецько-хореографічну й хореографічно-педагогічну) в закладах культури і мистецтва, педагогічних та театральних ЗВО, охоплює спектр спеціальностей: виконавців, педагогів, балетмейстерів, режисерів-постановників, керівників танцювальних колективів.

Наступність і неперервність розвитку особистісного потенціалу хореографа забезпечують курси перепідготовки, стажування, науково-практичні конференції, семінари і вебінари, майстер-класи провідних діячів хореографічного мистецтва, конкурсні, концертні заходи. Сучасні науковці в галузі хореографічної освіти деталізують практичний і теоретичний складники у структурі підвищення кваліфікаційного рівня хореографів, де практична підготовка хореографів схарактеризована як система стажувальних заходів, а теоретична – передбачає навчання в аспірантурі та докторантурі [3]. Кожна з позначених організаційних форм має різні змістові характеристики, забезпечується різними програмами хореографічного навчання, проте спрямована на реалізацію загального завдання – професійного самовдосконалення, формування індивідуального стилю (виконавського, балетмейстерського, педагогічного), творчого почерку, професійного іміджу.

Горизонтальна інтеграція хореографічної освіти реалізується в розмаїтті неформальних організаційних форм (різножанрових мистецьких об'єднань), передбачає самореалізацію, самовдосконалення танцюристів-аматорів. Як невід'ємний компонент культурно-мистецького життя суспільства, аматорська хореографія також є важливою сполучною ланкою між загальною і професійною хореографічною освітою в умовах сьогодення. Розгалуженість та масовість, високий рівень практичної підготовки доводить значущість цієї структури неперервної хореографічної освіти та дозволяє вважати її тим обов'язковим щаблем, який також уможливорює подальше навчання у спеціалізованих навчальних закладах (середніх та вищих).

Сучасна змістова диверсифікація програм неформальної хореографічної освіти свідчить про те, що кожна із них сформувалася в самостійну танцювальну школу, уособлює унікальність естетичних і стилістичних ідей, принципів, мови пластичної виразності, технологій підготовки. Поширення альтернативних танцювальних течій з початку XXI ст., ґрунтованих на зарубіжних практико-орієнтованих теоріях в галузі мистецтва руху, є дієвим змістовим напрямком сучасної аматорської хореографії, суттєво розширює її естетико-виховні ресурси. Їхня популярність і затребуваність в соціумі зумовлює високий запит сучасної галузі хореографічної освіти у кваліфікованих спеціалістах-хореографах, представниках різноаспектних зарубіжних теорій та хореографічних практик. Водночас зауважимо, що у період сучасних трансформацій в соціально-економічній та духовній сферах життєдіяльності саме національна хореографія має стати осердям танцювального аматорства. Перспективними напрямами творчо-постановчої роботи танцювальних колективів визначаємо збереження і подальший розвиток української народно-сценічної хореографії; запровадження державних програм національного хореографічного

виховання дітей та учнівської молоді, посилення нормативно-методичної регламентації розвитку аматорської та професійної хореографічної освіти дорослих [2, с. 29].

Отже, вертикальна і горизонтальна інтеграційні сфери хореографічної освіти загалом забезпечують спадкоємність усіх її ступенів, де кожний освітній рівень дає можливість переходу на наступний, а неформальні форми організації доповнюють професійну підготовку поза формальною освітньою системою і спеціальних освітніх програм. Хореографічна підготовка на кожному із визначених рівнів має ознаки міждисциплінарності та наскрізної наступності в оволодінні професійними компетентностями. Актуальними тенденціями й водночас перспективами подальшого розвитку неперервної хореографічної освіти визначаємо її активну інтеграцію (вертикальну і горизонтальну) на різних організаційних рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Благова Т. А. Непрерывное хореографическое образование: традиции и перспективы развития. SOCIETY, INTEGRATION, EDUCATION : proceedings of the International Scientifical Conference. Rezekne, 2014. – Vol. II. – P. 391-400.

2. Благова Т.О. Розвиток хореографічної освіти в Україні: автореф. дис. ... доктора пед. наук:13.00.04. – Київ, 2021. – 38 с.

3. Касьянова О. Диверсифікація хореографічної освіти України в контексті євроінтеграційних процесів. Режим доступу: <http://glierinstitute.org/ukr/digests/038/8.pdf>

4. Ничкало Н. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія // Неперервна професійна освіта. – 2001. – № 1. – С. 9-21.

УДК 378.096

Н.В. Гатеж, м. Чернівці

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 023 «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ»

На сучасному етапі розвитку суспільства й реформування освітньої галузі України, вдосконалення системи вищої педагогічної освіти гостро постає необхідність активного пошуку нових резервів якісної підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема студентів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», здатних до професійного й творчого розвитку відповідно до існуючих вимог.

Здійснений нами аналіз наукового напрацювання вчених дає змогу констатувати, що дослідженню проблеми підготовки майбутніх фахівців завжди приділялась належна увага. Зокрема питання підготовки майбутнього вчителя розкривається в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях таких учених, як: О. Абдуліна, І. Андрущенко, М. Данашев, В. Безпалько, О. Вознюк, Р. Гуревич, Н. Куьміна, С. Мартиненко, О. Момот, В. Семиченко, О. Федій та ін.

Так, «Словник української мови» подає визначення підготовки як «запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [1, с. 417].

За педагогічним словником, «підготовка» – це формування та збагачення настанов, знань та вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [3].

Необхідно зазначити, що інтегральна компетентність випускника спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» передбачає здатність розв'язувати складані задачі та проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва під час практичної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій [1].

Аналітичні дані роботи мистецьких факультетів закладів вищої освіти України дають можливість стверджувати, що професійна підготовка майбутніх фахівців являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості, її професійного становлення та зростання. У підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва переважає її фахова спрямованість, тобто вивчення таких дисциплін як рисунок, живопис, композиція та професійна майстерність. Поряд із цим не менш важливою складовою підготовки є вивчення комплексу психолого-педагогічних дисциплін.

На кафедрі декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича згідно навчального плану студенти вивчають комплекс навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу, зокрема: педагогіка, психологія, основи педагогічної майстерності, методика викладання спеціальних дисциплін та педагогічна практика. Під час різного виду занять майбутні вчителі набувають різноманітних вмінь, необхідних для роботи з учнівською молоддю, вчать розуміти та підтримувати вихованців, підбирати оптимальні сучасні форми, методи та засоби навчання й виховання, розробляти цікаві нестандартні уроки й виховні заняття.

Не менш важливою складовою підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у ЗВО є педагогічна практика. М. Фіцула обов'язковим елементом професійної підготовки майбутнього фахівця вважає педагогічну практику, у процесі якої «студенти виконують за спеціальністю весь цикл основних робіт, перебуваючи на робочих місцях, вивчаючи значну за обсягом ділянку... і набуваючи навичок організування, управління і контролю» [5, с. 227].

Педагогічна практика є необхідною частиною єдиного освітньо-виховного процесу підготовки вчителя образотворчого мистецтва, яка виконує завдання формування й удосконалення навичок естетико-виховної роботи з учнями. На думку Л. Масол, «педагогічна практика, включаючи студентів у реальний педагогічний процес, складовою якого є естетичне виховання учнів, актуалізує систему теоретичних знань з естетики, мистецтвознавства, з психології, педагогіки і методики естетичного виховання, озброює системою спеціальних умінь і навичок» [2].

Як бачимо, у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для забезпечення ефективного виконання своїх професійних обов'язків у майбутньому, важливим аспектом є набуття психолого-педагогічних знань і умінь, які необхідні для здійснення художньо-педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт вищої освіти спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/646/64664/5cee756f3161a808981131.pdf>
2. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва в початковій школі. – Харків: Ранок, 2006.
3. Педагогічний словник / М. Д. Ярмаченко (ред.). – Київ: Педагогічна думка, 2001.
4. Словник української мови / І. К. Білодід (Ред.). – Київ: Наукова думка, 1975. –Т. 6.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи (2-ге вид., доп.). – Київ: Академвидав, 2010.

УДК 37 [001.895 : 004.9] : 37.091.32 : 811.111

М.О. Головань, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасні школярі – покоління, яке вже звикло отримувати інформацію насамперед візуально. Тож учителі та батьки, які прагнуть отримати найкращий результат, повинні почати використовувати нові методи навчання вже сьогодні.

STEM-освіта (аббревіатура від англійських слів Science, Technology, Engineering, Math, що в перекладі означає наука, технології, інженерія та математика) – це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять [1]. Подібна система освіти вчить жити в реальному швидкозмінному світі, вміти реагувати на зміни, критично мислити і бути розвиненою творчою особистістю.

Взяті окремо чотири предмети STEM визначаються таким чином:

- Наука є вивченням природного світу, в тому числі законів природи, пов'язаних з фізикою, хімією, біологією, а також оперуванням або застосуванням фактів, принципів, концепцій, пов'язаних з цими дисциплінами.
- Технологія включає в себе всю систему людей і організацій, знань, процесів і пристроїв, які входять до створення та функціонування технологічних артефактів, а також самі артефакти, тобто продукти технологічної діяльності.
- Інжиніринг є сукупністю знань про дизайн та створення продуктів і способу вирішення проблеми. Інжиніринг використовує поняття науки та математики, а також технологічні процедури та інструменти.
- Математика вивчає закономірності і взаємозв'язки між величинами, цифрами та формами. Математика включає теоретичну математику і прикладну математику [2].

Раннє залучення учнів у STEM може підтримати не лише розвиток креативного мислення та формування компетентності дослідника, а й сприяти кращій соціалізації особистості, тому що розвиває такі навички, як:

- Співробітництво. Іноді плідна співпраця з товаришами по команді може бути складнішим завданням, ніж фактичне завдання, що стоїть перед командою. Для досягнення інноваційних результатів і вирішення складних завдань, в команді мають працювати особистості з різним науковим і технічним бекграундом. Маленькі, міждисциплінарні команди вимагають співробітництва, взаємодопомоги і швидкого мислення, щоб досягти прогресу в кінці проєкту.

- Комунікативність. Незалежно від посадового положення, саме тактовне спілкування, а не тиранія в команді, може сприяти продуктивній спільній роботі і зміцненню авторитету керівництва. Навчання в області STEM надає широкі можливості для спілкування «один на один» і «один-до-багатьох».

- Творчість. Творчість та інновації йдуть пліч-о-пліч. «Креатив» може вдихнути нове життя у будь-який науковий і технологічний проєкт, показати його ще не розкриті можливості. Більш того, ті, хто здатний вийти за межі технічних навичок і мислити нестандартно, можуть винаходити щось абсолютно нове в багатьох інших областях життєдіяльності людини.

Упровадження в освітній процес методичних рішень STEM-освіти дозволить сформулювати в учнів найважливіші характеристики, які визначають компетентного фахівця: уміння побачити проблему; уміння побачити в проблемі якомога більше можливих сторін і зв'язків; уміння сформулювати дослідницьке запитання і шляхи його вирішення; гнучкість як уміння зрозуміти нову точку зору і стійкість у відстоюванні своєї позиції; оригінальність, відхід від шаблону; здатність до перегруповування ідей та зв'язків; здатність до абстрагування або аналізу; здатність до конкретизації або синтезу; відчуття гармонії в організації ідеї.

Нині STEM-підходи реалізуються в багатьох українських школах. Позашкільна STEM-освіта в державі – це й різноманітні олімпіади, і діяльність Малої академії наук, інших закладів позашкільля, і різноманітні конкурси і заходи: Intel Techno Ukraine; Intel Eco Ukraine; Фестиваль науки Sikorsky Challenge; наукові пікніки, хакатони і багато іншого. STEM навчання завжди передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Як застосовувати STEM на уроках англійської?

Чому STEM-activities? Для ефективного навчання дітям потрібно бути залученими до процесу вивчення іноземної мови.

- *Lego activities*, які розвивають навички читання та письма. *Storytelling* – створити героя чи персонажа прочитаного тексту і потім переказати основні моменти.

Craft-sticks – за допомогою яких діти збагачують словниковий запас. З'їв морозиво- запиши на stick нове слово яке вивчив з англійської мови. Потім діти приносять слова на урок, де в групах утворюють з ними речення.

Inside my head – для цієї вправи вам потрібно: папір білий та кольоровий, журнали, газети, обгортки, клей і маркер. Вивчаючи тему «My interests», попросіть дітей вирізати з паперу

силует голови людини та наклеїти на нього всі свої улюблені речі попередньо вирізані з журналів. Потім учні можуть навмання обирати чиїсь портрет, та вгадувати хто це або представляти свої проекти та вдосконалювати монологічне мовлення.

Potato clock – для цієї вправи вам потрібно 2 картоплини, часовий механізм та 2 мідних проводи. Вивчаючи тему «Clock» поділіть клас на три групи де на партах будуть годинники виготовлені власноруч (potato clock). Завдання однієї групи виставити годинник, а іншої написати правильну годину в табличку. Перемагає та команда, яка написала правильно всі відповіді. *This feels...* – для швидкого та ефективного вивчення прикметників. Попросіть учнів на аркуші паперу обвести свої долоньки декілька разів (залежить від кількості нової лексики) та підписати їх наприклад : fluffy, rough, crinkly, sticky. Приготуйте щось пухнасте, тверде, зім'яте та липке. Діти повинні поставити речі на правильну долоньку. *Superheroes prepositions* – для цієї вправи вам потрібен супер-герой та пластиковий стакан. Попросіть учнів принести свого улюбленого супер-героя чи іграшку. Діти виконують команди «It's in/on/under/behind...». 3D House – вивчаючи тему «My house» or «My school» учні роблять макети своїх будинків, шкіл реальних чи омріяних з меблями. Це може бути паперовий, картонний проект. В кінці теми –захист проектних робіт, не залишить нікого без уваги.

Clothespins in use – для цієї вправи вам потрібна дерев'яна лінійка та прищепки. Для вивченні порядку прикметників у реченні. *Papier-Mâché Globe* – При підготовці до дебатів в середній школі під час теми «Travelling» діти виготовляють глобус з газет. Потім в групах обирають країну та доводять аргументами, чому слід подорожувати саме туди. *DIY smart phone projector* – для цієї вправи необхідно картону коробку, лінзу або збільшуваче скло та телефон. Цей проектор можна використовувати для складання діалогів або розповідей.

STEM-освіта це наука і життя, що формує науково-природничий світогляд;

- ✓ вчить практично використовувати математичні та економічні знання навіть на уроках англійської мови;
- ✓ формує початкові навички у конструюванні – основа розвитку інженерного мислення учнів при конструюванні LEGO;

- ✓ формує підприємницькі навички під час вивчення іноземних мов; розвиває комунікативні здібності учнів, вміння працювати в групах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>
2. <https://www.liysf.org.uk/blog/what-is-stem-education>
3. <http://timso.koippo.kr.ua/skripka/stem-osvita-v-ukrajini/>
4. <https://resilienteducator.com/classroom-resources/steam-lessons-english-classroom/>

УДК 378.016:81

І.О. Горбань, м. Кременчук

БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ В ПЕРШІЙ БРИТАНСЬКІЙ ШКОЛІ КРЕМЕНЧУКА

Білінгвальне навчання – важливий шлях становлення носія загальнонаціональної культури в багатоетнічному суспільстві, істотна умова подолання мовного бар'єру і академічних успіхів школярів у багатонаціональному класі. Таке навчання дозволяє усвідомити культурні, етнічні ідентичності та розмаїття, долучитися до загальнонаціональних і загальнолюдських цінностей. Завдяки білінгвальному навчанню налагоджується комунікація різних етномовних груп, формуються додаткові лінгвістичні компетенції як одна з гарантій соціальної мобільності.

Проблему білінгвальної освіти досліджували зарубіжні (В. Сафонова [4], Е. Малá [6]) та вітчизняні вчені (П. Донець [1], В. Кононенко [2], Н. Пелагеша [3], Л. Смірнова [5] та ін. Проте в умовах євроінтеграції вітчизняної освіти проблеми теорії та практики білінгвального навчання актуальні.

Мета повідомлення – розкрити зміст білінгвальної освіти в Першій Британській школі м. Кременчука Полтавської області.

Належним чином організоване білінгвальне навчання забезпечує якісний стрибок у культурному та інтелектуальному розвитку учнів. Вони накопичують культурний і мовний досвід, що дозволяє успішно адаптуватися їм до інших культур і іншомовного соціального оточення. Залежно від того, як і з яким успіхом відбувається білінгвальне навчання, розрізняють типи культурної та мовної компетенції:

1) володіння з самого початку розвитку мови одночасно двома мовами (білінгвізм) або кількома мовами (багатомовність);

2) володіння другою мовою (білінгвізм) поряд із першою (рідною), коли процес відбувається, якщо перша (рідна) вже повністю або частково сформована.

Культурні, педагогічні та лінгвістичні аспекти білінгвального навчання тісно пов'язані. При його здійсненні відбувається взаємовплив, взаємопроникнення, усвідомлення загального і специфічного носіїв різних мов і культур.

Перша Британська школа м. Кременчука ґрунтується на засадах білінгвальної освіти, яка дозволяє учневі комфортно відчувати себе в багатомовному світі; дає можливість отримувати освіту іноземною мовою, не втрачаючи зв'язку з рідною мовною приналежністю; розширює філологічне і критичне мислення, навчає мистецтву аналізу. Білінгвальні програми дозволяють людині долати мовні бар'єри, не боятися іноземної мови і легко адаптуватися до вивчення інших мов, що розвиває

культуру мовлення, розширює та збагачує лексичний запас. Навчання водночас декількома мовами сприяє розвитку комунікативних здібностей, пам'яті, робить учня більш мобільним, толерантним, гнучким і розкутим, а отже, й більш пристосованим до труднощів у багатогранному і непростому світі.

Значна увага в Першій Британській школі надається вивченню різних іноземних мов, найперше – англійської, адже її знання для сучасної людини необхідне, щоб вільно спілкуватися та відчувати себе «людиною світу». У Британській школі англійська мова вивчається з першого класу щоденно; у білінгвальних класах виділяється до 3-х годин англійської мови щодня; діють індивідуальні програми навчання; функціонує театр англійською мовою; за бажанням та вибором учнів і їхніх батьків викладаються навчальні предмети англійською, як-от: art, computerscience, maths, literature, history, physical education, chemistry, reading, business.

До змісту освіти в Першій Британській школі м. Кременчука включено авторські спецкурси, розроблені разом із носіями англійської мови, а також на підрунті відомих міжнародних програм.

Отже, учні, які здобували освіту в умовах білінгвального навчання мають широкі можливості та перспективи для подальшого навчання у найпрестижніших університетах України та світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. – Харьков: Штрих, 2001. – 98 с.

2. Кононенко В.І. Мова у контексті культури: монографія. – К.; Івано-Франківськ : Плай, 2008. – 390 с.

3. Пелагеша Н. Мова рідна і дві іноземні // Дзеркало тижня. – 2008. – № 25. URL: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/mova_ridna_i_dvi_inozemni.html

4. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: Истоки, 1996. – 237 с.

5. Смірнова Л. Л. Використання пісенної творчості в навчанні іноземної мови на немовних факультетах // Наукові записки: зб. наук. праць. Серія: Філологічні науки: Вип. 96 (2). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 241-245.

6. Malá E. Jazyková a interkulturná dimenzia v procese internacionalizácie vzdelávania. *Ianua ad Linguas Hominesque Reserata II*. Paríž : Asiathéque. Maison des Langues du Monde 2009. S. 100-123.

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасні вчені педагогічної галузі сходяться в одному – успішність гуманізації педагогічного процесу в закладі загальної середньої освіти залежить від гуманістично спрямованої освіти, отриманої майбутнім учителем у вищому навчальному закладі. Результатом гуманізації повинна стати готовність учителя здатного до гуманно-творчої інноваційної діяльності, до сучасного мислення. Це повинен бути фахівець, що гармонійно поєднує професійну та гуманістичну компетенції.

Якість підготовки вчителя музичного мистецтва, рівень його фахової освіченості визначається тим, наскільки він здатен до наступних дій: зорієнтовувати процес музичного навчання і виховання на розвиток особистості учня у відповідності з його можливостями, інтересами і здібностями; використовувати сучасні технології навчання і виховання, які передбачають особистісно-діяльнісний підхід до організації музично-освітнього процесу; ставити такі цілі музичного навчання, які є важливими складовими розвитку особистості та стимулювання її пізнавальної активності; надавати учням реальну можливість самореалізації власного творчого потенціалу; кардинально змінювати стиль та систему взаємодії вчителя і учнів провідними принципами яких стають демократизація, природодоцільність, діалог, творчість, індивідуалізація, диференціація.

Як суб'єкт навчальної діяльності педагог-музикант має володіти наступними професійними якостями, які повинен набути у ЗВО:

- розуміння ним свого місця і ролі в особистісному розвитку дитини;
- здатністю до самопізнання, самовизначення, співставлення власних особистісних якостей з вимогами особистісно орієнтованого підходу до музичного навчання і виховання учнів;
- володіти прийомами та способами професійної саморегуляції, використання індивідуальної самодіагностики;
- уміти творчо змінювати свою особистість на основі музикознавчих та психолого-педагогічних знань;
- бути готовим ставити вимоги (фахові, міжособистісного спілкування тощо) самому собі та учням і зосереджуватися на їх виконанні;
- вміти планувати різні сфери інноваційної музично-освітньої діяльності відповідно до зовнішніх умов і внутрішніх можливостей;
- усвідомлювати себе співучасником процесу музичного пізнання, перспективу свого постійного фахового вдосконалення в умовах інновацій;
- реалізовувати і розвивати власні педагогічні здібності, максимально використовувати свій творчий потенціал.
- організовувати навчальну діяльність учнів таким чином, щоб була можливість розкрити їх суб'єктивний музичний досвід;
- вміти оцінювати діяльність учнів не тільки за остаточним результатом (правильно – неправильно), а й за процесом його досягнення (оригінальність, самостійність тощо);

- стимулювати учнів до виявлення ініціативи, самостійності, вибірковості у способах музичної роботи, виражати свої відчуття, бачення того чи іншого мистецького явища;

До факторів, які гальмують реалізацію особистісно орієнтованих технологій вузівського навчання і виховання, належать: відсутність цілісних завдань про гуманізацію сучасного навчального процесу, недооцінювання або незнання студентами сучасних досягнень музично-педагогічної науки, недостатнє осмислення ними змісту, принципів, прийомів та методів особистісно орієнтованої музичної освіти; невміння, у більшості випадків, проводити аналіз уроків музичного мистецтва та прогнозувати їх результати; спостерігається недостатнє використання творчих видів музичної діяльності учнів, застосування, у багатьох випадках, авторитарних методів та прийомів музичної діяльності, ігнорування побажань вихованців та їх можливостей, використання на музичних заняттях репродуктивних підходів з ознаками шаблонності.

Студент повинен бути креативною особистістю. Без цієї якості бути вчителем музичного мистецтва неможливо. Активному впровадженню креативності в музично-освітній процес сприятиме відповідна спрямованість навчального процесу в стінах ВНЗ: уміння організовувати проблемне навчання на основі стимулювання емоційної та інтелектуальної активності учнів у процесі сприйняття, виконання та створення музики; комбінування та варіативне використання спеціальних методів роботи з учнями (традиційних та нетрадиційних), що базуються на закономірностях музичного мистецтва та процесу творчості; включення у навчальний процес творчих завдань і ситуацій, різних видів творчості (композиторської, образотворчої, музично-поетичної та ін.).

До гуманізації освітнього процесу належить самостійність. Технологія її організації в умовах особистісно орієнтованого навчання виступає як гуманістично орієнтована модель освіти. На думку засновника гуманістичної психології К. Роджерса, людина може по-справжньому вільною і творчою особистістю тільки тоді, коли відчуває себе вільною у роки навчання. З огляду на це, навчання повинне ґрунтуватися на самодіяльності, саморегуляції і самопізнанні [3]. У цьому контексті одним із показників успішності навчання студента є його вміння самостійно вчитись, яка виявляється у незалежності його суджень і дій у процесі подолання навчальних труднощів пов'язаних, в першу чергу, із карантинними обмеженнями тощо. Але навчання студента – це не самоосвіта індивіда на власний розсуд, а систематична, керована викладачем самостійна діяльність студента, що стає домінантою. Як свідчить наша практична щоденна робота, цьому напрямку приділяється недостатня увага і ми не можемо сказати, що забезпечуємо самостійну роботу студентів повною мірою. Що цьому заважає? По-перше, відсутність організаційних умов для реалізації індивідуальних цілей, інтересів і здібностей студентів; по-друге, усередненість всього процесу навчання; пріоритет оцінки знань та вмінь, а не зусиль витрачених майбутнім учителем; по-третє, формальне ставлення до особистості студента, без диференціації та спрямованості його здібностей, інтересів, думок, мотивів; по-четверте, відсутність з боку частини викладачів ЗВО цілісних знань про гуманізацію освітнього процесу; по-п'яте, недостатнє осмислення змісту, принципів, прийомів та методів особистісно-орієнтованого навчання. Разом з тим, сприяють організації самостійної навчальної роботи наступні фактори: мотивація діяльності та цілі навчання студента;

послідовність та системність в набутті умінь і навичок; стимулювання самостійної навчально-пізнавальної роботи, прогнозування результатів навчання; технологічна підготовленість як викладача, так і студента.

Отже, проблема гуманізації навчання є складним процесом гармонійного поєднання професійних знань, умінь і навичок з найкращими людськими рисами і якостями, але в практичній діяльності вона повністю досі не вирішується. Сьогодні гуманізація навчання для багатьох практиків більше залишається гаслом, ніж об'єктивною реальністю. Вихід з цієї ситуації вбачаємо в постійному зверненні до цієї інноваційної освітньої моделі, в невпинній роботі кожного педагога, студента над собою, своєю поведінкою, позицією, вчинками, діями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення та шляхи реалізації / І.Д. Бех // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету. Серія: Педагогіка. Збірник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип.1. Ч.1. – С. 3-8.

2.Кисіль М.В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М.В. Кисіль // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій: матеріали конференції. – Суми, 2008. – С. 49-51. Режим доступу: <http://vidomo.if.ua/kisil/321-humanizatsia>.

3.Роджерс К., Фрейберг Дж. Свобода учиться: новая идеология и политика образования – человекоцентрированный психологический подход / Пер. с англ. А.Б.Орлова и др. / К. Роджерс, Дж.Фрейберг. – М.:Смысл, 2002. – 527 с.

УДК 37.013:[005.336.4:-057.87]

В.П. Гордієнко, м. Київ

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ

Третє тисячоліття характеризується прискоренням загальносвітових соціально-економічних, політичних, соціокультурних процеси, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Найбільш відповідальною в цих умовах є роль освіти. Саме освіта має найбільший вплив на особистість і суспільство та формує свідомість людини, фахівця і громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини. Все це висуває нові вимоги до підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності. Досягти зазначеної мети може лише вчитель, якому мають бути притаманні безліч професійно-особистісних якостей, спроможний реалізувати себе як особистість у різних сферах діяльності та спілкування.

Педагогічна практика – це важлива складова підготовки вчителя нової генерації, здатного виконувати всі завдання сучасного суспільства. Вона забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів з їх практичною діяльністю в педагогічному закладі, сприяє формуванню творчого ставлення майбутнього фахівця до педагогічної діяльності.

На думку М. Козія, педагогічна практика – це особливий вид діяльності, що визначений як ефективний компонент професійної, інтелектуальної та життєвої

підготовки майбутнього учителя, вихователя. Педагогічна практика для студента – це процес пізнання багатоаспектної, багаторівневої, багатоякісної інтеграційної системи. При цьому практика є системоутворюючим фактором у загальнопрофесійній підготовці педагога-майстра своєї справи [1].

Відомий польський педевтолог Х. Квятковська обґрунтувала теоретико-методологічні засади організації та проведення педагогічних практик. Зокрема вона зазначає, що накопичення знань не гарантує пропорційного збагачення діяльнісних можливостей студента (в екстремальних випадках це явище виявляє себе як поява «навченої безпорадності»). Натомість накопичення практичного досвіду завжди супроводжується накопиченням знань. В ідеальному випадку пізнання й діяльність повинні організовуватися так, щоб збагачення обох було взаємовідповідним і не виникало небезпечних переваг теоретичного (пізнавального) і практичного аспектів у підготовці майбутнього вчителя. Як зауважує автор, у реальних умовах учительський фах відзначається необхідністю постійного зіставлення багатовимірності й багатоаспектності (особливо у сфері етики і моралі) кожного навчально-виховного випадку з малою кількістю цілей впливу на учня. Відомо, що часом ціна педагогічної помилки не менша, ніж помилка кардіохірурга. Отже, професійно-педагогічна підготовка взагалі, а педагогічна практика зокрема, мають організовуватися так, щоб забезпечувалося збагачення не лише операційно-праксеологічного аспекту, не лише знань і практичних навичок, але й накопичення так званого «клінічного» досвіду, формування комплексу етично-моральних професійних компетентностей [2].

Педагогічна практика є важливим елементом формування професійної майстерності студентів, усвідомлення ними себе в ролі майбутнього педагога. Розуміння цього стає поштовхом до самовдосконалення, розвитку здібностей, удосконалення умінь, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності. Студенти мають усвідомити головне значення педагогічної практики, яке полягає в тому, що майбутній педагог уперше засвоює ту рольову поведінку, яка стане визначальною у його подальшій професійній діяльності.

Педагогічна практика для студента є складним етапом на шляху до професії вчителя, оскільки під час практики студент є учасником двох видів діяльності: навчальної і професійної. Особливість полягає в тому, що одна діяльність ще не завершена (навчальна) накладається на іншу (педагогічну), яка має принципово інші засоби відтворення (мета, мотив, засоби, контроль, оцінка). Студент починає усвідомлювати себе у новій ролі вчителя.

Специфікою педагогічної практики є те, що в ній здійснюється ідентифікація з професійною діяльністю вчителя, і створюються умови для формування професійної майстерності, потреби самовдосконалення і самовизначення майбутнього вчителя. На нашу думку, в організації практики варто посилювати самостійність й активність студентів. Саме під час практики у студента відбувається формування педагогічної свідомості. Лише у процесі практики студент може оцінити свій емоційний стан у процесі спілкування з усіма суб'єктами педагогічної діяльності, проаналізувати і оцінити свої особисті і професійні якості як майбутнього вчителя, свою успішність або неуспішність. Формуванню професійної майстерності у процесі педагогічної практики сприяє також система індивідуальних завдань, пов'язаних із підготовкою студентів до уроків, виховних заходів.

Отже, формування професійної майстерності студента, майбутнього вчителя, у процесі педагогічної практики являє собою процес входження у професію, який стимулює професійне й особистісне зростання студента, розвиває готовність майбутнього вчителя до наукової і професійно-педагогічної діяльності. Головним підсумком педагогічної практики має стати тверда переконаність майбутнього вчителя у правильності власного професійного вибору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козій М.К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики. – К., 2001. – 140 с.
2. Kwiatkowska H. (1988) Nowa orientacja w kształceniu nauczycieli. – Warszawa, 1988. – 358 s.

УДК 373.24

К.С. Кузнєцова, Я.А. Квасецька, м. Чернівці

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Використання Інтернету помітно зростає в усіх сферах людського життя, зокрема це стосується і сфери освіти. Однією з головних причин посиленої уваги педагогів до проблеми упровадження інтернет-ресурсів є зручність та простота використання наявних інструментів для пошуку, створення та використання значної кількості даних.

Виділяють декілька напрямів використання інтернет-ресурсів, зокрема:

- організація роботи з вивчення та узагальнення педагогічного досвіду;
- обмін досвідом роботи засобами online-зв'язку (теле-інтернет-конференції, форуми, чати, електронна пошта тощо);
- інформаційне забезпечення діяльності фахівця, який знаходиться в інноваційному пошуку (банки даних передового педагогічного досвіду та освітніх інновацій);
- популяризація/презентація досвіду роботи (розміщення інформації на web-сторінках освітніх сайтів, створення окремих web-сайтів);
- вивчення теоретичного матеріалу і практичного досвіду з проблем досліджень та дослідно-експериментальної роботи, розміщеного в інформаційній мережі Інтернет;
- проведення навчання, підвищення кваліфікації педагогічних працівників за дистанційною формою з урахуванням і вищезазначених напрямів використання Інтернету;
- мультимедійний супровід навчання [1].

Проаналізувавши наявні підходи до поділу інтернет-ресурсів, пропонуємо власну класифікацію, відповідно до якої розмежуємо інтернет-ресурси для самостійної роботи дітей та сайти для педагогів, які у свою чергу розмежуємо на соціальні пошукові системи, системи для створення цифрових практичних завдань, системи створення веб-журналів, системи вікі-енциклопедій, системи збереження мультимедійних веб-ресурсів, платформи для онлайн взаємодії, системи спільного створення різнотипових документів.

Розглянемо детальніше ресурси для педагогів.

Так, соціальні пошукові системи дають змогу користувачам самостійно визначати, в якому напрямі здійснювати пошук в мережі, які сайти потрібно переглядати перш за все, на які слова звертати більше уваги і яким чином подати знайдені матеріали. Педагог у своїй професійній діяльності може використовувати різні соціальні пошукові системи, серед яких: <https://www.i.ua/>, <https://www.ukr.net/>, <https://meta.ua/>, <https://poshukach.com/>, <https://www.google.com/>, <https://www.bing.com/>, <https://www.yahoo.com/> та інші.

Системи для створення цифрових практичних завдань дозволяють створювати різноманітні вправи, які можна використовувати в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. До прикладу сервіс LearningApps – інструмент, який дозволяє створювати інтерактивні вправи, що можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою чи як індивідуальні вправи. Також цікавим є інструмент для створення онлайн-книг StoryJumper, який має багато можливостей, які урізноманітнюють освітній процес у закладі дошкільної освіти. Серед різноманітних означених інтернет-ресурсів рекомендуємо використовувати у професійній діяльності: <https://classroom.google.com/>, <https://www.storyjumper.com/>, <https://learningapps.org/>, <https://wizer.me/> та інші.

Сервіси веб-журналів, які сьогодні набирають популярності, також можна використовувати у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти

Блоги для педагогів можна умовно розмежувати на блоги-цитатник; платформа для спілкування; блог-портфоліо, лайфстайл-блог, блог для роботи з учасниками освітнього процесу та блог-рекламний ресурс. У мережі Інтернет є такі сервіси веб-журналів: <http://livejournal.com>, <http://blog.net.ua/>, <http://blog.net.ua/> та багато інших.

Сайти довідкового характеру (Вікі-енциклопедія) дозволяють удосконалити рівень освітнього процесу у закладі дошкільної освіти. Як приклад можемо навести такі сайти довідкового характеру: <http://uk.wikipedia.org>, <https://www.pedrada.com.ua>, <https://emetodyst.m CFR.ua/>, <https://naurok.com.ua> та ін.

Використання систем збереження мультимедійних ресурсів дає змогу зберігати, класифікувати, обмінюватися цифровими фотографіями, звуковими та відеоресурсами, текстовими документами, презентаціями, а також організувати обговорення завантажених матеріалів.

Серед названих сервісів можемо рекомендувати: <https://www.pinterest.com/>, <http://www.slideshare.net>, <http://youtube.com>, <https://www.flickr.com/> та ін.

Для організації дистанційного навчання можна використовувати платформи для взаємодії онлайн, більшість з яких є безкоштовними, зокрема: <https://meet.google.com/>, <https://www.skype.com/>, <https://zoom.us/> та багато інших.

Системи спільного створення різнотипових документів орієнтовані на організацію спільної роботи з текстовими, табличними документами, презентаціями та ін. За допомогою цих ресурсів можна організувати спільне і одночасне редагування документа, який знаходиться в мережі Інтернет.

У педагогічній практиці можна використовувати такі соціальні сервіси для спільної роботи з різнотиповими документами: <https://docs.google.com/document/u/0/>, <https://www.google.com/calendar/>, <https://groups.google.com/my-groups/>, <http://gmail.com>, <http://docs.google.ru>.

Отже, використання інтернет-ресурсів є потужним інструментом особистого розвитку, які при правильному використанні можуть суттєво підвищити якість освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винарчук Т.М. Роль і значення освітніх Веб-ресурсів у забезпеченні безперервної освіти педагога. URL: https://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/10/statti/vinarchyk_t.htm
2. Мардарова І. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності // Наука і освіта: наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. № 6 (Педагогіка). 2011. – С. 158-160.
3. Таран І. Організація підготовки майбутніх вихователів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в умовах ДНЗ // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – №3. – 2014. – С. 349-356.

УДК 377

В.С. Локин, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання у контексті діджиталізації суспільства є система цінностей в умовах євроінтеграції.

Управління цінностями на рівні закладів і установ професійної освіти розширює можливості мотивації персоналу на основі ціннісних стратегій. У процесі проведення аналізу наукових джерел щодо проблем формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання можна зробити висновок, що не завжди приділяється належна увага таким її аспектам, як: рівні розвитку цінностей, рівні розвитку ціннісної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в контексті модернізації вищої освіти, формування ціннісної компетентності.

Мета проведення науково-педагогічних досліджень полягає в розробленні та теоретичному обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання з урахуванням діджиталізації. Глобалізація процесу формування міжнародних відносин, інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі, прагнення України стати повноцінним членом європейської та світової спільноти визначили зміну цільових орієнтирів неперервної вищої освіти. Процеси модернізації вищої освіти стосуються і аспектів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання як її складової, здатної продуктивно використовувати внутрішні і зовнішні ресурси та забезпечувати формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах євроінтеграції. Керівники закладів та установ професійної освіти не завжди мають достатній вичерпний рівень уявлення про цінності, значущі для працівників, тому стратегія розвитку сучасних навчальних закладів іноді виявляється недостатньо вдалою. Неважливо, наскільки блискуче проведений аналіз, на якому заснована стратегія, адже саме люди – від директорів до персоналу педагогів професійного навчання середньої ланки – повинні розуміти цю стратегія відповідає їхній системі

цінностей. Йдеться про цінності: корпоративні, загальнолюдські, сімейно-традиційні і ключові. Ми говоримо про людські фактори, а не про матеріальну сторону справи. І цей чинник нині знаходить широке визнання у всьому світі. Цінності мають значення. Вони слугують основою прийняття рішень і виконання дій. Цінності відповідно до рівнів розвитку впливають на підходи до управління сучасними навчальними закладами в контексті вимірів зорієнтованими на практико-орієнтовані технології. у різних країнах світу відрізняється навіть оформлення логотипу компанії при вході, що визначає цінності команди саме в даній країні. формування професійної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання не можливе без урахування системи цінностей. доречно розглядати ціннісні стратегії як складову професійної компетентності в контексті діджиталізації суспільства.

УДК 378.0116:37.018.43

І.М. Машикова, м. Київ

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В НОВІЙ ПАРАДИГМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Нова парадигма вищої професійної освіти, яка обумовила перегляд попередніх методик викладання, реалізує компетентісний підхід з активними та інтерактивними формами організації навчальних занять, націлених на формування та розвиток професійних навичок студентів. Удосконалення змісту та якості навчання в цілому, залучення нових інформаційно-комунікативних технологій та методик у навчальний процес різнопрофільних закладів вищої освіти є важливими умовами для інтеграції української освіти в європейську систему. На сучасному етапі розвитку комунікативно орієнтовані технології, які сприяють творчому ставленню студентів до навчання, дали поштовх до змішаного навчання, яке ми знаємо під назвою *blended learning*, і яке можна вважати новою педагогічною моделлю, що розвивається. Той факт, що університети продовжують удосконалювати старі та створювати нові навчальні програми на основі компетентісного підходу, підтверджує, що нова парадигма освіти створена, проте ставить перед дослідниками нові виклики.

Змішане (комбіноване) навчання (*Blended Learning*) передбачає різні підходи до самого поняття: поєднання формальних (робота в аудиторіях) засобів навчання з неформальними (обговорення за допомогою Інтернету); поєднання різних видів навчальних заходів (очне навчання в класі, електронне навчання в режимі реального часу та самонавчання в аудиторії) тощо [1]. Переваги змішаного навчання частково збігаються із загальними перевагами електронного навчання (*E-learning*), такими, як: мобільність, інтерактивність, індивідуальний підхід. «Змішане навчання (*Blended Learning*) передбачає різні комбінації синхронного та асинхронного навчання. Це може бути як комбінація електронного навчання, так і комбінація електронних і традиційних форм навчання», – підкреслює В. Краснопольський [1, с. 165]. Зокрема, *Web-конференції*, які протягом останніх років стали звичним шляхом проведення лекцій та практичних занять, дозволяють проводити онлайн-презентації, наукові, науково-практичні, методичні та організаційні заходи, спільно працюючи в режимі реального часу. Проте скорочення кількості практичних занять в аудиторії обмежує як можливості контактної комунікації учасників учбового процесу та переваги, які

вона надає, так і певні аспекти об'єктивного оцінювання деяких видів навчальної діяльності.

Дослідники виділяють такі основні моделі змішаного навчання, як: Face-to-Face Driver Model, Rotation Model, Flex Model, Online Lab Model, Self-Blend Model, Online Driver Model та ін. В. Краснополський, характеризуючи платформу Moodle (Modular Object Oriented Distance Learning Environment), популярну в Україні та ще у 150 країнах світу, окреслює як недоліки так і переваги цієї платформи. До переваг, маючи досвід користування нею, можемо віднести комунікативний характер навчання, який підтримується, різні форми навчання (тести, завдання, опитування тощо), вибір викладачем різного поєднання елементів курсу. На основі різних досліджень, науковець робить висновок, що ця платформа «дозволяє реалізувати ... основні дидактичні принципи: адаптивність, наочність, індивідуалізацію, зворотний зв'язок, інтерактивність, системність, поетапність» [1, с. 160]. До недоліків платформи Moodle, з якими стикаються вітчизняні викладачі, звичайно можна віднести «залежність роботи платформи від потужності сервера та сигналу каналу Інтернет» та «високі вимоги до рівня комп'ютерної грамотності викладачів» [1, с. 160].

Важливим елементом сучасних технологій у системі змішаного навчання можна вважати також мобільні телефони. Завдяки цим пристроям студенти можуть не тільки швидко знаходити необхідні матеріали на різних сайтах та обмінюватися інформацією або посиланнями, але також проходити тестування, самотестування, записувати своє виконання різних вправ та аудіотекстів, фотографувати необхідні сторінки із підручника або власного зошита та здійснювати багато інших видів навчальної діяльності.

До недоліків змішаного навчання В. Краснополський відносить такі, з якими зустрічаються майже всі науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти на сучасному етапі. Це, за його спостереженнями: невисока якість методичних матеріалів та недостатній методичний досвід викладачів; недостатня технічна оснащеність навчальних закладів та технічні проблеми; неефективне використання навчального часу та відсутність самодисципліни студентів, а також різний рівень комп'ютерної грамотності викладачів і студентів [5, с. 286]. Через недостатність коштів для придбання досить дорогих електронних інтерактивних навчальних матеріалів за рахунок закладів вищої освіти (ЗВО), викладачі вимушені вчитися використовувати подібні підручники за власний кошт. Допомагають проте методичні семінари, які організують кафедри, запрошуючи спеціалістів з методики викладання на основі новітніх технологій, конференції, семінари та вебінари на базі ЗВО та інших науково-дослідних інституцій.

Особистісно-розвивальні технології ефективно застосовуються науково-педагогічним працівником у педагогічній практиці за умови їх успішного використання для свого власного пізнання і розвитку. Отже, оскільки компетентісно-орієнтований підхід у вищій професійній освіті, як складова розвитку педагогічної майстерності, націлений на практичні результати та досвід особистої діяльності, що робить його дієвим інструментом покращення якості освіти за міжнародними стандартами, науково-педагогічний працівник повинен (і має можливість в сучасних умовах) вивчати та аналізувати специфіку майбутньої професійної діяльності студента та її компоненти. Студент у процесі професійного самовдосконалення відчуває зацікавленість викладача, переймається його натхненням

і оцінює рівень професійної та загальної культури науково-педагогічного працівника, що стимулює подальший розвиток і діалог обох суб'єктів освітнього процесу на рівні партнерства.

Прискорення розвитку сучасних інформаційно-комунікативних технологій у світовій кризисній ситуації, що склалася в останні два роки, також впливає на ціннісну орієнтацію, зміст навчання, цільові орієнтири учасників навчального процесу в закладах вищої освіти. Проте хоча технологізація всіх сфер життя, включаючи освіту, призводить до деякого знеособлювання, вона ж дає поштовх науково-педагогічним працівникам шукати нові можливості удосконалення педагогічної майстерності.

Зростання ролі професорсько-викладацького корпусу закладів вищої освіти та інших науковців цієї сфери диктується також нагальною необхідністю утвердження гуманістичних засад у взаємолюдських відносинах, людиноцентристської ідеології у тому громадянському суспільстві, що зараз будується. Отже, до важливих сучасних викликів компетентісно і комунікативно орієнтованого навчання в сучасній парадигмі вищої професійної освіти можна, на нашу думку, віднести як незамінну тепер роль Інтернету у пошуках інформації і навіть у повсякденній комунікації, новітні технології навчання, серед яких на перше місце виходить змішане (blended learning) навчання, яке поєднує найкращі надбання традиційних форм і цифровізації освіти та сприяє подальшому розвитку індивідуального підходу, так і дуже високі вимоги до науково-педагогічних працівників, як професіоналів універсального масштабу, які мають сприяти розвитку всіх учасників навчального процесу в соціокультурному середовищі закладу вищої освіти, розвивати свої здібності та компетентність, що лежать в основі педагогічної майстерності, у партнерській взаємодії зі студентами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Краснопольський В. Е. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей на основі створення і використання web-технологій: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Краснопольський Володимир Едуардович. – К., 2019. – 438 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Dyssertatsyya_Krasnopolskogo_19.05.19_obn_lyteratura.pdf

УДК 004.85:[-047.23:811.112.2]

О.С. Мирошниченко, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Сьогодення вимагає від сучасної освіти впровадження інноваційних технологій під час вивчення іноземних мов. Суперечки стосовно того, чи є навчання іноземним мовам з використанням комп'ютерних технологій більш ефективним, порівняно із традиційними методами навчання, почалися вже давно і не припиняються й до цього часу. В наш час використання комп'ютерних технологій і Інтернету є обов'язковими компонентами загальної грамотності людини. Основною метою нових інформаційно-комунікативних технологій (НІКТ) навчання є підготовка учнів до повноцінного життя в умовах інформаційного суспільства.

Нині спостерігається збільшення впливу медіатехнологій на людину. Особливо сильно це впливає на дитину, яка з більшим задоволенням подивиться телевізор,

пограє в телефоні, ніж прочитає книгу. Потужний потік нової інформації, реклами на телебаченні, ігрових приставок, розповсюдження комп'ютерних ігор, електронних та інтерактивних іграшок – все це впливає на виховання дитини і сприйняття нею навколишнього світу. Істотно змінюється і характер її улюбленої практичної діяльності –гри, змінюються й улюблені герої та захоплення. Раніше, інформацію з будь-якої теми, дитина могла отримати з різних джерел: підручників, довідників, лекцій вчителя, конспектів уроків. У таких умовах зацікавити дитину стає набагато складніше, і саме для пробудження зацікавленості та утримання уваги вчитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі цікавої інформації. Адже мозок сучасної дитини налаштований на отримання знань у формі розважальних програм, тому він набагато легше сприймає інформацію, запропоновану вчителем за допомогою медіа засобів [7].

Навчання іноземної мови неможливе без використання досягнень інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), раціональне застосування яких дозволяє більш повно реалізувати цілий комплекс методичних, дидактичних, педагогічних і психологічних принципів. Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [5, с. 29]. Засоби ІКТ (ПК, радіо- та телепередачі, вебсайти, електронні енциклопедії, блоги, вікі, вебінари, відеоконференції, тощо) забезпечують диференціацію та автономність навчального процесу з урахуванням індивідуального темпу роботи дітей та їхнього рівня володіння мовою, підвищують мотивацію у навчанні іноземних мов, сприяють формуванню належного рівня іншомовної комунікативної компетенції [2; 4; 6].

У науковій літературі ІКТ – це технології, пов'язані зі створенням, збереженням, переданням, обробкою і управлінням інформації. Цей широко вживаний термін включає в себе всі технології, що використовуються для спілкування та роботи з інформацією. Серед педагогічних завдань нових педагогічних технологій навчання слід зазначити наступні: інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і дорослому власну траєкторію самоосвіти; системна інтеграція предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу учня, його здібностей до комунікативних дій; формування інформаційної культури учнів; тощо.

Орієнтовані на вчителя програми-конструктори уроків дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій. Учитель дістає додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи [7].

Від сучасного навчального закладу вимагається запровадження нових підходів до навчання, що забезпечують розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій та стимулюють потребу школяра у самоосвіті на основі змісту та організації навчального процесу. Метою навчання іноземних мов у навчальних закладах є формування у учнів професійної комунікативної компетенції шляхом розвитку та вдосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма та аудіювання. Однак однією з перепон, яка стоїть на шляху успішного

оволодіння іноземною мовою в навчальному закладі, є недостатня, а інколи й відверто низька мотивація учнів до вивчення мови. Саме тому особливий інтерес представляють інтерактивні, зокрема інформаційно-комунікативні технології, метою яких є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування здібностей виділяти головне, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати, досягати значимих результатів. Тому, потрібно більше активізувати процес навчання, використовуючи відповідні інтерактивні технології [9].

Психолого-педагогічні аспекти впровадження засобів ІКТ у процес навчання іноземної мови стали об'єктом дослідження сучасних, вітчизняних та зарубіжних науковців (Ю. Батурін, М. Бовтенко, Н. Вінер, С. Гончаренко, М. Жалдак, Н. Клемешова, О. Ляшенко, В. Співаковський, О. Спірін, Б. Шуневич та ін.). У наукових працях цих авторів висвітлюються питання створення моделей ефективного використання мультимедійних технологій в мовній підготовці школярів, розглянуто шляхи підвищення ефективності навчання з їх використанням, представлено класифікації програмних засобів та особливості їх впровадження в навчальний процес [1; 3].

Основною метою вивчення німецької мови у школах є формування комунікативної компетенції. Комунікативний підхід має на увазі навчання спілкуванню та формування готовності учнів до вивчення німецької мови. І дійсно, оволодіння комунікативною компетенцією неможливе без практики спілкування і використання інформаційно-комунікаційних технологій. У цьому контексті просто незамінним на заняттях німецької мови є віртуальне середовище Інтернету, що дає змогу вийти за тимчасові і просторові межі та надає її користувачам можливість автентичного спілкування з реальними співбесідниками на актуальні для обох сторін теми. Проте необхідно пам'ятати, що Інтернет – лише допоміжний технічний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання у процесі навчання, оскільки жодній машині не доступний інтуїтивний аналіз на основі комплексного сприйняття та повноцінного досвіду особи; це можливо лише у безпосередньому міжособистісному спілкуванні. Комп'ютер володіє безперечними загально-дидактичними перевагами як засіб навчання, але живого вчителя він замінити не може. Треба зазначити, що важливого значення при вивченні німецької мови разом з мережею Інтернет має застосування у навчальному процесі мультимедійних технологій, оскільки у навчанні необхідно використовувати різні види мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, письмо, аудіювання. Комп'ютерні програми, якими б інноваційними вони не були, позбавляють живого спілкування учнів з людиною, а забезпечують лише спілкування з машиною. Винятком є комп'ютерні телекомунікації, мультимедійні засоби, в яких використовується аудіовізуальний формат [9].

Комп'ютерна техніка значно розширила можливості подання навчальної інформації: можливість застосування кольору, графіки, мультиплікації, звуку, можливість моделювання і прогнозування дозволяє відтворювати реальну обстановку діяльності. Комп'ютерні технології активно «втягує» учнів в освітній процес, дозволяє суттєво змінити способи управління навчальною діяльністю, наприклад,

занурюючи учнів у певну ігрову ситуацію або історичну епоху. Розширюється асортимент застосовуваних навчальних завдань: комп'ютерні технології дозволяють успішно використовувати у навчанні завдання на моделювання різних ситуацій, на пошук і усунення деяких проблем, коли є велика кількість варіативних способів вирішення.

Комп'ютерні технології дозволяють:

- забезпечити високу наочність навчального матеріалу;
- впроваджувати як колективну, так і індивідуальну роботу учнів;
- накопичувати методичні матеріали;
- підвищувати рівень інформаційної культури й освіти людини інформаційного суспільства;
- охоплювати більший за обсягом матеріал, оцінювати й аналізувати його завдяки Інтернету;
- використовувати унікальні джерела інформації, що надає можливість легко входити в інформаційно-освітній простір, «розсуваючи стіни класу»;
- зберегти диференціальний підхід як в освоєнні матеріалу, так і в проблемних завданнях для рішення;
- залучати навички самоосвіти, «перетворюючи навчання на радість відкриття»;
- сприяти самоорганізації, саморозвитку, самоперевірці, творчості учнів [10].

Платон (грец. Πλάτων; 427 до н.е. – 347 або 348 до н.е.) – давньогрецький мислитель, засновник філософської школи казав: «Учень – це не посудина, яку треба наповнити, а факел, який треба запалити.» В наш час, коли змінюється все, ці слова, стають ще більш актуальними. Але «запалити» це не головне, а головне – підтримати цей запал. Для цього треба намагатися бути прикладом для учнів, а це не легко.

На уроках німецької мови використовую широкий спектр комп'ютерних програм: навчальні; тренувальні; контролюючі; ігрові.

Ці програми реалізують такі цілі і завдання:

- навчання фонетиці: придбання навичок правильної вимови і сприймання на слух. Подальше вдосконалення мовленнєвих навичок стосовно нового мовного матеріалу; формування аудитивних, вимовних й інтонаційних навичок.

- під час навчання граматиці: розширення обсягу граматичних знань, оволодіння новими граматичними явищами і вживання в мові; формування рецептивних граматичних навичок;

- під час роботи з лексикою: систематизація лексичних одиниць, розширення потенційного словника, розвиток навичок розпізнавання та використання у мовленні лексичних одиниць; формування лексичних навичок читання, аудіювання.

- під час навчання читання: сприйняття автентичних текстів різних стилів (публіцистичні, художні, науково-популярні), використовуючи основні види читання: ознайомлювальні, вивчаючи, оглядові, пошукові; формування вміння самостійного подолання мовних труднощів, надання довідково-інформаційної підтримки шляхом надання мовної інформації (електронні енциклопедії, автоматичні словники).

Мультимедійні презентації, відеоматеріали, Інтернет-ресурси, електронні таблиці, електронна пошта, скап, автентичні аудіо записи, тестування онлайн, а також лінгвістичний пазл тощо – засоби, що доцільно використовувати на уроках німецької мови. Все це дозволяє прослухати текст, пісню; здійснити уявну подорож країною,

мову якої вивчаємо; розвивати практичні навички швидко змінювати граматичну структуру речення; деталізувати структуру тексту за заданими параметрами (сконструювати послідовність тексту, вилучити й поновити частини мови, відновити речення тощо).

Нині надзвичайно великий вибір Інтернет-ресурсів, які знаходяться у вільному доступі та можуть бути ефективно впроваджені в процес навчання німецької мови. Серед них:

DEUTSCHLERNEN | DW.DE (<http://www.dw.de/deutschlernen/s-2055>) пропонує мультимедійні програми з вивчення німецької мови для школярів з різним рівнем володіння мовою;

Goethe-Institut-JETZT Deutsch lernen (<http://www.goethe.de/z/jetzt/deindex.htm>) – аудіо та відео матеріали в ситуаціях, які дуже наближені до реального спілкування;

<http://www2.bsz-bw.de/cms/recherche/links/zeitschriften> – корисний сайт для школярів, оскільки проблемні питання, які висвітлені на сайті, стосуються молодого покоління і залучають їх до дискусії про те, що найбільш актуально в наш час для підлітків.

<http://www.hoertexte-deutsch.at> – тут можна знайти різноманітні тексти з питаннями і завданнями, а також лінгвістичний пазл (діти дуже швидко починають сипати словами і цілими реченнями, «на ура» освоюють іноземні мови). Така форма роботи дозволяє школярам самостійно робити висновки, вони намагаються висловлювати власні переживання (діалогічне і монологічне мовлення);

<http://www.internetpolyglot.com/ukrainian/lessons-de-uk> – тести, які представлені в ігровій формі, мають миттєву перевірку та надають результати, визначаючи рівень знань учня, який виконував завдання.

Наявні як переваги, так і недоліки використання інформаційних технологій на уроках німецької мови. Але незаперечний факт, що впровадження ІКТ в освітній процес значно підвищує якість засвоєння навчального матеріалу на уроках німецької мови учнями. Варто не забувати, що навчати мовленнєвій діяльності, треба у живому спілкуванні вчителя і учня.

Вдале застосування комп'ютерних освітніх програм на уроках підвищує ефективність вирішення комунікативних завдань, розвиває різні види мовної діяльності учнів, формує стійку мотивацію іншомовної діяльності учнів на уроці, сприяє реалізації особистісно - зорієнтованого підходу до учнів, поетапному засвоєнню знань, умінь, навичок. Діти зацікавлені, долучені до творчого пошуку, активізована розумова діяльність кожного. Процес навчання стає не нудним, одноманітним, а творчим [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика / М.А. Бовтенко. – М.: Флинта: Наука, 2005.

2. Лапінський В.В. Проблемні аспекти розробки і використання електронного підручника / В.В. Лапінський // Комп'ютерно- орієнтовані системи навчання. Вип. 4 – К.: НПУ, 2001 – С. 148-154.

3. Нестеренко О.А. До питання відбору і систематизації Інтернет ресурсів для навчання іспанської мови як другої іноземної після англійської / О.А. Нестеренко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – №8. – Ніжин: НДУ, 2011. – С. 74-76.

4. Скалій Л.І. Використання інформаційних технологій у формуванні професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов / Л.І. Скалій // Іноземні мови. – 2003. – №4. – С. 5-9.

5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. [для студ. напряму підгот. «Початкова освіта»]. – Херсон, 2011.

6. Токменко О.О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь / О.О. Токменко // Іноземні мови.– 2006. – №2. – С. 98-100.

7. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-informacijno-komunikacijnih-tehnologij-u-procesi-navcanna-anglijskoi-movi-73144.html>

8. <https://cutt.ly/1OKZwnV>

9. <https://cutt.ly/YOKZo9p>

10. http://natagluschakowa.blogspot.com/2016/10/blog-post_28.html

УДК 004.738.5:37 (57:54)

Н.А. Нестерчук, м. Київ

СУЧАСНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ І ХІМІЇ

Нині система освіти переживає новий виклик – *дистанційне навчання*. Мережа та різноманітні інтернет-ресурси дарують колосальні можливості для отримання освіти та саморозвитку. Йдеться про численні електронні книги, статті, інтернет-сервіси, вебінари, лекції, тренінги, онлайн-квести, AR-додатки та багато іншого. Саме завдяки цифровізації світу вчительство отримує можливість використовувати прогресивні методи та прийоми, які справді вражають і допомагають неабияк зацікавити учнів.

Вважаю, що комунікація між учасниками освітнього процесу має бути комфортною та ефективною. Чи завжди легко її організувати? Ні, але цей процес цілком реально не просто полегшити, а зробити максимально продуктивним. Додатки для ефективного спілкування допомагають залучити до процесу навчання всіх учнів, що полегшують процес обміну інформацією. Адже нерідко саме від оптимізації роботи вчителя залежить ефективність навчального процесу, особливо в умовах дистанційного навчання. То чому б не скористатися технічними можливостями сучасності?

Google Classroom – безкоштовний освітній онлайн-інструмент, який дозволяє організувати навчальний процес з учнями у віртуальному просторі. *Google Classroom* об'єднує в собі: *Google Drive* для створення і обміну завданнями, *Google Docs*, для написання, *Gmail* для спілкування і *Google Calendar* для розкладу.

Основна складова пакету – система управління навчанням *Google Classroom*, яка дозволяє створювати навчальні класи, оцінювати завдання, надавати учням зворотній зв'язок, публікувати оголошення і поширювати навчальні матеріали. Вчитель може бачити, хто

виконав завдання, а хто ще продовжує над ним працювати, а також мати зворотній зв'язок з учнями.

«МійКлас» – електронна освітня платформа, розроблена з метою забезпечення організації та контролю навчального процесу дистанційно. Є хорошим тренажером як для дітей, так і для вчителів у напрямку застосування ІКТ у навчанні. Ресурс схвалений МОН України як інноваційна платформа для «Нової української школи». Наразі сервіс активно використовують близько 13 тис. українських шкіл.

Дистанційні уроки проходять у форматі виконання учнями різних типів завдань (тестів, письмових вправ та задач, творчих завдань), які підлягають перевірці системою автоматично або вчителем із коментарями та поясненнями. Теоретичні навчальні матеріали, завдання та методичні рекомендації для вчителів адаптовані до стандартів та вимог шкільної програми. Кожне завдання супроводжується кроками розв'язання, відтак школярі отримують можливість вчитися на своїх помилках. Інтерфейс сайту україномовний.

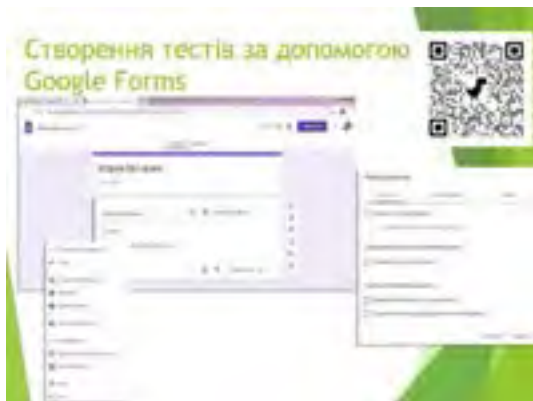
База ресурсів – це своєрідний бібліографічний покажчик з матеріалами до уроків, який полегшує щоденну роботу педагога – підготовку до занять. Тут містяться добірки ресурсів (відео, дидактичні матеріали, інструменти тощо) з різних джерел за класами, предметами й темами згідно чинних програм. Перегляд повністю безкоштовний. Готуючись до наступної теми, починайте з Базу ресурсів, бо тут багато чого є й ви заощаджуватимете свій час.

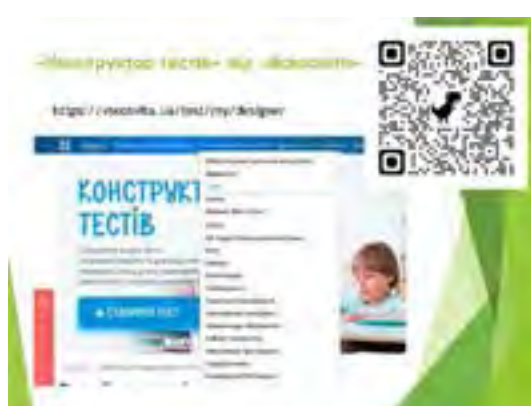
За час карантину вчителі отримали вимушений, але цікавий досвід переходу на інший формат викладання, який і надалі використовують у своїй роботі. Несподівані корективи змусили усіх учасників освітнього процесу швидкими темпами опанувати цифрові інструменти, нові платформи та засоби організації дистанційного навчання

Перерахуємо основні позитиви тестування учнів онлайн: *висока швидкість та універсальність; об'єктивність, точність; автоматизація; справедливість; зрозумілість та передбачуваність*. Учень може передбачити результат і підготуватися заздалегідь, що робить онлайн-тести менш нервовим процесом, ніж усний іспит.

Для організації тестування існує велика кількість різноманітного програмного забезпечення. Але переважна більшість тестових програм передбачають оцінювання учнів «офлайн», тобто тестування відбувається на комп'ютері, на якому встановлений засіб тестування. Такий спосіб організації комп'ютерного оцінювання не завжди є зручним.

Для проведення дистанційного навчання, онлайн олімпіад, диференціації домашніх завдань, задач з окремих тем для учнів з низьким рівнем знань, доцільно застосовувати більш прогресивний метод тестування – «онлайн». Цей метод не передбачає встановлення програмного забезпечення на комп'ютерах. Весь процес створення, налаштування тестів та проведення тестування відбувається в мережі Інтернет.

Серед безкоштовних україномовних сервісів для створення тестів чільне місце посідає сайт <https://naurok.com.ua>. Сервіс активно використовується під час всіх видів навчання, як очного так і дистанційного. Він містить велику базу готових тестів, особистий кабінет вчителя, можливість створювати різноманітні завдання і контролювати результати роботи учнів, а також актуальність для всіх предметів.

Різні режими роботи дозволяються підлаштуватися вчителю під види діяльності: флеш-карти в режимі реального часу, онлайн-тести як домашнє завдання. Система автоматично оцінює тести за 12-бальною шкалою, вчитель має змогу переглянути відповіді кожного учня і всього класу.

Для створення тесту на сайті вчителю необхідно зареєструватися. В особистому кабінеті вчителя є розділ, в якому можна створювати завдання.

Go-Lab (*Global Online Science Labs*) – це система дослідницького навчання, яка складається з двох основних компонентів: колекції віртуальних лабораторій, застосунків на порталі Go-Lab та платформи для створення дослідницьких навчальних середовищ Graasp..

Ці ресурси дозволяють робити експерименти, перевіряти гіпотези, робити дослідження з астрономії, біології, хімії, математики, фізики, електроніки. Використання застосунків не тільки цікаве, а й підвищує інтерес до навчання, сприяє запам'ятовуванню інформації та отриманню нових знань.

Онлайн-лабораторії надають учням можливість проводити наукові експерименти в онлайн-середовищі. Дистанційно керовані лабораторії (віддалені лабораторії) пропонують можливість експериментувати з реальним обладнанням з віддалених місць. Віртуальні лабораторії моделюють наукове обладнання. Набори даних містять дані вже проведених лабораторних експериментів.

Mozaik education – інтерактивне програмне забезпечення, яке складається з набору застосунків: *mozaBook* – електронні підручники, які, крім матеріалу друкованих видань, містять ігри, тематичні інструменти та інтерактивне наповнення. Вбудовані анімації, презентації та ілюстрації допомагають вчителю в роботі; *mozaWeb* – бібліотека тривимірних сцен, кілька сотень освітніх відео, картинок, аудіо, що стосуються до навчальних предметів, застосунків та ігор, доступні в режимі online у будь-якому місці. Дозволяють здійснити віртуальні прогулянки з динозаврами, побачити системи органів людського тіла, відвідати стародавні місця на нашій планеті й ще понад 1200 різноманітних 3D-сцен; *mozaMap* – цифрові інтерактивні атласи: різні типи мап, елементи яких можуть вільно замінюватися та складатися; *mozaLog* – цифровий журнал, інформаційна система, яка робить можливим виконання щоденних шкільних адміністративних та організаційних завдань на єдиному інтерфейсі; *LabCamera* – це програмне забезпечення, що призначене для вивчення природних наук і реєстрації даних.

Не варто забувати про Kahoot, LearningApps, Google Earth, SolarSystem, Gios, The Brain AR App, Code.org, LegoEducation, Zoom, Skype та багато-багато інших програм, що урізноманітнюють навчальний процес, роблять його цікавим, насиченим, корисним, а головне – ефективним.

Використання новітніх інструментів дозволяє вчителю створювати мультимедійні завдання, урізноманітнити процес навчання, зробити його інтерактивним, а це в свою чергу дозволить оптимізувати час, якого завжди бракує на якісне освоєння програми. Сучасний світ технологій відкриває нам безліч корисних ресурсів, які дозволяють покращити якість освіти, в тому числі дистанційної.

ЯКІСНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Триває пошук оптимальної моделі суспільства, за якої на новому, глобальному рівні кожен громадянин планети має можливість для реалізації своєї місії та ефективної, позбавленої будь-якої дискримінації партнерської взаємодії з іншими. Умовною назвою такої моделі є «інклюзивне суспільство», всі члени якого мають рівний доступ до участі у численних соціальних програмах, необхідних для життєдіяльності всієї глобальної громади, тобто відповідно до власних потреб та можливостей кожна особа є включеною до загальної творчої розбудови новітнього формату світоустрою. Ічхонською декларацією Всесвітнього освітнього форуму [2, с. 33], яка визначає глобальні тенденції розвитку освіти, підтверджено ключові принципи реалізації права на освіту:

- доступність (наявність достатньої кількості закладів освіти та педагогів, а також забезпечення всіх дітей безперешкодним доступом до освіти);
- рівність (забезпечення якісної освіти в безпечному середовищі з повагою до особливостей певних груп (наприклад, етнічних меншин, осіб із обмеженнями життєдіяльності) та прийняття їхніх поглядів щодо реалізації своїх прав);
- адаптивність (створення систем освіти, які можуть вносити необхідні зміни відповідно до потреб кожного учня).

Упродовж останніх десятиліть провідною тенденцією освітньої політики більшості країн світу залишається інклюзивне навчання (М. Браунелл [1], Дж. МакЛескі (J. McLeskey), Дж. Курт та А. Форбер-Пратт [3], М. Уїнзер [4] та ін.), яке у вітчизняній практиці лише набирає оберти. Українські науковці О.В. Мартинчук, С.П. Миронова, В.В. Нечипоренко, Н.Г. Пахомова, В.М. Синьов, З.М. Шевців, А.Г. Шевцов, М.К. Шеремет та ін. активно вивчають питання підготовки майбутніх учителів спеціальної освіти та інклюзивного навчання. У своїх дослідженнях вони вважають належну підготовку всього педагогічного персоналу, розробку необхідного законодавства, освітніх методик та аналіз зарубіжного досвіду ключовими факторами розвитку інклюзивного навчання в Україні. Отже, вивчення досвіду зарубіжних освітніх систем сприятиме уникненню можливих проблем в Україні.

За висновком канадської дослідниці проблем освіти осіб із ООП М. Уїнзер [4], забезпечення можливостей якісного надання медичних та освітніх послуг є істинним показником сприйняття осіб вразливих категорій у суспільстві. Отже, будь-які наміри змінити якість освіти для учнів із обмеженнями життєдіяльності залежать передусім від вчителя як найважливішої особи, яка безпосередньо впливає на освітнє середовище і несе відповідальність за успішність навчальних результатів своїх учнів.

Саме тому окреме занепокоєння викликає рівень підготовки педагогічних кадрів, зокрема стан педагогічної підготовки фахівців до роботи в інклюзивному освітньому просторі, визначений у звіті ЮНЕСКО за 2021 р. недостатнім [2, с. 102]. Лише один з двох учителів відчуває належний рівень своєї підготовки для викладання у класах, учні яких мають різні навчальні можливості (mixed-ability settings) та один з трьох – у класах з різними культурним походженням (multicultural settings).

У всьому світі гостро стоїть проблема забезпечення педагогічними кадрами осіб із ООП, викликана різким скороченням кількості охочих здобути спеціальність вчителя, занадто високим рівнем відтоку кадрів із педагогічної галузі, недостатнім фінансуванням галузі, а також відсутністю відповідної освіти та досвіду педагогічної роботи із учнями із ООП або лише з досвідом роботи у загальній освіті.

Хронічна нестача вчителів спеціальної освіти, поважний вік більшості вчителів, як і стурбованість щодо погіршення педагогічних кадрів загалом, на думку М.Т. Браунелл [1, с. 360], призвела до започаткування низки альтернативних шляхів отримання ліцензії на педагогічну діяльність. Хоча впровадження альтернативних програм підготовки педагогів для роботи із учнями з ООП активно використовується для збільшення кількості вчителів у школах, короткий термін навчання на таких програмах і відсутність можливості проходження педагогічної практики на більшості з них ставить під сумнів питання про якість освітніх послуг, що надаються учням, зокрема учням із ООП. Низка досліджень провідних американських науковців, зокрема робота на чолі з М.Т. Браунелл [1, с. 363] переконливо доводять, що успішність (особливо з читання та писемного мовлення) учнів, які навчаються у сертифікованих вчителів значно перевищують досягнення учнів, які навчаються у вчителів без проходження сертифікації або отриманої в альтернативний спосіб.

Оскільки наявність тривалої, змістовної і детально спланованої педагогічної практики є однією з умов успішної акредитації освітньої програми закладу вищої освіти у низці країн, зокрема у США, дослідники проблем спеціальної освіти особливо пильно вивчають можливості удосконалення форм проходження практики майбутніми вчителями. Так, у роботі Дж. Курт та А. Форбер-Пратт [1, с. 189] увага дослідників спрямована на подолання бар'єрів взаємодії між майбутніми вчителями, керівниками практики від закладу вищої освіти, від бази практики та учнями. Водночас автори наголошують на необхідності інтегрувати практичний досвід закладів освіти, які визначені базами педагогічної практики та у яких навчаються учні із особливими освітніми потребами у зміст освітніх програм закладів вищої освіти та їх тісну взаємодію.

Занепокоєння викликає той факт, що зазвичай після здобуття дипломів про завершення навчання у закладах вищої освіти, вчителі приходять у професію із твердими переконаннями, які майже неможливо змінити під час їхньої практичної роботи. Матеріали дослідження Дж. Курт, А. Форбер-Пратт [1, 202] свідчать, що розуміння інклюзивного навчання та особливостей його організації більшістю випускників педагогічних спеціальностей різняться: інклюзивне навчання переважно розглядається ними в категоріях «час» і «місце», а не «підтримка» та «послуги»; бар'єрами інклюзії вони вважають брак методичного та кадрового забезпечення, а не готовність педагогів взаємодіяти із різними учнями в єдиному освітньому середовищі.

Необхідним компонентом якісної підготовки педагогічних кадрів є також усвідомлення порушень психофізичного розвитку учнів із ООП у психологічній та медичній площині задля можливості задіяти найефективніші педагогічні технології і задовільнити індивідуальні потреби кожного здобувача. На практиці більшість вчителів по завершенні професійної підготовки не володіє належною теоретичною підготовкою з психології та медицини, тому використовує універсальні педагогічні методи навчання і виховання на власний розсуд. Відтак результативність такого

педагогічного впливу значною мірою залежить від інтуїції або випадкового збігу. Саме тому у моніторинговому звіті з впровадження інклюзії у країнах Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії підтримана пропозиція Саламанської декларації активно залучати осіб із інвалідністю для навчання учнів із ООП, оскільки вони зможуть стати позитивним прикладом для дітей з інвалідністю та розуміють їхні потенційні потреби [1, с. 40].

Дж. Курт, А. Форбер-Пратт М. Уїнзер та багать інших науковців переконані у важливості забезпечення висококваліфікованого педагогічного персоналу. Вважаємо, що якість професійної підготовки вчителів можна покращити шляхом надання студентам можливості рефлексувати над власним педагогічним досвідом, обговорювати теоретичні та практичні особливості навчання і виховання учнів із різних соціально-економічних та культурних середовищ, а також можливості врахування їхніх індивідуальних рис і особливих потреб та змінюватися відповідно до інформації зворотного зв'язку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Brownell, M.T., Sindelar, P.T., Kiely, M.T., Danielson, L.C. (2010). Special Education Teacher Quality and Preparation: Exposing Foundations, Constructing a New Model. *Exceptional Children*, 76(3), 357-377.
2. Inclusion and Education: All Means All. (2021). Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. *Central Education Monitoring Report*.
3. Kurth, J. A., & Forber-Pratt, A. (2017). Views of inclusive education from the perspectives of preservice and mentor teachers. *Inclusion*, 5, 189-202. doi:10.1352/2326-6988-5.3.189.
4. Winzer, M.A. (2002). Portfolio Use in Undergraduate Special Education Introductory Offerings. *International Journal of Special Education*, 17(1), pp. 33-41.

УДК 378 : [-057.21:614]:316.77.336.2

Г.В. Онкович, Н.М. Флегонтова, О.О. Ляліна, м. Київ

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Сучасні світові тенденції розвитку суспільства дедалі більше потребують удосконалення систем, що забезпечують освітній процес, оновлення змісту навчання, впровадження нових технологій, які сприяють більш якісній професійній підготовці майбутніх фахівців. Сьогодні наша держава потребує не лише освіченого спеціаліста, а фахівця, самодостатню особистість, що прагне до навчання протягом усього життя в динамічно змінюваному середовищі.

Реформування освітньої системи, її стратегічні пріоритети ставлять питання підвищення ефективності процесу оволодіння студентами державною мовою. Найважливіша роль у процесі входження індивіда в соціум належить мові, що акумулює в собі досвід попередніх поколінь нашого народу й усього людства. Тому головним завданням сучасного освітнього процесу є створення такого середовища, яке б сприяло формуванню комунікативної компетентності студентської молоді. Під поняттям «комунікативна компетентність» слід розуміти комунікативну здатність, знання і вміння, досвід комунікативної взаємодії, які необхідно враховувати в навчанні української мови.

Сфера охорони здоров'я – одна з провідних у суспільстві. Тому вивчення мови з позицій фахового спрямування, її лексичної нормативності є необхідним та першочерговим завданням і компонентом освітніх професійних програм галузі знань 022 «Охорона здоров'я». У закладах вищої освіти медичного профілю (як і в багатьох інших вишах) викладається обов'язковий курс «Українська мова за професійним спрямуванням». Цей невеликий за обсягом курс, спрямований на формування та удосконалення вмінь ділового спілкування, є передумовою успішного вирішення професійних комунікативних завдань спеціалістами певної галузі, зокрема медичної.

Проте використання лише традиційних методів навчання не дозволяє створити належних умов для опанування та розширення навичок, необхідних для набуття даної компетенції. Саме тому сьогодні набувають особливої актуальності сучасні методи та засоби, що дозволяють урізноманітнити освітній процес, наблизити його до реального спілкування, здатного спонукати студентів до критичного мислення, пізнавальної діяльності. Це інтерактивні методи, що припускають моделювання реальних життєвих ситуацій, рольові ігри, спільне рішення проблем, науково-практичні конференції, участь у наукових студентських гуртках, розробки навчальних проектів тощо.

Лише за умови підвищення мотивації, творчої активності під час навчання процес формування комунікативної компетентності буде успішним. З цього випливає, що майбутні фахівці з охорони здоров'я повинні оволодіти широким спектром знань, умінь та навичок для ведення ділової документації (від написання довідки – до протоколу операції, історії хвороби, реферату тощо). Студент-медик – майбутній фахівець – має також володіти вмінням використовувати стратегії й тактики спілкування у межах міжособистісної взаємодії: грамотно послуговуватись лексичними засобами (специфічні терміни високого рівня стандартизації, стійкі звороти загальнолітературного та професійного спрямування), послуговуватись стилістично коректним мовленням, спілкуючись з колегами, пацієнтами, клієнтами та у процесі ведення дискусій. Усна та письмова форми фахової комунікації передбачають володіння знаннями усіх норм української літературної мови.

Навчаючи мови, ми розглядаємо її як інструмент здобуття знань, засіб повсякденної діяльності людини, що має велике значення для фахівців. Мова і професія – це нероздільні поняття. Це дві важливі суспільні категорії, що визначають глибину пізнання світу, опанування надбань цивілізації, рівень мовленнєвої культури. Традиції національного користування словом виховують у людини правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність мовлення, виступають риторичними засобами, своєрідною «наукою» і мистецтвом переконання, що становить професіоналізм будь-якого фахівця.

Комунікація – одна з найголовніших професійних мов фахівців будь-якої сфери. Саме від уміння володіти мовою, словом залежить результат будь-якого спілкування. Мова – це єдиний спосіб для особистості бути собою.

Таким чином, застосування сучасних підходів до формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з охорони здоров'я є беззаперечною передумовою успішної реалізації ними фахових завдань у процесі навчальної та професійної діяльності.

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Пошук ефективних шляхів навчання, розвиток пізнавальних інтересів і виховання в кожного школяра свідомого ставлення до оволодіння знаннями з англійської мови залишаються нині актуальними. Ефективність навчання іноземної мови насамперед залежить від чіткої та гнучкої організації навчального процесу на уроці, від уміння вчителя враховувати реальне засвоєння матеріалу кожним учнем та його індивідуальні особливості.

Методика сучасного уроку іноземної мови тісно пов'язана з інтерактивними методами. Тому вчитель повинен бути креативним та артистичним, адже якість людської мови як засобу спілкування визначається двома характеристиками: швидкістю мовленнєвої реакції та широти кругозору. Ось чому інтерактивні методи, засновані на артистичному, творчому підході до навчання іноземній мові, нині найбажаніші. Вчитель повинен ставити головний акцент на завдання, які розвивають творчий початок особистості, підвищують мотивацію до вивчення мови та покращують мову як основний механізм комунікації.

Інтерактивні методи повинні стати головними, оскільки вони формують творчу, мовленнєву особистість, спроможну швидко реагувати на мовленнєве середовище та адаптуватися до певних соціальних умов. В основі цих методів лежать вправи, які розвивають швидкість реакції та розширюють кругозір.

Переваги інтерактивного навчання перед традиційним: у роботі задіяні всі учні класу; учні навчаються працювати в команді; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має можливість пропонувати свою думку; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується велика кількість матеріалу; формуються навички толерантного спілкування; вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Закцентуємо увагу на групових формах роботи, взаємодії учнів у парах і мікрогрупах. Оптимальний склад групи – 4-6 осіб. Вчитель має запропонувати такий спосіб засвоєння знань, який був би спрямований на розвиток дитини. Для цього важливо, щоб молодший школяр був головним дієвим героєм на уроці, почував себе вільно та комфортно.

Діти краще сприймають і засвоюють матеріал, якщо він подається в ігровій формі, інсценується. На допомогу приходять вірші, казки, невеличкі п'єси, дитячі спектаклі та свята з використанням англійських пісень і віршів.

Зазначимо, що рольові ігри справляють благотворний емоційний вплив на учнів, сприяючи підвищенню інтересу до занять.

Дієвими формами реалізації інтерактивних методів на уроках англійської мови в початкових класах, крім рольової гри використовуються: «Зіпсований телефон», «Наповнені коробочки», «Біжучий диктант», «Зашифровані картинки», «Виправте мене», «Злови мишку» тощо.

Гра «*Зіпсований телефон*» (1-2 клас) – дві команди стають у шеренги. Школярам, які стоять першими, він шепоче у вухо слово (1-2 клас), коротке речення (2-4 клас). Учні передають по черзі це слово чи речення до останнього члена команди.

Виграє та команда, у якої останній гравець називає правильну відповідь. Якщо обидві команди відповідають правильно, перемога зараховується обом командам.

«Зашифровані картинки» (1-4 клас) – учням початкових класів пропонується кілька картинок, учитель просить їх скласти у послідовність подій і переказати історію, використовуючи нові граматичні конструкції чи нову лексику. Потім учитель пропонує іншому учневі поміняти послідовність подій і розповісти свою історію. Продовжуючи роботу в класі, вчитель рекомендує учнів обговорити обидві історії і надати докази їх власних бачень цих оповідань.

Крім інтерактивних методів, важливою допомогою вчителю буде роздатковий матеріал – основний компонент навчально-методичного комплексу для І класів. Він є набором предметних, сюжетних, тематичних картинок, малюнків, які призначаються для роботи як у класі, так і вдома. Цей набір має бути в кожного школяра. Мислення у дітей конкретне, тому важливо новий матеріал ілюструвати. Ілюстративним матеріалом і будуть малюнки, іграшки, предмети, листівки, предмети, які оточують дітей. Тут спрацьовує метод наочності.

Отже, для ефективного навчання англійської мови учнів початкової школи та для кращого запам'ятовування важливо використовувати інтерактивні методи навчання, які відіграють важливу роль в осмисленні предмета пізнання, а також розвивати навички спонтанного мовлення, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу і мотивацією до творчої взаємодії учнів з учителем.

Завдяки правильно підібраним інтерактивним методам навчання можна розвинути інтерес учнів молодших класів до вивчення англійської мови як у стінах школи, так і до самостійного опанування мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичківська Т.М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування комунікативної компетенції учнів на уроках англійської мови / Т.М. Бичківська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2017. – Вип. 64(1). – С. 48-52. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64%281%29__18

2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2005. – С. 192.

3. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови // Рідна школа. – 2011. – №8–9. – С. 28-36.

4. Шевченко Є. Використання інтерактивних технологій для розвитку пізнавального інтересу на уроках англійської мови // Англійська мова та література. – 2005. – Вип. 24. – С. 4-6.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасна спеціалізована мистецька освіта спрямована на здобуття відповідних компетентностей під час безперервного навчання на кількох або усіх рівнях освіти та успішно реалізовується з раннього віку, виявляючи інтереси та розвиваючи індивідуальні здібності особистості. Спеціалізована хореографічна освіта в Україні, починаючи з радянських часів, пройшла період трансформації: від школи мистецтв і до сучасної мистецької школи. Багаторівневність системи мистецької освіти забезпечує ґрунтовну підготовку зі спеціальності відповідного виду мистецтва, формування теоретичних, теоретико-практичних та виконавських компетентностей, та покликана на здобуття фаху та підготовки відповідних кадрів для подальшої роботи в закладах культури, освіти, центрах народної творчості, гуртках, творчих лабораторіях тощо. Тому саме особливості хореографічної освіти кожної ланки спеціалізованих мистецьких закладів, зміст освітніх програм та якість навчання, мають неабияке значення для формування професійних компетентностей майбутніх викладачів.

Питанням спеціалізованої мистецької освіти присвячені праці Л. Андрусенко, Т. Бакланової, Т. Благової, О. Вільхової, Ю. Гончаренко, А. Короткова, Т. Луговенко, А. Максименко, В. Рагозіної, Т. Сідлецької та ін. Однак попри значну увагу вчених до різних аспектів мистецької освіти у вітчизняному мистецтвознавстві істотно бракує досліджень, присвячених процесу становлення та розвитку сучасної початкової хореографічної освіти в Україні, що потребує подальших розвідок з цієї тематики.

Основними завданнями статті є дослідження становлення сучасної початкової хореографічної освіти та її роль в системі мистецької освіти в Україні, аналіз освітніх програм з класу танцю для хореографічних шкіл та хореографічних відділень при школах мистецтв.

Сучасна система мистецьких шкіл продовжує триступеневу систему освіти радянських часів. Популяризація у той час самодіяльних танцювальних колективів, гуртків, клубів, що мали на меті збереження та поширення в маси хореографічного мистецтва, характеризувала танцювальне мистецтво як масове та доступне. Увесь накопичений досвід роботи у цій царині сприяв удосконаленню змісту хореографічної підготовки та призвів до процесу відокремлення професійної мистецької освіти від аматорства та створення системи відповідних освітніх навчальних закладів професійної підготовки. Навчання здійснювалося за експериментальними освітніми програмами [5], які перед затвердженням проходили довгу апробацію.

З початку 90-х рр. ХХ ст. активізація мистецького руху спричинила відродження усіх форм розвитку національного мистецтва. Дитяча хореографічна творчість, залишаючись одним із популярних жанрів аматорства, стала дієвим чинником художньо-естетичного й національного виховання дітей та молоді, спрямовувалася на збереження й популяризацію кращих традицій української народно-сценічної хореографії [4]. В Незалежній Україні (з 2001 по 2018 рр.) школи мистецтв іменувалися як початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади «школи естетичного виховання» [1], що надавали державні гарантії естетичного виховання через доступність до надбань вітчизняної і світової культури, закладали

фундамент для занять художньою творчістю, а для найбільш обдарованих учнів – до вибору професії в галузі культури та мистецтва. Освітній процес у закладах здійснювався за типовими навчальними планами та програмами, затвердженими Міністерством культури України. Для хореографічного відділення типова програма мала назву «Хореографічна школа» (хореографічне відділення).

До 2022 р. мистецькі школи знаходяться на етапі переходу до структурного поділу на підрівні (елементарного, середнього (базового) та/або поглибленого підрівнів), збільшення терміну навчання та процесу навчання за освітніми програмами, а не навчальними програмами. Мистецька освіта сьогодні передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва [3]. Відповідно до наказу Міністерства культури України [2] школи естетичного виховання почали називатися «мистецькі школи». Згідно з цими напрямами позаурочної роботи мистецьких шкіл визначають, як: художньо-естетичний, що забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та набуття здобувачами практичних навичок, оволодіння знаннями у сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва; мистецький, що забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності.

Мистецькими школами, що надають початкову хореографічну освіти сьогодні, є школи мистецтв та хореографічні школи. Освітній процес у них здійснюється за освітніми програмами елементарного (клас танцю), середнього (базового) та/або поглибленого підрівнів початкової мистецької освіти (з хореографічного мистецтва початкового професійного спрямування, класи народно-сценічного танцю, бального танцю, класичного танцю, сучасного танцю тощо) та за загальним мистецьким та/або початковим професійним спрямуваннями, що включають вимоги до учнів, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність, загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти. Роль художньо-естетичного виховання дітей засобами хореографії обумовлена синтезуючим характером хореографії, яка об'єднує в собі музику, ритміку, танець, образотворче мистецтво, театр і пластику рухів.

Заклади початкової мистецької освіти в межах своєї автономії можуть здійснювати освітній процес за власною освітньою програмою з танцю, розробленою з урахування або без урахування типової освітньої програми, що може відрізнятися від типової послідовністю подачі навчального матеріалу, обсягом його вивчення в сторону збільшення, наявністю додаткових компонентів змісту тощо.

Хореографічна підготовка учнів хореографічного (для класу танцю) відділення включає профільні дисципліни (інваріантний складник): танець (класичний танець, народно-сценічний танець, сучасний естрадний танець, гімнастику), бесіди про мистецтво, слухання музики та музична грамота, початковий курс історії хореографічного мистецтва. Також обираються дисципліни за вибором (варіативний складник): історико-побутовий танець, постановка концертного номеру, спортивно-бальний танець, дуетний танець, дихання в хореографії. Суміжними є предмети: малюнок, музичний інструмент. Здобувачі освіти також мають можливість

реалізувати себе у творчих лабораторіях шкіл мистецтв – хореографічних колективах та ансамблях.

Основною формою здобуття початкової мистецької освіти є груповий урок. Здобувачі освіти, які успішно та в повному обсязі виконали вимоги до результатів навчання, визначених освітньою програмою, можуть бути рекомендованими до навчання на наступному підрівні за загальношкільним або початковим професійним спрямуванням. Результатами освітньо-виховної роботи у процесі навчання дисциплін хореографічного мистецтва має стати рівень теоретичних знань, понять, практичних умінь та навичок, відповідного року навчання, за якого здобувачі освіти в повному обсязі виконали вимоги щодо результатів навчання та здобули відповідні теоретичні, теоретико-практичні та виконавські компетентності, успішно пройшли підсумковий контроль відповідних освітніх компонентів освітньої програми (клас танцю).

Отже, початкова хореографічна освіта у мистецьких школах полягає в набутті здобувачами освіти відповідних теоретичних, теоретико-практичних та виконавських компетентностей початкового рівня в хореографії. Освітній процес початкової мистецької освіти є явищем синтезуючим, тому, окрім надання початкової фахової підготовки, вона спрямована на всебічний розвиток дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Положення про початковий спеціалізований навчальний заклад (школу естетичного виховання): наказ Міністерства культури і мистецтв від 06.08.2001 р. №523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0803-01#Text> (дата звернення 03.06.2021).

2. Про затвердження Положення про мистецьку школу: наказ Міністерства культури України від 09.08.2018 р. №686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1004-18#Text> (дата звернення 05.06.2021).

3. Про освіту: Закон України. ВВР від 2017 р., №38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 03.06.2021 р.).

4. Благова Т.О. Мистецькі навчально-виховні комплекси як форма організації хореографічної освіти. Тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного і музичного мистецтва: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 18-19 лист. 2013 р. – Полтава. – С. 8-12.

5. Експериментальні учбові плани дитячих шкіл мистецтв (з 8-10 річним терміном навчання). – Київ, 1989.

УДК 069.01:[-044.337:37] (477)

Н.О. Філіпчук, м. Київ; Г.М. Загайська, м. Чернівці

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА – ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВИТИ

Музейна педагогіка значно розширює можливості для удосконалення навчально-виховного процесу як за змістом, так і за використанням нових форм, підходів, методів навчальної діяльності. Найперше музейні, часто і бібліотечні, фонди, експозиції, предмети, історично-культурні і природні документи та матеріали містять надзвичайно великий об'єм інформації, знаннєвий потенціал. З одного боку, такі можливості сприяють посиленню внутрішніх мотиваційних інтересів

особистості, оскільки багатоманітність знаннєвої сфери викликає подив, зацікавленість, захопленість, почуттєве прагнення до самопізнання та самовдосконалення. З іншого – музейна педагогіка наділена спроможністю створювати більш проблемне, креативно-творче середовище, в якому оптимізуються умови для формування критично мислячої особистості. Існує не лише право на вибір щодо підходів, оцінок явищ, фактів, подій, але й наявний сам вибір для власної точки зору, адже в музейному просторі для появи і аналізу проблемної ситуації шансів більше в разі, порівнюючи з університетським чи шкільним процесом. Часто таке культурне середовище уможлиблює ефект і результативність навчання й виховання, роблячи його більш інтенсивним, емоційно забарвленим, з розширеними предметно-маніпуляційними операціями взаємодії, формуючи й реалізуючи цільові установки суспільного і громадянського характеру.

Дидактично й методично кількісні параметри історичних персонажів, їхні діяння, різнотлумачення поведінкових норм, багатоманітність предметів духовної і матеріальної культури зумовлюють появу (також і завдяки майстерності музеєзнавця, вчителя, викладача, екскурсовода) проблемних ситуацій, які позитивно впливають на становлення вільної, критичної, творчої особистості. Важливо, що музейна педагогіка створює вмотивовану взаємодію учасників, їхню суб'єкт-суб'єктну діяльність, а також формує емоційну налаштованість відвідувачів (учнів, студентів, інших слухачів) на самооцінку, самоствердження. Практика підтверджує формування однієї дуже цінної діяльнісної якості суб'єкта, коли пізнання, ознайомлення з музейними фактами, персонажами викликають бажання «примірки» власної сутності, поведінки, оцінки, самоорганізуючись і самовиховуючись.

Нові знання, особливості самостійного мислення, народження «внутрішньої» дискусії, формування громадянської позиції, відчуття приналежності до певного етноархетипу і ставлення свого «Я» до зовнішнього світу — ознаки і результати дії музейної парадигми, музейної педагогіки. Проблемне навчання як необхідна умова ефективності освітнього процесу формується саме завдяки *музеальності*. Ця усталена й консервативна педагогічна технологія проблемного навчання, що передусім забезпечує активну й творчу участь студента, викладача, учня, музейного педагога в процесі здобуття якісних компетентностей, отримує нові виміри в музейному середовищі, яке вміщує в собі величезний пласт цінностей культурної спадщини. Очевидно, що нинішня ситуація в Україні (складна в соціально-економічному та політичному аспектах) щодо реалізації сутнісних принципів музейної педагогіки є все ж оптимальнішою, порівнюючи з періодом домінування марксистсько-більшовицької ідеології в музейно-освітньому просторі, коли накладались табу на цінності незалежної й творчої особистості, правдивості суспільного історичного досвіду, гуманних потреб людини, зокрема і в національно-культурному самоствердженні. Виникає природне питання – чому музейна педагогіка, на відміну від зарубіжних країн Європи, Північної Америки, так важко впроваджувалася в «радянській» системі освіти.

На нашу думку, причина носила передусім ідеологічний контент, адже музейна педагогіка в умовах демократичних режимів відіграла роль дієвого чинника для розвитку творчих можливостей особистості, критичного аналізу, свободи в мисленнєвій і почуттєвих сферах, що суперечило інтересам тодішнього суспільно-політичного режиму. Отже, вільна, знаюча й ментально не покріпачена Людина

зорієнтована, як правило, як на самоцінність людської індивідуальності, так і на самоповагу до власної національної ідентичності, національного архетипу. Музейна культура володіє унікальним науково-історичним, знаннєвим, виховним потенціалом для творення особистості саме з такими якісними характеристиками. Тому з допомогою передусім цієї міждисциплінарної галузі (музейної педагогіки) уможлиблюється реалізація цілей і завдань щодо виховання нових поколінь національно свідомих, вільних і креативних людей на ґрунті історичної правди й об'єктивних знань.

Взаємодія музею і освітнього закладу (школи, коледжу, інституту, університету і, навіть дитсадка) містить різні форми контактів організаційного, просвітницького, науково-освітнього, виховного, презентаційного характеру. Вона ґрунтується передусім на нормативних, статутних положеннях, меті і завданнях, які реалізовує той чи інший заклад, загальній суспільній стратегії держави. Проте, незважаючи на своєрідності зв'язків культурних, наукових, освітніх установ, існує спільний знаменник як об'єкт(и) загальної уваги. Ними є особистість та суспільство (соціум). Практично вся дія і взаємодія спрямовані на виховання, удосконалення, розвиток компетентностей Людини, відповідно й соціуму відповідно до тих стратегій, культурної традиції, а також політичних завдань, які реалізуються конкретними державами, їхніми ідеологічними системами. Тому музейна педагогіка ціленаправлено слугує двоєдиній меті – творити (відповідно усталених національних і суспільних ідеалів) людину і етнос, народ, націю.

Музейне, бібліотечне культурно-історичне, наукове, мистецьке середовище є найкращим підґрунтям для цієї місії. Ця функція на перспективу лише посилюватиметься в сторону необхідності гуманізації суспільства, навернення його до культурних цінностей, духовного ренесансу. Глобальна реальність підтверджує нагальну затребуваність саме такого вектору соціальної дії, адже постіндустріальна модель розвитку, технократизм, принцип непомірного і надмірного споживання з одного боку та катастрофічна нестача ресурсів для інших, жорстока агресивність у ставленні до людини і природи – доконаний факт безвідповідальності «за все живе». Німецький філософ Е. Фромм, даючи оцінку сучасному стану людства, нагадував про концепцію «етики життя», яку розробив ще на початку ХХ ст. А. Швейцер. Він писав: «Швейцер розумів, що людське суспільство і світ зазнають упадку внаслідок індустріалізації; уже на початку століття він бачив безсилість і залежність людей та необхідність відродження колективного життя в душі солідарності і благоговіння перед життям» [3, с. 146].

Сучасний учений-культуролог Пол Шафер стверджує, що філософське визначення поняття «культура» бере своє начало від римлян, зокрема від Цицерона, який сказав: «Культура – це філософія зрощування розуму». Очевидно, Цицерон намагався прирівняти культуру до інтелектуального розвитку особистості... У той же час як філософський підхід опирається на розвиток інтелектуальних здібностей, у художньому вимірі акцент робиться на розвитку художніх здібностей. Він охоплює більш широку сферу навиків і здібностей, оскільки естетизація особистості зумовлює не тільки розумові, але й почуттєві, емоційні, духовні якості... Культура ототожнюється з музами, поезією, музикою, трагедією, піснями, танцями, комедією... Поняттю «культура» дається визначення з точки зору мистецтва чи естетики» [4, с. 23-24].

Отже, окультурення, гуманізація людини і суспільства, опираючись на таке обґрунтування й бачення сутності «культурної особистості», інтегрує й синтезує раціональну й емоційно-почуттєву сторони, виводить «Культуру» далеко за межі лише інтелектуального розвитку. Виховання «серця» стає не менш важливою соціальною функцією. А тому синергетична модель досконалості інтелекту і «серця» робить людину адаптивнішою, «іммунотійкішою» до викликів часу. Освітні, культурні, наукові, мистецькі, інформаційні сфери й інституції мають бути зорієнтовані на формуванні саме такої суспільної парадигми. При цьому ці дві якісні характеристики соціуму й індивідууму – «рацію» і «почуття» здатні вибудовуватися на культурному базисі.

Музейна культура, що володіє повним спектром культурних цінностей духовного і матеріального характеру, різноплановими пізнавальними, науково-пошуковими, мистецькими, художніми, історичними надбаннями, духовними й природничими вартостями, займатиме і надалі чільне місце в інтелекту-художньому і громадянському вихованні. Музейна педагогіка стає найбільш ефективним засобом для комунікації і взаємодії суб'єктів з «культурою».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка: навчальна програма спецкурсу; Ін-т пед. освіти і освіти Івана Зязюна НАПН України. – К.: ТАЛКОМ, 2020. – 43 с.
2. Філіпчук Н.О. Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець ХІХ – початок ХХІ століття): монографія / Наталія Філіпчук; за наук. ред. Н.Г. Ничкало. – Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любчека», 2020. – 468 с.
3. Фромм Э. Иметь или быть? / Эрих Фромм. – Пер. с англ. – Запорожье: Биг-Пресс, 2012. – 190 с.
4. Шафер Д.П. Культурная личность / Д. Пол Шафер: пер. с англ. – К.: «Педагогічна думка», 2007. – С. 23-24.

УДК 378.14

О.В. Ханова, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Забезпечення ефективної фахової підготовки майбутніх педагогів професійного навчання залежить не тільки від якості і рівня теоретичного навчання, від об'єму знань засвоєних студентами але і від практичної підготовки. У наукових працях теоретиків професійно-педагогічної освіти ([1; 2; 3] та ін.) зазначається, що однією з важливіших умов ефективності професійної освіти є наявність компетентних і досвідчених педагогів, готових до викладацької діяльності на сучасних засадах. Порівняння вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки педагогів професійного навчання свідчить про наявність суперечності між потребою у професійній підготовці кваліфікованого педагогічного персоналу для системи професійної освіти України та незадовільним станом такої підготовки. За таких умов необхідно впроваджувати такі моделі професійно-педагогічної підготовки, які б забезпечували більш широке задоволення освітніх потреб, формували мотивацію молоді до педагогічної діяльності та кар'єрного зростання у галузі професійної освіти, забезпечували практичну орієнтованість змісту і технологій навчання.

У процесі дослідження підтверджувалося, що готовність студентів до включення у практичну діяльність визначається їх професійно значимою особистісною освіченістю і певним психічним станом: достатньо стійкими позитивними мотивами діяльності, наявністю професійно значимих рис характеру і здібностей, відповідними знаннями, уміннями і морально-етичними установками, педагогічно-зорієнтованими особливостями пізнавальних процесів (сприймання, уваги, мислення, пам'яті) стійкістю емоційно-вольових процесів.

У закладах фахової передвищої освіти обсяг практики, її види, терміни проведення визначаються освітньо-професійною програмою підготовки та навчальним планом. На цій основі формуються програми практик. Заклади освіти визначають бази практики враховуючи можливості реалізації її завдань, знань, здібностей, інтересів студентів. Програма проходження студентами практики включає декілька етапів, зокрема підготовчий, виконавський і підсумковий.

Підготовчий етап практики охоплює розв'язання всіх організаційних питань. Починається з вибору студентом бази практики, підписання угод між закладом освіти і організаціями, де студенти будуть проходити практику. На підготовчому етапі керівником практики, який відповідає за її організацію і проведення, проводиться настановча конференція. Студенти знайомляться з термінами, завданнями, програмою і вимогами до звітної документації з практики, з розподілом по її об'єктах, із своїми керівниками і методистами.

Виконавський етап практики включає знайомство студентів з установою, в якій вони будуть працювати, її фахівцями, складання кожним практикантом індивідуального плану роботи, який включає практичну діяльність, попередню розробку різних форм і видів роботи, підбір необхідних дослідницьких методик, консультації з методистами і керівниками практики. Протягом виконавського етапу студенти реалізують основні завдання практики, аналізують і обговорюють з керівниками і методистами отримані результати, визначають і розробляють матеріали для презентації на підсумковій конференції.

У ході підсумкового етапу студенти у встановлений термін (п'ять днів) оформляють звітні матеріали, для перевірки і контролю керівником практики та викладачем-методистом.

Отже, практична підготовка майбутніх педагогів професійного навчання базується на організаційних принципах і має свою специфіку, що зумовлено інновацією професії; поширеністю педагогічної діяльності у сферах освіти і своєрідністю форм і методів роботи. Основним інтегруючим компонентом особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця є його залучення до різних видів практик і формування умінь, навичок реалізовувати професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко О.Е. Про реалізацію концепції розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні / О.Е. Коваленко, В.І. Лобунець, М.І. Лазарев, А.П. Тарасюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18-19. – С. 7-18.
2. Сергеева Л. Підготовка педагогів професійно-технічних навчальних закладів як науково-педагогічна проблема / Л. Сергеева // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський. – Харків: НТУ «ХП», 2010. – Вип. 27 (31) :

V Кримські педагогічні читання «Педагогіка вищої школи 21-го століття та формування національної гуманітарно-технічної еліти»: в 3 ч. Ч. 2. – С. 245-250.

3. Щербак О.І. Зміст і форми підготовки майстрів виробничого навчання в індустріально-педагогічних технікумах України (1967-1994 рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1995. – 316 с.

УДК 378.147:[37.011.3-05:373.3]

С.В. Ходаківська, м. Київ

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Методична підготовка майбутнього педагога виступає важливим напрямом і необхідним завданням у реформуванні вищої педагогічної школи. Сучасні тенденції розвитку освітньої галузі вимагають від вищих закладів освіти формування особистості майбутнього вчителя, здатної до впровадження освітніх інновацій, здійснення педагогічної рефлексії, оволодіння навичками та вміннями науково-методичної діяльності, що забезпечить його професійну самореалізацію у прискорені терміни [3].

Методичну складову загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів досліджували К. Авраменко, І. Беленок, Н. Грицай, О. Мітіна, В. Моторіна, М. Криловець, Я. Левченко, Л. Орлова, С. Скворцова, О. Таможня, К. Ткаченко та інші.

Проблему методичної підготовки учителів початкової школи досліджували Т. Амельченко, Н. Воскресенська, Н. Максименко, Н. Черв'якова, які розкривають зміст та умови успішного здійснення їх методичної підготовки, зазначають її можливості щодо методичної діяльності під час навчального процесу у майбутньої якісної методичної діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Під методичною підготовкою майбутніх учителів ми розуміємо цілісну систему педагогічних дій, заходів, спрямованих на інтеграцію теоретичних і практичних складових, які є важливим чинником їх майбутньої якісної методичної діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Методична підготовка майбутніх учителів передбачає вирішення таких завдань, як: опанування знаннями, навичками, вміннями з методичної діяльності, спрямованої на розвиток у них педагогічних здібностей, ознайомлення з педагогічною майстерністю творчих вчителів, передовим досвідом педагогічних колективів тощо.

Слід зазначити, що основою методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи є вивчення загальнопрофесійних дисциплін, циклу професійноорієнтованих дисциплін з методиками викладання та циклу дисциплін вільного вибору студентів, зміст яких сприяє формуванню методичних знань, навичок, умінь.

Процес підготовки майбутніх учителів до методичної діяльності має бути цілеспрямований, динамічний, інноваційний, креативний, вмотивований, такий, що потребує розробки науково-методичної системи, яка передбачає визначення мети, комплексу принципів, методів, форм, засобів і умов її функціонування на

теоретичних засадах і спиратися на методологічні підходи, серед яких слід зазначити цілісний, системний, середовищний, діяльнісний, фасилітаційний.

Методична складова загальної педагогічної підготовки майбутніх учителів може бути сформована на належному рівні і за умов створення для майбутніх педагогів фахового освітнього середовища, під яким слід розуміти цілісну динамічну відкриту педагогічну систему, яка об'єднує педагогічні процеси вищого педагогічного навчального закладу та загальноосвітнього і надає можливості для формування творчої особистості майбутнього педагога, його самореалізації, забезпечує професійне становлення у загальноосвітньому закладі в прискорений термін, створює умови для підвищення престижу педагогічної професії [2].

Таким чином, методична підготовка майбутніх учителів сприятиме розв'язанню педагогічної проблеми щодо методичної підготовки майбутніх учителів початкової школи: формуванню в них потреби в методичній діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі; мотивації та розвитку у студентів потреби в професійному самовдосконаленні як важливої фахової складової.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воскресенська Н.В. Забезпечення взаємозв'язку дидактичної та методичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Н.В. Воскресенська. – К., 1996. – 25 с.

2. Упатова І.П. Духовність особистості: методологія, теорія і практика / Упатова І.П. – Северодонецьк, 2006. – Вип. 4 (73). – С. 192-200.

Р о з д і л І І І
МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ
МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

УДК [78:7.079]:(477.85)

В.М. Акатріні, м. Чернівці

МУЗИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ MANDYCZEWSKI FEST IV У ЧЕРНІВЦЯХ

До 30-річчя Незалежності України у Чернівцях відбувся музичний фестиваль Mandyczewski Fest IV (22-29 серпня 2021 р.). Усі концерти відбувалися на площі Філармонії, у залах Чернівецької обласної філармонії імені Дмитра Гнатюка та церквах м. Чернівці.

Тематика заходу цьогогоріч – «Україна і її місце у світовій культурі». Була презентована музика буковинських композиторів Є. Мандичевського, К. Мікулі, А. Гржималі, С. Воробкевича, а також українських класиків М. Лисенка, Л. Колодуби, М. Скорика, Є. Станковича, В. Сільвестрова, О. Чмута, Л. Затуловського. Серед родзинок фестивалю – українська прем'єра ораторії Мар'яна Кузана (Франція) «Послання» на слова Т. Шевченка зі сценічною дією.

«Основною метою Mandyczewski Fest IV є виявлення феномену української ідентичності в музичному мистецтві, яка зберігалася навіть всупереч складним історичним періодам бездержав'я, а також – висвітлення багатогранності української музичної культури, та її місця в світовій культурі», – зазначають організатори.

Відкриття фестивалю відбулося на Площі Філармонії.

У єдиному, життєдайному, барвистому вінку мелодій та пісень світочів музичної, культурної спадщини Буковини часів австрійського періоду, українських класиків та сучасників – переплітались цікаві пізнавально-лекторійні стрічки, підготовлені науковцями, краєзнавцями, істориками нашого краю: Михайлом та Володимиром Акатріні, Яриною Вишпінською, Лесею Щербанюк, Іриною Яворською, Наталією Мороз та Ярославом Солтисом.

Модератор заходу, кандидат історичних наук Ганна Скорейко, спілкуючись з глядачами, представляла у слові і музиці багатогранну палітру видатних митців Буковини. Звучали твори Євсевія Мандичевського, Кароля Мікулі, Ференца Ліста, Сидора Воробкевича, Миколи Лисенка, Степана Сабадаша, Андрія Кушніренка, Володимира Івасюка, твори з репертуару Йозефа Шмідта, братів Руснаків, Дмитра Гнатюка.

Зворушували серця глядачів пісні і мелодії у виконанні артистів філармонії, хвилююче – трепетно, з любов і вдячністю торкався струн людської душі голос оперного співака світового рівня, лауреата Шевченківської премії Андрія Шкурмана. Його слово і пісня линули над Чернівцями, понад Буковиною зринали високо у піднебесся, славили землю, ім'я якій величне, горде, непереможне – Україна.

У заході взяли участь Обласна наукова універсальна бібліотека ім. Михайла Івасюка (директор Наталія Філяк), Видавничий Дім «БукРек» (директор Дарина Туз-Максимець), Обласна національна спілка художників (голова Юрій Гушкевич), Театр

анімації Івана Бутняка (Чернівецька обласна філармонія ім. Д. Гнатюка) та безпосередньо художники – Олександр Гармидер, Андрій Холоменюк, Лариса Куваєва, Юрій Гушкевич, Софія Гордіца, Ірина Каленик, Павло Пушкар'юв, Людмила Богдан.

Другий день фестивалю Mandyczewski Fest IV пройшов в приміщенні Чернівецької обласної філармонії імені Д. Гнатюка. В цей день відбулася перша всеукраїнська прем'єра ораторії «Послання» за поемою Тараса Шевченка «І мертвим, і живим і ненародженим...» видатного французького композитора, українського походження Мар'яна Кузана (1925–2005). Це монументальне полотно є єдиним цілісним музичним твором у світовій музичній культурі, написаним на слова знаменитої поеми найвидатнішого українського поета і пророка Тараса Шевченка, ідея якої набуває щораз більшої актуальності в Україні.

Ораторія була написана 30 років тому (1991 р.), в час проголошення Незалежності України. Увертюра до ораторії як самостійний твір під назвою «Свобода», присвячена вільній Україні, вперше прозвучала 7 грудня 1992 р. у виконанні французького симфонічного оркестру у залі Плейєль у Парижі.

Світова прем'єра ораторії «Послання» відбулася в Едмонтоні (Канада) 8 червня 2002 р. у виконанні Едмонтського симфонічного оркестру, хору «Дніпро» та чоловічого хору Едмонта під орудою всесвітньовідомого диригента Гжегожа Новака, за участі автора.

Чернівецька обласна філармонія імені Д. Гнатюк презентувала театралізовану постановку твору, яка було виконана трьома філармонійними колективами: Чернівецький академічний симфонічний оркестр, академічний камерний хор «Чернівці» та хор заслуженого академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю.

В головних ролях виступали всесвітньовідомий оперний співак, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, заслужений артист України Андрій Шкурган (баритон), заслужена діячка мистецтв України Надія Селєзньова (мецсо-сопрано), диригент Йосип Созанський. Художник музично-театрального дійства – Сергій Колісник, художній задум – Іван Бутняк, вступне слово – доктор філософії, кандидат мистецтвознавства – Лілія Назар. Керівниця проєкту – генеральна директорка Чернівецької обласної філармонії імені Д. Гнатюка Анастасія Костюк.

Третій день – «Буковина – це наш край». Захопливо пройшли дитячий захід та інтерактивна програма: конкурси, ігри, малюнки, захоплюючі розповіді і видовища. Модератор: Тетяна Дяченко.

Святковий концерт до Дня Незалежності України увінчався виступом Академічного симфонічного оркестру (солісти А. Шкурган, В. Фісюк, Б. Зайцева-Чєбан, диригент – Йосип Созанський).

У рамках фестивалю на четвертий день відбувся захід, присвячений 200-річчю з дня народження Кароля Мікулі (1821–1897) – першого професійного композитора Буковини, мецената, громадського-культурного діяча, популяризатора творчості Фридерика Шопена, основоположника львівської фортепіанної школи, чиє життя пройшло меридіанами Чернівців, Відня, Парижу і Львова.

На концерті-лекції звучали фортепіанні та камерно-вокальні твори К. Мікулі та Ф. Шопена (К. Мікулі «Імпровізація», «Мазурка», «48 румунських національних арій Зошит 1», «Alla Rumana», «Mondnacht», «Matamorphosen», «Скерцино», «Романс»,

«Анданте з варіаціями»; Ф. Шопен «Ноктюрни»). Солоісти: заслужена артистка України, лауреат премії Сіді Таль Лілія Холоменюк (фортепіано), заслужений артист України Володимир Фісюк, заслужена артистка України Богдана Зайцева – Чебан, доцент кафедри музики ЧНУ ім. Юрія Федковича Ярина Вишпінська (фортепіано), Юлія Созанська (скрипка), Даніела Паламарюк (скрипка), Юлія Козловська (скрипка).

П'ятий день – «Тріумф і трагедія Йозефа Шмідта».

У мистецькому центрі імені Івана Миколайчука презентували фільм Леоніда Флейдермана «Тріумф і трагедія Йозефа Шмідта». Перед кінопоказом виступали оркестр під керівництвом Лева Фельдмана. Модератор – Микола Кушнір.

Шостий день – концерт академічного камерного оркестру «Саргіссіо» під керівництвом Павла Чеботова. У залі органної та камерної музики Чернівецької обласної філармонії імені Д. Гнатюка звучав твір композитора Гржималі Войтех-Адальберта «Серенада №1 фа мажор» у вдалому поєднанні з музикою сучасних композиторів М. Скорика, В. Сільвестрова, Є. Станковича, написаною у «старовинному стилі». Солоісти – народний артист України Павло Чеботов (скрипка), заслужена артистка України Людмила Шапко (скрипка)

Під час концертної програми також відбулася прем'єра виконання твору Володимира Івасюка «Квартет для струнних інструментів», який у неосяжному світі мелодій представляє камерно-інструментальну музику композитора.

У програмі шостого дня звучали твори М. Скорика – Три фантазії з Львівської лютневої табулатури XVI ст. в обробці для струнного оркестру, А. Гржималі «Сюїта», Є. Станковича «Фінська колискова» та «Елегія пам'яті С. Людкевича» В. Сільвестрова.

Сьомий день – «До 200 річчя собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ». В Соборі Успіння Пресвятої Богородиці відбувся концерт духовної музики за участю академічного камерного хору «Чернівці».

У програмі фестивалю оркестри виконали музику таких композиторів, як: Євсей Мандичевський, Кароль Мікулі, Сидір Воробкевич, Микола Лисенко, Лев Колодуб, Мирослав Скорик, Євген Станкович, Валентин Сільвестров. Диригент: Надія Селезньова. Ініціатор проєкту – о. Валерій Сиротюк.

Загалом слід зазначити, що фестиваль Mandyczewski Fest IV пройшов на високому рівні та став визначною культурною подією року.

УДК 37.015.31:75

О.Г. Василяко, м. Київ

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Учені визначають позааудиторну діяльність студентів як педагогічно доцільну організацію їхнього вільного часу, яка забезпечує не лише оволодіння спеціальними знаннями, уміннями і навичками, але й сприяє розвитку особистісних якостей, реалізації їх схильностей та здібностей [3, с. 109].

До педагогічних форм позааудиторної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів дослідники відносять види та способи організації студентів і викладачів для спільної діяльності у позааудиторний час. Відомо, що різноманітні

форми позааудиторної діяльності підвищують можливість успішного вирішення завдань щодо вдосконалення освіти та виховання студентів, а також досягнень у творчості [2].

Оскільки у виховному процесі традиційно використовуються масові, групові, індивідуальні форми організації позааудиторної діяльності, то до масових форм виховної роботи варто віднести: тематичні вечори, арт-вечори, арт-виставки, зустрічі-бесіди з видатними художниками, творчі конкурси, фестивалі, художні виставки тощо.

На увагу заслуговує те, що масові форми виховання особливо дієві за допомогою образотворчого мистецтва.

Насамперед з-поміж них слід звернути увагу на тематичні вечори, котрі найчастіше присвячені пам'ятним датам, відносно відомих митців та народних героїв. Цінність тематичних вечорів полягає насамперед у тому, що в їх підготовці та проведенні мають брати участь самі студенти як в режимі онлайн, так і офлайн. Обираючи тему, запрошуючи гостей, оформлюючи приміщення, підбираючи картини для оформлення відповідного середовища, студенти мають змогу проявляти свою ініціативу, самостійність, ерудованість, креативність та обізнаність у сфері образотворчого мистецтва. У зв'язку з сучасними обмеженнями варто звернути увагу на створення віртуальних заходів, де студенти так само можуть проявити та застосувати все вище пере численне та додатково продемонструвати свої знання з комп'ютерних технологій.

Однією з найпопулярніших форм виховного процесу виступають ярмарки та фестивалі, де студенти мають можливість заявити про себе, та свої творчі здобутки. Відтак, вони самостійно готують картини, панно, вишивки, декоративні прикраси, глиняні вироби ручної роботи та виступи, пропозиції та побажання та організують оформлення приміщення.

Окрім цього, до масових форм виховної роботи можна віднести клубні форми, для прикладу – організацію творчого простору «ARTSKLO», який об'єднує всі види групової, масової та індивідуальної творчості та виступає координуючим центром. Така організація творчого простору відбувається на добровільних засадах з урахуванням інтересів та потреб студентів, де проводяться творчі арт-посиденьки, арт-вечори, виставки присвячені знатним датам та першим пробам пензля студентів, творчі лекції, засідання дискусійних клубів, зустрічі з митцями та інші.

Відомо, що саме у групових формах виховання найчастіше застосовуються різноманітні засоби впливу на студентів: виховні години та бесіди з кураторами, творчі арт-вечори, відвідування виставок та екскурсій, творчі ігри та арт-сніданки, участь у художній самодіяльності, демонстрування кінофільмів тощо. Усе це допомагає студентам зробити вечори цікавими, а виховну інформацію зрозумілою, переконливою та насиченою.

Безумовно, необхідною умовою виховного процесу виступає індивідуальна форма роботи, оскільки саме вивчення індивідуальних особливостей студентів сприяє кращій та якісній творчій самореалізації зростаючої особистості. При цьому важливо, щоб індивідуальна робота була послідовною та систематичною, оскільки для індивідуального виховного процесу притаманні різноманітні форми, зорієнтовані на розкриття та розвиток саме творчих здібностей кожної окремої особистості. В сучасних реаліях актуально звернути увагу на індивідуальні мистецькі заняття з арт

digital (графічне малювання). Ці заняття допоможуть розкритися студентам не тільки творчо, проявити свої знання з живопису, графіки, скульптури, композиції, а й зробити перші кроки в арт-індустрії, як дизайнер; оформлювати презентації, рекламні буклети, віртуальні виставки, художні онлайн конкурси, що дозволить демонструвати знання та навички здобуті за результатами вивчення інформатики. Тобто таким чином, студент не тільки проявляє себе творчо, але й може здобути додаткову актуальну професію під час позааудиторної діяльності й створити власне творче портфоліо.

У підсумку, можна зробити висновок, що в процесі застосування різноманітних форм і методів творчої діяльності засобами образотворчого мистецтва створюються умови для вирішення й моделювання завдань та ситуацій, що забезпечують виховання у студентів, прояв у них основних структурних складових у життєвих ситуаціях. Для здійснення цього необхідно долучати образотворче мистецтво, котре активізує та розвиває креативність студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К. ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Лаппо В.В. Формування духовних цінностей студентської молоді в навчально виховному процесі вищих навчальних закладів: теоретично-методичні засади [монографія]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2017.
3. Холод Н.И., Егорова О.С. Формы и методические принципы организации внеаудиторной деятельности студентов по иностранному языку // Ярославский педагогический вестник. – 2014. – № 4. – Т. 2. – С. 108-113

УДК 378.14:74.746

Л.В. Гапон, м. Київ

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ

Соціально-економічні зміни зумовлюють певні вимоги до випускників професійної освіти, зокрема, до фахівців з художнього текстилю, а саме: до їх знань, умінь, навичок та внутрішніх якостей. Постійний розвиток та зміна технологій виробництва потребує вдосконалення освітнього процесу під час підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності, яке особливо має акцентувати більшу увагу на поєднанні наукової, творчої та мистецької складових. В умовах сучасної професійної освіти їх поєднання забезпечує проектно-технологічне навчання.

Проектне навчання – це особистісно-орієнтоване практичне навчання у процесі навчально-трудова діяльності майбутнього фахівця з урахуванням його здібностей та інтересів, спрямоване на поєднання трьох складових: технології, науки та творчості [1, с. 20].

Проектна діяльність розглядається як чинник, що сприяє розвитку в майбутніх фахівців з художнього текстилю самостійного мислення; вміння вирішувати поставлені завдання, використовуючи при цьому здобуту інформацію з різних галузей знань; здатність передбачати результати та наслідки різних варіативних рішень проблеми; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між процесами.

Значну увагу ідеї організації проєктної діяльності у процесі фахової підготовки приділено у працях С. Ткачука, А. Терещука, В. Стешенка, В. Яковлевої, В. Мадзігон та ін.

Наші опитування власників підприємств показали, що фахівцям саме декоративно-прикладного мистецтва, які кваліфіковані та знаючі свою роботу, не вистачає ряду якостей, які впливають на якість виконання поставлених завдань. Серед них – збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування творчого проєкту; застосовувати фахову термінологію; визначати мету, завдання та етапи проєктування; аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проєктних вирішень; створювати об'єкти професійної діяльності засобами проєктно-графічного моделювання; визначати функціональне та естетичне значення об'єкту проєктування [2, с. 7].

Невідповідність вимогам, на нашу думку, закладена в освітніх програмах з підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, зокрема фахівців декоративно-прикладного мистецтва. Стандарти вищої освіти зі спеціальностей 022 «Дизайн» та 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» формують фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, а також передбачають застосування певних теорій та методів [2, с. 4; 3; 4].

Відповідно до результатів навчання з першої спеціальності готують фахівців, які виготовлятимуть функціональні та естетичні комплексні, одиничні об'єкти дизайну; з іншої – цілісний продукт предметно-просторового та візуального середовища, створений на аналізі основ класичного та сучасного мистецтва, який, переважно відповідає естетичним потребам, ніж функціональним.

Таким чином, проаналізувавши стандарти вищої освіти, виявлено різні вимоги до формування загальних та предметних компетентностей майбутніх фахівців. Так зокрема виявлена розбіжність у формуванні фахових компетентностей фахівців дизайну та декоративно-прикладного мистецтва, а саме, відсутність в стандарті спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.» – формування здатності застосовувати сучасні методики проєктування об'єктів професійної діяльності. Ця компетентність є важливою для майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, так як вона формує поєднання таких складових: науковість, творчість, технологію. Провідні вчені вважають, що ефективне формування даної фахової компетентності можливе лише під час застосування проєктно-технологічної методики навчання.

На думку М. Коньока, проєктно-технологічна діяльність – це логічний та цілеспрямований навчально-трудоий процес, який передбачає аналіз, обґрунтування, планування, розробку проєкту, технологію виготовлення та реалізацію об'єктів проєктування.

Проведені нами опитування фахівці з художнього текстилю свідчать, що в ході своєї професійної діяльності у випускників виникає ряд труднощів, які полягають у пошуках і знаходженні нових нестандартних способів вирішення професійних завдань, в аналізі професійних проблем, прийнятті професійних рішень. Сучасні зміни в організації виробництва, створення нових інструментів та матеріалів, глобалізація, підвищення рівня запитів споживачів, економічні впливи зумовлюють

ряд вимог до фахівців з художнього текстилю, серед яких важливими є конкурентоспроможність, мобільність в професійній діяльності та ринку праці. Для підготовки фахівця, котрий відповідає наведеним вимогам необхідно, на нашу думку, під час професійної освіти формувати наукову, технологічну та творчу складову майбутнього фахівця з художнього текстилю.

Значну увагу питанням єдності технічних і художніх знань під час організації художньо-проектної діяльності майбутніх викладачів технологій та трудового навчання приділяли В. Титаренко, О. Літковець, В. Сидоренко, Ю. Белова, Л. Оршанський, М. Курач та ін.

На сучасному етапі розвитку освіти проектно-технологічне навчання розглядається вченими, педагогами (Г. Голуб, Е. Полат, Н. Пахомова, С. Смирнов, В. Беспалько та ін.) як важлива складова у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців.

На основі аналізу наукових праць можна стверджувати про популярність та важливість проектно-технологічного навчання для закладів загальної середньої освіти, вищих навчальних закладів та закладів професійної освіти.

На нашу думку, важливим є вдосконалення освітнього процесу за допомогою проектних технологій, що дозволить майбутнім фахівцям декоративно-прикладного мистецтва створювати продукт професійної діяльності, який задовольнятиме потреби ринку праці, вдало поєднавши художній та технологічний компоненти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коберник О.М., Сидоренко В.К. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 216 с.

2. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн»; чинний від 13.12.2018 р. № 1391. Вид. офіц. – Київ: Міністерство освіти і науки України, 2018. – 14 с.

3. Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський рівень) вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»; чинний від 24.05.2019 р. № 725. Вид. офіц. – Київ: Міністерство освіти і науки України, 2019. – 16 с.

УДК 069.12:639.1.055.3 (Києво-Печерський заповідник)

О.Г. Гончаренко, м. Київ

НОВА ЕКСКУРСІЯ ВІДДІЛУ МУЗЕЙНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Особливість і перевага музею в тому, що він надає цілісне сприйняття, сформоване гармонійним поєднанням вербальної інформації та тактильних відчуттів. Він є місцем унікально придатним для повного занурення в ситуацію – історичну, художню тощо. Музей може пропонувати неповторний інтелектуальний та емоційний досвід, який є водночас різноманітним і позитивним. Він здатен задовольнити прагнення до глибоких відчуттів та осягнення складних ідей через історію й мистецтво, а також формувати світогляд і долучати до певної системи цінностей [4].

Що надає музею такі унікальні можливості? Його колекція і вміння її презентувати, тобто добірка добре вивчених автентичних предметів і майстерність музейних співробітників зі створення контексту для їх сприйняття. Музей через свою збірку звертається до відвідувачів, промовляє до них, прагне розказати історію, наштовхнути на роздуми, викликати емоції. Візит до музею може і започаткувати зацікавлення сюжетом чи персонажем, і поглибити розуміння, і спричинити інсайт. Власні відкриття, що відбуваються на яскравому емоційному тлі, тягнуть за собою потребу висловитися й бути почутим, а отже потребу в спілкуванні [1].

Музеї можуть робити людей щасливими, пропонуючи їм вартісні теми для обговорення, а значить, для спілкування – не випадкового, глибокого, сповненого сенсів: «Найбільше щастя, яке може бути в людини чи іншої живої істоти, – це спілкування. Хай хто що каже, але саме до спілкування зводяться всі ті життєві вияви, які називаються щастям. Без спілкування все втрачає сенс, і ніякі насолоди не можуть його повернути» [5, с. 50]. Музейні події мають бути гідним приводом і предметом для діалогів та дискусій, вони також мають сприяти виникненню особливих взаємин навколо культурного контенту.

Чи треба намагатися музею бути цікавим для всіх? Відкритим, безумовно, так. Музею радше варто виховувати свою аудиторію, формуючи попит на розумні розваги. Наразі видається найбільш прийнятною траєкторія руху від культурного туризму до дозвіллевих практик, від оглядових лекцій-екскурсій до екскурсій інтерактивних і театралізованих, екскурсій-бесід чи екскурсій-діалогів, а також ігор, вистав, що передбачають участь відвідувачів, майстер-класів, спільної із відвідувачами організації виставок тощо. Кожен сучасний музей нині мусить дбати про головне – про свого відвідувача, бажаного, постійного, такого потрібного [3].

Окреслені функції сучасного музею є своєрідною ідейною програмою для створення нових музейних заходів у відділі музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Одним із сучасних заходів є інтерактивна екскурсія «Біблійні сюжети в стінопису церков Києво-Печерського заповідника». Формально її адресовано учням середніх класів, практично – вона може бути цікавою ширшій віковій аудиторії, будучи відповідно адаптованою. Екскурсія складається з огляду монументального живопису і прикладних занять – малювання, складання пазлів, розв'язування цікавих завдань.

Мета заходу – зацікавити відвідувачів біблійними сюжетами, так щоб заохотити їх до спілкування. Саме тому ми пропонуємо для огляду тільки два об'єкти – Троїцьку надбрамну церкву і Трапезну церкву з палатою, а розповідь розгортаємо навколо найвідоміших героїв Біблії та найголовніших євангельських подій. Ми починаємо розмову про Біблію як про систему координат щонайменше європейської культури, адже з її тексту, як з багатого ґрунту, виростили й виростають сюжети для літератури й мистецтва. У Києво-Печерському заповіднику маємо унікальну нагоду розказувати історії на всі часи від майстрів лаврської малярні – однієї з найвідоміших художніх шкіл Східної Європи.

Бароковий живопис першої половини XVIII ст., насичений, яскравий, уважний до деталей, щільно вкриває стіни Троїцької надбрамної церкви. Триярусні куліси притвору – чи не найкраща локація, щоб згадати перший рядок книги книг, відновити в пам'яті священний порядок творення світу. Діти, та й дорослі, радо реагують на пропозицію знайти малюнки із звичайними тваринами та дивовижними створіннями в

стінописі нижнього ярусу. Морське чудовисько зі старозавітної історії «Виверження Йони з китового черева», зображення якого розміщено на західній стіні паламарні, незмінно привертає увагу відвідувачів. Ми не втрачаємо нагоди нагадати подробиці сюжету, оскільки один із сюрпризів, що чекають на учасників після екскурсії, пов'язаний із цим персонажем.

Надалі ми свідомо зосереджуємося на обговоренні лічених сюжетів, переважно про Давида, Мойсея та Авраама. Їхні зображення вміщено в притворі, кожен із героїв ніби веде за собою у церкву групу царів, пророків та первосвящеників відповідно. Логіка викладу великою мірою залежить від обізнаності і зацікавлень аудиторії. Наприклад, історію народження і порятунку Мойсея до моменту його дорослішання в палаці розказуємо, не називаючи імені головного героя, натомість екскурсанти вгадують, про кого йдеться. Від їхньої реакції й відповідей залежить, про що ми говоритимемо детальніше: чи то про те, що Мойсея вважають автором перших п'яти книг Біблії і скільки таких книг загалом, чи про те, як саме Мойсею Бог надав десять заповідей на скрижалях, що це таке і яким виразом можна позначити щось незмінне та непорушне, чи про те, чому Мойсея зображено на чолі пророків, від передбачень яких залежало майбутнє в біблійній історії.

Якнайкраще даються для обговорення такі сюжети, як відома історія про поєдинок Давида і Голіафа. Адже відчайдушна відвага маленької – і в прямому, і в переносному сенсі – людини, що вийшла на двобій із воїном-велетом і зробила можливою перемогу, від якої залежала не лише доля багатьох людей, а й навіть плин історії, нікого не залишає байдужим. Враження від розповіді посилює зображення Давида в притворі церкви як великого царя: у пишному блакитному з орнаментальним шитвом строї і горностаєвій мантиї та короні темного золота. «Відвага веде до величчя», «успіх неможливий без відважних вчинків», – твердження, що ведуть до формулювання моралі історії про подолання надскладної перешкоди.

Перипетії історії Авраама дають можливість привернути увагу відвідувачів до майстерності лаврських сницарів і художників. Іконостас та розписи Троїцької надбрамної церкви є визнаними взірцями українського барокового стилю. Храмова ікона «Старозавітна Трійця» дарує прекрасну інтерпретацію вічного сюжету про гостинність Авраама та його багатостраждальної дружини Сарри під час вечері з трьома ангелами. Історію продовжують ікони цокольного ряду – «Жертвоприношення Авраама» та «Втеча Лота з Содому». Композиції на новозавітні сюжети «Хрещення ефіопа апостолом Пилипом» та «Вигнання торговців із храму» повертають розмову до особливостей організації навчання і техніки створення розписів в лаврській художній школі.

Програма-максимум для огляду в Трапезній церкві з палатою окреслена композиціями на євангельські сюжети – «Різдво», «Стрітіння», «Хрещення», «Вознесіння», а також «Нагірна проповідь» і три чуда. Під час розповіді-діалогу ми ходимо по колу земного життя людини, народження якої стало початком *нашої ери*, а події життя – святами й особливими датами нашого календаря. Ось, наприклад, один із варіантів того, як розгортається тема Різдва. Помічним є фрагмент із вірша Сергія Жадана зі збірки «Життя Марії» [2, с. 97-98]: учасники мають вгадати, якій євангельській події присвячено твір. Далі кожному є що сказати: і про відповідну композицію в північно-західній абсиді церкви, і про святкування першої події християнського року: чи бачать Марія та Йосип ангелів, що схилилися над ними...

Що за велика та яскрава зірка осяє радість Святого сімейства? Кого вона покликала в далеку путь? Навіщо до маленького Ісуса прийшли волхви-королі? Який звичай нагадує нам про дорогоцінні дари? Які ще звичаї пов'язані з Різдом? Прикрашання ялинки, пісні страви, колядки тощо – усі відповіді є правильними, усі асоціації – доречними. Подібним чином побудовано подальшу розмову, адже дітям найлегше запам'ятати черговість і значення євангельських подій через традиції їх святкування.

Після завершення огляду настає час розваг: ми йдемо в лаврський лекторій, де на дітей чекає дружне змагання. Перед початком ми обов'язково нагадуємо учасникам про основні моменти екскурсії, а саме: ми відвідали Троїцьку надбрамну церкву і Трапезну церкву; дізналися про те, що Києво-Печерська лавра є одним із найдавніших монастирів в Україні, що уславлений своїми багатими традиціями, зокрема в царині зображення біблійних сюжетів; підкреслили, що Біблія є книгою, яка великою мірою визначила розвиток світової культури і яка складається зі Старого й Нового Завіту; познайомилися з героями Біблії – Давидом, Мойсеєм та Авраамом; згадали про події земного життя Ісуса Христа, описані в Євангелії.

Потім ми створюємо дві команди, усередині кожної з них формуємо три групи гравців – митців, майстрів і знавців. Кожна група в складі обох команд отримує окреме завдання. Першими завдання дістають митці. Це розмальовка фрагмента ескізу з лаврських кужбушків – альбомів учнівських вправ. Митці мають розфарбувати зображення риби-кита із сюжету «Виверження Йони з китового черева» відповідно до вказаного зразка, який їм буде продемонстровано на екрані протягом кількох секунд. Вони також мають пригадати, до якого сюжету було зроблено цей ескіз, і записати свою відповідь. Наступними завдання отримують майстри обох команд. Вони мають скласти пазл, назвати сюжет і записати свою відповідь (ідеться про сюжет «Вигнання торговців з храму»). Останніми завдання, що складається з вікторини та кросворду, одержують знавці. Поки діти малюють, складають та вгадують, для них грає музика, що створює особливу атмосферу. На закінчення ми маємо можливість разом перевірити відповіді з допомогою мультимедійної презентації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / пер. з франц. Софії Рябчук. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. – 192 с.
2. Жадан С. Життя Марії. Книга віршів і перекладів. – Чернівці: Meridian Chernowitz; Книги –XXI, 2015. – 184 с.
3. Конспект Музейної зустрічі № 10: Виставкові просвітницькі проекти у музеї для дітей та дорослих [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B5TTWB44odmsc0N4enc1OXVvNmc/view>.
4. Культура участия: музей как пространство диалога и сотрудничества / ред.-сост. Дарья Агапова. – СПб, 2015. – 157 с.
5. Прохасько Т. Ботак Є. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. – 432 с.

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ
ВОКАЛІСТА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

В Україні триває реформування системи освіти. Так, було затверджене Положення про дистанційне навчання Міністерством освіти і науки ще в 2004 р., а згодом внесені зміни у 2015 р. Це положення визначило дистанційне навчання індивідуалізованим процесом набуття знань, навичок, вмінь та способів пізнавальної діяльності людини у формі опосередкованої взаємодії учасників навчального процесу, віддалених одне від одного у спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних і інформаційно-комунікаційних технологій. Тобто дистанційну форму освіти її здобувач міг обрати добровільно, основною ж формою навчання залишалася ж стаціонарна (денна) [1]. З 2019 р. світова пандемія COVID-19 спровокувала перехід освітньої системи, в тому числі України, на дистанційну форму навчання як основну форму навчального процесу. Так, наказ Міністерства освіти і науки України №406 від 16 березня 2020 р. зобов'язав усі заклади освіти України проводити освітній процес без відвідування закладів освіти здобувачами, використовуючи технології дистанційного навчання [2]. Ці зміни торкнулися і музичної освіти, а тому підготовка вокаліста в таких умовах потребує використання інформаційних технологій, що і зумовлює актуальність дослідження. Дослідження аспектів використання інформаційних технологій в музичному мистецтві в умовах дистанційного навчання сьогодні знаходиться в полі зору музикознавців, наприклад, проблеми і перспективи дистанційної освіти музикантів-виконавців, особливості організації дистанційного навчання студентів мистецького факультету, використання інформаційних технологій при дистанційному вивченні музично-виконавських дисциплін. Проте особливості використання інформаційних технологій в умовах дистанційного навчання для підготовки саме вокалістів залишаються малодослідженими.

Завданням усіх освітніх сервісів є створити єдине навчальне середовище з об'єднанням педагогів та здобувачів освіти. Інформаційні технології при підготовці вокаліста в умовах дистанційного навчання можна поділити на online (обмін даними у режимі реального часу) і offline (зберігання та передача інформації на будь-якому електронному пристрої адресата, наприклад електронна пошта, записи відеолекцій – Gmail, iCloud Mail, I.UA, UKR.NET, Outlook.com, Yahoo! Mail, Zoho Mail, AIM Mail, Inbox.com, ProtonMail. тощо). Offline-технології є ефективними при організації консультацій, проведенні поточного контролю та перевірці домашніх робіт.

Пандемія COVID-19 змінила освітній процес у закладах музичної освіти – заняття з класів та аудиторій здебільшого перейшли в онлайн-форму. Нині найпоширенішою формою дистанційного навчання стала платформа для відеоконференцій, яка забезпечує онлайн-зв'язок на занятті, демонстрацію екрану зі звуком, відео- та аудіозв'язок вокалістів і педагога, запис цієї відеоконференції, інтерактивну дошку і адміністрування. Метою онлайн-сервісів є забезпечити спілкування і зворотній зв'язок усіх учасників освітнього процесу. Для колективних дзвінків і конференцій існують такі сервіси і додатки: Zoom, Google Classroom, Moodle, Google Hangouts, Discord, Skype, Viber, Telegram та ін.

Найбільш відомими програмами для проведення онлайн-занять та організації відео- та аудіоконференцій в закладах музичної освіти України сьогодні стали платформи Zoom, Google Classroom та Moodle.

Досить зручною платформою для зберігання навчальних матеріалів, відеозаписів занять та перевірки домашнього завдання є Schoology. Так, необхідно зареєструвати свій аккаунт, педагог долучає його до папки по дисципліні, що вивчається. В цій папці зберігаються навчальні матеріали. Для того, щоб прикріпити виконане домашнє завдання, необхідно його загрузити на онлайн-носій, наприклад Google-диск в потрібному форматі Word чи mp3, mp4, прикріпити посилання на цей документ, відправити завдання на перевірку.

Серед активних інформаційних технологій у підготовці вокаліста виділимо соціальні мережі, що дозволяють інтерактивно взаємодіяти, демонструвати відео і фото виступів, занять, ділитися інформацією, наприклад Facebook чи Instagram.

У практиці дистанційної підготовки вокалістів для зберігання, оброблення і передавання інформації активного застосування технічні пристрої – мікрофони, рекордери, відеокамери, мобільні телефони тощо.

Допоміжною програмою з обробки аудіо є Audacity у форматах MP3 і WAV, яка дає можливість записати акомпаніменти і ансамблеві партії, поєднати фрагменти, записані під метроном в різних темпах, змінити висоту звучання, змінити темп програвання треку, об'єднати треки й інші можливості.

Новою формою підготовки вокаліста стали інтерактивні тренажери для зміцнення вокально-слухових навичок, покращення чистоти інтонування, розвитку відчуття ритму і музикальності тощо. Перевагами їх використання є:

- наявність методичних матеріалів про фізіологічні основи співу, специфіку роботи дихального апарату і голосотворення, проблеми вокального апарату тощо;
- робота в форматі караоке, запис виконання, оцінка рівня його чистоти;
- доступність: для використання тренажеру необхідно мати гаджет (мобільний пристрій, планшет чи комп'ютер), навушники з вбудованим мікрофоном, доступ до інтернет-мережі.

Для відвідування занять з використанням інформаційних технологій вокаліст повинен мати базові знання та навички для роботи з необхідними програмами, пристроями і додатками, середовищем Інтернет, вміти встановлювати необхідне програмне забезпечення на електронний пристрій, а також опрацьовувати та передавати необхідну інформацію.

Серед основних проблем використання інформаційних технологій у підготовці вокаліста в умовах дистанційного навчання можемо виділити:

- психологічну неготовність до роботи в дистанційному середовищі засобами інформаційних технологій;
- інформаційно-технологічну некомпетентність педагога при організації навчально-підготовчого процесу вокаліста;
- залежність постійного доступу до навчального процесу та його якості від інтернет-мережі та технічного забезпечення;
- відсутність очної підготовки та емоційного контакту на практичних заняттях вокалу;
- труднощі при проведенні занять з ансамблями та вокалістами, які повинні співати одночасно;

– спотворення звучання співу і слабший контроль за вокальним процесом, які залежать від якості трансляції звуку та ін.

Педагогу варто пам'ятати, що чітко прописані навчальні обов'язки та добре продуманий алгоритм навчання значно впливають на якість дистанційної підготовки вокаліста, його роботу з навчальним матеріалом і виконання домашніх завдань.

Отже, в статті досліджено використання інформаційних технологій у підготовці вокаліста в умовах дистанційного навчання. Використання інформаційних технологій в музичній освіті стало особливо актуальним у період пандемії COVID-19, освітні заклади вимушено перейшли на дистанційне навчання. Для підготовки вокалістів важливою стала інтеграція інформаційних технологій в усі складові навчального процесу та їх компетентне використання. Високий рівень інформаційної компетентності педагога стане запорукою ефективного використання інформаційних технологій при підготовці вокаліста, а тому є необхідною передумовою для подальшого підвищення рівня його професійної компетентності та одним з найважливіших показників успішності діяльності. Це і зумовлює перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. №40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04#Text>.

2. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2020 р. №406. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>.

УДК 7.012

П.В. Жаворонков, м. Вишниця

ЕСКІЗУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОГО ПРОЦЕСУ

Ескізування як важливий процес творення полягає у формуванні варіантів композиції, їх розробці та створенні концепції майбутнього твору. Композиція – це єдність закономірностей, правил, прийомів та засобів, які застосовуються для побудови мистецького твору. Це побудова з окремих частин цілого, в якому неможливо відокремити будь-який елемент не порушуючи його цілісності. Єдність закономірностей і засобів процесів компонування збільшують естетичний ефект твору, його професійну складову, художню цінність.

Основною і важливою характеристикою мистецького твору є цілісність. Під час ескізування цілісність досягається у взаємодії елементів за принципом органічних систем, які набувають естетично валентного сенсу тільки в контексті цілого.

Художній зміст композиції розкривається у композиційному центрі, який об'єднує усі частини зображення. Центр у композиції розміщують за принципом сприйняття сюжетної лінії художнього твору. Бувають оптичні та метричні композиційні центри. Від зони композиційного центру врівноважуються усі частини твору відносно осі координат площини. Складові зображення підпорядковуються композиційному центру, доповнюють, врівноважують, формують стилеві ознаки композиції.

Виразність художнього твору характеризується простотою та зрозумілими засобами вирішення теми. Це досягається завдяки властивостям художніх матеріалів та технічних навиків, якими оперує митець. Виразність композиції також досягається завдяки лаконічності її конструктивних елементів, якими формується ідея твору.

Гармонійність – це співвідношення усіх розмірів та пропорцій, художньо-стильових прийомів у художньому творі, єдність сприйняття його частин та елементів, підкорення другорядного головному. Гармонійність тісно пов'язана з цілісністю та є однією із її складових.

В ескізуванні варіантів композиції важливу роль відіграють актуальні мистецькі тренди та тенденції у культурі соціуму, емоційні почуття, менталітет, духовний розвиток суспільства та різноманітні системи абстрактного мислення.

Основа концепції – виразне вирішення ідеї композиції, художньо-пластичного сюжету майбутнього твору, в якому розкривається закладена автором тема. Важливою ознакою майбутнього твору має бути новизна композиційного вирішення та новітні технологічні художні прийоми. Під час роботи над ескізами найчастіше виникають деталі твору: свідомо або інтуїтивно відбувається уточнення стилю зображення. Процес ескізування на даному етапі пов'язують з логікою та впевненості автора у правильності вибору послідовності роботи та художніх засобів вираження. Зародження художнього твору залежить від індивідуальних особливостей творчої харизми автора, його навичок, таланту і його захопленя. У процесі виникнення задуму активно працює фантазія та уява. Уява створює віртуальний образ майбутнього художнього твору. В ескізуванні відбувається відбір художніх засобів вирішення запланованої теми. У результаті цього варіативно змінюється конструктивна складова художнього твору. Уява прискорює процес ескізування та позитивно впливає на якість композиції, позбавляє її від випадкових, невиразних деталей. Пошуки композиції ведуться у форматі майбутнього твору до тих пір, поки тема та ідея твору не буде повністю вирішена змістовно та візуально.

Ескізування сприяє розробці майбутнього твору у техніках різноманітних матеріалів декоративно-прикладного мистецтва. Успішна реалізація твору залежить від рівня фахової підготовки студента. Тому у процесі навчання особливе значення приділяють рівню володіння рисунком, навикам академічного живопису та вмінням їх застосовувати на практиці. З певної кількості ескізів, які виконувались в різних напрямках для розкриття теми та ідеї художнього твору, відбирають один ескіз, який найбільш влучно відповідає художньому задуму митця.

Кінцева стадія роботи над ескізами полягає в редагуванні, моделюванні та корегуванні окремих частин твору. Іноді корекція композиції буває настільки суттєвою, що виникає новий за своїм змістом та формою варіант композиції.

Таким чином, композиція майбутнього твору формується у напруженій праці, автор якої володіє законами та прийомами образотворення, професійним мистецьким мисленням та вчасно реагує на актуальні завдання і вимоги, які ставить перед ним сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: навч. посіб. для ВНЗ. – К.: Вища школа, 2002. – 190 с.
2. Кирцер Ю.М. Рисунок и живопись. – М.: Высшая школа, 2005. – 272 с.
3. Ратнічин В. М. Перспектива. – К.: Вища школа, 1977. – 135 с.

4. Рисунок. Живопись. Композиция: хрестоматия / сост. Н. Ростовцев. – М.: Просвещение, 1989. – 204 с.

5. Никодеми Г.Б. Рисунок. Акварель и темпера / Пер. с итал. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 112 с.

УДК 008:7.038.6(477)

М.І. Жаворонкова, м. Чернівці

ХУДОЖНЬО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОГО МОДЕЛЮВАННЯ: ПОШУКОВИЙ ВЕКТОР НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

В наш час активно діє народна культура, яка виступає багатим джерелом для розуміння різноманітних сторін матеріального та духовного життя народу як у минулому, так і в сьогоденні. Глибоке та всебічне ознайомлення із традиційною культурою, її детальний і цілісний аналіз, дозволяють нам зрозуміти сучасні суспільно-культурні явища, формують у людей позитивні естетичні почуття і прагнення, моральні норми.

Глибоке вивчення та аналіз усіх перелічених видів джерел дозволяють робити екскурси в історію українського костюма, виділити певні типи народного одягу, а також конкретні комплекси, характерні для різних областей України. Водночас польовий матеріал наочно розкриває специфіку комплексу буковинського костюма в розвитку майже до нашого часу.

У цілому знайомство з життям, побутом культурою українського народу, зокрема буковинців, сприяє розширенню кругозору громадянина, зробити особистий внесок в справу розвитку усіх куточків української землі.

Естетичність одягу в традиційному суспільстві є одним із засобів репрезентації людини в соціумі. Естетичні норми й правила носіння вбрання залежали від віку, сімейного стану, уявлень про межі дозволеного. Формування ідеї прекрасного у свідомості наших предків народжувалось у виробничо-практичній діяльності, тому поняття краси в народній естетиці органічно поєднане з працелюбством.

Слід зазначити, що статево-вікова функція вбрання пов'язана не тільки з фізіологією людського організму, а й характером діяльності та становищем у суспільстві. Прагнення до спрощення одягу привело до нового рішення в конструюванні сукні. Одним словом, мода увесь час удосконалюється, шукає нові стилі й напрями, пропонує різноманітні моделі одягу. У наш час мода – це джерело інформації про нові віяння, а також своєрідна перевірка смаку, сучасності й рівня духовності. Тому завжди треба уміти знайти золоту середину, а не впадати в крайності, стрімголов, наслідуючи усі модні тенденції або повністю ігноруючи їх.

а)

б)

в)

Рис.2 а) робочий творчий процес зі студентами;
б,в) варіативне ескізування одягу (зразки декору) 2021 р.

Згідно із порівняльним аналізом та вивченням наукових джерел можна стверджувати, що в нашій країні етностиль поки що не набув рівня масового виробництва. Фактично ми стали свідками того, як на наших очах відходить у минуле прадавній український стрій. Костюм є невіддільна (частина/ознака) складовою традиційної національної культури, тому сучасні дизайнери порушують проблему новітнього відтворення національних образів у костюмі, що відповідають одночасно й традиціям.

Нині становлення української моди відбувається поряд із відомими іменами дизайнерів: Оксани Караванської, Лілії Пустовіт, Роксолани Богуцької, Олени Ворожбит, Тетяни Земської, Ірини Караван, Лесі Теліженко та ін. Вони працюють у різних напрямках, академічно створюючи колекції із самовираженням окремих стилів, історичних епох, образності тощо, із поєднанням сучасних технологій, тенденцій моди та народної творчості.

Унаслідок аналізу сучасних тенденцій моди досить актуальним у дизайні одягу є принцип поєднання різних стилів, так званий еkleктизм, що характеризується багатогранністю. Це проявляється у використанні елементів традиційного строю, а саме в його образному звучанні, з обов'язковим збереженням цілісності, гармонізації та відчуттям міри.

Для визначення особливостей еkleктики в моделюванні слід відокремити вінтаж, як результат звернення до стародавнього одягу, а саме, до «бабусиної скрині». Цей стиль проявляється в процесі використання окремих частин вищезгаданого вбрання поряд із сучасними конструкціями крою в тому випадку, якщо зміст твору базується на народному мистецтві. Сама територія Буковини стала прототипом викладеного матеріалу, переконує нас в тому, що сила і велич держави в її культурі. Буковинська культура виступає багатим джерелом для розуміння різноманітних сторін матеріального та духовного життя народу, як у минулому, так і в сьогоденні. Глибоке та всебічне ознайомлення із традиційною культурою, її детальний і цілісний аналіз, дозволяють нам зрозуміти сучасні суспільно-культурні явища, де формують у людей позитивні естетичні почуття і прагнення, моральної норми.

Основні моменти роботи показані в численних показах робіт студентів, де, я виступаю, як керівником в ескізних розробках, так і при виконанні в матеріалі, на кафедрі декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Слід зауважити, що найважливіша функція костюма — знакова, оскільки костюм є видом комунікації, тобто показувати соціальний статус, політичні вподобання, релігійність, естетичний смак, культуру тощо. Синтез таких чинників зображає характерні особливості нації в цілому, тому вважаємо, що в сучасному моделюванні доцільним є існування фольклорного стилю, як Буковинський традиційний стрій, як об'єкт дослідження та джерело творчості в дизайні найбільш актуального в процесі збереження національних ознак народного строю, адже жоден його елемент не був випадковим, а носив глибокий інформативний зміст кожної людини зокрема.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борецька М.М. Моделі одягу. – Л., 2000.
2. Ботушанський В.М. Чернівці: історія і сучасність: ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто / В.М. Ботушанський, С.В. Білечкова, О.В. Доброжанський; за заг. ред. В.М. Ботушанський. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 586 с
3. Буковинське вишиття і ткацтво. Знаки-символи: [книга-альбом / Настасія Марусик. – Київ-Чернівці, 2011.
4. Гарас Г. Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса (Альбом вишивок). – Львів, 2008. – 180 с.
5. Грибанич І. «Гей гудзики, ременики ...» (Народний одяг гуцулів) / І. Грибанич // Зелені Карпати. – 1995. – № 1-2. – С. 124-133.
6. Гусейнов Г.М., Єрмилова В.В Композиція костюма. – М.: Академия, 2003. – 453с.
7. Кольбенгаер Е. Взори вишивок домашнього промислу на Буковині. Зібрав, нарисував і обробив інженер Еріх Кольбенгаер в період з 1902 по 1912 рік. – Відень, 1912.

УДК 372.878:004

П.Б. Косенко, м. Бердянськ

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ГАРМОНІЇ ТА АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Зміни у способах отримання і передачі інформації, викликані широким впровадженням цифрових технологій, безумовно, суттєво впливають і на процеси, які відбуваються у сучасній освіті. Виникають підстави до трансформації методів і прийомів навчальної роботи, а також створюються умови для появи нових способів і форм педагогічної взаємодії.

Зі стартом масового розповсюдження персонального комп'ютера наприкінці ХХ ст. почали вивчатися можливості його залучення у процес навчання дітей і дорослих. Теоретиками і практиками педагогічної науки (Б. Гершунський, М. Жалдак, Ю. Машбиць, І. Харламов та ін.) було порушено ряд важливих питань, які не втрачають своєї актуальності і сьогодні.

Але від того часу цифрові комп'ютерні технології не лише значно розширили спектр своїх дидактичних можливостей – вони настільки активно увійшли в повсякденне життя людини, що уникнути їх прямого або опосередкованого впливу на навчальне середовище сучасних педагогічних систем вже майже неможливо.

Тому важливо розглянути механізми залучення цифрових технологій у процес викладання гармонії та аналізу музичних творів студентам мистецьких спеціальностей педагогічних вишів.

Серед обов'язкових освітніх компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва означені дисципліни є важливими і одними з найскладніших. Про цю важливість і складність свідчать результати вхідних і вихідних опитувань студентів Бердянського державного педагогічного університету впродовж останніх чотирьох років в межах моніторингу освітньо-професійної програми «Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)» для здобувачів освітнього ступеня бакалавр. Практична користь від усвідомлення закономірностей інтонаційної організації музики, засвоєння принципів об'єднання звуків у акорди та норм їх взаємодії, розуміння логіки художнього мислення композитора, набуття досвіду гармонізації мелодій та формотворчого аналізу музичних творів є очевидною для будь кого, хто прагне опанувати музичне мистецтво професійно. Водночас інформаційна ємність самого предмету вивчення, досить стислий термін викладання в межах освітньо-професійної програми підготовки майбутнього педагога, нарешті, неоднаковий рівень базових знань студентів, створюють ряд труднощів, ліквідація принаймні частини з яких стає можливою завдяки сучасним цифровим технологіям.

Для багатьох користувачів персональним комп'ютером одним із найпростіших і найдоступніших цифрових мультимедійних засобів є програми на кшталт Microsoft PowerPoint, Apple Keynote, або сервіс Google Slides для створення і трансляції презентацій, в яких можна поєднати текстову і графічну інформацію, а також додати анімаційні ефекти, звуковий супровід, відео-файли. Викладачу подібні презентації допоможуть забезпечити наочністю подачу лекційного матеріалу з будь-якого предмету, активізувати систему образного мислення слухачької аудиторії, а студенту, який готує доповідь до практичного заняття, проявити творчість і продемонструвати здатність аналізувати і логічно структурувати навчальну інформацію.

В якості спеціалізованого засобу для музичного навчання можуть бути використані програми-нотатори (наприклад Sibelius або Finale), призначені для вводу та редагування нотного тексту різного ступеню складності. Такі нотатори дозволяють не лише готувати до друку та переводити у цифрові зображення набрані музичні уривки або цілі партитури, а й за допомогою протоколу MIDI (Musical Instrument Digital Interface – цифровий інтерфейс музичних інструментів) відтворювати їх внутрішніми системними або зовнішніми апаратними звуками у реальному часі. Викладачу такі програми знадобляться для підготовки письмових завдань з гармонії, вправ з гри на фортепіано, зразків для гармонічного та формотворчого аналізу; через монітор комп'ютера можна демонструвати гармонізацію мелодії або аранжування в реальному часі з миттєвим прослуховуванням результатів цієї роботи. Звуковідтворюючими властивостями нотаторів можуть скористатись і самі студенти задля того, аби контролювати результати самостійно виконаних аналогічних завдань, особливо за відсутності фортепіано.

Під час подачі матеріалу з аналізу музичних творів ефективним засобом наочності є відеоролики, в яких поєднується нотний, схематичний і аудіоматеріал. До деяких музичних форм їх можна знайти в мережі Інтернет у готовому вигляді, а якщо ж викладач чи студент володіє навичками роботи зі спеціалізованими програмами з монтажу відео, то він може створити подібні матеріали самостійно.

Взагалі Інтернет стає потужним допоміжним ресурсом, що відкриває доступ до електронних публікацій нотного та енциклопедичного матеріалу, статей, посібників і підручників з музичного мистецтва, аудіо- та відеоконтенту, спеціалізованих сайтів та онлайн програм. Окремого розгляду заслуговують цифрові засоби комунікації, завдяки яким стає можливим впровадження дистанційної форми навчання. Зупинимось, зокрема, на деяких перевагах освітньої платформи Moodle та програми для організації відео-конференцій Zoom, оскільки саме вони використовуються у Бердянському державному педагогічному університеті в якості основних механізмів організації дистанційної роботи.

Завдяки розвинутому набору інструментів Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) надає викладачу можливості розміщувати текстові, графічні та інші інструктивні матеріали, давати студентам завдання до самостійної роботи і отримувати відповіді на них, оперативно і неупереджено оцінювати результати, надаючи коментарі і вказівки. До того ж програмові засоби Moodle містять гнучкі алгоритми для проведення різноманітних тестувань, призначених для поточної та підсумкової перевірки знань.

Що ж стосується інформаційно-телекомунікаційних можливостей Zoom, то цей відеоконунікатор значно спрощує лектору механізми користування цифровою наочністю, не потребуючи від слухачів додаткових зовнішніх ресурсів – всі демонстровані матеріали будуть транслюватись на екранах їх персональних комп'ютерів чи мобільних пристроїв. З іншого боку, для повноцінної організації навчання з гармонії та аналізу музичних творів, що мають в першу чергу практичну спрямованість, викладачу потрібно мати допоміжне обладнання, яке може складатись з апаратних та програмових засобів. Так, для трансляції клавіатури фортепіано, аудиторної дошки, або нотного аркуша, на яких викладач демонструватиме хід виконання певних вправ і задач може знадобитись додаткова пересувна веб-камера та відповідне освітлення. Альтернативою дошки чи нотного аркуша можуть слугувати вже згадувані програми-нотатори або графічні редактори, а заміном фортепіано – електронні синтезатори звуку. Означені програмні продукти потребуватимуть наявності графічного планшету, MIDI-клавіатури, спеціалізованої музичної карти тощо. Таким чином онлайн заняття за рівнем зворотного зв'язку між учасниками педагогічної взаємодії максимально наближуються до аудиторних оф-лайн занять.

Звичайно, сучасному викладачу важливо слідкувати за новаціями, які пропонують розробники цифрових пристроїв і автори програмного забезпечення до них, натомість не варто вдаватись до миттєвого, але безсистемного їх використання. Слід піклуватись передусім про те, щоб скористатись новаціями у найбільш ефективному ракурсі, адже, як зазначав ще І. Харламов, «Використання обчислювальної техніки розширює можливості людини, однак воно є лише інструментом, знаряддям вирішення задач, і його застосування не повинно перетворюватись на самоціль, моду або формальний захід» [3]. Тож застосування тих або інших сучасних цифрових технологій в першу чергу має бути спрямоване на вироблення у студентів здатності творчо мислити і діяти, і на основі цього самореалізовуватися та успішно конкурувати в мінливому соціокультурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варнавська Л. І. Комп'ютерні технології у музичній освіті // Музична освіта: філософський, мистецтвознавчий та педагогічний наголоси: монографія; за ред. Н.А. Овчаренко, Я.В. Шрамка. – Кривий Ріг, 2018. – С. 280-290. <https://kmaesm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/ovcharenko-n.-a.-shramka-ya.-v.-2018-muzychna-osvita.-filosofskyj-mystecztvoznavchyj-ta-pedagogichnyj-nagolosy.pdf> (дата звернення: 16.11.2021)
2. Зінська Т.В. Інформаційно-комунікативні технології у сучасній музичній освіті // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття. – Київ, 2014. С. 456-460. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5298/1/T_Zinska_16_10_14_konf_IM.pdf (дата звернення: 16.11.2021)
3. Харламов, И.Ф. Педагогика: учеб. пособ. – 4-е изд., перераб. и доп. – Москва: Гардарики, 2002. – 519 с. https://lib.uni-dubna.ru/search/files/psy_harlamov/1.pdf.

УДК 373.2.016:81]:78

К.П. Кравчук, м. Полтава

ВПЛИВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МОВЛЕННЄВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ

Сьогодні на особливу увагу заслуговує використання засобів музичного мистецтва для розвитку мовлення та профілактики мовленнєвих порушень. Взаємоузгодженість музичної та мовленнєвої діяльності сприяє мовленнєвому розвитку дітей, адже мова та музика базуються на звукових сигналах, які є основою комунікації. Наявні програми логопедичного супроводу передбачають широке використання музичної логоритміки як однієї з форм арт-терапевтичних методів, яка сприяє вирішенню завдань індивідуальної корекційно-розвивальної програми.

Перші розробки проблеми позитивного впливу музики з'являються наприкінці XIX ст. В. Бехтерев зазначав, що музичний твір, який за своїм станом співпадає з настроєм слухача, викликає сильне враження, а твір, що дисгармонує з настроєм слухача, може не тільки не подобатися, але й роздратовувати. К. Швабе створив систему методів музичної терапії, виділив активну терапію, у межах якої використовують музичну імпровізацію, вокалотерапію і танцювальну терапію; а також рецептивну терапію, суттю якої є сприймання музики [1].

У своїх дослідженнях А. Томатіс виклав концепцію музичної терапії, згідно з якою дитина під час внутрішньоутробного розвитку в амніотичній рідині чує важливі для себе звуки (дихання матері, серцебиття, голос), які неможливо відтворити без спеціально створених умов. Він змодельовав звуки, які дитина чує через плаценту, і став використовувати їх у практиці з метою терапії дітей із різноманітними порушеннями – гіперактивністю, аутизмом, дислексією. Загальним для всіх цих дітей є те, що певні особливості розвитку деформують особистість («Я») дитини, пов'язану з її емоційною сферою, мовленням, що призводить до проблем соціалізації дитини, порушення процесів сприйняття навколишнього світу та відносин з ним, зниження діяльності, що частково або зовсім вилучає людину із соціального життя [2].

Тому важливо на основі останніх досліджень та публікацій визначити вплив музичного мистецтва на розвиток мовлення в дітей.

У сприйманні музики найактивніша роль належить правій півкулі мозку (Я. Гасанов, В. Корнієнко), у мовленнєвій діяльності – лівій. Але мовлення тісно пов'язане з інтонацією і голосом. Саме завдяки інтонації слова, фрази набувають смислу, що відповідає конкретній ситуації. Звідси можна зробити спробу трансформувати думку О. Коваль про те, що мовлення, мислення і поведінка створюють нерозривну єдність, в ідею, що музика, слово (мовлення, спів), рухи також можуть створювати своєрідну єдність у формуванні здібностей, зокрема музичних, та розвитку звуковимови дітей. Окрім того, різні види такої інтегрованої діяльності знімають нервові напруження та запобігають розумовому перевантаженню, допомагають дітям здружитися, виконують функцію емоційної розрядки, розвивають пам'ять, уяву, фантазію, творчі здібності.

На музичному занятті проводяться види діяльності, спрямовані на розвиток мовлення: спів, слухання музики, музичні ігри. Розвивається не лише музичний слух, а й голосовий апарат, активізується дихання, збільшується вентиляція легень, збагачується та активується словник. Під час слухання музики діти розвивають мислення та творчу уяву, поповнюють словниковий запас, вчать створювати музичний образ, переносити його на папір, виражати в танцювальних рухах. Великого значення в розвитку мовлення набувають поліваріативні музичні ігри, змістом яких є художній текст, а саме: музично-дидактичні ігри; ігри-драматизації з музичним супроводом; народні ігри зі співом, діалогом, рухами; розігрування українських пісень під музичний супровід.

Важливим етапом у формуванні звуковимови є уточнення артикуляції звуків, які ізольовано вимовляються добре, а в мовленнєвому потоці є нечіткими, спотвореними, акустично неправильно оформленими [1, с. 255]. Логопед схематично пояснює дитині розміщення органів артикуляційного апарату (язика, губ, зубів) для творення потрібного звука або показує артикуляційний процес виникнення звука на собі. Дитина має відтворити необхідне артикуляційне положення через наслідування і за допомогою логопеда вимовити потрібний звук. Музика відіграє велику роль у вирішенні поставлених задач. Співаючи, діти змушені протяжно вимовляти слова, що формує чітку вимову, сприяє правильному засвоєнню слів. Окрім того, слова в пісні підпорядковані певному ритму, що також допомагає вимові важких звуків і складів. Діти набагато легше запам'ятовують і відтворюють мелодії пісень, а не окремі слова й тексти. Через те, що співати дітям легше, ніж говорити, музика вважається ефективним засобом лікування заїкання у дітей.

Музичне виховання малюка та його мовленнєвий розвиток мають багато спільних цілей і завдань. Переважно це стосується співу: 1) у мовленні, як і в музиці, завжди є тонова напруга, котра об'єднує мовленнєву і музичну інтонацію; 2) мова і музика мають однакові засоби виразності – сила голосу, сила звуку, висота тону, тембр голосу, ритміка, акцентуація, паузи тощо [3, с. 272].

Отже, музика має дуже важливе значення в розвитку особистості, навчає сприймати барви навколишнього світу, розвиває мовлення, уяву, пам'ять, мислення та поведінку. Використання логоритмічних ігор та вправ на логопедичних і музичних заняттях ефективні у подоланні мовленнєвих порушень, забезпечують реалізацію особистісної траєкторії розвитку кожного вихованця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богуш. – К.: Вища шк., 2007. – 255 с.
2. Руденок А. І. Корекційна музикотерапевтична програма пізнавальної активності дітей з особливими потребами // Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 1. – Т. 2. – С. 168-172.
3. Яхнина Е. З. Методика музыкально-ритмических занятий с детьми, имеющими нарушения слуха: учеб. пособ. / под ред. Б. П. Пузанова. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 272 с.

УДК 378:61.11

С.В. Кулікова, С.О. Грозан, м. Кропивницький

ХМАРНІ ТА МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

Сучасний перехід України до інформаційного суспільства обумовлює можливість переходу до так званих «хмарних послуг». Останнім часом відбувається інтенсивне впровадження хмарних технологій й сервісів в систему освіти та розбудова єдиного інформаційного простору. Використання цих технологій в навчанні – це наступний еволюційний крок до надання навчальному процесу властивостей адаптивності, гнучкості, відкритості та мобільності.

Дослідженням щодо використання хмарних технологій у професійній підготовці студентів присвячена достатня кількість робіт зарубіжних та вітчизняних авторів. Наприклад, у роботі С. Борисової досліджено засоби електронного навчання у професійній підготовці майбутніх економістів. Хмарні технології у професійній підготовці студентів різних спеціальностей досліджували М. Сидорова, З. Сейдаметова, Ю. Триус та ін.

Сучасні технології перетворюють навколишній світ, і з кожним днем змінюється та наповнюється звукове (акустичне) середовище, в якому звук як особливий тип інформації є одним із засобів пізнання людиною світу. Збагачення акустичного середовища новими звуковими образами, а також новими технологіями формування та перетворення звуку впливає на зміну слухового сприйняття та на появу множинності інтерпретацій тих самих звукових явищ (полімодальний характер сприйняття). У зв'язку з цим корінним чином змінюються механізми функціонування музики, а також музичне мислення та сприйняття музичних явищ, перетворених сучасними інформаційними технологіями [1, с. 40]. У таких умовах перед системою освіти постають принципово нові завдання, що вимагають нових технологічних рішень та їх ефективного використання, пошуку наукових підходів до організації навчального процесу у музичній освіті.

Одним із ефективних напрямів в організації дистанційної освіти педагогів-музикантів є застосування хмарно-орієнтованих технологій, які сприяють динамічному переходу до інновацій, впровадженню планшетних технологій у музичну освіту, а також покращення організації професійної підготовки викладацьких кадрів. У зв'язку з цим застосування хмарно-орієнтованих технологій у дистанційній освіті педагогів-музикантів є одним із найбільш актуальних, оскільки забезпечує

принципово нові економічні та ефективні можливості для освіти та наукових досліджень.

Планшетний комп'ютер – атрибут сучасної людини. Саме наростаюче використання планшетних технологій як нового засобу для переробки, зберігання та розповсюдження знань довело необхідність введення в систему музичної освіти більш актуальних освітніх технологій. Поява планшетних комп'ютерів стала не тільки новим способом отримання величезної кількості інформації, а й спричинила нове сприйняття візуального простору та бачення навколишнього світу. Планшетні пристрої орієнтовані в основному на так звані хмарні технології (Cloud computing) і хмарні сервіси (а також Web-додатки ОС), особливість яких полягає в тому, що користувач має доступ до всіх своїх даних з будь-якого цифрового носія. Інакше кажучи, це сховище даних в мережі, яке дозволяє зберігати, обробляти або редагувати будь-яку інформацію, а також надавати до неї доступ іншим користувачам. Наприклад, сервіси Google Apps для навчальних закладів і Microsoft Live@edu містять величезний спектр інструментів, які можна налаштовувати під потреби користувача [3].

Додатки для навчання, які надають багато сервісів, розміщуються у хмарному сховищі та доступні через Web-браузер (Internet Explorer, Opera, Mozilla Firefox, Google Chrome та ін). Таким чином, функціональність користувача зводиться до мінімуму, оскільки встановлення необхідних оновлень програмного забезпечення, перевірка на віруси та інші види обслуговування є провайдером хмарного сервісу. Наприклад, пакет послуг Google Apps дозволяє спільно редагувати текстові файли (Google Docs), передавати відео (YouTube), використовувати та створювати голосові та відео-повідомлення (Hangout), що є важливою умовою для реалізації дистанційного навчання.

Не можна сказати, що використання хмарно-орієнтованих та планшетних технологій у музичній освіті якісно змінить саму систему. Ці технології будуть лише додатковим інструментом для створення більш якісної та ефективної освіти. При цьому важливо знайти баланс між традиційною музичною освітою, що склалася, і використанням нових інформаційних технологій й музично-комп'ютерних технологій у навчанні, що відповідають сучасній свідомості учнів [2, с. 148].

Аналіз використання планшетних комп'ютерів дітьми та молоддю довів, що для них це насамперед нескінченний потік розваг з певною кількістю ігор та додатків. Однак ці технології пропонують і величезну платформу для навчання, яка буде для них більш цікавою.

Як відомо, візуально-просторові методи найкраще підходять для досягнення концентрації уваги, що значною мірою відноситься і до реалізації різних музично-освітніх систем [2].

Перевага використання планшета у музичній освіті полягає у його величезних музичних можливостях. Досить потужна акустична підсистема дозволяє використовувати планшет як музичний центр. Викладач може створити доступ студентам до величезної музичної бібліотеки, яка може містити певні музичні епохи. Також можна створювати інтерактивні сервери з музичними вікторинами та тестами (наприклад, через Форми в Google Діску), які будуть доступні всім студентам через Web-браузер планшета. Для занять з історії музики може підійти додаток (гра) «Хто

автор: класична музика», який містить сто класичних творів, включаючи цікаві факти про твори та авторів, а також близько 40 композицій у сучасній обробці.

Використовуючи різні програми, засновані на хмарних технологіях, викладач та студенти мають широкі можливості керування та маніпуляції музикою. Наприклад, використовуючи програму Walk Band можна створювати цілий оркестр з різних інструментів, що є альтернативою шумових оркестрів. Крім того, у цьому додатку є функція багатоканального запису, що відкриває величезне поле для музичної творчості: можна записувати невеликі партитури, переінструментовувати їх, скорочувати, поєднувати різні фрагменти, записувати власні твори, імпровізувати. За допомогою цієї програми на заняттях з теорії музики та сольфеджіо студенти можуть складати інтервальні та акордові ланцюжки, використовуючи різні тембри, передавати їх через Wi-Fi Direct або Bluetooth між собою для слухового аналізу. А в додатку Maestro складати чи набирати темброві диктанти, вигадувати «музичні загадки».

Отже, використання хмарно-орієнтованих технологій та планшетних пристроїв у музичній освіті ставить принципово нові завдання, які потребують нових технологічних рішень, створюють необхідність пошуку підходів до організації навчального процесу, а також оптимальної відповідності між традиціями, що склалися, та використанням нових інформаційних технологій в музичній освіті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбунова И.Б., Романенко Л.Ю., Родионов П.Д. Музыкально-компьютерные технологии в формировании информационной компетентности современного музыканта // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Гуманитарные и общественные науки. – 2013. – №1(167). – С. 39-48.

2. Триус Ю.В. Хмарні технології у професійній підготовці студентів комп'ютерних спеціальностей / Ю.В. Триус // Хмарні технології в освіті: матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару. – 2012. – С. 147-149.

3. Google Apps Education Edition [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.google.com/a/help/intl/en/edu/index.html>

УДК 37.035.3:372.874

Д.С. Марус, м. Київ

РЕКРЕАТИВНИЙ ВПЛИВ КАЛІГРАФІЧНИХ ВПРАВ НА СТУДЕНТА-ДИЗАЙНЕРА ЯК ЗАСІБ РОЗВ'ЯЗАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗАДАЧ

Каліграфія (з грецьк. «красиво» і «пишу») – мистецтво, ремесло досконалого почерку, професійність у створенні виразних текстових груп, шрифтових композицій вручну на матеріалі, конкретними інструментами, що створюють лінію. Каліграфічна композиція повинна бути лаконічною, читабельною, виразною, передавати специфіку того явища, яке вона представляє [7].

Рекреаційна діяльність – активність особистості у неробочий, вільний від обов'язкових справ час, викликана внутрішніми потребами у дозвіллі, відновленні сил і «діяльності заради діяльності». Вітчизняні джерела виділяють рекреаційні потреби: комфортне середовище, здоров'я, спілкування, розваги, розвантаження від втоми, творча діяльність, зміна видів діяльності, пізнання світу та ін. *Bruce C. Daniels* виділяє

потребу у рекреаційній діяльності як невід'ємний елемент людської біології і психології що проявляється як розвага, отримання насолоди і задоволенн [6, с. 1].

Креативне мислення – базис для інновацій. Конкретні шляхи опрацювання знань забезпечують базис для виникнення вдалих креативних рішень по розв'язанню проблем, але багато зовнішніх факторів впливають на людську здатність знаходити ці рішення. Тим часом, фактично, дизайнерська освіта – це навчання з креативного розв'язання задач. Фахівець-дизайнер є не тільки майстром візуальних стилів, він поєднує в собі ознаки менеджера дизайн-проекта, соціолога, рекламує і захищає свої рішення, «виховує» замовника, при цьому успішність і результативність дизайнера залежить від психологічної і комунікаційної винахідливості. Потреба просування конкретного дизайнерського бачення і концепції є обов'язковим атрибутом самореалізації дизайнера. Про це каже і модель «креативність – креативна особистість – креативний бізнес – креативний процес – креативна індустрія – креативна економіка» [5, с. 3].

Теорія когнітивного навантаження припускає, що учні можуть ефективно засвоювати та зберігати інформацію, лише якщо вона надається так, щоб не «перевантажувати» їхні розумові здібності, короткочасну і робочу пам'ять. Чим більше інформації буде надано відразу, тим більша ймовірність того, що учні насправді не запам'ятають те, що викладають, і не зможуть використати цю інформацію для подальшого використання. Подібний характер демонструють послідовні в розкладі споріднені дисципліни з високим когнітивним навантаженням. При цьому каліграфія містить ознаки рекреаційної діяльності, а когнітивне «розвантаження» на парах каліграфії досягається за рахунок зміни роду діяльності і відсутності потреби у предметному, асоціативному, смисловому мисленні. Але вищевказане допоможе лише при свідомому бажанні писати і відповідно напрямленні сил і волі на час для каліграфії. Простежується аналогія із медитацією перед роботою, яка теж має вплив на когнітивні здібності [2].

Наприклад, у дослідженні Lorenza S. Colzato, Aysa Szapora, та ін. доведено, що після медитації відкритого моніторингу (бути сприйнятливим до кожної думки та відчуття) респонденти мали кращі результати із дивергентного мислення (придумати якомога більше можливих рішень для даної проблеми) [4]. Спільними є риси техніки медитації відкритого моніторингу із заняттям каліграфією і рекреаційною діяльністю взагалі. Трансформація каліграфії до предмету що схиляє до медитації, саморозуміння і максимального відволікання від буденних справ допоможе з когнітивним розвантаженням студентів спеціальності дизайн.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bruce C. Daniels (1995). Puritans at Play. Leisure and Recreation in Colonial New England. St. Martin's Press, New York. p. XI. [ISBN 978-0-312-12500-4](#).
2. Cognitive Load Theory and Instructional Design [Електронний ресурс] // eLearning Industry. – 2005. – Режим доступу: <https://elearningindustry.com/cognitive-load-theory-and-instructional-design>.
3. Kakko I. Homo Creativus. Aspects of Creativity and Serendipity Management / I. Kakko, S. Inkinen // Oxford Journals. Science and Public Policy. Vol. 36. – Issue 7. – August 2009. – P. 537-548

4. Lorenza S. Colzato, Ayca Szapora, Dominique Lippelt, Bernhard Hommel. Prior Meditation Practice Modulates Performance and Strategy Use in Convergent- and Divergent-Thinking Problems. *Mindfulness*, 2014.

5. Mumford, M., Martin, R., & Elliott, S. Creative Thinking Processes: Managing Innovative Efforts. *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*. Retrieved 31 Dec. 2021, from: <https://oxfordre.com/business/view/10.1093/acrefore/9780190224851.001.0001/acrefore-9780190224851-e-172>.

6. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг: навч. посіб. / В.В. Величко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2013. – 202 с.

7. Загаєцька О. Подвижник української книжкової графіки: [про художника-графіка В. Я. Чебаника] / О. Загаєцька // Вітчизна. – 2006. – № 3-4. – С. 172-176.

УДК [-022.241:159.928.23]:7.071.2 (Н.П. Куделя)

Я.І. Побережна, м. Київ

УНІКАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАЛАНТУ Н.П. КУДЕЛІ

(до 85- ліття з дня народження)

Педагогічний талант професора кафедри теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв ім. Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова Надії Павлівни Куделі був сформований насамперед потужним генетичним виконавським талантом співачки. Солістка Національної опери України, видатна майстриня вокального мистецтва, здобувши великий сценічний досвід, довготривалу сценічну виконавську практику в різних жанрах (опанувала оперний, камерний, хоровий репертуар, який виконувала на кращих сценах країни і за її межами), була запрошена деканом факультету, професором А.Г. Болгарським до викладацького складу Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Основою теоретично-педагогічних постулатів була методика власного викладача співачки, професора Київської консерваторії Марії Едуардівни Донець-Тессейр (1894–1974). Будучи студенткою, Надія Куделя старанно навчалася в класі майстра-педагога, виграла всесоюзні та міжнародні вокальні конкурси, а, закінчивши консерваторію, була направлена як найстаранніша студентка до Італії навчатися у Римській музичній академії, де вдосконалювала вокальну техніку упродовж двох років. Маючи такий потужний бекграунд, довготривалу високомайстерну сценічну практику світового рівня, величезне бажання ділитися досвідом, Н.П. Куделя 11 жовтня 1989 р. починає свою педагогічну діяльність у стінах Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Викладаючи 32 роки дисципліну «Постановка голосу», виховавши цілу плеяду висококваліфікованих викладачів вокалу, вчителів музики, артистів хору, солістів театрів. Викладач сформувала власну методику, вивірену систему розвитку вокального звучання, з досконалою технікою, високою культурою виконання музичних творів, та сценічною естетикою співака-артиста. Вагомий вплив на виконавську та педагогічну діяльність мали методики викладачів, які формували бекграунд професора М.Е. Донець-Тессейр. Це фахівці європейських навчальних

закладів: професор Варшавського музичного училища О. Мишуга, професор Віденської консерваторії Форстен, професор Міланської консерваторії Вітторіо Ванцо, професор Київської консерваторії, Народна артистка УРСР Марія Єдуардівна Донець-Тессейр. Європейсько-італійське походження вокально-технічних прийомів, виконавських навичок та методичних принципів дало можливість сформуванню найдосконалішої школи вокально-педагогічного мистецтва. Носії цієї вокальної школи та методики – це представники найкращої вокально-педагогічної техніки вокалу ХХ ст. які вдосконалили та доповнили її прогресивними тенденціями. Вихованці школи кафедри теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв ім. Анатолія Авдієвського – Н. Куделя, Є. Колосова, Є. Войта, О. Нагорна, Я. Побержна.

Усі учні професора Н.П. Куделі – це професійні співаки з досконалим володінням вокальної техніки, з естетичним вихованням, та повним спектром артистичних навичок. Рівень їхнього вокального розвитку дозволив їм професійно працювати в національних хорових та театральних колективах на високому рівні, здобувати державні нагороди.

Методика професора Н.П. Куделі включає чітко сформовані вправи (розспівки) з різними технічними завданнями для всіх типів голосів, багаточисленний різноманітний репертуар, з поступовим застосуванням від простих до складних вправ. Всі етапи розвитку голосу в методиці Н.П. Куделі мають детально розроблену систему технічно-методичного впливу на голос в певний етап його розвитку. Все має закономірність, зв'язок і поетапність. Кожний прийом і методична задача шліфується тривалий період, маючи шкалу підсилення і зростання в межах таланту і генетики. Особливе значення професор приділяє гнучкості і рухливості голосу, на це налаштована спеціальна техніка (система), яка розвиває і налаштовує голос на віртуозність. Правильно підібрані вправи, ретельний контроль за розвитком, вчасний перехід на інший щабель створює систему методики професора Н.П. Куделі.

Першочерговою вимогою до процесу співу є детальна підготовка студента до заняття (ретельне вивчення вокального матеріалу, детальна робота над нотним і літературним текстом, розбір граматики і фонетики). Викладач володіє італійською мовою і завжди шліфує вимову студентів. Значну увагу викладач приділяє гігієні голосу, правильному розподілу напруги на голосові зв'язки. Дозволяє вивчати матеріал з щадним навантаженням на зв'язки, перекладаючи контроль на слуховий аналізатор та вивчення нотного тексту при допомозі фортепіанного виконавства – награвання мелодії з мінімальним використанням голосу.

Бездоганне володіння текстом давало можливість сприймати вокально-технічні вказівки з повноцінним засвоєнням та вільним мисленням. Після детального аналізу форми та агогіки професор методично формує етапи вокально-технічного розвитку. Послідовно опрацьовується кожна група м'язів дихального та звукоутворювального процесу. Системно розширюється вокальне мислення і накопичення можливостей виконавця. Бездоганні покази власним голосом фрагментів вокальних творів викладачем, сприяють кращому засвоєнню матеріалу і активують м'язову пам'ять студента, підсилюють першу складову навчання – доступність знань та умінь. Ідеальна вокальна демонстрація співу відразу формує високий щабель заданої проєкції співочих вправ та творів. Правильний розподіл технічних навантажень,

системних повторів та закріплень матеріалу дають комплексний вивірений результат вокального розвитку.

Багатолітній досвід сценічної творчої діяльності професора Н.П. Куделі формує у студентів чіткі орієнтири артистичної поведінки виконавця. Методичні настанови викладача включають в себе роботу над формою твору, драматургією та важливими музичними деталями (відчуття пауз, фермат, темпових відхилень, алогічних нюансувань), що вимагає майстерних чутливостей і вмінь від початківця. Всі деталі оговорюються, шліфуються і опрацьовуються. Викладач особливе значення приділяє естетичному вихованню співака на сцені, вказуючи на головні критерії та важливі елементи артистичної поведінки. Методика професора Н.П. Куделі свідчить про високі педагогічні результати і є найкращою в системі вокальної педагогіки.

УДК [37.091.2:-057.874]:792.8 (Авторський підхід)

В.А. Синюк, К.В. Калієвський, м. Київ

АВТОРСЬКИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ШКОЛЯРІВ ТА ВТІЛЕННЯ ЙОГО ЧЕРЕЗ ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

Багатогранність підходів до освітнього процесу школярів та втілення його саме через хореографічне мистецтво підвищує інтерес педагогів-хореографів та робить дане питання одним з актуальних. Формування хореографічних умінь та навичок, розкриття та розвиток творчого потенціалу дитини, створення умов для її всебічного розвитку – ось ті питання, які будуть розглянуті та проаналізовані в цій статті.

Хореографічні навички, які прищеплені саме в шкільному віці, допоможуть привити любов до мистецтва танцю, показати його красу та актуальність для суспільства. Тому, на нашу думку, важливо показати необхідність формування нової генерації сучасних школярів, орієнтованих на всебічний розвиток, пошук інноваційних шляхів його трансляції в сучасному культурному просторі.

Аналіз досліджень доводить значне зростання уваги до авторських підходів виховання підростаючого покоління в контексті плюралізму дослідницьких спрямувань у висвітленні специфіки хореографічної культури в естетично-виховному контексті.

У наш час головна мета української освіти полягає у створенні умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожної дитини.

Нині у навчальних закладах України все більше уваги приділяється пошукам перспективних підходів до гуманізації освіти, стимулювання та розвитку пізнавальної і творчої активності особистості. У вітчизняній педагогічній теорії і практиці протягом ряду років обговорюється проблема гуманізації та гуманітаризації освіти. Серед багатьох предметів, що вивчаються у загальноосвітній школі, значний виховний та творчий потенціал має мистецтво з притаманним йому впливом на свідомість та підсвідомість особистості, на інтелектуальну та емоційну сфери, на моральне та фізичне здоров'я людини. Мистецтво – це своєрідний камертон цивілізації, універсальний спосіб, здатний синтезувати істину, добро.

Виховуючи дитину засобами хореографічного мистецтва, потрібно звернути увагу саме на методи викладання навчального матеріалу. Правильно обраний, науково обґрунтований зміст матеріалу здатен виявити природні здібності дитини, розвинути потенціал особистості. Виконуючи вправи початкового рівня, діти

відчувають, як працюють їх м'язи, які приємні відчуття та задоволення вони отримують, коли досягають певного результату. Зникає сором'язливість, а на її місці з'являється впевненість в своїх силах. Дитина починає відчувати смак своєї праці та зусиль, привчається долати труднощі та вчиться працювати над собою. Методичні рекомендації мають постійно змінюватись, тому що сьогодні диктує свої умови та вносить свої корективи. Але слідкувати за розвитком та вчасно реагувати на зміни, включаючи в свою роботу різні аналізатори, дає певний ґрунтовний результат.

І. Сеченов зазначав, що основа думок у дитини лежить у почуттях, а К. Ушинський вказував: «Якщо ви бажаєте, щоб дитина щось добре опанувала, то примусьте брати участь у цьому опануванні якомога більшу кількість нервів. При такій дружній взаємодопомозі всіх органів в акті засвоєння ви переможете найледачішу пам'ять».

Для учнів початкової школи легше зрозуміти і запам'ятати нові хореографічні рухи за допомогою ігрових творчих завдань. Наприклад, при вивченні нових рухів потрібно створити такі ігрові завдання, які активізують думку та створюють образне уявлення. Дитина починає максимально вмикати свою фантазію та переходить в стан естетичного переживання. Розпалюється емоційна сфера дитини, яка призводить до активізації всіх органів, що відповідають за засвоєння нового матеріалу. Саме створення в колективі атмосфери доброзичливості, поваги та невимушеної праці сприяє бажанню навчитися танцювальній майстерності.

Зацікавлені творчим процесом діти починають проявляти свою ініціативу в досягненні поставленої цілі, і це вже стає вихованням творчого начала особистості. Вчасно помічена та підтримана ініціатива дитини надихає і приносить неперевершену радість та задоволення в досягненні успішних результатів. Побудований активний навчальний процес при взаємодії дитини і педагога перемагає будь-які труднощі при засвоєнні матеріалу. Цікаво організована робота знайде життєву перспективу виробити характер і яскраву індивідуальність особистості.

Здібності – це індивідуальні особливості людини, від яких залежить успішність виконання певних видів діяльності. Дані від природи здібності потрібно постійно розвивати. Вони можуть сформуватися лише за певних умов життя і діяльності, в процесі засвоєння, а потім і творчого застосування набутих знань, умінь і навичок.

Здібності не є природніми властивостями особистості. За визначенням Б. Теплова, в основі здібностей лежать задатки – анатомо-фізіологічні особливості організму, які при сприятливих умовах і в результаті діяльності розвиваються і перетворюються в здібності.

До хореографічних здібностей належать музичний слух, відчуття ритму, хореографічна пам'ять, гнучкість, виворотність тазостегнового суглобу, еластичність та сила м'язів, міцність сухожилків.

Навчаючись в гімназії, діти отримують розвиток багатьох навичок, які надалі перетворюються в корисний досвід та вміння. Закладений фундаментальний базовий матеріал дозволяє швидко опановувати складний хореографічний матеріал, вміння швидко реагувати на зміни в часі та просторі, активно комунікувати з однолітками та в соціумі загалом. Отримуючи призові місця на конкурсах, діти опановують декілька професійних навичок, а саме: вміння подолати свій страх та хвилювання, концентруватися на поставлених вимогах, триматися на сцені, долати фобію виступу перед великою аудиторією, робота в команді.

Отже, авторський підхід до освітнього процесу полягає в тому, щоб хореографічні вміння та досягнення учнів втілювати в танцювальні постановки, що доводяться по якості до конкурсного рівня і демонструють своє мистецтво на танцювальних майданчиках України. Навчання дітей хореографічному мистецтву сприяє якіснішій і продуктивнішій активній роботі учнів під час освітнього процесу, творчій діяльності тощо. Власна дитяча творчість, знахідки, найскромніші думки – це створює атмосферу радості, формує особистість, виховує людяність, стимулює розвиток творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березова Г. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах. – К.: Музична Україна. 1977. – 272 с.
2. Березова Г. Хореографічна робота з дошкільнятами. – 2-ге вид. – К.: Музична Україна. 1989. – 208 с.
3. Бондаренко Л. Ритміка і танець у 1-4 класах загальноосвітньої школи. – К.: Музична Україна. 1989. – 232 с.
4. Горбенко С.С., Щолокова О.П., Козир А.В., Гуральник Н.П., Завадська Т.М., Гризоголазова Т.І., Козинко Л.Л. Проблеми сучасної мистецької освіти: матеріали звітно-наукової конференції студентів факультету мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова. – Вип. 7. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2016. – 328 с.

І.В. Сіжук, м. Київ

МУЗИЧНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ХУДОЖНЬОЇ ОБДАРОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Прогрес людства залежить виключно від наявності у суспільстві здібних та творчих людей. Сьогодні насамперед висувуються завдання виховання творчої особистості, розвитку її емоційної сфери та музично-естетичної свідомості. Саме музичність як складова художньої обдарованості є однією з важливих умов гармонічного розвитку особистості.

Питання обдарованості розглядали психологи, досліджуючи її структуру, здібності до того чи іншого виду духовно-творчої діяльності, а також особливості її виявлення та становлення. Термін «обдарованість» походить від слова «дар», який означає особливо сприятливі внутрішні передумови розвитку людини. «Обдарованість – це поведінка, що характеризує здібності і може виявлятися у різних сферах діяльності», – доводить американський психолог Дж. Рензуллі [5]. Обдарованість – це генетично зумовлений компонент здібностей, що розвиваються у відповідній діяльності та деградує за її відсутності (В. Виготський, Н. Лейтес, О. Савенков).

Художня обдарованість як інтегральна властивість проявляється з урахуванням специфіки різних видів мистецтва. Види мистецтва поділяються на: *просторові* (пластичні), де образ розгорнутий у просторі; *часові*, де образ розвивається у часі (музика, література); *просторово-часові* або видовищні, де образ характеризується і тілесністю, і тривалістю (танець); *образотворчі* – мистецтва, що використовують знаки, схожі на реальність (живопис, скульптура та ін.); види, що використовують знаки незображувального типу, звертаючись безпосередньо до асоціативних

механізмів сприйняття (архітектура, музика та ін.); *синтетичні* – види, де знаки носять змішаний характер (пісенне мистецтво та ін.).

Головною особливістю музичної обдарованості, що відрізняє її від обдарованості до інших видів мистецтва, є наявність музичності, яка виражається в особливій сприйнятливості дитини до звучання музики, що проявляється у продуктивному оволодінні музичною мовою та в якості музичного самопрояву.

Поняття «музичність» – одне з найцікавіших, яке привертало увагу багатьох психологів-дослідників. Так, вагомий внесок у розвиток цієї проблеми зробили Н. Ветлугіна, О. Корольов, Д. Кірнарська, Є. Назайкінський, Б. Теплов, К. Сішор. Всі музичні здібності поєднуються в єдине поняття – «музичність». У музичності ми маємо справу з поняттям, що само собою не має певної реальності, а має розумітися лише як позначення суми окремих музичних здібностей.

«Здатність емоційно реагувати на музику – центр музичності», – зазначав Б. Теплов. У своїх наукових працях бачив шлях дослідження феномена музичності виключно через музичну обдарованість, яку визначав як «якісне своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість успішного заняття музичною діяльністю» [4, с. 45]. Під музичністю він мав на увазі якість, яка відображала б самого слухача чи творця музики (композитора або виконавця), тобто суб'єкта музичної діяльності. У складі музичної обдарованості, на його думку, виділяється певний комплекс індивідуально-психологічних здібностей, які потрібні «для заняття саме музичною діяльністю на відміну від будь-якої іншої, але в той же час пов'язаних з будь-яким видом музичної діяльності» [4, с. 58].

Молодший шкільний вік (час життя дитини від шести-семи до десяти-одинадцяти років) – найважливіший етап шкільного дитинства. Сучасна школа враховує потреби дітей та їхні вікові особливості розвитку, максимально здійснює підготовку та дає можливість забезпечити подолання розбіжностей у досягненнях, тим самим розвиваючи певні знання, вміння та навички.

Досліджуючи особливості музичного розвитку молодших школярів, О. Ростовський зазначає, що в галузі відчуттів і сприйняття їх розвиток походить від найпростішого розрізнення найяскравіших, найвиразніших форм, барв, звуків та активнішого усвідомлення гармонійних красивих сполучень до диференціювання ритмічних та звуковисотних співвідношень у музиці, поетичного співзвуччя, нюансів кольорової гами та різноманітності форм [3].

Молодший шкільний вік – важливий період в загальному розвитку дитини, а особливо розвитку музичності, яка дозволяє цілеспрямовано формувати навчальну діяльність дітей даної вікової категорії, на відміну від дітей дошкільного віку. За рядом вікових, фізіологічних та психологічних показників, оптимальним та визнаним для початку розвитку музичності є саме молодший шкільний вік, оскільки різні види активності є запорукою успіху музичної діяльності молодшого школяра та розвитку його музичності: моторна, сенсорно-перцептивна, інтелектуально-вольова, емоційно-виразна.

Отже, музичність, яку ми розуміємо як складову художньої обдарованості, є складною інтегративною властивістю особистості, що представляє собою здатність до емоційного осягнення змісту музичного твору на основі звукообразного мислення та спеціальних здібностей, що забезпечує продуктивність музичної діяльності, сприяє

виникненню внутрішньої мотивації, дає підґрунтя цілеспрямованому мисленню та розвитку гармонійної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Музична Україна, 1978.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собр.соч.: В 6 т.Т.2. – М., 1983. – С.5-363.
3. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. – К., 1997. – С. 12.
4. Теплова Б.Н. Психология музыкальных способностей // Избранные труды: В 2 т. – Т.1. – М.: Педагогика, 1985. – С. 42-222.
5. Renzulli, J.S., & Reis, S.M.. The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press, 1985.

УДК: 7.01.111.852:140.8:371.124:7

С.О. Соломаха, м. Київ

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Система професійної підготовки педагогів в Україні постійно потребує нових форм та методів навчально-виховної роботи. Особливого значення сьогодні набуває створення якісно нової системи організації фахової підготовки в магістратурі. Важливим її компонентом є педагогічна практика, яка, забезпечуючи збільшення можливостей самореалізації, мобілізацію особистісного потенціалу та виявлення прихованих здібностей, сприяє вирішенню багатьох педагогічних проблем у професійній підготовці педагогів. Тому проблема пошуку нових ефективних шляхів удосконалення педагогічної практики не втрачає своєї актуальності.

Практична підготовка майбутніх викладачів мистецьких дисциплін ґрунтується на методологічних та методичних засадах сучасної мистецької освіти, що визначає педагогічний потенціал цінностей мистецтва як соціокультурного феномену й компонента освіти, предмет та місце галузі в структурі навчальних планів загальноосвітніх й спеціалізованих середніх та вищих закладів освіти. Результат практичної підготовки передбачає реалізацію духовного й творчого потенціалу магістранта: широкого культурного та фахового художньо-естетичного світогляду, ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки, значного об'єму мистецько-педагогічних знань, умінь та навичок, розвинених загальних, педагогічних, фахових мистецьких здібностей. Процес підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін передбачає в майбутньому можливість викладацької діяльності у вищих навчальних закладах.

З огляду на це у підготовці магістрантів до професійної діяльності особливе місце посідає фахова практика, яка є одним із механізмів формування особистісних якостей і ціннісних настанов щодо професійної педагогічної діяльності. Магістерська фахова педагогічна практика є практичною складовою підготовки майбутніх педагогів, що передбачена освітньо-професійними програмами, згідно зі стандартами освіти галузі 01 Освіта / педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів – бакалавр та магістр.

Фахова педагогічна практика відіграє значну роль у формуванні особистості майбутнього викладача, а тому необхідність її вдосконалення є значущим завданням. Вважаємо, що правильно організована фахова педагогічна практика здатна вплинути на багатьох студентів, навіть на тих, хто негативно ставився до спеціальності.

Ефективність формування професійно-значущих умінь багато в чому залежить від мотиваційно-ціннісного ставлення до спеціальності, динаміки інтересу до спеціальності після вивчення різних курсів психолого-педагогічного циклу й спеціальних фахового профілю, а також наскрізних педагогічних практик, з яких магістерська фахова практика є завершальним етапом підготовки студентів до фахової діяльності, значно впливає на формування професійної компетентності майбутніх викладачів.

Оцінка ефективності формування професійно-педагогічних умінь у магістрів на педагогічній практиці, що організовується за зазначеними програмами показала, що зміст і методика організації практики не повною мірою забезпечує формування й засвоєння студентами професійно-значущих знань, умінь і навичок. Серед умов, за якими може відбуватися продуктивна підготовка фахівців у сфері мистецької світи, на думку викладачів, домінують володіння оригінальними педагогічними техніками, спроможність до педагогічної імпровізації в нестандартних ситуаціях, здатність до саморозвитку та самовизначення з урахуванням фактору мінливості освітніх обставин.

Суттєвим недоліком педагогічної роботи викладачів з магістрантами і досі залишається проблема навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики, зокрема студентам і викладачам бракує інструктивної літератури з організації самостійної роботи студентів щодо розробки та проведення фахової практики. Нагальна потреба виникає у розробці сучасних технологій, форм і методів проведення фахової практики магістрантів, спрямованих на діалогічні стратегії міжособистісного спілкування учасників освітнього процесу, оволодіння студентами мобільною системою методичних знань та фахових умінь, на розвиток неповторних індивідуальних якостей педагога, професійне самовдосконалення та самоорганізацію в контекстному полі наскрізного розвитку професійних компетентностей майбутніх викладачів.

Одним із шляхів реалізації поставлених завдань є впровадження у процес магістерської підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін педагогічних практикумів відповідно до конкретних потреб їхньої майбутньої практичної діяльності, у ході яких відпрацьовуються специфічні питання професійної підготовки фахівців, зокрема авторської методики організації мистецько-педагогічної майстерні як технології підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін в умовах магістратури у закладах вищої педагогічної освіти.

Інновація розробленої мистецько-педагогічної технології полягає у тому, що вона заснована на діалогічній міжособистісній стратегії спілкування і базується на особистісному підході до організації навчання, з урахуванням освітніх потреб та рівня розвитку особистості тих, хто навчається. Практикум «Мистецько-педагогічна майстерня» ґрунтується на властивій мистецькій освіті установці на діалогічність, емпатійність, відкрите ставлення до світу і людей, комплексі основних закономірностей організації педагогічної діяльності викладачів мистецьких дисциплін й відповідає змісту їхньої професійної компетенції.

Зміст мистецько-педагогічної майстерні передбачає неперервну зміну інтерактивних форм (проблемні лекції, лекції-діалоги, лекції-візуалізації, семінари-дискусії, практичні заняття у вигляді тренінгів, майстер-класів тощо), специфічних методів (рефлексії, емоційної і художньої драматургії, художньо-педагогічної інтерпретації, фасилітованої дискусії, художньої проблематизації, стимулювання художнього навчання; метод цілеспрямованої активізації художньої діяльності), виконання студентами системи творчо-евристичних і художньо-інтерпретаційних завдань, розробку мистецько-педагогічних проєктів тощо.

До кожного заняття добираються матеріали для практичних і самостійних занять (приклади інтерпретацій художніх творів; фрагменти мистецтвознавчих праць; уривки з літературних творів, вірші, письмові свідчення видатних творців мистецтва про їхні саморефлексії, гіпотези щодо природи художньої творчості, у тому числі, такі, що виражені у художній формі). При використанні такого дидактичного матеріалу майбутні викладачі мають можливість розвитку навиків самостійного художньо-педагогічного аналізу та інтерпретації мистецтва з метою розвитку власного художньо-естетичного світогляду.

В ході роботи майстерні передбачено використання інформаційно-комунікативних технологій та Інтернет ресурсів, що надає можливість створити мультимедійну презентацію розробки інтерпретації з фрагментами звучання музики, показом репродукцій картин, уривків літературних творів, віршів тощо. У практиці діяльності майстерні передбачені інтерактивні форми та методи підготовки магістрів освіти (робота в малих групах, дискусії, турніри, ділові ігри, ігрове проектування, ситуаційні вправи тощо).

Створюються банки аудіовізуального супроводу навчального процесу, запроваджуються комп'ютерні методи контролю. З метою формування системного, аналітичного, критичного мислення магістрів, уміння інтегрувати знання і навички з різних дисциплін у процесі роботи мистецько-педагогічної майстерні існує необхідність використання синергетичного підходу, який забезпечить міждисциплінарні, міжпредметні зв'язки.

Отриманні в ході практикуму знання щодо художньо-естетичного світогляду та сформовані навички художньо-педагогічної інтерпретації творів мистецтва викладачі мистецьких дисциплін можуть використати під час проходження студентами фахової (спеціалізованої) практики з метою практичного закріплення набутих фахових компетентностей як: світоглядна компетентність (художньо-естетичний світогляд), ціннісні художні орієнтації майбутніх викладачів вищої школи (художня свідомість – її аксіологічний ракурс), креативно-творчі здібності, професійна організація педагогічної дії на основі оволодіння фаховими методами, технологіями розвитку художньо-естетичного світогляду майбутніх викладачів мистецьких дисциплін.

СУПЕРЕЧНОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Реалізація Концепції «Нова українська школа» можлива за умов не лише матеріально-технічного оновлення закладів загальної середньої освіти (комп'ютерна техніка, мультимедійні засоби навчання, сучасні меблі та ін.), організації новітнього освітнього середовища (осередки навчально-пізнавальної діяльності, гри, відпочинку, художньо-творчої діяльності тощо), а переважно за умов підготовки вчителів нової генерації за різними предметними спеціальностями 014 Середня освіта, зокрема й музичного мистецтва, адже з 2022 р. в НУШ навчатимуться учні базової школи – 5 класів.

Проблему підготовки вчителів музичного мистецтва в науковій літературі досліджено досить повно (Е. Абдуллін, Т. Агейкіна-Старченко, Л. Арчажникова, Т. Бодрова, О. Єременко, А. Козир, М. Михаськова, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Отич, В. Орлов, Г. Падалка, Є. Проворова, А. Растригіна, О. Реброва, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Стратан-Артишкова, Т. Танько, О. Хижна, О. Щолокова, В. Федоришин та ін.), але порушена проблема залишається відкритою у зв'язку з неперервними освітніми реформами в Україні.

Мета нашого повідомлення – виявити системні суперечності в нормативно-правовій базі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва закладів загальної середньої освіти (ширше – мистецьких дисциплін).

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка має тривалий досвід (із 1981 р.) підготовки вчителів музичного мистецтва на різних рівнях вищої освіти як у поєднанні з іншими спеціальностями (початкова освіта, психологія, соціальна робота, дошкільна освіта, художня культура, режисура позашкільних музично-виховних заходів, позашкільна освіта), так і за окремою спеціальністю 6.020204 Музичне мистецтво з галузі знань 0202 Мистецтво. Всі спеціальності було своєчасно акредитовано за різними рівнями вищої освіти, на державній атестації студенти демонстрували високий рівень навчальних досягнень, переважна більшість випускників працюють за спеціальністю й забезпечують загальну музичну підготовку учнів у 50 % навчальних закладах Полтавщини, а також в інших регіонах України.

Однак в останні роки в організації професійної підготовки фахівців спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) виникли системні суперечності в нормативно-правовій базі.

На сьогодні не затверджено Державного професійного стандарту за професією «Вчитель музичного мистецтва», який, на нашу думку, повинен мати принципову різницю з наявним Стандартом як учителя початкових класів, так і вчителя закладу загальної середньої освіти [6]. Нині розробники освітньо-професійних програм – викладачі педагогічних університетів, які виконують паралельно велике навчальне, наукове, методичне, організаційне й громадське навантаження, – мають самотійно узгоджувати суперечності між численними нормативними документами, на основі яких укладаються програми, як-от: Тимчасовий стандарт вищої освіти України для предметної спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), розроблений

робочою групою з музичного мистецтва науково-методичної підкомісії 014-3 Середня освіта (мистецтво), затвердженої Наказом МОН України № 375 від 06.04.2016 р.; методичні рекомендації МОН України щодо розроблення стандартів вищої освіти від 29.03.2016 р.; Наказ МОН від 01.02.2021 р. № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.04.2021 р. за № 454/36076 [8] та ін. У Державному стандарті 2020 р. «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (розділ 6, пп. А) [6] у переліку предметів і засобів праці наголошено на модельній навчальній програмі як обов'язковому компоненті методичного забезпечення навчального процесу, але на сьогодні їх не створено для учнів 1-4 класів із освітньої галузі «Мистецтво» (більш детально див. у статті [3]).

За Законом України «Про повну загальну середню освіту» Державні стандарти розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (Міністерством освіти і науки) та затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 12 років (ст. 44) [1]. Проте на практиці вчителям довелося працювати паралельно за Державними стандартами для закладів загальної середньої освіти 2004, 2011, 2018 рр., які принципово змінювалися кожні сім років (більш детально див. статтю) [4].

У всіх нормативних документах, затверджених МОН України, декларується можливість закладу загальної середньої освіти «обирати окремі курси музичного та образотворчого мистецтва або інтегрований курс “Мистецтво”» [5]. Однак, починаючи з 2018 р., оголошуються конкурси підручників лише з інтегрованого курсу «Мистецтво» [3], ігноруючи домінуючі змістові лінії та наявні нормативні положення, які поступово вилучаються із змісту загальної середньої освіти. Тут виникає головна суперечність щодо кадрового забезпечення мистецької освітньої галузі, яку розкриємо нижче.

У Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» названо 14 позицій: 01 – українська мова і література; 02 – мова і література (із зазначенням мови); 03 – історія; 04 – математика; 05 – біологія та здоров'я людини; 06 – хімія; 07 – географія; 08 – фізика; 09 – інформатика; 10 – трудове навчання та технології; 11 – фізична культура; 12 – образотворче мистецтво; 13 – музичне мистецтво; 15 – природничі науки. Вилучено 014 – здоров'я людини [7]. Як бачимо, у переліку немає спеціальності, пов'язаної з інтегрованим курсом «Мистецтво».

Підпункт 2.2 аналізованого документу (зміни від 17.04.2019 р.) дозволяє вищим педагогічним закладам здійснювати діяльність за освітніми (міждисциплінарними) програмами, що передбачають здобуття другої спеціальності, зокрема й тієї, що «забезпечує викладання інтегрованих курсів, визначених закладом вищої освіти» [7]. Отже, на правах автономії ЗВО має право готувати спеціалістів з інтегрованого курсу «Мистецтво», але таке поєднання стосується лише підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальностями 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 016 «Спеціальна освіта» [7].

Як засвідчує сорокарічний досвід ПНПУ імені В. Г. Короленка, підготовка фахівців за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Музичне мистецтво). Початкова освіта» надзвичайно перспективна. Вона дає змогу викладати мистецькі дисципліни на належному професійному рівні, що відповідає панестетичному

українському менталітету, сприяє збереженню та розвитку відомої в усьому світі вокально-хорової культури України, розвитку мистецької компетентності, креативності, комунікативності, емоційного інтелекту та соціалізації особистості у сенситивний період її становлення, Крім того, вирішити проблеми кадрового забезпечення НУШ особливо в умовах функціонування невеликих сільських шкіл, де вчитель може зберегти своє навчальне навантаження, адже мистецькі дисципліни може викладати фахівець лише за письмової згоди вчителя початкових класів [2].

Однак за межами нормативних актів залишилась спеціальність 014.13 Середня (Музичне мистецтво) (так само, як і образотворче мистецтво), яку поступово витісняють на останні позиції кваліфікаційного рейтингу. Нагадаємо, упродовж 2500 років музика входила у «сім вільних мистецтв».

Зміст Переліку предметних спеціальностей заперечує найновіший Наказ від 1 лютого 2021 р. за № 128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм», де міждисциплінарні програми створюються «за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей ... для рівня молодшого бакалавра, ... магістра та доктора філософії» [8]. Отже, за нормативними вимогами не мають право на існування міждисциплінарні освітні програми для бакалаврів.

Отже, суперечності, накопичені останніми роками в нормативно-правових документах, гальмують акредитацію освітніх програм для підготовки здобувачів за мистецькими спеціальностями, зокрема й міждисциплінарних, унеможливають вирішення мети й завдань Нової української школи, де мистецька компетентність є ключовою в 1-9 класах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

2. Лист МОНУ від 20.11.2020 р. №1/11-8319 «Щодо оплати праці вчителя початкових класів». URL: <http://www.zarplata.co.ua/?p=10193>

3. Лобач О. О. Актуальні проблеми вдосконалення підручників із освітньої галузі «Мистецтво» для початкової школи // Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XVII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. – Вип. 3 (15). – К. : Талком, 2020. С. 161-163.

4. Лобач О. О. Метаморфози освітньої галузі «Мистецтво» в державних стандартах України. *Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 1st International scientific and practical conference*. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2020. Pp. 405-412. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-problems-and-innovations-5-7-aprelya-2020-goda-stokgolmshvetsiya-arhiv/>

5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти I ступеня» № 407 від 20.04.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-stupenya>

6. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки) № 2736 від 23.12.2020 р. «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з

дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>

7. Наказ МОН України від 12.05.2016 р. №506 «Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», за якими здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей) в системі підготовки педагогічних кадрів (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 31.05.2016 р. за № 798/28928. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16#Text>

8. Наказ МОН від 1 лютого 2021 р. №128 «Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм» (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2021 р. за №454/36076). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-vimogi-do-mizhdisciplinarnih-osvitnih-naukovih-program-vishoyi-osviti>

УДК 378.011.33:7

М.М. Ткач, м. Київ

ПОСТНЕКЛАСИЧНІ ПРАКТИКИ У ЗМІСТІ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

З кінця ХХ та у перші два десятиріччя ХХІ ст. людство у своєму розвитку переживає черговий перехідний період. Це пов'язано з кардинальною трансформацією уявлень щодо пізнання світу під впливом науково-технічних досягнень, появою «віртуальної реальності», розвитком конвергентних NBICS-технологій, упровадженням міждисциплінарної методології, трансдисциплінарних норм та цінностей тощо. Як наслідок формуються нова картина світу – постнекласична (синергетична), що ґрунтується на таких світоглядних концептах як надскладність, непередбачуваність, нелінійність, мінливість, варіативність, ризик невизначеність тощо.

Сучасний постнекласичний етап розвитку наукового пізнання принципово змінюється у зв'язку з появою в постнекласиці нових об'єктів дослідження – складних систем, що саморозвиваються, й які є принципово зорієнтованими на людину. З огляду на дану обставину цікавою виявляється характерна особливість постнекласики, яка в науковому обігу визначається терміном «людиномірність». Сміслові навантаження даного поняття обґрунтовано посиленням ролі суб'єкта у процесі пізнання, тоді як об'єктом науки стають проблеми, що безпосередньо пов'язані з людиною та людською діяльністю, виходячи з «постнекласичного розуміння людини як суб'єкта практичного ставлення до світу» [5, с. 335]. Саме у практиках, де вагоме місце займають не тільки усвідомлені людиною цінності і норми, але й неусвідомлені, що проявляються через віру, культурні традиції, духовні практики розкривається «синергізм діяльнійшої постнекласичної тріади: суб'єкт – середовище – об'єкт» [1, с. 153].

Як відомо, з-поміж різних видів духовних практик людства особливо унікальним продуктом є мистецтво, в якому сконцентрований багатовіковий досвід відкриття особистістю навколишнього світу. Людина в мистецтві примножує буття краси у світі, культивує здатність до гармонізації довкілля, породжує нові смисли і

значення щодо ставлення до життя і самої себе, знаходить в ньому духовне оперття для особистісного сходження до духовності тощо. Тому науково-педагогічна думка дедалі більше усвідомлює необхідність пошуку філософсько-культурологічних засад для побудови нової постнекласичної освітньої моделі. Це зумовлює потребу універсалізації освіти, відмови від вузької спеціалізації навчання, включення фактора інформальності у музично-педагогічний процес вищої школи, переходу на між- та трансдисциплінарні позиції.

З 70-х років ХХ ст. та протягом двох десятиріч нашого століття у західноєвропейському науковому дискурсі досить плідно осмислюється феномен трансдисциплінарності в якості дослідницької стратегії, нового напрямку в розвитку філософії науки (J. Piaget, E. Jantsch, A. Judge, M. Gibbons, C. Limoges, H. Nowotny, B. Nicolescu, P. Scott, R. Scholz, та ін.). Уперше термін «трансдисциплінарність» був запропонований швейцарським ученим Жаном Піаже в 1970 р. в його дискусіях з австрійським астрофізиком Еріхом Янчем, одним із засновників Римського клубу. Згідно з Піаже, «зрештою, як ми сподіваємося, буде здійснений перехід від рівня міждисциплінарних зв'язків до більш високого рівня «трансдисциплінарності», на якому вже не тільки визнається взаємовплив або взаємодія між спеціальними дослідженнями, але й самі ці зв'язки увійдуть в деяку загальну систему, в якій вже не має постійних меж між дисциплінами» [7, с. 144].

Ідея виникнення нового, «вищого» рівня розвитку науки, свого роду «науки наук», а саме – трансдисциплінарності розглядається у працях румунського фізика Б. Ніколеску, якого вважають одним із лідерів трансдисциплінарного руху. За Ніколеску [6], трансдисциплінарність не протиставляється міждисциплінарності, навпаки вона її доповнює й поглиблює, з'єднуючи розрізнені фрагменти реальності в універсальну картину; трансдисциплінарність обґрунтовує логіку включення «прихованого третього»; тільки трансдисциплінарні дослідження здатні охопити всю складність світу, що пов'язано з його розумінням, описом тощо. Це значно розширює горизонт для подальших досліджень феномену та методології трансдисциплінарності та надає нового формату постнекласичній науці.

У російському науковому дискурсі феномен трансдисциплінарності досліджується в контексті розвитку такого напрямку сучасної філософії науки як постнекласика, зокрема: виявлення зв'язку трансдисциплінарності з дискурсами постнекласики (В. Буданов); обґрунтування підходу до визначення філософії трансдисциплінарності (Л. Киященко); визначення ролі трансдисциплінарності у синтезі сучасного наукового знання (О. Князева); розуміння трансдисциплінарності у контексті становлення транснауки (В. Моїсеєв, В. Войцехович); обґрунтування інструментарію трансдисциплінарності (С. Дінабург) та ін.

Сучасна українська наукова думка на теоретичному та практичному рівнях визнає гостру потребу щодо формування нової світоглядної парадигми у контексті постнекласичної раціональності, яка суттєво поглиблювала би світогляд людини доби постнекласики від раціонально прагматичної зацікавленості до духовно-трансцендентних сенсів існування. Над цією проблемою працюють відомі українські вчені (В. Андрущенко, Є. Бистрицький, І. Добронравова, Р. Зимовець, І. Зязюн, В. Кремень, О. Олексюк, П. Саух, Л. Сидоренко, С. Пролеєв, В. Табачковський та ін.). Трансдисциплінарні дискурси постнекласики створюють передумови для розуміння природи постнекласичного знання, в якому спостерігається процес

творення «людського» в людині. Як зазначає В. Кремень, «XXI століття має стати «віком людини», в якому пріоритет духовного превалює над матеріальним. Аби подолати духовну ціннісну кризу та зберегти людині свою сутність, потрібна нова філософія – *філософія людиноцентризму*, коли *головним* параметром буття є *людиновимірність*» [4, с. 9-10].

Студіювання науково-філософських праць з означеної проблеми засвідчує, що сучасне наукове знання за своєю суттю стає все більше між- та трансдисциплінарним. Завдяки трансдисциплінарності встановлюється зв'язок не тільки між природничими й соціогуманітарними науками, а й мистецтвом та іншими сферами духовного досвіду людства. У зв'язку з цим затребуваними стають онтології людської природи, що знаходяться поза межами нашої ментальної сфери (інтуїція, когерентний стан тощо). Це трансформує уявлення не тільки щодо природи та меж людини, її антропологічної цілісності, але й щодо її діяльності як основи будь-якої практики. Саме постнекласика у своїх практиках, в яких сакральне й раціональне не протиставляються, а лише доповнюють одне одного, створює простір когерентності, довіри, емпатії, в якому професіонали знаходять взаєморозуміння та взаємоповагу.

Дискурс щодо співвідношення цілей та цінностей в постнекласичних практиках, визначальними рисами яких є людиномірність, рефлексивність, креативність, інноваційність тощо, закладає теоретико-методологічне підґрунтя для побудови нової постнекласичної освітньої моделі. Відомо, що традиційна освітня модель базується насамперед на передачі знань кожного предмета окремо. При цьому дисципліни не доповнюють одна одну, кожна з них пропонує своє бачення реальності, яке у підсумку ніколи не стане повним та цілісним. Для подолання обмеженості традиційної методології антропологічної раціональності важливим, на наш погляд, є запровадження трансдисциплінарного підходу у змісті вищої мистецької освіти. Між тим, як свідчить практика, складність упровадження трансдисциплінарного підходу пов'язана не лише з питаннями розробки методології музично-педагогічних досліджень, а й з практичною реалізацією методичних прийомів та інструментарію трансдисциплінарності. І тут ми стикаємося з низкою проблем, оскільки занурюємося у сферу, яка є мало дослідженою в вітчизняній науковій традиції. Це – сфера інженерії трансдисциплінарності, до розробки якої більша увага прикута західних дослідників.

За визначенням О. Князевої, «інженерія трансдисциплінарності – це новий науковий раціоналізм або парадигма відкритого розуму, в якій думки є невіддільними від дій, а все пізнання спирається на «таку дивну здатність розуму, як пов'язувати» (Е. Морен). Йдеться про можливість зв'язувати різні дисциплінарні знання, а також знання і діяльність, традиції і новації. ... Процедура відкриття складного світу замінюється технікою дизайну, втіленням того, що ми уявляємо, і конструюванням того, що ми бажаємо» [3, с. 22]. Як зазначає С. Дінабург, «це світ, в якому працює медіація, фасилітація, кроссфертилізація з використанням open-minding (відкритого творчого розуму) і grass-rooting (ініціативи знизу) у team building (створенні команди) та ін.» [2, с. 59].

Трансдисциплінарне розуміння музично-педагогічного процесу уможливорює синергію між окремими дисциплінами й створює умови для дидактичних інновацій у змісті вищої мистецької освіти. Перспективним напрямом у розв'язанні поставленої проблеми ми вважаємо доведення ефективності функціонування у змісті вищої

мистецької освіти постнекласичних практик, що корелюються з теоретичними принципами, стилями мислення, ціннісними пріоритетами постнекласичної науки, яка має потужний евристичний потенціал. Інструментарієм для реалізації постнекласичних практик у змісті вищої мистецької освіти можуть виступати методи та прийоми трансдисциплінарної інженерії. Це – медіація як посередництво; фасилітація як інструмент для полегшення виконання завдання; кроссфертилізація як обмін продуктивними ідеями; кейс-метод (case method) як техніка навчання на прикладі опису реальних ситуацій, як складна система, в яку інтегровані більш прості методи (моделювання, системний аналіз, проблемний метод, ігрові методи та ін.); прийом «ініціативи знизу» (grassroots) та ін.

Отже, нова педагогічна реальність зумовлює необхідність нового погляду на освітній та виховний потенціал мистецтва. Філософський пошук всезагальності, реактуалізація філософських знань як світоглядно-наукового базису у змісті вищої мистецької освіти, підвищення статусу неформальних педагогічних практик актуалізують пошуки інноваційної методології й засвідчують доцільність переорієнтації музично-педагогічного процесу у зв'язку з переходом на між- та трансдисциплінарні когнітивно-комунікативні стратегії. Завдяки широкому між- та трансдисциплінарному синтезу стає можливим синергетичне поєднання різних способів сприйняття та осягнення нестабільного і складного світу мистецтва, творче переосмислення відомих образів, символів і цінностей.

Завершуючи роздуми щодо поставленої проблеми важливо підкреслити, що при введенні будь-яких трансформаційних змін у розвиток елементів інфраструктури наукової й музично-педагогічної діяльності маємо керуватися логікою сталого розвитку й враховувати оптимальний баланс між традиціями та інноваціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буданов В.Г. Трансдисциплінарные дискурсы постнеклассики: познание, коммуникация, самоорганизация в антропосфере // Трансдисциплинарность в философии науки: подходы, проблемы, перспективы: монография / под ред. В. Бажанова, Р.В. Шольца. – Москва: Изд. дом «Навигатор», 2015. – С. 145-159.
2. Динабург С.Р. Инструменты и ресурсы трансдисциплинарных стратегий // Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Культура. История. Философия. Право. – 2016. – № 1. – С. 51-62.
3. Князева Е.Н. Философия науки. Междисциплинарные стратегии исследований: учебник для бакалавриата и магистратуры. – Москва: Издательство Юрайт, 2019. – 289 с.
4. Кремінь В.Г. Духовність людини і цінності буття людини // Горизонт духовності виховання: колективна монографія / The Horizon of Spirituality of Education: collective monograph. Уклали й підготували Йонас Кевішас та Олена М. Отич. – Вільнюс: Žuvėdra, 2019. – С. 8-10.
5. Телиженко Л.В. Постнеклассические практики: антропологическая специфика. Постнеклассические практики: опыт концептуализации: коллективная монография / под общ. ред. В.И. Аршинова, О.Н. Астафьевой. – СПб.: Издательский дом «Миръ», 2012. – С. 335-353.
6. Nicolescu B. Transdisciplinarity: past, present and future. In *B. Haverkort and C. Reijntjes* (Eds.), *Moving Worldviews – Reshapingsciences, policies and practices for endogenous sustainable development*. – COMPAS Editions. – 2006. – P. 142-166.

7. Piaget J. L'épistémologie des relations interdisciplinaires // Apostel L., Berger G., Briggs A., Michaud G. (ed.) / L'interdisciplinarité – Problèmes d'enseignement et de recherche, Centre pour la Recherche et l'innovation dans l'Enseignement, Organization de Coopération et de development économique. – Paris, 1972.

УДК 378.147:78:374

О.С. Ткачук, м. Київ

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі модернізації національної освіти важливим завданням закладів загальної середньої освіти є створення необхідних умов для творчого, інтелектуального, духовного розвитку учнів у позаурочній діяльності. Водночас науковці доводять, що у зв'язку з тим, що музичне мистецтво сьогодні відірване від проблем учнів, а ті, хто виступає його «трансляторами» (це вчителі, батьки, часто – діячі культури), здебільшого відстають від реалій життя, швидкої змінюваності мистецької палітри, темпів реагування молоді на ці зміни. Тому постає завдання визначення способів введення мистецтва в духовний світ учнів, нівелювання та нейтралізації дії негативних чинників, формування здатності до власних естетичних смаків.

Одним із шляхів такого «педагогічного протистояння» негативному впливу нинішніх соціокультурних умов є якісне проведення позакласної музично-виховної роботи з метою досягнення мети – задоволення інтересів і запитів учнів, виявлення здібних, обдарованих і талановитих вихованців, а також створення сприятливого середовища для самоосвіти, самовиховання й самореалізації кожного учня [1]. Відповідно майбутній учитель музичного мистецтва має бути підготовлений до здійснення такого виду діяльності.

Позакласна робота вчителя музики є продовженням навчального процесу, важливим взаємозв'язком між уроками і позаурочним музичним вихованням школярів, у якому реалізуються основні принципи й форми залучення до музичної культури, формування вокальних умінь, навичок критичного мислення в процесі оцінювання музичних творів.

Основними завданнями позакласної роботи є: закріплення та поглиблення знань, набутих у процесі навчання; розширення загального кругозору учнів, формування у них наукового світогляду; формування інтересів до різних галузей мистецтва, виявлення та розвиток індивідуальних творчих здібностей і нахилів; організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг.

Одним із важливих напрямів позакласної роботи є музично-краєзнавча діяльність. Майбутні вчителі музичного мистецтва мають усвідомлювати значення музичного краєзнавства як вивчення сукупності всіх явищ музичної культури краю, а також вміти використовувати краєзнавчий матеріал у начальному процесі [2]. Це сприятиме відтворенню цілісної картини українських культурно-мистецьких й педагогічних процесів, які зумовлюють виховний потенціал музично-фольклорних традицій, фольклорних ансамблів, звичаїв, обрядів. Практично долучаючись та ознайомлюючись з музичним краєзнавством, фольклорними традиціями рідного краю, учасники освітнього процесу поступово стають невід'ємною частиною

культурно-мистецького й естетично-духовного життя народу, нації. У цьому аспекті підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва доцільно розглядати у прямому зв'язку з його гуманізацією, що дає змогу майбутнім фахівцям «приєднатися до гуманістичної традиції у ставленні до оточуючого середовища; отримати знання і оволодіти навичками, які відповідають рівню естетичної думки; розвинути творчі здібності до художньо-творчого освоєння та перетворення дійсності на засадах добра і краси» [3].

Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до організації та здійснення музично-краєзнавчої діяльності в позакласній роботі має ґрунтуватися на аксіологічному, культурологічному та діяльнісному підходах, враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності, істотним чинником якої є виконання функції по організації музично-краєзнавчої діяльності. Основою підготовки студентів до майбутньої музично-краєзнавчої діяльності мають бути інтеграційні процеси науки й освіти, виходячи з яких визначаються реальні потреби педагогічних фахівців у знаннях й уміннях. Відповідно до них у процесі підготовки студенти мають набути необхідні музично-краєзнавчі знання й уміння, достатні для оптимально-ефективного становлення педагогічних фахівців як організаторів музично-краєзнавчої роботи.

Майбутній учитель музичного мистецтва повинен знати: методи і форми організації позакласної роботи з використанням музично-краєзнавчих матеріалів, методика збору та опрацювання архівних документів краєзнавчого спрямування; уміти: аналізувати різноманітні краєзнавчі джерела щодо їх використання у практичній діяльності; здійснювати конкретні краєзнавчі навчально-виховні дії з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів тощо; набути навички: здійснення культурно-просвітницької діяльності, організації пошукової роботи музично-краєзнавчої спрямування, оформлення бібліографії, карток, написання рефератів, наукових статей тощо.

Варто наголосити, що майбутній учитель музичного мистецтва у процесі позакласної роботи з учнями має бути творчим у педагогічних ситуаціях. Оскільки творчість є найважливішим способом формування у студентів професійної індивідуальності, реалізації їхнього творчого потенціалу, як «особистісного ставлення до творчої діяльності, здатністю активно мислити, творити, діяти, прагнути досягти запроєктованих результатів» [4, с. 391].

Це зумовлює упровадження до змісту професійно підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва творчого компонента, що сприяє відходу від старих методів та технологій навчання до активних (інноваційних, творчих, креативних), подоланню інертності, консерватизму при опануванні навчального матеріалу, залучає їх до різних форм музично-краєзнавчої діяльності у позаурочній роботі.

Отже, позакласна робота є важливою складовою підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, ефективність здійснення якої залежить від якості набутих фахових знань, практичних навичок і умінь, рівня загальної культури, розвитку та реалізації творчих можливостей, постійного прагнення до інноваційного пошуку майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базильчук Л.В. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації позакласної роботи в загальноосвітніх школах: автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Черкаси, 2010. – 23 с.

2. Залуцький О.В. Музичне краєзнавство у підготовці майбутніх вчителів музики // Науковий вісник Чернівецького національного університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2000. – Вип. 99. – С. 48-50.

3. Сотська Г.І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – № 28. – 2011. – С. 472-477.

4. Сотська Г.І. Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України // Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku. Вид. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Т.1. – С. 387-397.

УДК 378: [37.011.3-051:78]:37.014.6

В.І Федоришин, Ю.-С.В. Клим'юк, м. Київ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОДУКТИВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ НА АКМЕОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ

Фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва на акмеологічних засадах є базисною методологічною програмою, яка характеризується прогностичністю, оскільки орієнтує студента на якісний результат у виконанні практичної діяльності. Спрямованість фахової підготовки педагогічних працівників на досягнення акмевершин у практичній роботі передбачає скрупульозний аналіз сучасного досвіду підготовки викладача мистецьких дисциплін й виділення перспективних ідей, чинників, під впливом яких він складається, на проектування продуктивних моделей професійної діяльності.

Саме акмеологічні засади дають методологічні орієнтири для технологічної підготовки вчителя й стимулюють його на шляху до успіху в професійній діяльності, до вершин педагогічної творчості, до досягнення акме-вершин. Адже акмеологічні засади – це сукупність прийомів, засобів дії, що дозволяють ефективно вирішувати завдання продуктивного особистісно-професійного розвитку до досягнення професіоналізму. Реалізація освітянських завдань в умовах вищої мистецької освіти потребує поглиблення проблем саморозвитку, самовиховання та самоосвіти майбутніх учителів музики. У зв'язку з цим у мистецькій освіті посилилася увага до аспектів особистісного зростання молоді людини, зокрема, до становлення її самосвідомості й процесу творчого самопізнання.

Сутність загально-фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, технологію та методику її організації досліджували А. Болгарський, П. Ковалик, А. Козир, Л. Куненко, А. Мартенюк, Г. Падалка, Т. Смирнова, О. Щолокова та ін. Організація самостійної роботи майбутніх учителів музики оцінюється за певними показниками, а саме: знаннями методики оволодіння специфічними особливостями самостійного навчання; рефлексивним усвідомленням мистецьких цінностей; здатністю ефективного виконання навчальних завдань; перевагою творчих видів діяльності; створенням інтерпретаційної моделі виконання музичних творів.

Творча діяльність як основний елемент суб'єктно-акмеологічного рівня професійного розвитку вчителя музики обумовлена тим, що вона є головною характеристикою суб'єкта. Посилаючись на праці С. Рубінштейна, Б. Ананьєва,

Д. Узнадзе, акмеологами було доведено, що «діяльність не існує сама по собі, вона не є сутністю, яка сама себе здійснює. Діяльність здійснюється суб'єктом, який свідомо і довільно приводить у відповідність внутрішню самоорганізацію й ті вищі завдання, які він ставить і виділяє із сукупності об'єктивних умов і вимог реальної дійсності» [3, с. 271]. При цьому значення поняття самостійна робота суб'єкта якісно відрізняється від загального поняття діяльності у широкому розумінні. Самостійна діяльність засобами мультимедіа містить значний потенціал для реалізації творчої самостійності особистості, й передбачає практичне задіяння не лише базових музично-теоретичних знань, умінь, навичок, але й знань практичної роботи з певним засобом. Авторами комп'ютерних програм передбачена певна кількість інструментарію для роботи користувача. Так за допомогою символів, які висвітлюють певну програму на екрані комп'ютера, студент може скористатися можливістю більш швидкого засвоєння навчального матеріалу.

Однак, попри всю обізнаність авторів комп'ютерних програм щодо питання виконання за допомогою комп'ютера певної операції над звучанням музичного твору, художня робота студента може залишитися маловиразною. Тому, для того щоб результат творчого продукту виявився дійсно якісним, майбутньому вчителю музики необхідно володіти фаховими знаннями, вміння та навичками. Адже всі ділянки самостійної роботи студента над навчальним завданням ґрунтуються на музично-теоретичних знаннях, широкій обізнаності щодо виконавського мистецтва, усвідомленості потенційних можливостей певного мультимедійного засобу. «Під результативною розуміється така самостійна робота, яка забезпечує досягнення кінцевого результату як сукупності продуктів самостійної навчальної діяльності та придбаних практичних навичках» [1, с. 11].

З цього приводу важливою для здійснення музично-виконавської діяльності є функція осягнення музичних творів (діяльність осягнення). Метою осягнення музичного твору в структурі музично-виконавського інтерпретаційного процесу є розуміння його художньо-змістовної сутності. Функція осягнення полягає в проникненні виконавця в художню сутність музичного твору та створенні ідеального уявлення у свідомості виконавця. Не можна стати хорошим рапсодом, не заглибившись у те, що говорить поет, рапсод повинен стати для слухача інтерпретатором задуму поета, а справитись із цим тому, хто не знає, що говорить поет, неможливо, – зазначав Платон [2]. Найбільш ефективним узагальненим прийомом осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів виступає художньо-смісловий аналіз.

Особливість художньо-сміслового аналізу полягає в тому, що він витікає із закономірностей безпосереднього сприймання, співпадає з його внутрішніми процесами та механізмами; зорієнтований на художнє осягнення, а при відповідній методиці може бути сформований як спосіб художньо-інтерпретаційної діяльності. Це дає підстави розглядати художньо-смісловий аналіз як основний метод осягнення художньо-змістовної сутності музичних творів, що наближує студентів факультетів мистецтв до створення особистісної траєкторії акмеологічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондрацька Л. Сучасні технології підготовки майбутніх учителів мистецтва // Мистецтво та освіта. – 2003. – №2. – С. 7-11.

2. Платон. Сочинения : в 3 т.; пер. с древнегреч.; под общ.ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса ; вступ. ст. А.Ф. Лосева. – М.: Мысль, 1970; Т. 1. 1970. – 611 с.

3. Узнадзе Д. Н. Психология установки. – С.-Пб.: Питер, 2001. – 416 с.

4. Федоришин В.І. Акмеологічний розвиток майбутнього вчителя музики в творчому навчальному колективі: теорія і практика: монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 263 с.

УДК 371.134:75

Н.М. Фомічова, м. Одеса

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ЖИВОПИСЦІВ У ВИМІРАХ СУЧАСНИХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Нині із збільшенням масштабів завдань, які необхідно вирішувати у сучасній мистецькій освіті, відповідно зростає роль творчої діяльності особистості. Цим пояснюється пильний інтерес дослідників феномену творчості до виявлення характеристик його суб'єкта загалом та до проблеми формування творчої особистості художника-живописця зокрема.

Відомо, що образотворче мистецтво, як і будь-який інший вид мистецтва, є результатом і продуктом творчої діяльності людини. На відміну від репродуктивної діяльності, яка полягає у відтворенні готових ідей, зразків або їх окремих частин, сутністю творчої діяльності є створення нового «об'єкта», будь то предмети матеріального світу, наукові теорії, художні образи, моральні цінності.

Означені проблеми теоретично осмислювалися протягом багатьох десятиліть і навіть століть. Разом з тим, очевидно, що кожний історичний період висував на перший план нові проблеми й нові способи їх вирішення, зокрема, розробку науково обґрунтованих методів формування і стимулювання творчої діяльності суб'єкта суспільного розвитку. У навчально-виховному процесі мистецького(художнього) закладу вищої освіти актуальним та необхідним стає формування і розвиток творчого потенціалу майбутніх художників, у тому числі, художників-живописців.

Теоретичною базою аналізу проблем формування творчого потенціалу майбутніх художників-живописців у закладах вищої освіти є філософські, психологічні, соціологічні, педагогічні дослідження щодо розгляду понять: «потенціал особистості», «творчий потенціал», «творчий потенціал художника-живописця», «педагогічні технології».

Специфіка творчого потенціалу особистості художника-живописця зумовлена характером його діяльності, що полягає у створенні митцем творів образотворчого мистецтва, які мають суспільну, духовну, естетичну цінність. Адже потенціал є мірою професійних, духовних, психологічних, естетичних можливостей художника здійснювати творчу діяльність, тобто феноменом, що має природно-соціальні джерела і складну структуру.

При розгляді проблеми статусу художника в суспільстві виникає питання про вплив соціального середовища на його особистість і творчість. Глибоке дослідження даної проблеми дозволило О. Кривцун [1] зробити в цілому справедливий висновок про те, що середовище, в якому художник зростає, виховувався, навчався, виявляє серйозний вплив на його творчість.

У сучасній Україні є декілька закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх художників-живописців. Серед них: Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (м. Київ, НАОМА), Харківська державна академія дизайну і мистецтв (м. Харків, ХДАДМ), Закарпатська академія мистецтв (м. Ужгород, ЗАМ), Львівська національна академія мистецтв (м. Львів, ЛНАХ). В їх структурі наявна «питома вага» живописної спеціалізації, оскільки специфіка кожного ЗВО є, по-перше, похідною від економічної спрямованості та соціальної структури регіону; по-друге, вона залежить від уже сформованих традицій і рівня розвитку образотворчого мистецтва регіону. Зокрема й всієї України загалом.

Відомо, що методичні проблеми художньої освіти в Україні сьогодні розробляються інтенсивно, однак основний масив публікацій вирішує питання або загальної художньої освіти, або підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва. Методи навчання майбутніх художників-живописців, в тому числі формування їхнього творчого потенціалу, практично є «білою плямою» у дослідженнях педагогів, психологів, мистецтвознавців. Проте, майже винятковою в цьому сенсі, з даної проблематики є фундаментальна монографія Р. Шмагало [2], яка присвячена аналізу в історичному плані саме художньої освіти в Україні, що надає переконливий матеріал для осмислення напрацьованих методичних прийомів.

Незважаючи на це, справедливим видається важливий висновок дослідника стосовно того, що вивчаючи стан сучасної мистецької освіти в Україні, автор змушений відзначити, що на сьогодні не існує узагальнюючих праць з цієї тематики [2, с. 9]. Оскільки збірники наукових праць та матеріали наукових конференцій з проблем художньої освіти, що періодично видаються в Україні, становлять інтерес з погляду теоретичних питань щодо проблем формування творчої особистості, культури майбутніх викладачів образотворчого мистецтва, ролі мистецтва у формуванні професійних художників, що найчастіше піднімаються. Питання методики підготовки майбутніх художників-живописців у даних публікаціях практично не розглядаються. Саме тому, враховуючи ситуацію щодо практичної відсутності праць з вказаної проблематики, можна стверджувати, що аналіз методичних джерел з проблем формування творчого потенціалу майбутніх художників-живописців спирається на малочисельних публікацій, які стосуються безпосередньо підготовки фахівців у галузі образотворчого мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривцун О.А. Личность художника как предмет психологического анализа / Олег Александрович Кривцун // Психол. журнал. – 1996. – Т. 17. – № 2. – С. 99-109.
2. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ- середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції: дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 / Львівська національна академія мистецтв. – Л., 2005.

Р о з д і л І V
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК СИСТЕМА
ПРОФЕСІЙНО-МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

УДК 371. 2 (092): 745

В.І. Андрич, м. Вижниця

МИСТЕЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ВИШИВКИ ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Розвиток декоративно-прикладного мистецтва у ХХ–ХХІ ст. якісно відрізняється від попередніх історичних етапів. Наріжною засадою даного процесу є вищий рівень ідентифікації цього виду мистецтва, яке значно розвинуло свій потенціал і перетворилося із джерела натхнення митця у зміст його самовираження.

Мистецтво художньої вишивки займає вирішальне значення в оновленні нашого суспільства, його гуманізації й морального піднесення, активізації інтересу до національної культури, втілених в наукових знаннях, народних традицій, у нормах повсякденної поведінки, належить мистецьким навчальним закладам, які мають глибоке традиційне коріння та сформовану власну мистецьку школу.

У наш час долучитися до цього мистецтва й отримати початкові навички оздоблення виробів (серветки, хустинки) технікою вишивки діти починають в 4 класі (2 год). Практичні заняття дозволяють опанувати техніками витягування нитки з основи, шов уперед голкою, шов назад голкою. У 6 класі ЗОШ програма передбачає 12 годин з теми: «Технологія виготовлення вишитого виробу». Удосконалення практичних вмінь та навичок, опанувати елементарними техніками вишивки сучасним дітям можна в позашкільних навчальних закладах, де працюють гуртки сучасної вишивки: у міських палацах учнівської молоді, майстернях народної вишивки, будинках дитячої та юнацької творчості, у творчих гуртках при загальноосвітніх школах та при навчальних закладах мистецького типу.

Однак професійно навчитися техніки вишивки можна на базі таких навчальних закладів, як: Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука (художня вишивка та моделювання костюма), Інститут мистецтв художнього моделювання та дизайну ім. Сальвадора Далі (моделювання одягу та аксесуарів), Косівський інститут декоративно-прикладного мистецтва Львівської національної академії мистецтва (моделювання одягу), Львівська академія мистецтва (дизайн костюма), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (кафедра декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва), Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В Шкрібляка (спеціалізація «Художня вишивка, моделювання та конструювання одягу»), Решетилівський художній професійний ліцей, Полтавська область (професія вишивальниці), Львівський державний коледж декоративного й ужиткового мистецтва ім. Івана Труша.

Сучасні художники, модельєри постійно звертаються до кращих зразків народної вишивки. Орнамент, колористика, мереживо, конструктивні форми вишитого народного одягу знаходять зображення в сучасному буковинському вишиваному мистецтві. І це не просте зображення, повтор минулих форм, його

пропорцій і кольорових сполучень, а творча спадковість прогресивних традицій у сучасному вирішенні композицій вишитих брендів.

Курс «Композиція і проектування» має на меті навчити студентів правильно застосовувати у творчому процесі теоретичні основи композиції, пропонувати цікаві варіанти, оригінальні рішення, власні інтерпретації виробів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в ескізному матеріалі та проектній частині.

Метою навчальної дисципліни «Професійна майстерність» є теоретичне та практичне засвоєння вправ та навичок виготовлення виробів оздобленням художньої вишивки різного характеру та технології виконання. Відповідно до програми даної дисципліни студенти повинні засвоїти основні групи виконання художньої вишивки: початкові шви, прозоро-рахункові техніки вишивки, мережки, мереживні сітки, вирізування, виколювання, поверхово-нашивні рахункові шви, вишивку вільним контуром.

Курс «Моделювання та конструювання одягу» – навчальна дисципліна, яка є однією з основних дисциплін художньої освіти майбутніх фахівців спеціалізації «Художня вишивка, моделювання та конструювання одягу». Метою цієї навчальної дисципліни є опановування основними науково-технічними знаннями й практичними навичками в галузі моделювання та конструювання одягу, швейної справи.

Головна вимога, яку можна визначити для майбутнього фахівця мистецької галузі, – це вміння мислити творчо у сфері виробництва матеріальної продукції чи послуг. Саме тому сучасна парадигма мистецької освіти передбачає подальші дослідження сучасного вишиваного мистецтва, традиційних основ, закладених майстрами минулих поколінь, які несуть естетично-оберегову цінність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альбом вишивок. Світ української вишивки. Феномен Георгія Гараса. – Львів: Видавничий дім УКРПОЛ, 2008. – 179 с.
2. Гасюк О.О. Буковинська Народна вишивка. – Вижниця: ВПК «Черемош», 2008. – 140 с.
3. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка. – Київ: Наукова думка, 1988. – 190 с.
4. Кара-Васильєва Т. В. Історія українська вишивки. – К.: Мистецтво, 2008. – 464 с.
5. Марусик-Жмендяк Н. Барви Буковини. – К.: Дніпро, 2006. – 152 с.

УДК 37.018:46:[043.86:37.011.3-051:78]

О.В. Венгринюк, м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сучасна післядипломна освіта передбачає систему навчання та розвитку фахівців з вищою освітою, що спрямована на приведення їхнього професійного рівня у відповідність до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб; удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості, яке реалізується через діяльність спеціалізованих державних або приватних навчальних закладів та засобами самоосвіти і керується державними

стандартами відповідно до фаху певних рівнів кваліфікації згідно з вимогами суспільно-економічного та науково-технічного прогресу [4, с. 44].

Сутність післядипломної освіти визначено Законом України «Про вищу освіту» (ст.10): «Післядипломна освіта - спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду» [1].

Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб громадян в особистісному та професійному зростанні, а також забезпечення потреб держави в кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати посадові функції, впроваджувати у виробництво новітні технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства визначальними векторами модернізації післядипломної педагогічної освіти є неперервність та системність підвищення професійної компетентності вчителя, доступність освіти, інноваційність, гнучкість, зорієнтованість освітньої галузі в цілому та її окремих складових на розвиток творчості, компетентнісний підхід до забезпечення саморозвитку і самореалізації особистості на всіх етапах професіоналізації.

Освіта впродовж життя передбачає не тільки підвищення рівня педагогічної майстерності за допомогою курсів підвищення кваліфікації, а й організацію неперервної самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення з урахуванням індивідуальних професійних цілей, потреб, мотивів, інтересів педагога, а також мети і завдань освітньої організації.

Освіта дорослих має наскрізний характер і здійснюється в межах загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти, професійного навчання на виробництві, перепідготовки людей з особливими потребами, освітніх програм для літніх людей та людей тимчасово позбавлених волі. Це зумовлює необхідність адаптувати освітню систему і надати їй гнучкості за всіма параметрами (місце, час і терміни навчання, різноманітність програм, рівні сертифікації тощо), а також застосування особливих технологій навчання, прийнятних для дорослих. Ураховуючи зазначене, необхідно здійснити масштабні і цілеспрямовані заходи, що забезпечать розбудову національної системи освіти дорослих [3, с. 14].

Підвищення кваліфікації вчителя музики є складною динамічною системою, яка об'єднує відносно самостійні, але взаємопов'язані компоненти (теоретичний, методичний, практичний) і структурні елементи (предмети психолого-педагогічного, музично-теоретичного та інструментально-виконавського циклів), кожен з яких виконує свої специфічні функції. Усі компоненти процесу навчання утворюють інтегративну цілісність, яка має спільну мету, спільні принципи, єдину внутрішню організацію, для якої характерні взаємозв'язок і взаємозалежність усіх структурних компонентів.

Система післядипломної освіти передбачає професійне навчання фахівців, які відзначатимуться:

- здатністю запроваджувати цінності демократичної, правової держави;

- професійними вміннями та навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях, критичному мисленні, здатності застосовувати наукові надбання на практиці [2, с. 25].

Вдосконалюючи та формуючи знання та вміння, вчитель музичного мистецтва повинен:

1. Виявляти у змісті спеціальних знань ті аспекти, які набувають особливого значення для роботи в школі. Серед них потрібно назвати:

- формування цілісної уяви про предмет, що вивчається;
- засвоєння принципів побудови матеріалу, що вивчається;
- аналітичний і синтетичний розгляд явищ, ключових ідей;
- знання психологічних механізмів діяльності.

2. Приділяти належну увагу використанню пошукових ситуацій, які викликають необхідність творчого відношення до вирішення педагогічних завдань.

3. Використовувати різноманітні засоби і методи навчання, які сприяють свідомому відношенню до отримання знань та їх трансформації, а саме:

- логічні методи (аналіз і вирізнення головного, узагальнення і систематизація, аналогія і конкретизація, доказ і заперечення);
- проблемно-пошукові методи;
- методи емоційного стимулювання;
- метод організації навчальних дискусій;
- методи стимулювання мотивації навчання.

4. Систематично аналізувати і оцінювати свої педагогічні дії, виховувати в собі почуття самокритичності.

5. Регулярно підвищувати професійний рівень.

Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва в системі післядипломної педагогічної освіти має бути процесом пролонгованим, послідовним, неперервним, зорієнтованим на активний пошук інноваційних форм, методів. Щоб забезпечити ефективність процесу формування педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва в процесі їх післядипломної освіти, необхідно дотримуватися принципів:

- принцип добровільної участі педагогів у процесі підвищення професійної майстерності;
- принцип індивідуальної мотивації та особистості привабливості мети;
- принцип отримання задоволення від процесу навчання;
- принцип інтеграції педагогічної діяльності і неперервного навчання.

У Постанові Кабінету Міністрів України №800 від 21 серпня 2019 р. затверджено Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Порядок визначає процедуру, види, форми, обсяг (тривалість), періодичність, умови підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти і установ усіх форм власності та сфер управління, включаючи механізм оплати, умови і процедуру визнання результатів підвищення кваліфікації [5].

У цій постанові п.15 визначено основні напрями підвищення кваліфікації:

- розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій);
- формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України «Про освіту»;

- психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;
- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;
- використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;
- мовленнєва компетентність;
- формування професійних компетентностей галузевого спрямування, опанування новітніми виробничими технологіями, ознайомлення із сучасним устаткуванням, обладнанням, технікою, станом і тенденціями розвитку галузі економіки, підприємства, організації та установи, вимогами до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями (для працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти);
- розвиток управлінської компетентності (для керівників закладів освіти, науково-методичних установ та їх заступників) тощо [5].

Сучасному вчителю музичного мистецтва необхідні знання теоретичних основ наукового дослідження і методики проведення експериментальної роботи.

Серед важливих умов формування педагогічної майстерності музиканта можна визначити: вміння педагога керувати своєю поведінкою (мова, артикуляція, жести, міміка), передавати особливості музичного матеріалу в образі; вміння впливати на учня за допомогою педагогічного спілкування (організаційний талант, почуття педагогічного такту тощо); достатнє володіння музичним інструментом для проведення ілюстрації форми, змісту та задуму композитора. Тому рівень музично-педагогічної майстерності викладача є важливою умовою подальшого розвитку і вдосконалення вітчизняної педагогіки. Знання, вміння і навички, закладені впродовж освітнього процесу в учнів позначаються на результатах підготовки майбутніх професійних кадрів, реалізації їх як особистостей.

Досвід роботи показує, що підвищення кваліфікації вчителя власне за спеціальними дисциплінами має стати своєрідною лабораторією, де він зможе осягати секрети педагогічного мистецтва і відшліфовувати професійну майстерність. Тут не тільки свідомо застосовуються ним знання із загальної педагогіки і психології, а й перевіряються їх актуальність і мобільність пристосування до конкретної музичної діяльності.

Отже, формування педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва в системі післядипломної педагогічної освіти відкриває оптимальні шляхи до формування фахівця інноваційного типу, здатного стати суб'єктом професійної життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Ковальова С. Розвиток творчої активності вчителів музики в системі підвищення кваліфікації: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». – К., 2007. – 300 с.

3. Лук'янова Л.Б. Концепція освіти дорослих в Україні / Укл.: Лук'янова Л.Б. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. – 24 с.

4. Протасова Н.Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку: [монографія]. – К.: Знання. – 1998. – 176 с.

5. Постанова Кабінету Міністрів України № 800 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>

УДК [81:1-4]:80:378.6

О.Л Вернигора, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На етапі реформування системи державної безпеки актуальною є проблема підготовки майбутніх військовослужбовців філологічного профілю. Розвиток міжнародних відносин спричиняє потребу в офіцерах, що мають високий рівень культури і патріотизму, що володіють знаннями державної та іноземної мов для взаєморозуміння між представниками країн, етнічних, національних груп. Питання щодо якості вищої військової освіти представлені в працях С. Горбачевського, А. Зельницького, В. Мозальова та ін.; особливості підготовки військових перекладачів у вищих військових навчальних закладах розглядали В. Балабін, Т. Сніца, А. Янковець; до професійних компетентностей майбутніх офіцерів у своїх дослідженнях звертались Л. Канова, А. Куруч, В. Посохов, А. Радванський; питання лінгвокраїнознавчої компетентності філологів у закладах вищої освіти досліджували Н. Сабат, В. Сулим, О. Асадчих, А. Галенко О. Каданер тощо. Зазначимо, що проблема формування лінгвокраїнознавчої компетентності військових перекладачів у військовому закладі вищої освіти в процесі вивчення українськомовних та літературознавчих дисциплін не була предметом наукового дослідження.

Військові заклади вищої освіти готують офіцерів за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізація – переклад у сфері забезпечення державної безпеки. Відповідно до стандарту вищої освіти за цією спеціальністю компетентний філолог має володіти спектром знань та умінь – «здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні; здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку літератури, що вивчається; здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя» [4, с. 7]. Майбутній військовослужбовець повинен володіти знаннями з фахових дисциплін і вміти їх інтегрувати, бути компетентним у філологічній та суміжних галузях, дослідником у фаховій сфері. Сформованість лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх офіцерів допоможе їм у подальшій професійній комунікативній діяльності враховувати як мовні особливості, так і особливості країни, історії, культури народу чи етносу, з представником якого відбуватиметься спілкування. На думку І. Воробйової, «лінгвокраїнознавство слід розглядати як міждисциплінарну інтегровану наукову галузь, яка, з одного боку, охоплює навчання

мови, а з другого – дає через мовні одиниці певні відомості про країну мови, яку вивчають» [1, с. 15]. Аналізуючи роботи науковців, варто зазначити, що майбутній офіцер-перекладач повинен виступати носієм мовної культури, національних, духовних, історичних цінностей своєї держави та мати толерантність щодо культури і мови інших держав чи етнічних груп. О. Каданер наголошує, що «під лінгвокраїнознавчою компетентністю майбутнього фахівця розуміємо здатність здійснювати міжкультурну комунікацію, що базується на знаннях лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики й уміннях адекватного їх застосування в ситуаціях міжкультурного спілкування» [2, с. 267]. На думку Т. Сніци, офіцер повинен мати «знання іноземних мов, що допомагає суттєво зменшити можливі непорозуміння, налагодити ефективні зв'язки у політичній, економічній, культурній та інших сферах діяльності людини» [3, с. 154]. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності філологів-перекладачів у вищих військових закладах освіти передбачає комплексне вивчення мови, літератури, а також культурних явищ через опанування мовного потенціалу в процесі вивчення таких дисциплін: «Українська мова професійного спрямування», «Українська фахова мова», «Сучасна українська література», спецкурсу «Героїко-патріотична тематика в українській літературі», під час виховних заходів, бесід, зустрічей з письменниками, екскурсій тощо.

З метою формування лінгвокраїнознавчої компетентності пропонуємо в межах вивчення дисциплін «Українська мова професійного спрямування» та «Українська фахова мова» інтерактивні методи, що сприятимуть опануванню необхідних лінгвокраїнознавчих знань для набуття комунікативного досвіду. Під час укладання та виголошення фахової публічної промови можна запропонувати курсантам-філологам підготувати публічний виступ на теми: «Взаємозв'язок української мови і культури народу», «Вплив мови на формування характеру окремої етнічної групи», а також завдання для публічного виступу, використавши такі цитати: «Відмінність української культури полягає в багатогранності її регіональних різновидів у межах єдиного культурно-мовного простору» (В. Кононенко), «Походження назви нашого краю *Україна* здавна привертало увагу вчених, але однозначного пояснення й досі немає» (Г. Півторак). Адже підготовка та виголошення публічної промови з лінгвокраїнознавчої проблематики дасть змогу курсантам розвинути правильність мовлення, збагатити його лексичними засобами та синтаксично урізноманітнити. Під час підготовки презентації як різновиду публічного мовлення нами було запропоновано тему «Мое рідне місто, містечко чи село» та план, за яким курсанти добиратимуть матеріал, зокрема лінгвокраїнознавчого спрямування. Виступ розкриватиме такі питання: чим приваблює Ваше рідне місто, містечко, село? Історичний екскурс. Найпоширеніші діалекти Вашого регіону. Розкрити найцікавіші звичаї і традиції. Чим Ваше місто (село) особливе? Чому варто його відвідати? Під час підготовки та добору матеріалу філологи опрацюють географічний детермінізм, українську безеквівалентну лексику, топоніми, антропоніми, гідроніми, а також проаналізують назви побутових реалій. Така робота дасть змогу здійснити ґрунтовний аналіз краєзнавчого матеріалу, опрацювати національно-марковану лексику.

Для формування лінгвокраїнознавчої компетентності у філологів вищих військових закладів освіти можна запропонувати різні завдання на сприйняття й відтворення фахових текстів з метою засвоєння лексики й термінології філологічного

фаху, наприклад: перекласти текст з лінгвокраїнознавчої тематики українською мовою; списати уривок тексту національно-культурного спрямування, виправивши граматичні та пунктуаційні помилки; підібрати до слів іншомовного походження українські відповідники.

У військовому закладі вищої освіти варто здійснювати формування лінгвокраїнознавчої компетентності в процесі наукової роботи курсантів, що спрямує в них повагу до українськомовної культури та національних цінностей. Можна запропонувати теми, які передбачатимуть написання тез чи наукової статті лінгвокраїнознавчого спрямування: «Розвиток та зміни в лексичному складі української мови за останні десятиліття», «Соціокультурні пріоритети українського народу», «Соціальне розшарування української мови», «Матеріальна культура українців: світоглядний та лінгвістичний аспекти» тощо.

У процесі вивчення дисципліни «Сучасна українська література» філологи ознайомлюються з творчим доробком сучасних митців, виявляють основні ознаки творів, характеризують світоглядні ідеї та індивідуальний стиль письменників. Аналізуючи твори, філологи повинні враховувати лексичну особливість авторської мови. Можна запропонувати знайти в тексті й виписати лексеми, що передають національний колорит, містять етнокультурну інформацію; національно марковані слова, які характеризують культуру українців; діалектизми; назви предметів побуту, зачитувати уривки, де автор подає опис різних національно-культурних традицій, предметів побуту, страв, музичних інструментів.

Отже, нами було обґрунтовано особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності офіцерів-філологів у військовому закладі вищої освіти в процесі вивчення українськомовних та літературознавчих дисциплін з використанням різних методів, залучення курсантів до наукової роботи. Такий фахівець володітиме комунікативними навичками, вільно послуговатиметься багатством лексичних засобів рідної мови, дотримуватиметься граматичних, стилістичних та інших норм спілкування з метою забезпечення порозуміння між представниками різних культур, етнічних груп, що дозволить йому краще самореалізуватися в професії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воробйова І.А. Основи лінгвокраїнознавства: навч. посіб. / І. А. Воробйова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 272 с.

2. Каданер О.В. Лінгвокраїнознавчий аспект у навчанні іноземної мови як фактор формування полікультурного фахівця / О.В. Каданер // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 берез. 2016 р. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 266-269.

3. Сніца Т. Особливості підготовки перекладачів у вищих військових навчальних закладах / Т. Сніца // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2018. – №4 (63). – С. 154-157.

4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для першого (бакалаврського рівня) вищої освіти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-bakalavr.pdf>.

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Серед педагогічних технологій, що нині застосовуються під час навчання історії у школі і мають практичну спрямованість на результат, слід відзначити проєктну технологію навчання. Метод проєктів дає можливість спрямовувати інтереси й захоплення здобувачів освіти інформаційними технологіями, літературою, музикою, образотворчим мистецтвом спрямовувати в освітнє русло, де учні самостійно проходять всі етапи дослідження обраної теми. Так формуються навички пошукової, аналітичної, творчої діяльності.

Актуальність використання методу проєктів на уроках історії полягає в реалізації основних завдань сучасної освіти – виховання покоління, яке соціально-орієнтоване.

Основними ознаками методу проєктів можна вважати формування важливих для життя в суспільстві компетенцій, у першу чергу соціальної, яка включає мовну, комунікативну компетентності; інформаційну компетентність (учні вчать шукати, аналізувати, структурувати інформацію, формувати власну точку зору); критичне мислення, здатність розв'язувати проблеми, працювати індивідуально, у групах, у колективі, прагнути та вміти навчатися протягом життя; формування громадянської активності, усвідомлення національних та загальнолюдських цінностей, уміння визначати своє місце в суспільстві; формування ціннісних орієнтирів: вчать керувати емоціями, свідомо приймати рішення, формують світогляд, усвідомлюють особистісну роль.

Метою технології проєктного навчання на уроках історії є формування критичного мислення, стимулювання мотивації до навчання, розвиток життєвих і предметних (історичних) компетентностей. Проєкти, виконувані у межах навчального процесу на уроках історії, можна класифікувати за декількома ознаками. За типом продукту, що є результатом проєктної діяльності, їх можна поділити на: дослідницькі; творчі; інформаційні; практико-орієнтовані. За тривалістю виконання проєкти можна поділити на: короткострокові (мікро-проєкти), середньострокові, довгострокові (макропроєкти). Залежно від кількості учасників проєкти поділяються на індивідуальні та групові.

У середній школі (7-8 класи) доцільно використовувати елементи методу проєктів: робота з історичними джерелами як елемент практико-орієнтованого проєкту; підготовка інформації у вигляді біографічної довідки про історичного діяча як елемент інформаційного проєкту, наприклад, «Титани доби Відродження» (короткостроковий інформаційний індивідуальний проєкт). Як елемент дослідницького проєкту можна використати проблемне питання про причини та наслідки певного явища чи події, наприклад, визначити причини та наслідки визначити причини та наслідки Великих географічних відкриттів (8 клас) тощо.

У 2020-2021 н.р. гімназисти старших (10-11 класи) класів реалізували проєкти з історії «Голодомор – геноцид українського народу» (середньостроковий груповий інформаційно-дослідницький проєкт), «Пам'яті Небесної сотні» (короткостроковий інформаційний груповий проєкт), «Війна в пам'ятниках рідного краю» (короткостроковий інформаційно-дослідницький індивідуальний проєкт), «Жінки в

УПА», «Нюрнберзький та Токійський процеси над воєнними злочинцями» (короткострокові інформаційно-дослідницькі індивідуальні проекти). У поточному навчальному році реалізовано проекти «Сторінки нашої Незалежності» (короткостроковий інформаційний груповий проект), «Війна в долі моєї родини» (короткостроковий дослідницький індивідуальний проект), «Визначні політики Західного світу» (короткостроковий інформаційний індивідуальний проект).

Особливим був проект «Камені спотикання. Один камінь – одне життя. 80 каменів спотикання для Києва» (довгостроковий дослідницький практично-орієнтований груповий проект). Він реалізовувався з ініціативи Посольства Федеративної республіки Німеччини в Києві. Освітня та наукова складова проекту здійснюється Українським центром вивчення Голокосту, за підтримки Київської міської ради та у співпраці з Фондацією Каменів Спотикання (Stolpersteine Foundation) та Гюнтером Демнігом. Учнями була здійснена велика робота щодо пошуку, збору та систематизації інформації біографії Василя Васильовича Михайловського, якому у вересні 1941 р. в чотирирічному віці пощастило врятуватися з Бабиного Яру. 4 жовтня 2021 р. на вулиці Костьольній, 9, звідки вирушив до Бабиного Яру Василь Михайловський встановлено пам'ятний знак – Камінь спотикання.

Участь школярів у проектній діяльності допомагає їм усвідомити роль історичних знань. Спільна діяльність сприяє зростанню культури міжособистісних стосунків, вихованню толерантності. Учні мають можливості використовувати знання з інших предметів, набувають досвіду роботи з комп'ютером, різним програмним забезпеченням, обмінюються досвідом. Успіх сприяє самоствердженню і вмінню презентувати себе.

Отже, використання методу проектів на уроках історії сприяє ефективній соціалізації здобувачів освіти сьогодні і в майбутньому шляхом формування життєвих компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабенко Ж.Г. Використання методу проектів при викладанні історії в сучасній школі // Нива знань. – 2005. – №3. – С. 34-36.
2. Баханов К.О. Навчання історії за проектною системою // Історія в школах України. – 2000. – № 3. – С. 33-37.
3. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання // Підручник для директора. – 2005. – №9-10. – С. 4-10.
4. Мірошніченко В.О. Організація проектної діяльності учнів на уроках історії в 10-му класі / В.О. Мірошніченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 157 с.
5. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
6. Чорна М. І. Метод проектів на уроках історії / М.І. Чорна. – Тернопіль-Харків: Вид. «Ранок», 2010. – 160 с.
7. <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/20c/20c207b21906f87eb050de396d9b5a55.pdf>
8. <https://super.urok-ua.com/kritichne-mislennya-ta-problema-formuvannya-tolerantnosti-na-urokah-istoriyi/>

УПРАВЛІННЯ БЕНЧМАРКІНГОМ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку загальної середньої освіти, глобалізаційні та євроінтеграційні процеси демонструють те, що головною метою освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Досягти даної мети можна, забезпечивши високий рівень організації освітньої діяльності та удосконалення управлінських процесів.

Для визначення того рівня організації діяльності, на якому у даний момент перебуває заклад освіти, можна за допомогою здійснення бенчмаркінгового проекту. У ході дослідження можна вивчити та оцінити якість освітньої діяльності та рівень управління і отримати інформацію про реальний стан справ за кількома параметрами, кожен з яких покаже заклад з нового, іноді – досить неочікуваного – ракурсу. Ця інформація дозволить побачити переваги й «слабкі місця» в організації освітнього процесу, підкаже можливі шляхи підвищення якості освітньої діяльності.

Реформування загальної середньої освіти потребує не тільки зміни ціннісних орієнтацій, впровадження нових технологій у навчанні та вихованні, а, передусім, зміни у процесі управління розвитком закладу загальної середньої освіти.

При трактуванні поняття «бенчмаркінг» необхідно враховувати, що він відповідає всім обов'язковим ознакам технології управління, а саме динамізм, конкретність, матеріальна обумовленість, логіка діяльності, подільність. Мета бенчмаркінгу – підвищення ефективності власної діяльності, визначення і застосування кращих методів в організації освітньої діяльності. Результати бенчмаркінгу поряд із результатами маркетингових досліджень використовуються при виробленні цілей та стратегій діяльності закладу освіти.

Нині бенчмаркінг став невід'ємною частиною стратегічного управління і вдосконалення діяльності організацій, його висвітлення набуло значного поширення в наукових та методичних публікаціях. Але ні в іноземній літературі, ні у працях українських науковців він не має однозначного визначення, тому відомо багато підходів до дефініції цього поняття, починаючи зі спрощених типу «бенчмаркінг – пошук ліпших шляхів у всьому».

Якщо говорити про використання бенчмаркінгу на ринку освітніх послуг, варто зазначити, що його інструменти почали використовуватися відносно недавно. Заклади освіти отримують перспективну можливість підвищити рівень надання освітніх послуг завдяки певним заходам (рис. 1).

Рис. 1. Пріоритетні заходи підвищення рівня надання освітніх послуг ЗЗСО

Управління процесом впровадження бенчмаркінгу здійснюється в рамках єдиного процесу управління ЗЗСО, що показано на рис. 2.

Рис. 2 Етапи управління ЗЗСО

Перед початком здійснення бенчмаркінгового дослідження діяльності гімназії-інтернату №13 м. Києва ми вирішили перевірити практично, чи є критерії рис. 3 такими, що дадуть інформацію для формулювання висновку про управлінську діяльність закладу. Для цього ми скористалися кваліметричною шкалою оцінювання можливостей і діяльності. Дана шкала градується в бальному оцінюванні певного процесу і оцінці його наявності в оцінюваному закладі. До участі в кваліметрії були залучені учасники освітнього процесу визначені випадковим порядком для отримання інформації необхідної для здійснення бенчмаркінгового дослідження.

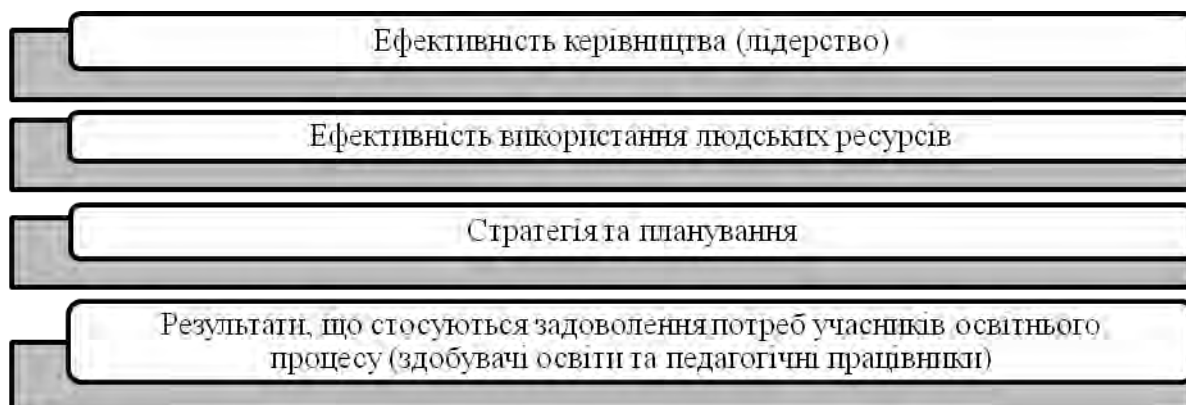

Рис. 3 Напрями здійснення бенчмаркінгу в гімназії-інтернаті №13 м. Києва

95% учасників опитування за кваліметричною шкалою виставили оцінки 6 балів для «можливостей» і «діяльності» гімназії-інтернату №13 м. Києва, це і призвело до деталізації напрямків бенчмаркінгового дослідження за певними критеріями.

Безпосередньо в ході бенчмаркінгового дослідження участь взяли 72 особи, які працюють, навчаються або є батьками здобувачів освіти гімназії-інтернату №13. Члени робочої групи в ході проведення дослідження респондентам задавали запитання щодо різних аспектів управління закладом освіти та організації освітнього процесу. Мета опитування – це і є сам процес дослідження, оскільки для оцінки управління гімназією-інтернатом №13 потрібно мати інформацію, яка б детально описувала рівень задоволеності учасників освітнього процесу безпосередньо самою

організацією цього процесу. Результати опитування підтвердили гіпотезу, що в закладі освіти використовують певні елементи бенчмаркінгу, але вони цього не знають або називають його іншими термінами.

Аналіз результатів опитування учасників освітнього процесу гімназії-інтернату №13 за напрямом 1 «Ефективність керівництва (лідерство)» свідчить про те, що даний аспект досить демократичний та максимально враховує думки учасників освітнього процесу.

Аналіз результатів опитування учасників освітнього процесу гімназії-інтернату № 13 за напрямом 2 «Ефективність та використання людських ресурсів» демонструє, що організація даного аспекту практично повністю задовольняє учасників освітнього процесу. Адже основними шляхами вдосконалення процесу управління кадровим потенціалом в сучасних трансформаційних умовах діяльності гімназії-інтернату №13 м. Києва є: забезпечення належного рівня кадрового планування; професійний розвиток і навчання; мотивація і стимулювання трудової активності.

Але поряд з тим такі питання як забезпечення раціонального розподілу педагогічного навантаження серед педагогічних працівників та можливість працювати в обраних класах незалежно від ступеню (основна чи старша школа); забезпечення наступності у викладанні потребують додаткової уваги та удосконалення.

Аналіз результатів опитування учасників освітнього процесу гімназії-інтернату №13 за напрямом 3 «Стратегія та планування» свідчить про те, що стратегічне планування базується на положеннях концепції розвитку закладу, висновках аналізу та самоаналізу результатів діяльності та річне планування формується на стратегічних засадах розвитку закладу.

Тобто існує ієрархічність та наступність у планування діяльності гімназії-інтернату, а це передусім демонструє роботу керівника, як вмілого кризового менеджера. Але на рівні із стратегією та плануванням має бути аналіз і оцінка ефективності реалізації цих планів, а 25% респондентів вказали на те, що в закладі цього не відбувається. Обов'язково поряд із стратегічним плануванням стоїть і планування діяльності кожного працівника окремо, а його оцінили позитивно лише 45% учасників опитування, що свідчить про недостатній контроль за діяльністю педагогічних працівників.

Аналіз результатів опитування учасників освітнього процесу гімназії-інтернату №13 за напрямом 4 «Задоволення потреб учасників освітнього процесу (здобувачі освіти та педагогічні працівники)» демонструє, що даний напрямок є пріоритетним в організації освітньої діяльності.

Обговорення результатів з директором, заступниками з виховної та навчально-виховної роботи, методистами, керівниками методичних комісій гімназії-інтернату №13 дали нам змогу узагальнити аспекти, на яких необхідно акцентувати увагу під час розробки рекомендаційних заходів для формування стратегії розвитку та оцінці ефективності впровадження стратегії. Необхідно врахувати, що не всі респонденти достатньо ознайомлені з роботою закладу освіти на управлінському рівні (здобувачі освіти та їх батьки), а деякі респонденти проєктували той чи інший критерій виключно на себе (педагогічні працівники). Щоб уникнути таких прогалин у майбутньому керівництву гімназії-інтернату №13 м. Києва слід систематично

проводити бенчмаркінг для отримання оперативної інформації про стан справ у закладі та за його межами.

Під час виконання бенчмаркінгу робоча група мала можливість подивитися на свій заклад під іншим кутом зору. Це дозволяє вийти за рамки щоденної діяльності та існуючих обмежень і знайти нові ідеї щодо поліпшення роботи. За рахунок застосування бенчмаркінгу можна уникнути багатьох помилок, а також підвищити ефективність діяльності організації за відносно короткий час.

Проведення бенчмаркінгу слід розглядати як сучасну управлінську технологію, яка допомагає підвищити загальні показники досягнень закладу освіти, оскільки інформація, яка була зібрана в процесі бенчмаркінгу, створює базу для формулювання оптимальних управлінських рішень.

З метою вдосконалення процесу прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень у гімназії-інтернаті № 13 м. Києва запропоновано використовувати бенчмаркінг, особливо на етапі розроблення стратегії розвитку закладу освіти та підготовки плану діяльності на будь-який період. Для формування альтернатив оперативного управлінського рішення рекомендовано керівнику закладу освіти використовувати попередній досвід, тобто вибирати спосіб вирішення питання на основі внутрішнього бенчмаркінгу. Також запропоновано для розроблення альтернатив стратегічного управлінського рішення використовувати, окрім внутрішнього бенчмаркінгу, зовнішній бенчмаркінг. Застосування бенчмаркінгу в цьому процесі дасть змогу керівникам підвищити ефективність прийнятих рішень та зменшити ризик їх «неправильності». Зовнішнім бенчмаркінгом виступить інституційний аудит, для успішного його проходження необхідно підвищити рівень проведення внутрішнього бенчмаркінгу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балабанова Л.В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб. – Київ: Знання, 2015. – 301 с.
2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ: Державна служба якості освіти, 2019. – 240 с.
3. Бенчмаркінг як інструмент маркетингової політики малих підприємств торгівлі // Інноваційна економіка. – 2012. – №8(34). – С. 208-214.
4. Краус К.М. Еволюція управління маркетингом підприємств // Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації: матеріали VI наук.-практ. конф., 25-27.04.2012 р. – Сімферопіль: Кримський інститут бізнесу, 2012. – С. 145-147.
5. Краус К.М. Інноваційні концепції маркетингу // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Серія: Економічні науки. 2012. – №3(55). – С. 99-105.
6. Краус К.М. Особливості застосування концепцій управління маркетингом // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2011. №6(181). – Т.4. – С. 98-105.

РОЛЬ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Географія – світоглядний предмет, має великий освітній інструментарій для створення умов виховання національної еліти. В сучасних умовах учитель перестає бути ретранслятором знань, а виступає організатором освітнього процесу, ініціатором у русі учнів до здобуття знань, умінь та навичок.

Учень у процесі навчання поступово стає суб'єктом географічного пізнання, дослідником і творцем власної особистості, свідомим громадянином. Нині, як ніколи, перед учителем постає завдання: як підготувати учнів до роботи з максимальною орієнтацією на творчість, на формування власної думки та громадянської позиції. Саме тому важливим є інтелектуальний творчий розвиток особистості на основі рефлексивної діяльності вчителя й учня у процесі вивчення географії.

Пригадаємо вислів Джона Мейсона: «На дверях здібностей написано – штовхни!» Тому стає зрозуміло, що розкриття здібностей вимагає постійного пошуку. Для розвитку творчих здібностей необхідно розвивати рефлексивне бачення учнями доцільності своїх дій, розкривати інтелектуальні здібності кожної дитини. Це досягається як традиційними методами і формами навчання, так і сучасними, інноваційними.

Творча, інтелектуальна особистість – це головна мета інноваційної та креативної системи навчання, яка визначає модель становлення творчої особистості, в основі якої – гуманна людина зі всією сукупністю творчих задатків, здібностей, мотивів.

У всі часи географія була основним шкільним предметом і мала досить високий авторитет. Причина проста: географія – це навколишня дійсність, а навколишнє середовище – це і є географія. Сучасна географічна освіта знаходиться під впливом нових вимог до викладання та інформаційного географічного буму, вона постійно перебуває в стані безперервного реформування, змінюється структура та зміст предмету, формуються нові методичні прийоми та форми викладання. На уроках географії учні не тільки пізнають довкілля, де вони живуть, а також дізнаються про основні закони життя планети. Вивчаючи предмет, діти повинні розуміти та усвідомлювати роль людини, її можливості у вирішенні проблем, які виникають у процесі освоєння навколишнього світу.

Серед шляхів формування творчої особистості на уроках географії найважливішим є створення стимулів, які активізують процес творчості учнів, заохочують до експериментальної діяльності, постійного пошуку вирішення різноманітних проблем та завдань. Унаслідок такої постійної креативної роботи реалізується роль сучасного вчителя географії – сприяти саморозвитку особистості учнів, усвідомленню вищих цінностей існування людини на Землі.

Учитель у процесі викладання предмету використовує на уроках географії різноманітний матеріал, застосовує новітні технології, які дозволяють відкрити творчі можливості дитини, а також дозволяє зрозуміти безвідповідальне ставлення суспільства до довкілля. На сучасному етапі постійно зростає загроза екологічної глобальної катастрофи у планетарному масштабі, тому так актуально сформулювати в учнів основи екологічної культури та грамотності.

Основна мета сучасної географії – підготувати та виховати географічно грамотного громадянина Землі з такими рисами характеру, які б забезпечили йому можливість нормальної життєдіяльності в природі, навчили раціонально користуватись ресурсами своєї держави та планети в цілому. Сьогодні існує нагальна необхідність використовувати новітні методи, засоби та форм організації географічного навчання. Ці методи повинні бути спрямовані на розкриття інтелектуальних здібностей кожної дитини.

Однією з інноваційних технологій для формування інтелектуальної та творчої особистості, які використовуються на уроках географії, є модульне навчання. Модуль – це цільовий функціональний вузол, в який об'єднані навчальний зміст і теологія оволодіння ним. Сутність модульного навчання полягає в тому, що учень самостійно, або використовуючи інтернет і довідникові ресурси, знаходить відповіді у процесі засвоєння матеріалу.

Використовуючи метод проблемного навчання на уроках географії, вчитель створює різні проблемні ситуації, навчає учнів вирішувати їх, формує у школярів уміння бачити протиріччя, вчить розв'язувати проблему. Виконуючи такі завдання, учні отримують досвід творчої діяльності, який поступово розвиває інтелектуальні здібності.

Таким чином, «інноваційні технології» в географічній освіті – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів.

Інтелектуально розвинута особистість – один із найдорожчих ресурсів держави. Щоб пересвідчитися наскільки цінним у сучасному світі є інтелект, варто переглянути інформацію про галузі економіки, що найбільш динамічно розвиваються: телекомунікації, фінансова галузь, високотехнологічне виробництво і ринок програмних продуктів. На обдарованих молодих спеціалістів, можна сказати, полюблюють, бо кожен з них спроможний принести надзвичайну користь не лише певним компаніям, а й країні в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жемеров О.О., Левицький І.Ю. Деякі аспекти організації і функціонування регіонального центру безперервної географічної освіти та методики викладання географічних дисциплін // Джерело пед. майстерності. – 1996. – Вип.13: Географ. – С. 17-18.

2. Жемеров О.О., Левицький І.Ю. Безперервна географічна освіта // Укр. географ. журнал. – 1997. – №2. – С. 70-72.

3. Шищенко П.Г. Безперервна географічна освіта: дидактично-виховні аспекти, засоби навчання // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: зб. наук. праць. – 2000. – Вип. 1. – С. 6-7.

4. Ковальчук І. Досвід і шляхи реалізації безперервної географічної освіти України // Вісник Львів. нац. ун-ту. – 2001. – Вип.15: Сер. педагогічна. – С. 289-297.

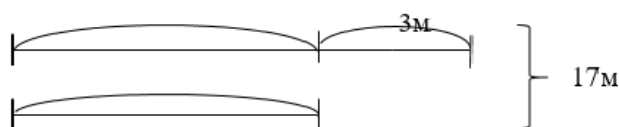
МАТЕМАТИЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЕЛЕМЕНТИ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ (з досвіду роботи)

Математичні компетентності складають основу для формування ключових компетентностей. Під математичною компетентністю розуміють спроможність особистості бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і методи математичного моделювання, будувати математичну модель, досліджувати її методами математики, інтерпретувати отримані результати, оцінювати похибку обчислень.

Саме про моделювання йдеться, тому що в 5 класі вивчається новий тип розв'язання задач за допомогою рівнянь. Учень повинен уважно і вдумливо прочитати задачу, чітко уявити описані в ній в події (схеми), адже спосіб розв'язання задач через схему допомагає зробити математичну модель. Цими навиками здобувачі освіти оволоділи в молодших класах, використовуючи схеми для розв'язання задач.

Задача. Для пошиття спідниці використали дві стрічки загальною довжиною 17 метрів. Знайти довжину кожної стрічки, якщо відомо, що перша стрічка довша на 3 метри від другої.

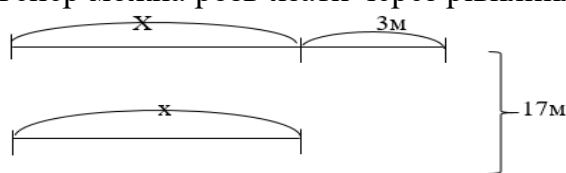
Учня запропоновано намалювати дві стрічки різної довжини і показати на рисунку, де ці 3 метри.

Розв'язання:

- 1) $17 - 3 = 14$;
- 2) $14 : 2 = 7(\text{м})$ - менша стрічка;
- 3) $7 + 3 = 10(\text{м})$ - довша стрічка

Тепер можна розв'язати через рівняння: *Рис.*

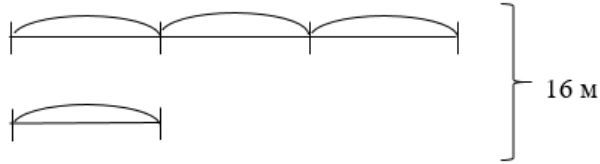
$$\begin{aligned} x + x + 3 &= 17, \\ 2x + 3 &= 17, \\ 2x &= 17 - 3, \\ x &= 7. \end{aligned}$$

Отже, спираючись на схему, розв'язання задачі стає зрозумілішим і доступним більшості учнів, оскільки працює просторова уява і наочний приклад.

Цікавими для учнів, на мій погляд, є задачі на порівняння в декілька разів.

Задача. Для пошиття спідниці використали дві стрічки загальною довжиною 16 метрів. Знайти довжину кожної стрічки, якщо відомо, що перша стрічка довша у 3 три рази від другої.

Учня запропоновано намалювати дві стрічки за умовою задачі, показавши на схемі, що один відрізок більший у три рази. *Рис.*

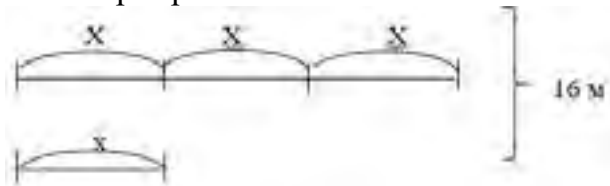

За допомогою наведених запитань з'ясуємо скільки однакових відрізків учні бачать на цій схемі, чи можна дізнатися довжину маленької стрічки і що для цього потрібно зробити.

1) $16:4=4$ (м)-друга стрічка,

2) $4*3=12$ (м) перша стрічка.

Тепер можна розв'язати через рівняння:

$$3x+x=16,$$

$$4x=16,$$

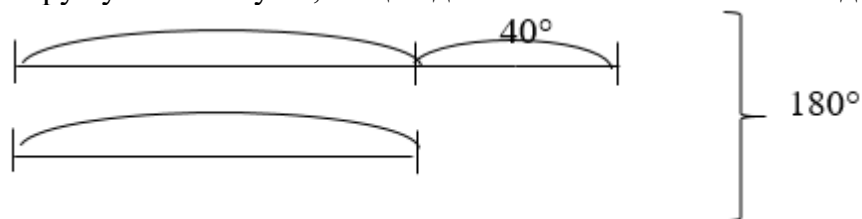
$$x=4.$$

З практики бачу, що найцікавішими для учнів є задачі на вартість, адже маленькі громадяни вже мають певний життєвий досвід, пов'язаний з грошима.

Задача. Комплект (шапка та шарф) коштує 800 грн. Скільки коштує шапка, якщо вона дорожча за шарф у 3 рази? ? (Зрозуміло, що схема буде такою самою, як у попередній задачі). Учні дуже легко сприймають таке математичне моделювання.

Отже, правильно підібрані вчителем задачі формують уміння учнів 5-6 класів будувати математичну модель до неї або складати задачу за даною математичною моделлю, уміння інтерпретувати отримані у процесі розв'язання задачі дані; розвивають мислення, уяву, увагу, пам'ять, креативність учнів, а також загальні прийоми розумової діяльності; виховують пізнавальний інтерес до математики, моральність, культуру, уміння гармонізувати своє «хочу», «можу» і «повинен».

Вивчаючи тему «Суміжні кути» у 7 класі на уроках геометрії, пропоную учням знайти градусну міру суміжних кутів, якщо один з них на 40° більший від іншого.

$$\text{Бачимо, що } 180^\circ - 40^\circ = 140^\circ,$$

$$140^\circ : 2 = 70^\circ - \text{менший кут, а більший } 70^\circ + 40^\circ = 110^\circ.$$

Такі види задач формують в учнів уміння будувати доцільні математичні моделі до задачі, розвивають абстрактно-логічне мислення, уяву, увагу, пам'ять учнів, а також загальні прийоми розумової діяльності; підтримують пізнавальний інтерес до математики; виховують адекватну самооцінку, уміння формулювати і захищати власну точку зору, аргументувати свої судження.

Підсумовуючи, зазначимо, що для організації ефективної навчальної діяльності учнів із розв'язування прикладних задач методом математичного моделювання потрібно абстрагуватись від властивостей об'єкта, несуттєвих для побудови математичної моделі; допомагати учням чітко вказувати на відмінності між об'єктом та його моделлю; формулювати умову і вимогу прикладної задачі мовою математики.

УДК [159.9 46.4:008]:37.091.322 [82:161.2:-027.63.82]

М.С. Лозова, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сьогодні як ніколи перед викладачем-словесником стоїть конкретне завдання – не тільки забезпечити опанування вихованцями лінгвістичною теорією і формувати мовленнєві та комунікативні уміння, а й цілеспрямовано збагачувати інтелект, задовольняти естетичні потреби молоді, розширювати знання про навколишній світ, історію, культуру, суспільство, моральні й етичні принципи життя сучасного соціуму. Тому до основних програмових завдань під час вивчення української та зарубіжної літератури в старшій школі відносимо формування читацької культури учнів, розвиток їхнього естетичного смаку, уміння розрізняти явища високохудожньої та «масової» культури.

Виконання цих завдань, як і досягнення мети літературної освіти, сприятимуть формуванню предметної (літературної) і ключових компетентностей, тісно пов'язаних зі здатністю молоді до читацького й особистісного саморозвитку.

Однак основною проблемою сьогодення є відсутність у молоді інтересу до читання, загальне падіння рівня читацької культури, пріоритет аудіовізуальних засобів отримання інформації. Проблема формування читацьких якостей учнів загострюється ще й тим, що без читання неможливе вивчення будь-якої літератури, як і не може бути педагогічного процесу взагалі. Адже читання – це специфічна форма мовного спілкування людей за посередництвом друкованих чи рукописних текстів, одна з основних суспільних форм опосередкованої інформації.

Таким чином викладач української та зарубіжної літератури має нелегке завдання – зацікавити молоду людину читанням, навчити її як правильно читати книгу, допомогти «зустрітись» із автором тексту. Тут слушною буде згадати цитату із статті доктора педагогічних наук, професора Олени Ісаєвої: «Головна мета вивчення шкільного курсу літератури (і рідної, і зарубіжної) полягає насамперед у вихованні читацької культури особистості, здатної до самостійного повноцінного спілкування з твором мистецтва, у формуванні духовно-ціннісних орієнтацій та естетичних потреб» [5].

Більша частина педагогічної майстерності викладача витрачається на навчання читання у молодших класах школи, а надалі учні рідко отримують підготовку, яка б дозволила їм досягти вищого ступеня читання [7]. Тому у старшій школі навчання української та зарубіжної літератури має відбуватися «у форматі загального мистецького контексту (МК), у якому можна розглядати художній твір, а також міжпредметні зв'язки (МЗ): українська мова, історія, зарубіжна література, інформатика та ін.» [10]. Це осучаснює зміст програми та актуалізації її компетентнісний підхід. У просторі шкільної літературної освіти власне читання як

таке перетворюється на предметну компетенцію учнів, не втрачаючи, однак, свого широкого застосування під час засвоєння різногалузевої інформації [15]. У старшій школі читацька компетенція – це базова складова комунікативної і пізнавальної компетентностей, яка складається із певної кількості умінь.

Термін «читацька компетентність» до кінця 70-х років минулого століття визначають як знання системи мови, на протигагу володіння нею в реальних ситуаціях [11]. На жаль, практика свідчить, що не всі старшокласники можуть справитися із визначенням основної думки, або акцентів на смислові зв'язки у твердженні чи викладі художнього твору. Тому на часі є навчання їх різним читацьким технікам та рівням читання – від початкового читання до систематичного поверхового читання та ознайомчого читання і аж до швидкочитання [1].

Значної уваги, на нашу думку, заслуговує дослідження А. Ситниченка [15]. Науковець пропонує виокремити власне читацькі компетенції, пов'язані зі свідомим і виразним читання твору, когнітивні, від яких залежить інтелектуально-емоційна діяльність учнів над текстом, комунікативні, що наповнюють читацьку роботу широкими суб'єктними зв'язками, та ціннісні, пов'язані з осягненням впливу прочитаного на характер читача. Автор також чітко висвітлює шлях формування читацької компетентності в процесі роботи над текстом літературного твору: а) швидке і виразне, свідоме читання твору, його перечитування та переказування; б) аналіз та характеристика образних складників твору в їхній взаємодії; в) виведення образних та поняттєвих узагальнень із прочитаного. Читацьку компетентність Ситниченко пояснює як поняття, кожен складник якого стосується відповідних етапів роботи учнів над художнім твором. Він також розкриває синонімічні зв'язки понять читацької, предметної та літературної компетентностей, що узгоджується з рисами компетентного читача, визначеними в оновленій шкільній навчальній програмі з літератури (2017 р.).

Загальне уявлення про структуру читацької діяльності подано у фундаментальних працях А. Леонтьєва, у яких обґрунтовує найважливіші характеристики людської діяльності. Читання як один із видів мовленнєвої діяльності, містить основні взаємопов'язані структурні етапи. Перший етап є складною взаємодією потреб, мотивів і мети читання. На другому (аналітико-синтетичному) – на основі сукупності знань (текстологічних, знань про жанрові особливості тексту, аналізу його структури та ін.) відбувається первинне сприймання змісту, визначаються стратегії читання, необхідні для здійснення комунікації з текстом. Третій, вищий – виконавський етап читацької діяльності – це поглиблене розуміння змісту, його інтерпретація. Четвертий – рефлексивний – оцінка, власне ставлення до прочитаного, висловлені у вербальній і невербальній формі) [6].

У 80-90-і рр. ХХ ст. у дослідженнях зарубіжних учених пріоритетним під час вивчення художніх творів почав виступати діяльнісний підхід. Так, G. Westhoff визначає читацьку компетенцію як здатність індивіда до осмислення письмових текстів різних типів, різних формальних структур, пов'язуючи їх з більш широким контекстом, – використанням для досягнення власних цілей, розвитку знань і можливостей для активної участі в житті суспільства [13, с. 28], J. Grzesik – як готовність використовувати читання для набуття нових знань з метою подальшого навчання [14].

Переважає більшість сучасних науковців розглядають читання як процес спілкування рівноправних складових: тексту – автора – читача. Загалом заняття з української літератури слід спрямовувати на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, що дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення літератури як явища мистецтва. Проблему взаємодії автора та читача художнього твору найбільш ретельно розробив відомий російський літературознавець, автор соціокультурної теорії про діалогічну природу художньої словесної творчості, М. Бахтін [3]. Процес художньої комунікації між автором (текстом) та читачем, під час якого має здійснитися розуміння смислу художнього твору досліджує герменевтика, яка найбільш повно представлена завдяки працям Г. Гадамера. «Герменевтика збагачує нас важливою для методики розвитку читацької діяльності школярів думкою, що при кожному прочитанні художнього твору новим читачем літературний текст виявляється новим, постає в новому вигляді» [5]. Ще О. Потебня у праці «Естетика і поетика слова» [9] зазначає, що до появи самого читача твір нібито очікує на своє завершення через читання.

Навчальну програму з української літератури «зорієнтовано на те, щоб прищепити старшокласникам любов до книжки, привчити їх до читання як соціокультурної практики, що визначає якість життя. ...Таке завдання неможливо реалізувати без читання авторського тексту. Саме таке читання спонукає молодь до постановки екзистенційно важливих запитань і пошуку на них відповідей. Саме від сприйнятого в книжках художнього й психологічного досвіду залежить формування свідомості наших старшокласників, які хочуть бути успішними творцями сьогодення» [10].

Якщо всі інші навчальні предмети націлюють вчителя та учня на формування об'єктивної картини світу, то література як мистецтво, що міститься в площині суб'єктивного, навпаки, увиразнює індивідуальне сприйняття, нестандартне мислення та суб'єктивний підхід. Оскільки предметом вивчення літератури є художні твори, то завдяки своїй суб'єктивній природі вона відточує людські почуття, які не завжди піддаються логіці, розвиває співчуття, вчить індивідуально сприймати й оцінювати навколишній світ. Це те, що не піддається алгоритмізації, тобто не буде притаманне роботам, які, за прогнозами аналітиків, у майбутньому відберуть робочі місця в більшості людей. О. Ісаєва наголошує на тому, що на сьогодні вкрай важливо розвивати такі здібності молодшої людини, як креативність, уяву, ініціативу, лідерські якості і особистісне бачення та оцінювання подій та явищ. І якщо креативність, ініціативність, лідерські якості мають бути пріоритетом розвитку всіх навчальних дисциплін, то формування уяви, образного мислення, суб'єктивного оцінювання тексту – це прерогатива літератури.

Програма з української літератури не вимагає дотримуватись єдиної думки на прочитання художнього тексту, навчальний матеріал викладач може подати так, щоб спонукати учнів до власних оціночних висновків. Вони мають навчитися їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом. Про таку методику навчання читанню наголошував ще І. Франко. На його переконання, підручники та літературознавчі розвідки про художній твір є лише допоміжними засоби для опрацювання основного компонента «у царині мистецтва слова» – художнього тексту. Через образ гімназійного вчителя Міхонського в оповіданні «Борис Граб», письменник-педагог

так оцінював роль навчальної літератури і її співвідношення з художніми текстами: «Старайся насамперед пізнати якнайбільше творів літератури з власного читання, а тоді вже берися й до історії літератури» [8, с. 218]. Основною помилкою викладача у вивченні тексту художнього твору Іван Франко вважав вимогу до учня беззастережно прийняти готову думку, оцінку, хай навіть і, здавалось би, правильну, але чужу, тому-то Міхонський своєму учневі, який уже двічі прочитав Гомеровий твір і запитує вчителя, чи дійшов вже до «правдивої» відповіді про «Одіссею», говорить, що можна дійти лише до якоїсь відповіді. Йдеться про найвищу суб'єктивність сприйняття тексту у кожного реципієнта, адже це специфіка літератури як виду мистецтва [8, с. 219].

Рубрика навчальної програми з української літератури «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності» містить перелік знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які передбачено сформувати в учнів під час вивчення певної теми чи підтеми. На наше переконання, викладачеві слід звернути особливу увагу на вимоги до «емоційно-ціннісного ставлення» старшокласників, власне, це є виховною метою навчання, своєрідним прогнозом тих морально-етичних цінностей. Але цей цілеспрямовано запропонований емоційно-ціннісний прогноз допомагає увиразнити навчання на уроках української та зарубіжної літератури, у сучасних умовах глобалізаційних процесів, тенденцій дегуманізації, робить його потужним націє- та людинотворчим чинником» [10].

Метою читання старшокласників має бути особистісне сприйняття літературного тексту, що виявляється в умінні висловитися про прочитане в стилістиці: «мені це підходить/не підходить», «мене це хвилює/не хвилює», «мені від цього боляче/мені байдуже». Наступний крок – уміння пояснити, чому тобі від цього боляче чи чому тебе це так сильно хвилює. Не те, що хотів сказати письменник (письменник не завжди сам це розуміє, а іноді його бажання сказати щось протирічить тому, що він дійсно сказав), а що я, конкретний читач, зумів винести із висловленого» [2]. Саме такий підхід, поверне молоду людину до художнього тексту.

Отже, сьогодні викладачу української та зарубіжної літератури необхідно індивідуалізувати процес читання художнього тексту, урахувати первісні читацькі враження, «читацьке право» учня на своє ставлення до прочитаного. Викладач-словесник має знайти методи та підходи, щоб зацікавити, мотивувати до читання художніх текстів по-новому і в такий спосіб повернути молодь до читання художнього тексту, що навчить молоду людину самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям та власним досвідом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адлер М. Як прочитати книгу. Класичний посібник із розумного читання/ Мортімер Дж. Адлер, Чарльз Ван Долен; пер. з англ. І. Дубей, В. Зайця. – К.: Вид. група КМ-БУКС, 2018. – 456 с.

2. Аромштам М. Чтение как понимание [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.papmambook.ru/articles/638/>

3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / Сост. С.Г. Бочаров; прим. С.С. Аверинцева, С.Г. Бочарова. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.

4. Гоулман Д. Емоційний інтелект/ Деніел Доулман; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. – Х.: Віват, 2019. – 512 с. – (Серія «Саморозвиток», ISBN 978-966- 942 - 827-1)

5. Ісаєва О. Читацькоцентрична чи текстоцентрична парадигма вивчення літератури в школі? – Режим доступу: http://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1075
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 347 с.
7. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів / В.О. Мартиненко // Педагогічна освіта: теорія і практика. – Вип. XV. – Кам'янець-Подільський, 2013. – С. 145-151.
8. Микитюк В. Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури): монографія / Володимир Микитюк. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 408 с.
9. Потебня О.О. Естетика і поетика слова. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.
10. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (10–11 класи) (рівень стандарту). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
11. Хомский Н. Язык и мышление. – М.: Изд. МГУ, 1972. – 123 с.
12. Шкловська О.Н. Формування читацької компетенції старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: автореф. ... канд. пед. наук. – К., 2007. – 22 с.
13. Grzesik J. Textoerstehen lernen und lehren. – Stuttgart, 1990. – 405 s.
14. Westhoff G. Fertigkeit Lesen [text]. – Goethe-Institut Muenchen, 1997. – 176 s.
15. Ситниченко А. До поняття і структури формування компетентного читача у шкільному курсі української літератури // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – №3(66). – 2019.

УДК 378.016:792

І.О. Мартиненко, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ І ТЕАТР

У сучасних умовах трансформації українського суспільства, соціально-економічних перетворень все більшу значимість набуває проблема професійного становлення особистості. Розвиток системи педагогічної освіти акцентує увагу на формуванні учителя-професіонала, здатного адаптуватися до мінливих умов соціуму, продуктивно реалізовувати інноваційні педагогічні технології, здійснювати у професійній діяльності саморозвиток та самоосвіту.

А. Макаренко стверджував: «Педагог не може не грати. Не може бути педагога, котрий не вмів би грати» [4]. Тому насамперед пропонуємо розглянути проєкцію театральної діяльності на освітній процес. На нашу думку, педагог як майстер своєї справи не може бути тільки актором (тут ми погоджуємося з В. Абрамяном, який вважає за можливе поєднання двох складових аспектів педагогічної діяльності – педагогічних і психологічних здібностей з виразними та психофізичними здібностями у діяльності актора [1]), він має поєднувати у собі ряд театральних спеціальностей, а саме артиста, режисера, постановника, ведучого. Він є співвиконавцем своєї постанови, тобто уроку. Якщо вчитель – режисер, то учні – актори, які під впливом режисера повинні виконувати певні ролі; якщо вчитель – актор, то учні – глядачі,

спостерігаючи за його діями; якщо вчитель – ведучий, то учні є самостійними одиницями, які можуть проявити свою індивідуальність.

Як відомо, всі види виконавства ґрунтуються на поєднанні більш-менш точного відтворення авторського твору і творчого внеску артиста-виконавця. Цей внесок і є трактуванням, інтерпретацією авторського твору, він включає попередню розробку художнього матеріалу під час репетицій плюс імпровізації, що народжується безпосередньо під час виконання. Імпровізаційність полягає і в урахуванні виконавцями особливостей конкретної обстановки – приміщення для виступу, складу аудиторії, загального настрою публіки.

Таким чином, для вчителя складання та проведення кожного заняття потребує творчого підходу, тому що урок – це завжди різний соціально-психологічний стан класу, різні індивідуальності та відповідно різні схеми проведення уроку, різні методи та технології навчання тощо.

Якщо вчитель-артист, то він має розвинути свою індивідуальність до рівня митця, бо інакше він не досягне ефективності у формуванні особистості учнів. Відомо, що у товаристві одного виконавця ви проведете цілий вечір, і вам видається замало. Інший вичерпає себе яскравим виконанням однієї-двох пісень або одного номера.

У будь-якому мистецтві обов'язково присутній момент самовираження. Тут режисер «глина», тобто матеріал, з якого він ліпить свої образи: це він сам, його особистість, його переживання, думки, враження, доля... Є одна особливість у роботі режисера: коли вдається досягти образного й емоційного ефекту, що вважається режисерською знахідкою, рішенням, яка багато важить.

Майбутній учитель – це так само режисер. Він має розуміти, що тільки за умов спільної творчості педагогові вдається передати «непередаване», тобто те несвідоме, яке становить суть кращих письменників і вчених. Учень, немовби залучаючись до творчості, стає одним із колективних творців уроку. У цій ролі той, хто навчається, мимоволі проникає в атмосферу педагогічної творчості, яка виховує смак, розвиває естетичні почуття й пробуджує до життя МИТЦЯ, який є в душі кожного учня.

Сам факт перебування вчителя у класі й роботи з учнями ще не свідчить про наявність педагогічного процесу. Можна вважати, що справжній педагогічний процес виникає у той момент, коли створюється ситуація педагогічної взаємодії та ситуація педагогічного перетворення людини. Якщо реальної взаємодії та реального перетворення немає, то немає й самого педагогічного процесу [2].

Будь-яка дія режисера, як і вчителя, спроектована на глядача (учня). Тому залежно від того, як уявляє режисер свою аудиторію, що вважає для неї добрим чи поганим, багато в чому залежить напрям його пошуків, а в результаті – спрямованість і рівень мистецтва загалом.

Якщо вчитель є актором, він має навчитися перевтіленню, входженню у характер, у образ, розвитку чи розкриттю цього характеру протягом дії (уроку), умінню діяти в запропонованих обставинах та часі. У педагогіці, крім засвоєння основ акторської техніки театральної школи, є ще і свої професійні завдання, продиктовані специфікою загальної школи,

А. Макаренко вважав, що суть справи полягає «передусім в організації характеру педагога, вихованні його поведінки, а відтак організації його спеціальних знань і навичок, без яких жоден вихователь не може бути добрим вихователем, може

працювати, бо у нього не поставлений голос... Не може бути добрим вихователем, який не володіє мімікою, котрий не може надати своєму обличчю потрібного виразу або стримати свій настрій...» [3].

У процесі засвоєння основ акторської майстерності виявляється творча індивідуальність студента, його художні схильності, своєрідні виконавські можливості, діапазон виражальних засобів. Тому при формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя не завадить звернути увагу на підготовку молодих акторів.

Фундаментальною стосовно професійного виховання сучасного актора є система К. Станіславського [6]. Ця система містить п'ять принципів, які можуть бути застосовані у процесі виховання педагога: принцип життєвої правди; принцип ідейної спрямованості: вчення про надзавдання; принцип дії – підґрунтя переживання й матеріалу для творчості; принцип органічності творчості; принцип творчого перевтілення в образ. Кожен із зазначених театральних принципів знаходить своє відображення у практичній діяльності як актора, так і педагога.

Система К. Станіславського є не тільки наукою про акторську творчість взагалі, але й зокрема наукою про те, як, спираючись на об'єктивні закони людської природи, формувати, розвивати й удосконалювати виконавські здібності. Це свого роду методика підвищення в акторському мистецтві «коефіцієнта корисної дії» будь-якого індивідуального обдарування [5].

Елементи акторської діяльності, необхідні для розвитку основних педагогічних якостей майбутнього вчителя, які, з одного боку, є провіяними в театральній педагогіці, а з іншого - є фундаментальними стосовно виконавської майстерності: психофізична свобода (вивільнення м'язів від скутості); увага; уява і фантазія; спілкування: дія.

Тільки засвоївши всі етапи комплексного оволодіння елементами внутрішньої і зовнішньої техніки акторської майстерності, студенти можуть вирішити акторські й режисерські завдання для створення естрадного номера, мініатюри, естрадного спектаклю, театралізованого видовища.

Учитель-режисер буде дбати про те, щоб створити завершений у своєму задумі урок. Подібно режисеру театру, якому, щоб створити гармонійний синтетичний номер, необхідно не тільки знати окремі його частини і їх призначення, а й професійно впливати на структуру номера, його окремі елементи та їх функції, пропорційність всіх частин номера, в якому неодмінно виразно має бути певна жанрова домінантна.

Таким чином, досконале володіння психофізичною технікою, всіма елементами педагогічної майстерності необхідне педагогові для яскравого, правдивого й виразного втілення у його професійній діяльності педагогічних цілей і завдань. Тому, вважаємо за необхідне введення до педагогічної майстерності театральної складової, яка передбачає підготовку майбутнього вчителя не тільки як актора, а як режисера своєї постанови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. – Київ: Лібра, 1996. – 224 с.
2. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М., 1990. – С. 21.
3. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: в 8-ми тт. – М., 1984. – Т. 4. –

С. 172.

4. Макаренко А. С. Сочинения: в 7-ми тт. – М., 1957. – Т. 5. – С. 268-269.

5. Педагогічна майстерність: підручник; за ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 2004.

6. Станиславский К.С. Собрание сочинений: в 8-ми тт. – М., 1955. – Т. 3. – С. 309-310.

УДК 796.035:37.091.2 (гімназія №267 м. Києва)

В.М. Тихоненков, м. Київ

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА В СИСТЕМІ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ГІМНАЗІЇ №267 м. КИЄВА

З 2021 р. почала діяти загальнонаціональна програма Президента України «Здорова Україна», покликана зробити здоровий спосіб життя частиною українського менталітету. Складовою цієї програми є «Модель здорової школи», що окреслює 8 компонентів, які необхідні закладу освіти для формування безпечного та здорового освітнього середовища: освітній простір; освіта в галузі здоров'я та безпеки; фізична культура та рухова активність; здорове харчування; медична служба; психологічна служба; підготовка і здоров'я вчителів; залучення сім'ї та громади.

Фізкультурно-оздоровча робота є однією з важливих складових у виховній системі освітнього закладу. Стрімке зростання кількості дітей, що з раннього віку охоплені інтенсивним навчанням, яке ґрунтується на сучасних інноваційних технологіях, методиках, програмах, призвело до поширення кількості соматичних і психофізичних захворювань у дітей, а отже, і зниження якості освіти.

Вирішення проблеми незадовільного рівня здоров'я дітей і підлітків потребує пильної уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка призначена та сприяє повному якісному перетворенню навчально-освітнього процесу на здоров'язбережувальний. І в цьому випадку йдеться вже не просто про стан здоров'я сучасних школярів, а про майбутнє України.

У цілому процес навчання в умовах здоров'язбережувальної педагогіки складається із трьох етапів.

I. Сформувані в учнів елементарні уявлення про основні поняття здорового способу життя.

II. Сформувані повноцінне розуміння правил здорового способу життя.

III. Вміння зберігати здоров'я та перевести це в навичку, що буде використовуватись у повсякденному житті.

Для реалізації завдань цих етапів необхідне створення сприятливого виховного середовища щодо всебічного виховання учнів, їхньої особистої зрілості й саморозвитку. Школа – це той же батьківській дім, але з більшими можливостями і більшим вибором. В ньому добре і затишно кожному: кожного поважають, можна отримати допомогу й пораду, знайти захист і друзів, створено необхідні умови, щоб кожен міг не тільки навчатись, але й розвивати пізнавальні інтереси. Шкільний дім об'єднує всіх в єдине братство, дає можливість спілкування й надію на здійснення мрій – продовжити освіту, аби здобути бажану професію, стати шанованою людиною.

Пріоритетною формою збереження та зміцнення здоров'я школярів є фізкультурно-оздоровча діяльність. Зважаючи на те, що значне зменшення рухової активності учнів призводить до погіршення стану їхнього здоров'я та адаптаційних можливостей організму, особлива увага має приділятися використанню різних засобів і форм фізичного виховання учнів.

Система заходів підвищення рівня фізичного здоров'я учнів передбачає проведення позакласних, додаткових і самостійних занять фізичними вправами (змагання, ігри, турніри, туристичні походи, конкурси, тижні здоров'я), що задовольняють біологічну потребу дітей у русі. До режиму дня школяра повинні бути включені оздоровчі заходи: ранкова гімнастика до занять, фізкультхвилинки під час уроків, перерви динамічні й такі, що мають ігровий, танцювальний або змагальний характер.

Розуміння збереження здоров'я не обмежується зміцненням лише соматичного (тілесного) здоров'я учнів. Важливе значення надається збереженню психічного, духовного й соціального здоров'я дітей. Це вимагає створення в навчальному закладі особливої комфортної атмосфери, яка б відкрила для кожної дитини позитивний простір для особистісного зростання в інтелектуальній, духовній і соціальній сферах. На досягнення цієї мети мають бути спрямовані зусилля адміністрації, учителів, медичної і психологічної служб, батьків, тобто всіх учасників навчально-виховного процесу.

У гімназії №267 м. Києва застосовуються такі форми і види діяльності всіх членів педагогічного колективу:

- різноманітні форми організації навчально-виховного процесу з урахуванням психологічного й фізіологічного впливу на організм учнів;
- контроль за виконанням санітарно-гігієнічних норм організації навчально-виховного процесу;
- нормування навчального навантаження та профілактика перевтоми учнів;
- медико-психолого-педагогічний контроль стану здоров'я учнів (психічного й фізичного);
- розробка й реалізація навчальних програм щодо формування в учнів навичок ведення здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок.

Фізкультурно-оздоровча робота проводиться згідно з річним календарним планом. Вона передбачає різні засоби і форми фізичного виховання, а саме: спартакіада з різних видів спорту; проведення традиційного тижня фізичної культури і спорту; проведення Олімпійського тижня і відкритого Олімпійського уроку за участі видатних спортсменів нашої держави; спартакіада з військово-спортивного багатоборства до Дня Збройних Сил України; змагання «Веселі старты» серед учнів початкових класів гімназії; проведення Тижня здоров'я; змагання «Олімпійське лелечення»; участь у змаганнях «Сокіл» («Джура»); змагань з волейболу між учнями та вчителями. Усі заходи сприяють збереженню й зміцненню здоров'я учнів, створюють умови для їхнього гармонійного розвитку та навчання, формування життєвої компетентності майбутнього громадянина України.

Р о з д і л VI
ТВОРЧА ЛАБОРАТОІЯ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ

УДК 069.15 (Іван Мазепа. Києво-Печерська лавра)

О.Г. Гончаренко, І.С. Хахіль, О.В. Топилко, С.Ю. Коганов, м. Київ

**ТЕМАТИЧНА ЕКСКУРСІЯ-КВЕСТ «ІВАН МАЗЕПА
ТА КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА»**

План заходу

1. Огляд пам'яток Верхньої лаври, пов'язаних з ім'ям І. С. Мазепа:
 - Троїцька надбрамна церква
 - Велика лаврська дзвіниця
 - Успенський собор
 - Друкарня
 - Фортечні мури
 - Церква Всіх Святих
2. Розповідь про І.С. Мазепу в церкві Всіх Святих.
3. Квест:
 - I етап: розв'язання завдань у церкві Всіх Святих
 - II етап: пошук зображення герба І.С. Мазепа на фасаді церкви Всіх Святих, пошук фортечних мурів
 - III етап: пошук друкарні
 - IV етап: пошук Великої лаврської дзвіниці
 - V етап: пошук «таємних» дверей у дзвіницю
 - VI етап (для переможців): розв'язання ребусу.
4. Фінальна міні-вистава «Слово гетьмана Івана Мазепа до нащадків», привітання учасників та нагородження переможців квесту.

Опис заходу

Тематична екскурсія-квест «Іван Мазепа та Києво-Печерська лавра» розпочинається з огляду пам'яток, пов'язаних з діяльністю Мазепа в Києво-Печерській лаврі. Отримана інформація знадобиться учасникам квесту для успішного розв'язання завдань. Після прогулянки Верхньої території всі учасники запрошуються в приміщення церкви Всіх Святих.

Перед початком квесту група має розділитися на дві команди (умовно на «зелених» і «жовтих») та обрати капітанів. Капітани отримують бейжі відповідного кольору.

I етап

На першому етапі команди отримують завдання у конвертах відповідного кольору:

А. Порахувати кількість портретів Івана Мазепа на стендах, розміщених у церкві (9).

В. Знайти на стендах інформацію про кількість церков, побудованих коштом гетьмана Мазепи (12).

С. Порахувати кількість ярусів іконостасу церкви (5).

Д. Порахувати кількість бань церкви Всіх Святих (5).

Ці значення учасники мають використати у формулах, щоб отримати наступну підказку.

✓ Формула для команди «зелених»:

$\frac{(C + D) \times A}{(B - 6)} = 15$	або	$\frac{A \times B \times C \times D}{180} = 15$
---	-----	---

✓ Формула для команди «жовтих»:

$\frac{(C + D) \times A}{(B + 6)} = 5$	або	$\frac{A \times B \times C \times D}{540} = 5$
--	-----	--

Число «15» для команди «зелених» означатиме позначку на плані-схемі, яка підкаже учасникам, де шукати зображення герба гетьмана Мазепи (північний фасад церкви Всіх Святих).

Цифра «5» для команди «жовтих» буде значенням, якого бракує в GPS-координатах, що вказують на фортечні мури біля церкви Всіх Святих.

II етап

На другому етапі команди отримують різні завдання.

Команда «зелених» має сфотографувати за допомогою мобільного телефона або планшета зображення герба Мазепи та продемонструвати фотографію організаторам квесту, щоб натомість отримати підказку. Цією підказкою буде надрукований QR-код, що відкриє GPS-координати спеціально позначеного місця (дерево із конвертом зеленого кольору) біля фортечних мурів, де учасники знайдуть наступну підказку (листівку із путівника 1910 р. із зображенням будівлі друкарні та заплутаним описом путі до неї).

Команда «жовтих», застосувавши GPS-координати, має знайти наступну підказку в конверті жовтого кольору (опис герба роду Мазеп з репринтного видання малоросійського гербовника 1914 р.). Після чого учасники мають сфотографувати за допомогою мобільного телефона або планшета зображення герба Мазепи на фасаді церкви Всіх Святих та продемонструвати фотографію організаторам квесту, щоб отримати підказку (листівку із путівника по Лаврі 1910 р. із зображенням будівлі друкарні та заплутаним описом путі до неї).

До друкарні команди йдуть різними маршрутами.

III етап

На третьому етапі обидві команди знаходять друкарню (Музей книги і друкарства, корпус № 9), де біля входу на них чекатимуть організатори квесту. Представники команд отримають наступну підказку у вигляді брошур, стилізованих під путівник по Лаврі 1910 р., та дзвіночки із захованим всередину номером сторінки (51) із зображенням Великої лаврської дзвіниці.

Мазена
Минати дещо шидь латанкь, коридь №7,
кисоний чини та ставок із листком,
приладіте з відмінени корота повз
торний фонтан
до кляого фонтань.

Мазена
Минати дрюкний протд,
кфозокіні молльерт і сталець,
цїть амєн вчноземініт дїрє
повз кєанкь церкьє та торний фонтан
до кляого фонтань.

IV етап

На четвертому етапі квесту команди мають прийти до Великої лаврської дзвіниці.

Перед входом гравці отримають від організаторів конверти із ребусом. Та з команд, яка першою розгадає цей ребус (слово «булава») і передасть організаторам відповідь у письмовому вигляді, отримає ключ від входних дверей до зачиненої дзвіниці і картку, яка вкаже на потрібні двері.

У етап

Учасники квесту матимуть можливість самостійно відчинити двері за допомогою великого старого ключа. На першому ярусі дзвіниці, у центрі виставкового залу, учасники квесту побачать інсталяцію: на столі лежатиме булава, перо і книга, горітиме свічка.

На книзі лежатиме картка із завданням для переможців – ребус, який розшифровується «ВИ ПЕРЕМОЖЦІ! НА ВАС ЧЕКАЄ НЕСПОДІВАНА ЗУСТРІЧ. ДОЧЕКАЙТЕСЯ». Коли ребус буде розв'язано, пролунає урочиста музика, яка позначить початок міні-вистави «Слово гетьмана Івана Мазепи до нащадків». Після вистави відбудеться нагородження переможців та учасників квесту.

Сценарій міні-вистави «Слово гетьмана Івана Мазепи до нащадків» Вихід Мазепи

Хто прийшов до мене? А, нащадки мої... Ви прийшли судити мене... По справах моїх чи по намірах?

Я – гетьман війська запорізького, володар лівобережної України, Мазепа Іван,
син Степана.

*Дім Мазепів іздавна Діва любила,
В небесній знамення вельми оздобила,
Від голови своєю Зорею прикрашає,
А Місяцем до добрих вона справ надихає...
Так співали про мене. Як давно це було. Забуто...*

Простіть, добрі люди, що любив я Україну не так, як ви нині для себе важите. І хотів вознести свою Батьківщину на достойну висоту...

*Всі покою щиро прагнуть,
А не в один гуж тягнуть!
Той направо, той наліво,
А всі браття, то-то диво!*

*Нема ж любови, нема ж згоди...
«Жалься, Боже, України
Що не в купі має сини!
Єден живе із погани,
Кличе сюди, отамани!*

*Ідіть матку рятувати
Не даймо їй погибати.
Другий ляхам за гріш служить
По Вкраїні і той тужить
Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенькая?
Третій Москві юж голдує
І ей вірно услугує...»*

Цю думу я склав колись, але й тепер плекаю надію, що Вітчизна наша врешті-решт позбудеться тих негараздів, міжусобиць і зможе по праву пишатися поміж інших достойних держав...

А може, хтось з вас знає, як світ устами поетів відгукнувся про Івана Мазепу? – «Від Богдана до Івана не було іще гетьмана».

Тож настав час достойно нагородити вас за ваші знання та кмітливість. Будьте достойними та гідними синами й доньками нашої Вітчизни.

*Боже! Дай нам любов мати,
А ім'я твоє вихвалити,
Доки ми на суді страшнім
Узримо світ твій преясний...
Чоловіку більш не треба,
Тільки доступити неба.
Там нам, Боже, даруй бити,
Лицем к лицю тебе зрити...*

(Фонограма: «Боже Великий єдиний, нам Україну храни...»)

ЛІТЕРАТУРА:

1. Будугай А., Будугай О. Булава [Електронний ресурс] // Літератка-вірші. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/1318>.
2. Горовий А.В. Стріла заздрощів – поєдинок: сценарій-інсценізація до фільму науково-популярного формату / Анатолій Горовий. – НКПІКЗ: Науково-дослідний відділ вивчення і розвитку музейної справи, 2009.
3. Лукомский В.К, Модзалевский В.Л. Малороссийский гербовник: репринт. изд. – Київ: Либідь, 1993. – С. 104.
4. Пам'ятки історії та культури Києво-Печерської лаври: матеріали для екскурсій; під ред. Ю. Іванченка та ін. – Київ: Кий, 2002. – 251 с.
5. Радишевський Р., Свербигуз В. Іван Мазепа в сармато-роксоланському вимірі високого бароко / Ростислав Радишевський, Володимир Свербигуз. – Київ: Просвіта, 2006. – 551 с.
6. Таирова-Яковлева Т.Г. Мазепа / Татьяна Таирова-Яковлева. – Москва: Молодая гвардия, 2007. – 271 с.
7. Яковенко Н.М. Нарис історії середньовічної і ранньомодерної України / Наталя Яковенко. – Київ: Критика, 2005. – С. 400-403.

УДК 37.091.33:792 (Т. Шевченко, Києво-Печерська лавра)

О.Г. Гончаренко, С.Ю. Козанов, О.В. Топилко, м. Київ

ТЕАТРАЛІЗОВАНИЙ КВЕСТ

«ТАРАС ШЕВЧЕНКО І КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА»

Вступ. Квест починається із вступної частини біля карти Заповідника у дворі за корпусом № 3. Там відбувається коротка розповідь про Києво-Печерську лавру і про візити до неї Тараса Шевченка, а також пояснення умов квесту і правил поведінки на музейній території. Орієнтовна тривалість заходу – 2 акад. год.; основна аудиторія – учні 9–11 класів, студенти коледжів.

Києво-Печерська лавра має майже тисячолітню історію. Вона залишається духовним центром православ'я та однією з найвідоміших київських пам'яток. Її територія складається з нижньої і верхньої частини. На нижній території розміщено знамениті печерні лабіринти, де оберігають моці лаврських святих. Там наразі діє

чоловічий монастир. Верхня територія є музеєм, який називається Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Саме на території Верхньої лаври відбуватиметься квест, присвячений Тарасу Шевченку – найвідомішому в світі представнику української культури, багатогранній творчій особистості, що яскраво виявила себе не тільки як геніальний поет і непересічний прозаїк, а й великий художник. Враження Шевченка про Київ та Києво-Печерську лавру втілено у віршах, прозі й малюнках, а також у спогадах його сучасників.

Шевченко не один раз відвідував Київ. Є свідчення, що Шевченко міг бувати у Києві ще років у 13–14: на той момент він був наймитом священика Григорія Кошиця в рідному селі Кирилівка і возив сина священика Яся на навчання¹. 1829 р. він слідував в панському обозі Павла Енгельгардта у Вільно. Поміщик зупинявся в Києві на кілька днів, і у Шевченка була можливість скласти уявлення про місто. Наступного разу він завітав у Київ 1843 р. вже вільною людиною – відомим автором «Кобзаря» і успішним студентом Академії мистецтв, нагородженим кількома срібними медалями за роботи у різних жанрах і техніках. Того разу Шевченко провів у Києві близько двох тижнів, знайомлячись з київською інтелігенцією, оглядаючи пам'ятки і роблячи замальовки. Після піврічної мандрівки Україною Шевченко ненадовго відвідує Київ перед виїздом у Петербург наприкінці лютого 1844 р. Отримавши звання художника, Шевченко повертається в Україну. З квітня 1845 р. до квітня 1846 р. він подорожує Лівобережжям, періодично заїжджаючи в Київ. Саме 1846 р. стосується чи не найвідоміший сюжет із київського життя Шевченка, коли він разом із художником Михайлом Сажиним та письменником Олександром Афанасьєвим-Чужбинським наймав житло на Козиному болоті (нинішній провулок Шевченка поблизу Майдану Незалежності). «Тут почалося нове життя в надзвичайно поетичній обстановці. Шевченко задумав змалювати всі визначні види Києва, внутрішній вигляд храмів і цікаві околиці. Сажин узяв на себе частину роботи, і обидва художники пропадали зранку, якщо тільки не заважала погода»², – так згадував про той час Афанасьєв-Чужбинський. Саме тоді Шевченко створив знамениту сепію (малюнок у коричневих тонах) «Церква Всіх Святих у Києво-Печерській лаврі». Потім був арешт, десятирічне заслання і останній візит у Київ – 1859 року. Буваючи в Києві, Шевченко ніколи не втрачав нагоди відвідати Лавру. Він згадував про неї в повісті «Близнець», поемах «Наймичка» та «Варнак», їй також присвячено кілька Шевченкових малюнків і начерків.

Опис квесту. На учасників гри чекає прогулянка Лаврою шевченківськими стежками. Перед початком змагання учасники поділяються на дві команди, названих на честь найбільш відомих іпостасей Шевченка, а саме: команда художників та команда поетів. Жеребкування визначає, яку назву й місію матиме команда. Кожна з команд пересуватиметься маршрутом відповідно до порядку розв'язання завдань. Мета: для команди художників – представити «живу картину» за мотивами малюнка Шевченка «Церква Всіх Святих у Києво-Печерській лаврі», для команди поетів – задекламувати вірш Шевченка «Не завидуй багатому...» Щоб виконати фінальне

¹Лебединцев Ф. Г. Побіжне знайомство моє з Т. Г. Шевченком і мої спогади про нього. Див.: Спогади про Тараса Шевченка [Електронний ресурс] // Ізборник. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog06.htm> (21.03.2017). – Назва з екрана.

²Афанасьєв-Чужбинський О. С. Споми́ни про Т. Г. Шевченка. Див.: Спогади про Тараса Шевченка [Електронний ресурс] // Ізборник. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog24.htm> (21.03.2017). – Назва з екрана.

завдання, команди мають зібрати на маршруті потрібний реквізит для «живої картини» та уривки вірша. Реквізит позначатиме кожного з чотирьох персонажів малюнка, а саме: селянин-прочанин (ціпок), жебрак (ослінчик), жінка (шаль), чернець (мантія).

Вірш перед декламацією потребуватиме впорядкування і відновлення пропущених слів.

Маршрут команди художників: Троїцька надбрамна церква – Успенський собор – друкарня – оглядовий майданчик – дзвіниця Успенського собору – Всіхсвятська церква.

Маршрут команди поетів: Микільська церква – III секція музею історії КПЛ – дзвіниця Успенського собору – оглядовий майданчик – друкарня – Всіхсвятська церква.

Крім завдань, оформлених у вигляді старих листівок, кожна з команд матиме карту Заповідника.

Протягом гри кожна команду супроводжуватиме співробітник відділу музейно-освітньої роботи.

Правила поведінки на музейній території під час квесту.

1. Триматися разом.
2. Слухати організатора.
3. Заходячи в приміщення, стишувати голос.

Команда художників

• Троїцька надбрамна церква

I. Говорившая была молодая девушка, стройная, со вкусом и скромно одетая, но далеко не красавица. А кого она называла «мамо» – это была женщина высокого роста, сухая, смуглая и когда-то блестящая красавица... Они прошли лаврский двор, тихо разговаривая между собой, и вышли в святые ворота Николы Святоши, и я за ними. (Повість «Близнецы». Див.: Шевченко Т. Г. Повести. – К.: Дніпро, 1988. – С. 429).

II. Микола Святоша – правнук Ярослава Мудрого, князь чернігівський і луцький Святослав Давидович, що став ченцем Києво-Печерського монастиря і пожертвував йому свої статки. Вважають, що його коштом було збудовано Троїцьку надбрамну церкву із Святою брамою.

• Успенський собор

I. Де ж наймичка?

На прощу в Київ

Пішла Ганна...

Нехай Бог вам помагає!

Піду помолюся

Усім святим у Києві,

Та й знову вернуся...

(Поема «Наймичка». Див.: Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1980. – С. 254).

II. Фото собору кінця XIX – початку XX ст.

Києво-Печерська лавра здавна була місцем паломництва. Вірян приваблювала можливість поклонитися мощам печерських святих, а також іконі Успіння Богородиці в головній церкві монастиря.

- **Дзвіниця**

I. ...Він... жив кілька років на невизначеному становищі чи то наймита, чи то приймака у священника с. Кирилівки о. Григорія Кошиця... ..вечорами повторював псалтир і читав житіє святих, у вільні години малював вуглиною на коморі й стайні півнів, людей, церкву і навіть київську дзвіницю... (Лебединцев Ф. Г. Побіжне знайомство моє з Т. Г. Шевченком і мої спогади про нього. Див.: Спогади про Тараса Шевченка [Електронний ресурс] // Ізборник. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog06.htm>)

II. Майже стометрова споруда височить на Соборній площі. Її побудовано у першій половині XVIII ст. за проектом німецького архітектора Й. Г. Шеделя.

- **Оглядовий майданчик**

I. ДАЛЬНІ ПЕЧЕРИ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ. Начерк. Олівець (1843) <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev7172.htm>

II. Знайдіть потрібний ракурс і зробіть фото з оглядового майданчика.

- **Друкарня**

I. Кто, посещая Киево-Печерскую лавру, не отдыхал на типографском крыльце, про того можно сказать, что был в Киеве и не видел киевской колокольни. Мне кажется, нигде никакая внешность не дополнит так сердечной молитвы, как вид с типографского крыльца. Я долго, а может быть, и никогда не забуду этого знаменитого крыльца (Повість «Близнецы». Див.: Шевченко Т. Г. Повести. – К.: Дніпро, 1988. – С. 428).

II. Фото друкарні кінця XIX – початку XX ст.ст.

- **Всіхсвятська церква**

I. ЇЖАКЕВИЧ І. С. КАВКАЗ. Ілюстрація до вид.: Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Держлітвидав, 1939. <http://elib.nplu.org/object.html?id=6020>

І вам слава, сині гори,

Кригою окуті.

І вам, лицарі великі,

Богом не забуті.

Борітеся – поборете,

Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава

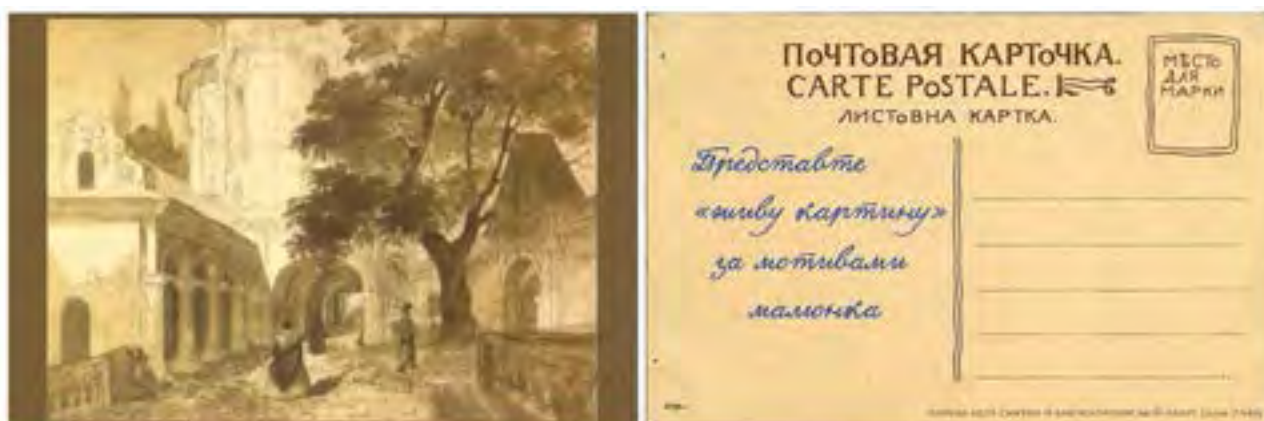
І воля святая!

(Див.: Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1980. – С. 262).

II. Іван Сидорович Їжакевич (1864–1962) – відомий український художник, вихованець лаврської художньої школи. Під його керівництвом у 1905–1906 рр. було розписано Всіхсвятську церкву.

У кінці маршруту команда художників отримує копію малюнка Шевченка «Церква Всіх Святих в Києво-Печерській лаврі» і останній, четвертий, елемент потрібного реквізиту. Фінальне завдання: представити «живу картину».

Команда поетів

• Микільська церква

I. Говорившая была молодая девушка, стройная, со вкусом и скромно одетая, но далеко не красавица. А кого она называла «мамо» – это была женщина высокого роста, сухая, смуглая и когда-то блестящая красавица... Они прошли лаврский двор, тихо разговаривая между собой, и вышли в святые ворота Николы Святоши, и я за ними. (Повість «Близнецы». Див.: Шевченко Т. Г. Повести. – К.: Дніпро, 1988. – С. 429).

II. Микола Святоша – правнук Ярослава Мудрого, князь чернігівський і луцький Святослав Давидович, що став ченцем Києво-Печерського монастиря і пожертвував йому свої статки. Вважають, що його коштом засновано лікарняний монастир, на території якого розміщено Микільську церкву.

• **III секція музею історії КПЛ**

I. Мне был знаком отец Досифей, настоятель больничного монастыря, и я отправился к нему просить оказать нам великую услугу и просить кого следует, чтобы позволено было посетить нам пещеры не в числе многочисленных богомольцев. Просьба моя была уважена... (Повість «Близнецы». Див.: Шевченко Т. Г. Повести. – К.: Дніпро, 1988. – С. 433).

II. Знайдіть портрет персонажа повісті Шевченка у виставкових залах, колишніх келіях соборних ченців, а саме в секції «Києво-Печерська лавра наприкінці XVIII – на початку XX ст. ст.»

• **Дзвіниця**

I. КИЇВ З-ЗА ДНІПРА ТА ІНШІ НАЧЕРКИ. Олівець (1843).
<http://litopys.org.ua/shevchenko/shev7174.htm>

II. Майже стометрову споруду прекрасно видно з лівого берега Дніпра. Її побудовано у першій половині XVIII ст. за проектом німецького архітектора Й. Г. Шеделя.

- **Оглядовий майданчик**

I. Іван Васильович Гудовський (?–1860), приятель Шевченка, що навчався в художній школі Києво-Печерської лаври і в Академії мистецтв в Санкт-Петербурзі. Один із перших київських фотографів, він зробив три з десяти відомих фотопортретів Шевченка. Під час свого перебування у Києві 1859 р. Шевченко зупинявся в Гудовського, вони разом відвідували Києво-Печерську лавру.

II. Уявіть, як Шевченко міг робити замальовки краєвиду Дальніх печер, а Гудовський – світлини. Знайдіть потрібний ракурс і зробіть фото з оглядового майданчика.

- **Друкарня**

I. По многотязком двухлетнем іспитанії пройшов він Граматку, часловець і наконець псалтирь (Автобіографія Т. Г. Шевченка. Див.: Яворницький Д. І. Матеріали до біографії Т. Г. Шевченка. – Катеринослав, 1909. – С. 7).

II. «Часослов» – популярна церковна книга, яку використовували як читанку під час шкільного навчання. Саме «Часослов» став першою книгою, яку друкарня Києво-Печерської лаври видала 1616 р.

• **Всіхсвятська церква**

I. **ЇЖАКЕВИЧ І. С. СОН (У ВСЯКОГО СВОЯ ДОЛЯ).** Ілюстрація до вид.: Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Держлітвидав, 1939.

<http://elib.nplu.org/object.html?id=6015>

А де ж твої думи, рожеві квіти,
Доглядані, смілі, викохані діти,
Кому ти їх, друже, кому передав?
Чи, може, навіки в серці поховав?
О, не ховай, брате! Розсип їх, розкидай!
Зійдуть, і ростимуть, і у люди вийдуть!

(Див.: Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1980. – С. 205-206).

II. **Іван Сидорович Їжакевич (1864–1962)** – відомий український художник, вихованець лаврської художньої школи. Під його керівництвом у 1905–1906 рр. було розписано Всіхсвятську церкву.

У кінці маршруту команда поетів отримує останній уривок вірша, має скласти пазл, щоб відтворити його текст, а також дописати пропущені слова на власний розсуд.

Фінальне завдання: задекламувати вірш.

Не завидуй багатому:

Багатий не знає

Ні приязні, ні любові –

Він те все наймає.
 Не завидуй *могучому*,
 Бо той заставляє.
 Не завидуй і *славному*:
Славний добре знає,
 Що не його люди люблять,
 А ту тяжку славу,
 Що він важкими сльозами
 Вилив на забаву.
 А *молоді* як зйдуться,
 Та любо, та тихо,
 Як у раї, – а дивишся:
 Ворушиться лихо.
 Не завидуй же нікому,
 Дивись кругом себе:
 Нема раю на землі,
 Та нема й на небі.

Після виконання фінальних завдань на учасників квесту чекає вихід Кобзаря. Інтерактивна міні-вистава відбувається біля пам'ятного знака Тарасу Шевченку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боронь О. Київ на сторінках першого з відомих альбомів Тараса Шевченка // Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 85-річчю Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка. К.: ТОВ «Сітіпринт», 2013. – 188 с.
2. Грабович Г. Шевченко, якого ми не знаємо. – К.: Критика, 2014. – 414 с.
3. Дива печер лаврських. – К.: НКПКЗ, 2011. – С. 179-180.
4. Жадько В. Київський фотограф Тараса Шевченка [Електронний ресурс] // Все о фотографии в Украине. – Режим доступу: <http://photospilka.com/istoriya/kiyivskiy-fotograf-tarasa-shevchenka.html>.
5. Жадько В. Печерськ Тараса Шевченка. – К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2014. – 125 с.
6. Жур П. Третя зустріч. – К.: Дніпро, 1970. – 308 с.
7. Жур П. Шевченківський Київ. – К.: Дніпро, 1991. – 287 с.
8. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. – К.: Мистецтво, 1994. – 351 с.
9. Їжакевич Іван [Електронний ресурс] // Культура України. – Режим доступу: <http://elib.nplu.org/collection.html?id=146>.
10. Києво-Печерська лавра – пам'ятка історії та культури. – НКПКЗ, 2006. – 426 с.
11. Рибаків М. Хрещатик відомий і невідомий. – К.: Кий, 2003. – С. 150-163.
12. Спогади про Шевченка [Електронний ресурс] // Ізборник. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog.htm>.
13. Шевченко Т. Кобзар. – К.: Дніпро, 1980. – 613 с.
14. Шевченко Т. Повести. – К.: Дніпро, 1988. – 614 с.
15. Шевченко Т. Альбом 1839–1843 років // Повне зібрання творів: У 10 т. – К., 1961. – Т. 7: Живопис, графіка 1830–1847 років. – Кн. 2. – 192 іл. + 110 с.
16. Шиденко В. Вибрані праці з історії Києво-Печерської лаври. – НКПКЗ, 2008. – С. 78-97.

УДК (1-751-3):904 (Києво-Печерська лавра)

І.С. Халіль, С.Ю. Коганов, м. Київ

ІНТЕРАКТИВНА ЕКСКУРСІЯ «ТАЄМНИЦІ ЧЕНЦІВ-ЛІКАРІВ» ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

У сучасному світі музей – це не лише місце, де зберігають та вивчають пам'ятки культури. Музей є унікальним засобом навчання та виховання. У 1913 р. на конференції «Музей як освітній та виховний заклад» (м. Мангейм) А. Лихтварк першим сформулював ідеї про освітнє значення музеїв і запропонував новий підхід до відвідувача як до учасника діалогу. Застосовуючи на практиці метод «музейних діалогів», він вперше показав роль екскурсовода або музейного працівника як посередника, який допомагає відвідувачам у спілкуванні з мистецтвом, сприяє розвитку здатності бачити та насолоджуватись ним [1, с. 24].

Освітня і музейна справа мають чимало спільного, починаючи від вирішення актуальних на сьогодні проблем і закінчуючи формулюванням спільної мети – виховувати свідоме й креативне підростаюче покоління [2, с. 2].

У більшості дітей молодшого шкільного віку відсутній стереотип, що музей це не цікаво, нудно. Тому дуже важливо не розчарувати, а викликати зацікавленість, емоції у маленьких відвідувачів. Спонукає їх до спілкування.

Сьогодні всі музеї приходять до розуміння необхідності змінювати та вдосконалювати традиційні форми роботи з відвідувачами. Інтерактивні методи, коли відвідувач є не просто пасивним слухачем, але й активним учасником певного музейного дійства, зараз є невід'ємною складовою їхньої роботи. Співробітники відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» застосовують у своїй роботі сучасні інноваційні методи, зокрема інтерактивний метод музейної педагогіки. Уточнимо поняття «інтерактив» (англ. interaction – взаємодія). В умовах музею цей метод надає можливість відвідувачам і музейним педагогам включатися в продуктивний діалог з музейним середовищем, у якому, крім експозиції, можуть бути створені спеціальні зони, насичені різного роду музейними предметами чи їх моделями, що дозволяють активізувати візуальний, тактильний і вербальний канали сприйняття [3].

Вищезгадане спонукає співробітників відділу до створення нових музейних заходів. Одним із таких є інтерактивна екскурсія «Таємниці ченців-лікарів» для дітей віком 8-11 років. Базовою частиною заходу стала лекція «Медицина Давньої Русі на прикладі ченців-лікарів Києво-Печерської лаври», що входила до лекторію «Києво-Печерська лавра. Історія та сучасність». Цю лекцію було адресовано школярам старшої школи, тому вона потребувала відповідної адаптації (зменшено кількість нових термінів та час відведений для бесіди, з'явився інтерактив тощо). Захід складається з двох частин – екскурсії та інтерактивної частини. Тривалість екскурсії приблизно 30 хв., інтерактиву – 30-40 хв.

Під час екскурсії діти мають змогу дізнатись про розвиток медицини в Київській Русі. Яку назву мав відомий ще з давньоруських часів медичний заклад в Києво-Печерській лаврі. Чернечі лікувальні традиції. Чи дорого коштували медичні послуги. Познайомитися з іменами найбільш відомих ченців-лікарів та їх «спеціалізацію». Дізнатися які рослини, фрукти та овочі з монастирських городів та садів вживали як ліки. Та багато іншого.

Захід проводимо у вигляді діалогу. Прогулюючись територією колишнього Троїцького Більничього монастиря учні можуть побачити Микільську церкву, братську лікарню, аптеку та Троїцьку надбрамну церкву.

Потім відвідуємо Троїцьку надбрамну церкву, адже саме до неї ходили на службу хворі та ченці Троїцького Більничього монастиря. Розглядаємо рослинний та тваринний світ притвору та стасидії.

Інтерактивна частина проходить в приміщенні колишньої лікарні у вигляді змагання декількох команд (залежить від кількості учасників). Учасники вибирають назву команди та капітана.

1. Завдання «Театр тіней».

Усім командам демонструємо на екрані обриси тих чи інших лікарських рослин. Діти повинні назвати правильну назву рослин (письмово) та по можливості вказати її лікувальні властивості.

2. Завдання «Будова рослин».

Демонструємо на екрані зображення певного плоду або квітки та 4 зображення різноманітного листя. Кожний листок має свій номер. Потрібно підібрати плоду та квіточці відповідний листок та вказати вірну назву рослини (письмово).

3. Завдання Кросворд «Ченці-лікарі».

Командам роздаємо надруковані кросворди, куди вони вписують правильні відповіді. Запитання до нього стосуються інформації, яку діти отримали під час екскурсії, а саме імен ченців-лікарів та їх діяльності. Після перевірки правильні відповіді демонструємо на екрані. Запропонований захід може використовуватись в початковій школі при вивченні дисциплін природничого циклу, історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: посіб. / Ф. Вайдахер. – Львів: Літопис, 2005. – 632 с.

2. Дудар О.В. Елементи музейної педагогіки на уроках історії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-33266880>

3. Словарь музейно-педагогических терминов. – 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://search.rsl.ru/ru/record/01008574382>

УДК 792.2:355.4(792.026)

Л.Н. Штома, м. Київ

«БЕЗ СТРОКУ ДАВНОСТІ». ВЕЧІР-РЕКВІЄМ ТРАГЕДІЇ (ДО 80-РІЧЧЯ ТРАГЕДІЇ БАБИНОГО ЯРУ)

(На заднику сцени чи на порталах великими літерами напис «Біль», на ньому краплини крові і колючий дріт).

Фонограма: чоловічий хор.

Виходять учасники із запаленими свічками і ставлять їх так, що утворюється цифра 80.

Диктор *(можна у запису)*. Кожного року в кінці вересня на колишню околицю Києва, туди, де нині височить меморіальний комплекс «Бабин Яр», сходяться тисячі людей. 80 років тому гітлерівці перетворили цю територію на місце масових страт.

Читець 1. Никто не верил слухам о беде,
Всю ночь кошмарил город, и в кошмаре
Рождался новый трудный, трудный день
И задыхался в копоты и гари.
Над городом стояла тишина,
Стеной стояли серые солдаты,
И чья-то участь в этот день проклятый
Была бесспорно решена.

(Фонограма)

Диктор. 19 вересня 1941 р. до центру міста з трьох напрямів – по вулиці Червоноармійській, з Подолу і Брест-Литовського шосе стікалися колони танків, мотоциклістів, піхоти. Гітлерівські війська вступали до Києва. Німці займали кращі будинки, виселяли з них мешканців, влаштовувалися надовго і з комфортом.

Читець 2. *Дмитро Павличко Реквієм «Бабин Яр»*

Владико світла, доброти і правди,
Зійди з небес, на землю нашу стань,

Тут людська кров, пролита без пощади,
Горить в могилі, як незгасна грань.
Втиши плачі і зойки в тьмі глибокій,
Серця, розбиті ласкою обгорни,
Даруй святому праху вічний спокій.
Благословенні, непробудні сні.

Фонограма. Всі стоять з похиленими головами.

Диктор. 27-28 вересня 1941 р. на стінах будинків, на парканах з'явився наказ, видрукуваний на цупкому синьому папері: «Жиди м. Києва і околиць! У понеділок, 29 вересня, на 7 годину ранку всім належить з'явитися з речами, грішми, документами, цінностями і теплим одягом на Дорогожицьку вулицю, біля єврейського кладовища. За неявку – смертна кара. За переховування жидів – смертна кара. За зайняття жидівських квартир – смертна кара».

І люди потяглися.

Читець 3. Абрам Каднельсон

Ходив із скрипкою у парі
Він майже все своє життя.
Вона лежала у футлярі,
Мов у колисочці дитя.
Як за гестапівським наказом
Йому сумна прослалась путь
Ішов, як завжди, з нею разом
Ще й встиг і фрак свій одягнуть

Коли ж, хитнувшись серед Яру,
В житті ступив останній крок,
З осиротілого футляра
Упала скрипка на пісок.

Він протягнув до неї руку
І доки вдарив смерті струм
Блідими пальцями пилюку
Старанно струшував зі струн.

Музична перебивка

Диктор. Вранці 29 вересня з усіх кінців Києва юрби євреїв повільно просувались вулицями на Лук'янівку. Натовп повільно просувався Львівською вулицею. Під вигуки «Шнель! Шнель!» приречених підганяли до того місця, де з них зривали одяг, забирали коштовності, продовольство, документи. Роздягнені до гола – чоловіки, жінки, старики й діти – під наглядом охоронців ставали край глибокого урвища, і їх розстрілювали з кулеметів. Кого куля обминула, ті падали живими.

Читець 4. Лев Озеров «Бабин Яр»

Сегодня по Львовской идут и идут
Мглисто
По красным кленовым листьям
По сердцу идут моему

Ручьи вливаются в реку
Фашисты и полицаи
Стоят у каждого дома, у каждого полисада
Назад повернуть – не думай,
В сторону не свернуть.
Фашистские автоматники весь охраняют путь.
А день осенний солнцем насквозь просвечен,
Толпы текут — темные на свету.
Тихо дрожат тополей последние свечи,
И в воздухе:
– Где ми? Куда нас ведут?
– Куда нас ведут? Куда нас ведут сегодня?
– Куда? — вопрошают глаза в последней мольбе.
И процессия, длинная и безисходная,
Идет на похороны к себе.
За улицей Мельника — кочки, заборы и пустошь,
И рожая стенка еврейского кладбища.
Стой... Здесь плиты наставлены смертью
хозяйственно густо.
И выход к Бабьему Яру –
Как смерть простой...
Уже все понятно.
И яма открыта, как омут.
И даль озаряется светом последних минут.
У смерти есть тоже предбанник.
Фашисты по-деловому одежду с пришедших снимают
И в кучи кладут.

(Фонограма)

Диктор. Особливо лютували гітлерівці після того, як у місті почали злітати в повітря зайняті ними будинки, запалали пожежі. Майже тиждень палали пожежі. Спроби загасити їх не мали успіху.

Читець 5. Лев Озеров «Бабий Яр»

И выстрелы, выстрелы звезды внезапного света,
И брат обнимает последним объятьем сестру...
И юркий эсесовец «лейкой» снимает все это.
И залпы
И тяжкие хрипы лежащих в Яру.
А люди подходят и падают в яму, как камни...
Дети – на женщин, и старики – на ребят.
И, как пламя, рвущимися к небу руками
За воздух хватаются,
И, обессилев, проклятья хрипят.
Девочка снизу: Не сыпьте землю в глаза мне...
Мальчик: – Чулочки тоже снимать?

И замер,
В последний раз обнимая мать.
А там – мужчин закопали живыми в яму.
Но вдруг из земли показалась рука
И в седых завитках затылок...
Фашист ударил лопатой упрямо.
Земля стала мокрой.
Сравнялась, застыла...
Диктор (фонограма).

За свідченням очевидців, три доби продовжувалась кривава вакханалія. Кожний шар розстріляних-притрушувався землею, під якою ворушилися живі люди. Деяким вдавалося вночі вибратися, врятуватися від смерті. Вони й донесли до нас страшну правду про події тих днів.

Читець 6 (Дмитро Павличко «Реквієм Бабин Яр»).

Ми тут лежимо в піску та глеї,
На всі сторони світу простерті
Євреї, євреї, євреї –
Діди, матері, немовлята.
Господи, дай нам відпочити від смерті,
Від погляду ката!
(Фонограма)
Диктор.

Становище населення з кожним днем ускладнювалося. На людей чатували голод, хвороби, холод. Винищення мирного населення, військовополонених, партизанів, підпільників у Бабиному Яру продовжувалось.

Читець 7 (Р. Заславский «Монолог нерожденного сына»).

Я не успел, я не успел
Увидеть белый свет.
Лежала грудa мертвых тел.
«Меня уже просто нет.
Я мог родиться, стать собой,
Но не успел, но не успел
Увидеть этот голубой сферический предел.
И я бы может на земле
Проделал кучу дел,
Но все погибло в страшной мгле
– Я не услел, я не успел.
Меня не брали на прицел,
Не падал я в траву.
Я даже это не успел!
И все же я во рву...
Кусочек сплюснутый свинца,
Попавший не вменя,
И ни начала, ни конца,
Ни ночи и ни дня...

(Фонограма: голосіння.) Читець 8.

- Папа, ты помнишь меня?
- Я не помню.
- Папа, ты знаешь меня?
- Я не знаю.
- Папа, ты колыбельку качал на рассвете.
- Это не я,
- Это, может быть ветер.
- Папа, ты за руку вел меня в школу,
Был в этот день ты веселый, веселый
Что же умолк ты? И смотришь куда-то...
Так далеко ведь та страшная дата...
- Папа, а я уже взрослою стала!
- Даже от жизни немного устала...
- Папа, смотри, у тебя уже внуки!
- Ну, протяни же скорее к нам руки!
- Папа! Ну, что ж ты безмолвствуешь, папа?

Фонограма: жіночий хор.

Читець 9.

Це тут ревіли вогнища багрові.
Це тут шкварчали нафти ручаї,
І в трупах жадно рились палії,
шукаючи скарбів на мертвякові.
Тяжкий, гнітючий і нестерпний дим
Підносився над моторошним яром.
Він дихав смертю, він душив кошмаром,
Вповзав в доми страховищем глухим,
І бачив люд з своїх скорботних сховищ,
Як за вікном Кирилівських будов,
За тополями дальніми кладовищ
Горіла страшно їхня плоть і кров.
Могильний вітер з тих ярів повіяв –
Чад смертних вогнищ, тіл димучих згар.
Дивився Київ, гніволиций Київ,
Як в полум'ї метався Бабин Яр.
За пломінь цей не може бути спокути.
За погар цей нема ще Міри мсти.
Будь проклят той, хто зважиться забути.
Будь проклят той, хто скаже нам: «Прости».
(Фонограма. Всі учасники виходять із табличками в руках)
Разом. Будь проклят той, хто зважиться забути.
Будь проклят той, хто скаже нам: «Прости».
(Завіса)

АВТОРИ ЗБІРНИКА

Акатріні Володимир Михайлович – аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Андрич Віра Іллівна – викладач Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка

Аніщенко Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Балдинюк Дмитро Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва факультету мистецтв Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини

Балдинюк Надія Андріївна – старший викладач кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва факультету мистецтв Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини

Балдинюк Олена Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи факультету соціальної та психологічної освіти Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини

Білоус Оксана Іванівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Благова Тетяна Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Брудько Олена Леонідівна – викладач вищої категорії Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка

Василяко Ольга Григорівна – пошукувач лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, викладач образотворчого мистецтва

Васянович Григорій Петрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Венгринюк Оксана Володимирівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; методист науково-методичного центру дошкільної, початкової освіти та предметів мистецької освітньої галузі Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області

Вернигора Олена Леонідівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри українського ділового мовлення Національної академії Служби безпеки України

Вовк Мирослава Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Возненко Світлана Євгенівна – директор гімназії-інтернату №13 м. Києва

Волинська Олена Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри архітектури та містобудування Інституту архітектури, будівництва та енергетики Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Гапон Людмила Володимирівна – аспірантка Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Гатеж Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, асистентка кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Гнатюк Міхаль – доктор філософії, науковий співробітник та викладач Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

Головань Марія Олегівна – вчитель англійської та іспанської мов гімназії-інтернату №13 м. Києва

Гончаренко Ольга Григорівна – культорганізатор I категорії Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника

Горбань Іванна Олесівна – магістрантка психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Горбенко Сергій Семенович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Гордейчук Наталія Іванівна – викладач української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка

Гордієнко Валентина Павлівна – кандидат педагогічних наук, вчений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Грищенко Юлія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Грозан Софія Олександрівна – студентка другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Дерда Іван Михайлович – професор, професор кафедри музики факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Довганенко Ірина Валентинівна – методист, учитель історії гімназії-інтернату №13 м. Києва

Довгодько Тетяна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних і природничих дисциплін Центру міжнародної освіти Інституту міжнародного співробітництва і освіти Національного авіаційного університету

Драпогуз Василь Петрович – кандидат філософських наук, доцент, вчений секретар Центру гуманітарної освіти НАНУ України

Жворонков Павло Валерійович – викладач-методист рисунку Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка

Жворонкова Мирослава Іллівна – асистент кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва факультету архітектури, будівництва та

декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Заслужений майстер народної творчості України

Загайська Галина Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Калієвський Костянтин Васильович – викладач хореографії гімназії-інтернату №13 Солом'янського району міста Києва

Квасецька Ярина Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Клим'юк Юрій-Станіслав В'ячеславович – аспірант факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Ковач Аттіло Іштванович – кандидат педагогічних наук, вчитель біології та екології Великодобронського ліцею Ужгородського району Закарпатської області

Коганов Сергій Юрійович – фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська Лавра»

Кондрицька Катерина Василівна – заступник директор з навчально-виховної роботи гімназії-інтернату №13 м. Києва

Коновець Світлана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, академік Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, головний науковий співробітник лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Корчук Олена Юрївна – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, завідувач кафедри філологічних та природничих дисциплін Центру міжнародної освіти Інституту міжнародного співробітництва і освіти Національний авіаційний університет

Косенко Павло Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету педагогічного університету

Костенко Сніжана Володимирівна – вчитель української мови та літератури гімназії-інтернату №13 м. Києва

Котирло Тамара Володимирівна – старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Кравчук Катерина Петрівна – магістрантка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Кузнєцова Катерина Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Кулікова Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецької освіти Центральнорумунського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Кульченко Ірина Костянтинівна – вчитель географії гімназії-інтернату № 13 м. Києва

Кучерявий Олександр Георгійович – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Ликтей Людмила Миколаївна – методист, спеціаліст вищої категорії, викладач української мови та літератури Івано-Франківського фахового коледжу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Лобач Ірина Іванівна – вчитель математики гімназії-інтернату №13 м. Києва

Лобач Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Лозова Марія Степанівна – старший викладач Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка

Локишин Віктор Соломонович – доктор педагогічних наук, викладач вищої категорії Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка

Лук'янова Лариса Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Ляліна Ольга Олександрівна – старший викладач кафедри української та латинської мов Приватного вищого навчального закладу «Київський медичний університет»

Мартиненко Ігор Олександрович – аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Марус Данило Сергійович – аспірант Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Машикова Інна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультету фінансів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Міхно Олександр Петрович – доктор педагогічних наук, директор Педагогічного музею України

Мирошниченко Олеся Сергіївна – вчитель вищої категорії гімназії № 267 м. Києва

Нестерчук Наталія Анатоліївна – вчителька біології і хімії гімназії-інтернату № 13 м. Києва

Никоненко Наталія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Київського медичного університету

Ничкало Нелля Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Онкович Ганна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри української та латинської мов Приватного вищого навчального закладу «Київський медичний університет»

Опачко Магдалина Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Орлов Валерій Федорович – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Побережна Ярослава Іванівна – доцент кафедри теорії та методики постановки голосу факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Постригач Надія Олегівна – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Семенов Олена Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Синьок Віра Андріївна – доцент кафедри хореографії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

Сідор Людмила Андріївна – асистент кафедри декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Сіжук Інна Володимирівна – аспірантка 2-го року навчання Інституту мистецтв ім. А.Т. Авдієвського Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, викладач спеціалізованого фортепіано КДМШ №8, м.Київ

Соломаха Світлана Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Сотська Галина Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, керівник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття»

Струтинська Ірина Іванівна – вчитель англійської мови та вихователь ГПД Ліцею № 1 Гостомельської селищної ради Бучанського району Київської області

Суласва Наталія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, декан психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, заслужена артистка України

Тименко Володимир Петрович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних дисциплін і професійної освіти Київської академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Тіхоненков Валерій Миколайович – вчитель вищої категорії, вчитель фізичної культури гімназії № 267 м. Києва

Ткач Марія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії музики факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Ткаченко Марія Валентинівна – викладач Полтавської міської школи

мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Р.О. Кириченко, аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Ткачук Олеся Степанівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Топилко Олег Васильович – начальник відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Тринус Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, учений секретар Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття»

Федоришин Василь Ілліч – доктор педагогічних наук, заслужений діяч мистецтв України, професор, декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Філіпчук Георгій Георгійович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

Філіпчук Наталія Олександрівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, член кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття»

Флегонтова Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та латинської мов Приватного вищого навчального закладу «Київський медичний університет»

Фомічова Надія Михайлівна – Заслужений художник України, член Національної спілки художників України.

Ханова Олена Володимирівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка

Хахіль Ірина Сергіївна – фахівець I категорії відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська Лавра»

Ходаківська Снежана Володимирівна – молодший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Ходацька Ольга Миколаївна – методист гімназії-інтернату №13 м. Києва, аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Цюняк Оксана Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Шевченко Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства та гуманітарної підготовки Полтавського державного медичного університету

Шевчук Вікторія Леонідівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка

Шевчук Людмила Василівна – вчитель мистецтва загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 у Чернівцях

Штома Людмила Наумівна – завідувач бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Наукове видання

Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття

**Збірник матеріалів
XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань
пам'яті професора О.П. Рудницької
Випуск 5 (17)**

Наукові редактори – Г. І. Сотська, М. П. Вовк
Літературний редактор – М. П. Вовк
Технічний редактор – Ю. В. Грищенко
Коректор – С. В. Ходаківська
Комп'ютерна верстка і дизайн – С. В. Ходаківська

В оформленні обкладинки використано роботи:

1. Ольга МУЗИКА. «Хризантеми». Папір, пастель. 2005 р. 50х65.
2. Ольга МУЗИКА. «Жовта лілея – королева саду». Папір, гуаш. 2016 р. 47х65.

*Редакційна колегія зберігає за собою право на редагування і скорочення матеріалів.
Думки авторів не завжди збігаються з точкою зору редакції.
Автори несуть повну відповідальність за опублікований матеріал
(за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв
та інших відомостей).*

Підписано до друку 15.02.2022 р.
Формат 60х84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум.-друк. арк. 12,44. Обл.-вид. арк. 11,49.
Наклад 200 прим. Зам. № :

Виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
e-mail: ukraina.vdk@email.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 07.05.2013 р.